МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ
ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЦИФРОВУ ЕРУ

23 березня 2023 року

м. Одеса
2023

м. Одеса, 23 березня 2023 р.

УДК 007:316.42(477)-044.922(063)
Т654

Загальна редакція:
Ярова Ліліана Вікторівна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціології.

Відповідальній редактор:
Шмаленко Юлія Іванівна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціології.

Матеріали видано в авторській редакції.
Всі роботи перевірені на унікальність за допомогою Unicheck.
Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу
несуть учасники конференції, їхні наукові керівники,
рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

Друкується за рішенням кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол засідання кафедри No 11 від 29.03.2023 р.)

Т654

Трансформація українського суспільства в цифрову еру : Матеріали ІІ всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 23 березня 2023 р.) – Одеса: Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», 2023. – 224 с.

ІІ Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформація українського суспільства в цифрову еру» присвячена розгляду актуальних питань розвитку інформаційного суспільства в Україні. Участь у конференції взяли викладачі закладів вищої освіти, науковці, які здійснюють пошук за напрямами роботи конференції, а також здобувачі вищої освіти. Конференція проводилась на кафедрі соціології Національного університету «Одеська юридична академія» спільно з кафедрою соціології Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» й кафедрою соціології та масових комунікацій Криворізького державного педагогічного університету.

© НУ «Одеська юридична академія», 2023

ПЕРЕДМОВА

ІІ Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформація українського суспільства в цифрову еру» зібрала науковців, дослідників, практиків та експертів з різних галузей, щоб поділитися своїми думками, досвідом та висновками на тему трансформації українського суспільства в цифрову епоху. Конференція стала платформою для обговорення та аналізу впливу цифровізації на різні аспекти життя суспільства, зокрема на освіту, врядування, економіку, культуру та комунікацію тощо.

Доповіді, представлені на конференції, охоплюють широке коло тем, які допоможуть нам зрозуміти вплив цифрових технологій на різні аспекти життя суспільства та розробити стратегії для досягнення успіху в цифровій ері. Матеріали цього збірника відображають різноманітність поглядів і підходів, які були представлені на конференції. Вони пропонують всебічний огляд поточного стану досліджень і практики цифрової трансформації в Україні та надають цінну інформацію про виклики та можливості поточного процесу цифровізації.

Хотіла б подякувати за підтримку інституціям, які зробили цю конференцію можливою: факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія», кафедрі соціології Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та кафедрі соціології та масових комунікацій Криворізького державного педагогічного університету. Висловлюю щиру подяку всім учасникам конференції за їхній внесок, а також організаційному комітету за їхню наполегливу працю та відданість справі забезпечення успіху цього заходу.

Доповіді, представлені в цьому збірнику, стануть корисним ресурсом для науковців, практиків та всіх, хто зацікавлений у розумінні складної та динамічної природи цифрової трансформації в українському суспільстві.

Ярова Ліліана Вікторівна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Одеса, 23 березня 2023 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....3

Бульбенюк Світлана Степанівна, Пахомов Олександр Ярославович
ФЕНОМЕН ЦИФРОВОГО ПОКОЛІННЯ МОЛОДІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕТИЧНИХ ВИКЛИКІВ ТРАНСГУМАНІЗМУ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ІДЕЙ ЛІБЕРАЛІЗМУ.....12

Грабовець Ірина Володимирівна
КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ.....15

Калашнікова Людмила Володимирівна, Черноус Людмила Сергіївна
СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ПІВДНЯ УКРАЇНИ: УЗАГАЛЬНЕННЯ ПОДІЙ ВОЄННОГО ЧАСУ.....18

Каретна Ольга Олександрівна
ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ.....21

Лобанова Алла Степанівна, Славіна Дарія Максимівна
ПУБЛІЧНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: МЕСЕДЖІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ (2022-2023 рр.) 24

Пиголенко Ігор Вікторович
ВЛАДА ТА СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ.....28

Прохоренко Євгенія Яківна
КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ» В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ.....31

Скиба Елеонора Костянтинівна
ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ.....36

Федорченко-Кутуєв Павло Володимирович, Мельник Любов Іванівна
РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У ГЛОБАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ МОДЕРНУ.....39

Цільмак Олена Миколаївна
ЗАСТОСУВАННЯ ЕВРИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ПРИ ДИСТАНЦІЙНІЙ ФОРМІ НАВЧАННЯ.....42

Шмаленко Юлія Іванівна
ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У СУЧАСНОМУ ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ.....45

Яковлева Лілія Іванівна
РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ У ПРОЦЕСІ ЛЕГІТИМАЦІЇ ВЛАДИ.....49

Якубін Олексій Леонідович
«ТРИКУТНИК ГАЛТУНГА»: ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ? 52

Ярова Ліліана Вікторівна
ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНИ.....54

Яценко Микола Анатолійович
ВІРТУАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ.....56

СЕКЦІЯ 1. ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ НОВОЇ ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ.....59

Аль-Зубейді Рагед Самір
ВПЛИВ МОДИ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПІДЛІТКІВ.....59

Барасій Віта Юріївна
ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ МОБІЛІЗАЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ.....61
.
Виговська Вероніка Юріївна, Верескун Анна Валеріївна
РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ.....64

Єфтєні Наталія Миколаївна
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....67

Іванов Павло Володимирович
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ НА МАСКОТИ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ.....69

Казьмірова Оксана Миколаївна
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....72

Кармадонова Тетяна Миколаївна
ВІДКРИТА НАУКА В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....74

Коломієць Тетяна Володимирівна, Мєзєва Анфіса Ігорівна
ВІРТУАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ПРИЧИНА ЦІННІСНИХ КОНФЛІКТІВ ЦИФРОВОГО ПОКОЛІННЯ МОЛОДІ.....77

Купіна Лідія Заурівна
ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ У МОДЕЛЮЮЧИХ ІГРАХ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕГУЛЮВАННЯ ЕТНІЧНИХ КОНФЛІКТІВ.....80

Матвієнків Світлана Миколаївна, Головчук Юрій Михайлович
ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....82

Муленко Анжеліка Олександрівна
РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ КАМПАНІЇ ВЛАДИ КРАЇНИ ДО ТА ПІД ЧАС ВІЙНИ.....85

Нагорняк Ольга Анатоліївна
ЕКУМЕНІЧНІ РУХИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....89

Науменко Ольга Михайлівна
РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ ЗА УМОВ ВІЙНИ.....92

Наумкін Ігор Олександрович
ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ В ВОЄННИЙ ЧАС.....95

Охріменко Оксана Онуфріївна, Каліка Богдан Михайлович
ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЧЛЕНІВ МІСЦЕВИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....97

Палилюлько Оксана Михайлівна, Столяренко Ольга Борисівна
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....100

Пастух Катерина Валеріївна
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ.....103

Северинчик Олексій Павлович
РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ КОНФЛІКТІВ.....105

Сичук Олег Йосипович
БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....107

Шелковський Роман Романович
МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ В ГАЛУЗІ КІБЕРБЕЗПЕКИ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ПІСЛЯ ВІЙНИ.....112

СЕКЦІЯ 2. СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....114

Амро Тайєр
РОЛЬ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ.....114

Бардієвський Владислав Ігорович
СОЦІОЛОГО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИНИКНЕННЯ І ПОШИРЕННЯ КОНЦЕПЦІЙ БУЛІНГУ.....116

Безуглова Валерія Дмитрівна
ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....119

Візниця Юрій Васильович
ПЕРСУАЗІЯ ЗВЕРНЕННЯМ ДО АВТОРИТЕТУ: АРГУМЕНТАЦІЯ І МАНІПУЛЯЦІЯ.....123

Грєхов Владислав Анатолійович
ОСВІТА ЯК МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ СУСПІЛЬНО-ЦІННІСНИХ КОНФЛІКТІВ.....126

Дубич Клавдія Василівна
БІДНІСТЬ ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОВОЄННОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....128

Єнін Максим Наімович, Заєць Ольга Юріївна
СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ЗА КОРДОНОМ (ПРИКЛАД ПОЛЬЩІ).....132

Кривонос Поліна Ігорівна
ФЕНОМЕН БАТЬКІВСТВА ТА ЙОГО СТРУКТУРА.....137

Кулик Ілля Олегович
СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....140

Медведенко Олег Сергійович
РОЛЬ ОЦИФРУВАННЯ У ЗБЕРЕЖЕННІ МОВНОГО РІЗНОМАНІТТЯ.....143

Милосердна Ірина Михайлівна
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СВІТОВОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ.....145

Нечепуренко Катаріна Григорівна
СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАСИЛЛЯ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ЖІНКИ В СУЧАСНІЙ СІМ'Ї.....147

Погребна Яна Юріївна
ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ПІД ЧАС ВІЙНИ.....149

Сєра Ольга Вікторівна
ВІКОВІ ТА СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ БУЛІНГУ У ДІТЕЙ.....151

Трюханов Нікіта Валерійович
ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї В УКРАЇНІ.....153

Федоренко Наталія Андріївна
NEW CHALLENGES TO GENDER EQUALITY AND WOMEN'S RIGHTS.....156

Шевчук Роман Володимирович, Семенець-Орлова Інна Андріївна
ВИКЛИКИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....158

СЕКЦІЯ 3. ЦІННІСНИЙ ВИМІР ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....161

Vasylets Olha Ivanivna, Morgun Olga Volodymyrivna
SOCIAL CONFLICTS IN THE DIGITAL SOCIETY.....161

Бабарикіна Надія Анатоліївна
ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОЦЕС ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....164

Барабаш Анна Валеріївна
ПРАВОВІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ Й ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ У ПОВОЄННИЙ ЧАС.....166

Важненко Каріна Олексіївна
АКТУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ СТРАТЕГІЙ ДО УМОВ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА.....168

Гудзь Вікторія Сергіївна
ДІДЖИТАЛ-ЕТИКЕТ У СУЧАСНИХ БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЯХ.....171

Діденко Ніна Григорівна
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....173

Івановський Віктор Віталійович
ЕКОНОМІЧНА ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ.....176

Карпенко Євген Сергійович
НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....179

Кокора Валерій Віталійович
ІНФОРМАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ОСНОВНИХ РІЗНОВИДІВ ЗОВНІШНЬОЇ РЕКЛАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....182

Коломієць Тетяна Володимирівна, Заєць Ольга Юріївна
ПОТЕНЦІАЛ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ: ЦІННОСТІ, ПРИНЦИПИ, ВИКЛИКИ.....186

Кудрявцева Наталія Олегівна
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОСТІ.....189

Лелюк Анастасія Сергіївна
ДЕЯКІ НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....192

Лісовенко Анна Федорівна
«КІБЕРОСОБИСТІСТЬ» ЯК МОЖЛИВА МОДЕЛЬ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....196

Мельник Любов Іванівна
РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА МЕДІА У ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ.....200

Наумкіна Світлана Михайлівна, Руцький Сергій Васильович
ЗНАЧЕННЯ МОВНО-МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ В СУЧАСНУ ЦИФРОВУ ЕРУ.....203

Пальшков Костянтин Євгенович
ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРОРОСІЙСЬКИЙ ТА РОСІЙСЬКОМОВНИЙ КОНТЕНТ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ 24.02.2022.....205

Папінян Вікторія Валентинівна
РІЗНОВИДИ ДІДЖИТАЛ КОМПЕТЕНЦІЇ ПСИХОЛОГА.....208

Сокол Ольга Андріївна
КОНЦЕПЦІЯ ЛАГІДНОЇ УКРАЇНІЗАЦІЇ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....212

Ташматов Вячеслав Абдуллайович
ФРУСТРАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА У ЖИТТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ.....217

Цебренко Анастасія Олегівна
ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ФОТОГРАФІЇ ЯК МЕТОДУ ВІЗУАЛЬНОЇ СОЦІОЛОГІЇ.....219

Черниш Маргарита Дмитрівна
КОНФЛІКТИ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ ТА СПОСОБИ ЇХНЬОГО ЗАПОБІГАННЯ.....221

Бульбенюк Світлана Степанівна
Доцент кафедри політичних технологій Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, кандидат політичних наук, доцент
Пахомов Олександр Ярославович
Здобувач 2-го курсу ОПП «Політичні технології та лідерство», група ЮЛ-201, Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ФЕНОМЕН ЦИФРОВОГО ПОКОЛІННЯ МОЛОДІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕТИЧНИХ ВИКЛИКІВ ТРАНСГУМАНІЗМУ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ІДЕЙ ЛІБЕРАЛІЗМУ

В сучасних реаліях рівень розвитку країни залежить від рівня та темпів поступу прогресу. Та країна чи цивілізація, яка не надає належної уваги прогресу, поступово стає в очах інших країн умовно неповноцінною. Проблематика дослідження прогресу включає в себе й необхідність переоцінки духовного щодо матеріального. Означена проблематика не є новітньою, її витоки ми можемо віднайти у часах зародження епохи модерну. Так, в епоху модерну люди розчарувались у вірі в Бога та осягнули нову істину: людина стає новим Богом. Кожна людина уявляє свій світ оригінально і не залежить від тих форм духовної залежності, які були за часів попередньої епохи – епохи премодерну. Звідси народилася нова філософська парадигма «Світ як воля та уявлення» Артура Шопенгауера [1].

В епоху постмодерну після перемоги лібералізму над усіма політичними теоріями модерну зміцніюється уявлення, що лібералізм – це універсальний феномен. Однією з цілей новітнього лібералізму XXI століття є поширення ідей трансгуманізму. Трансгуманізм виникає і розвивається у часи деконструкції людини і людського буття, коли сформувався особливий попит на перехідні моделі комунікації різного роду: соціальної, міжкультурної, гендерної, генераційної, політичної тощо. Однією з відповідей на цей запит і попит стає концепт постправди як породження епохи digital та it-технологій [2, с. 109].

Чи слушно вести мову не лише про постправду, але й про пост людину – людину digital та епохи постмодерну/постгуманізму? На наш погляд, доречніше розглядати не феномен постлюдини, а представників особливого покоління – цифрового або digital. Цифрове покоління – діти глобалізації і цифрового суспільства. «На їх соціальний світогляд вплинули світова фінансово-економічна криза, розвиток мобільних технологій, технологій на основі Веб 2.0 та цифрових технологій в цілому», – зауважує О. Струтинська [3, с. 148].

Представники цифрового покоління занурені у digital світ наповну, що обумовлює як позитивні, так і негативні наслідки. Однією з «сильних сторін» представників цифрового покоління є максимальне опанування soft skills у цифровому просторі, що є надзвичайно важливим у сучасному світі інформаційної цивілізації. Єдине інформаційне середовище, нові інструменти комунікації у ньому, володіння цифровою інформацією як базова умова впливу та головний ресурс соціальних, політичних, економічних і культурних змін – це далеко не повний перелік характеристик інформаційної цивілізації першої третини XXI століття. І саме представники digital генерації з легкістю опановують ці нові інструменти комунікації, засвоюють найбільш ефективні засоби і ресурси змін, опановуючи і hard skills та стаючи професіоналами.

Водночас із можливостями у digital світі ще більш гостро може виявлятися міжгенераційний розрив. У суспільстві традиції умовний старець (тут мова йде не про ейджизм, а про повагу до досвіду, який набувається з роками і десятиліттями) вважався зразком та ідеалом, бо він прожив своє дитинство, юність, і нарешті став людським ідеалом-старцем. У реаліях digital світу все відбувається навпаки і по годині не старець вважається ідеалом у суспільстві, а молода людина – «цифрова людина», яка занурена у світ технологій і вважає це тим, що має бути обов'язковим у сфері нашого буття. Звідси народжується інфантилізм і цей феномен стає нормою суспільства. Світ digital змінює мету онтології сьогодення: перехід від старця як ідеалу до інфантилізму. Не подорослішати, а якомога довше залишатися молодим – новий онтологічний ідеал. За цих умов відбуваються і світоглядні зміни.

В часи трансгуманізму прогрес стає неофіційною релігією. І. Утюж та Н. Спиця вважають, що трансгуманізм – це квазірелігія матеріалістів у часи трансгуманізму, це квазірелігія цифрової людини. Якщо згадати традиційні релігії, то одна з їх базових засад – ідея безсмертя. Для типового представника покоління digital важливим є підтвердження будь-якого ідеалу емпіричним шляхом/фактом. Як можна підтвердити ідеал безсмертя у цифровому світі? У digital людини є відповідь: через ідеї трансгуманізму. Застосування новітніх технологій, у тому числі біотехнологій, стане тим емпіричним підтвердженням безсмертя, оскільки названі технології уможливлюють у прогнозованому майбутньому безкінечну пролонгацію фізичного життя [4, с. 234].

Водночас варто загадати, що саме ідеал прогресу – це основа політичного концепту лібералізму, який зародився в епоху модерну та універсалізувався в епоху постмодерну і digital світу. Водночас часи трансгуманізму висувають на авансцену суспільно-політичного дискурси гострі етичні дилеми. Як зазначають Н. Капустіна та Л. Попсуєнко: «З виникненням можливості покращення людини

внаслідок розвитку ідей трансгуманізму та біотехнологій усе більшого значення набувають не тільки технологічні чинники, а й філософсько-етичні та соціальні аспекти, що формують гуманітарне уявлення про ризики біотехнологій і умови, за яких ці ризики стають прийнятними для людини» [5, с. 98].

Тож одним з завдань, які постають перед представниками цифрового покоління, стає запит на творення нової етики – етики digital часів. Якою має бути така етика – оновленою або якісно іншою? Однозначної відповіді нині немає. Дослідники натомість стверджують, що сьогодні спостерігається не просто криза ідей або персональна світоглядна криза (тобто на рівні окремої людини), а системна криза всього людства. «Виокремлюються наступні симптоми цієї кризи: розчарування, втрата сенсу життя, прогресування різноманітних морфологічних захворювань на тлі загалом розвиненої медицини, тривожності та депресій, брак відчуття щастя й спокою, відчуття марності життєвих зусиль, пониження значущості сім'ї та сімейних цінностей тощо» [6, с. 8-9].

Таким чином, провідні вектори подальшого розвитку – політичного, економічного, соціокультурного, особистісно-генераційного – представників цифрового покоління будуть визначатися багато в чому у межах необхідності розв'язання названої етичної дилеми та під впливом подальшої трансформації ідей й ідеалів світоглядного концепту лібералізму.

Список використаної літератури

1. Schopenhauer, A. (2014). The World as Will and Representation, Volume 1. Cambridge: Cambridge University Press. 312 p.
2. Солдатська, Т. (2017). Перспективи трансгуманізму як нової філософії людини. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії, (Випуск 15), 109-113. Вилучено із http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/15_2017/16.pdf
3. Струтинська, О. В. (2020). Особливості сучасного покоління учнів і студентів в умовах розвитку цифрового суспільства. Open educational e-environment of modern University, (9), 145-160. Вилучено із https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/326/349
4. Утюж, І. Г., Спиця, Н. В. (2017). Трансгуманізм як замінник віри. Реформація і трансформація суспільства : досвід минулого і виклики сучасності. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 8-9 грудня 2017 р.). Львів, 233-235. Вилучено із dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/7111/1/Utuzh_Spitsa%20.pdf
5. Капустіна, Н., Попсуєнко, Л. (2019). Трансгуманізм як проєкт покращення людини: філософсько-етичний вимір. Юридичний вісник, (2), 94-99. Вилучено із http://yurvisnyk.in.ua/v2_2019/18.pdf
6. Біоетика: від теорії до практики. (2021). Київ : ВД «Авіцена». 144 с. Вилучено із https://philarchive.org/archive/KRYBFT

Грабовець Ірина Володимирівна
Завідувач кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету,
кандидат соціологічних наук, доцент

КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Вимушена ізоляція через спочатку карантинні обмеження, а потім – масштабну військову агресію рф призвела до змін у процесах соціалізації дітей, оскільки школярі були змушені навчитися працювати та спілкуватися у нових для них умовах. До пандемії 2019 року дистанційне навчання освітніми закладами практикувалося як складова, що інтегрує та стимулює розвиток сучасних технологій, забезпечує широкий спектр користувачів, доступність та можливість індивідуального вибору освітніх складових. Сьогодні дистанційне навчання – буденність сучасних школярів, що супроводжується стрімким зростанням технічного та інформаційного рівнів життя в цілому.

Питанню як позитивних, так і негативних аспектів соціалізації сучасних підлітків в умовах дистанційного навчання присвячені праці таких вчених, як Ж. В. Богатирьова, Л. Д. Байдукова, А. Баляєв, Г. П. Бородицька, К. Т. Пазюк, М. А. Пімчева, Н. А. Лишманова, А. С. Пугачов, Л. І. Желудкова, А. В. Хуторский, А. І. Наруллаєва, Г. А. Чеджемов, С. К. Кріворотов, Л. П. Князєва та чимало інших. Увага дослідників зосереджена, в першу чергу, на особливостях сучасного покоління учнів і студентів; впливу цифрових технологій на їх розвиток. Більшість дослідників зазначають негативний вплив дистанційного навчання на процеси соціалізації підлітків: «…з появою дистанційної форми знизився рівень розвитку впевненості, уміння працювати в команді, адже контакт учнів з учителями та один з одним – мінімальний або його взагалі немає. Також, зникає можливість займатися практично, адже будь-які тренажери та програми не зможуть замінити школярам та педагогам «живої» практики» [1, с. 82]. Зважаючи на понад трирічний досвід дистанційного спілкування сучасних підлітків, не можемо погодитися з цією позицією.

Ще у 2005 році у науковий обіг було впроваджено поняття кіберсоціалізації – зміна самосвідомості особистості під впливом і в результаті використання нею сучасних інформаційних технологій [2 с. 59]. Основними напрямками кіберсоціалізації є кіберкомунікація, пізнання, праця, дозвілля. Сучасне покоління дітей народжується та зростає в умовах швидкого розвитку цифрових технологій, цифрової трансформації багатьох галузей суспільної діяльності тощо. Ці зміни молодь сприймає як повсякденні явища, це їх звичайний світ, в якому

вони легко орієнтуються й приймають нові формати взаємодії природно. Для учнів старшої школи дистанційна освіта – це можливість підлаштувати темп навчання під себе і зменшити психологічний тиск з боку класного колективу, можливість уникнення булінгу, відтак школяр(-ка) стає спокійнішим(-ою), впевненішим(-ою) та сміливішим(-ою) у майбутньому, оскільки у підлітків вже є певні наміри й усвідомлення, що їм це потрібно.

Також психологи стверджують, що дистанційне навчання дає можливість підліткам не рівнятися на інших, залишатися самими собою, адже зазвичай у школі дітей підганяють під одні вимоги, яким усі мають відповідати [3], а у сучасних підлітків змінилися способи мислення, особливості сприйняття навчального матеріалу, мотивації в умовах постійного використання ними цифрових пристроїв. Тому можна стверджувати, що кіберсоціалізація через дистанційну освіту сьогодні дозволяє молоді не лише обрати необхідний та цікавий навчальний предмет, а й засвоїти його з індивідуальною швидкістю.

Загалом кіберпростір створює необмежені можливості для отримання якісної ґрунтовної освіти. Можна, часто безкоштовно, користуватися освітніми сайтами провідних закладів освіти та спеціально створеними віртуальними освітніми платформами, електронними версіями наукових журналів, ресурсами електронних бібліотек, архівів, сайтами музеїв тощо. Єдине, чому треба дійсно навчити сучасних підлітків, – це відбору Інтернет-ресурсів, які б надавали дійсно перевірені, наукові знання.

Кіберсоціалізація, як і соціалізація, може бути як стихійною, так і відносно-контрольованою. Її наслідки будуть залежати від ефективності соціально-виховної роботи традиційних інститутів соціалізації (закладів освіти, сім'ї, дитячих та молодіжних громадських організацій, тощо) [4].

Сучасний світ вимагає оригінальних рішень. Сьогодні професіоналізм та відповідність очікуванням, як своїм власним, так і оточення, є одним з найбільш значущих механізмів соціалізації, а тому сьогодні важлива зміна підходів до навчання підлітків, навчання з використанням таких звичних для них технологій цифровізованого суспільства.

За даними Державної служби статистики України за 2020 рік, 93,5 % хлопців у віці від 15 до 18 років та 94 % дівчат користуються інтернетом щоденно, а діти у віці до 15 років 80 % та 76 % відповідно [5, с. 18]. Оскільки інтернет повністю інтегрований у життя підлітків та старшокласників, цифровий і фізичний світи не можна розглядати окремо. Нині можливості долати несприятливі обставини та обмеженість спілкування, установлювати зв'язки, навчатися, обмінюватися інформацією, висловлювати думки та виявляти погляди

на власне життя й спільноти стають безмежними завдяки інтернету, який служить платформою для розваг, участі у проєктах, флешмобах та формування медійної культури взаємин.

Таким чином, досить скоро ми визнаємо той факт, що традиційна система освіти вже не спроможна задовольнити потреби соціуму в підготовці сучасної молоді до життя в нових умовах. Дистанційне навчання кардинальним чином змінило роль учителів та батьків як основних джерел нових знань, а кіберсоціалізація змінює саме розуміння процесу освіти. Суспільству вже сьогодні необхідно готуватися до трансформації багатьох галузей суспільного життя у найближчому майбутньому.

Список використаної літератури

1. Заболоцький Т. Дистанційне навчання як фактор соціалізації сучасних підлітків. *Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення : європейський та національний вимір*: Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (27–29 травня 2021 року) / за заг. ред. С. Ю. Чернети. Луцьк: ФОП Іванюк В. П., 2021. 208 с. – С. 80-84

2. Вишневська, Ірина. Кіберсоціалізація: можливості та перспективи для здійснення дистанційного навчання. *Наука та інновації в умовах пандемії COVID-19. Збірник матеріалів молодіжного форуму*. Кам'янець-Подільський: Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, 2020. 90 с. – С. 59-61

3. Жуковська Н. Дистанційна освіта (не) дорівнює соціальна ізоляція. Чи можливо соціалізувати дитину вдома? URL: https://vikna.tv/dlia-tebe/dystanczijna-osvita-yak-soczializuvaty-dytynu-vdoma/

4. Мальцева О. І. Кіберсоціалізація як особливий вид соціалізації особистості. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. – 2020. – №2 (333) лютий. – Ч.2 – С.190-199

5. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / Національна академія педагогічних наук України. – Київ. 2021. – 52 с.

Калашнікова Людмила Володимирівна
Професор кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету,
доктор соціологічних наук, професор
Черноус Людмила Сергіївна
Доцент кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету,
кандидат соціологічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ПІВДНЯ УКРАЇНИ: УЗАГАЛЬНЕННЯ ПОДІЙ ВОЄННОГО ЧАСУ

З кінця лютого 2022 р. Південь України опинився в епіцентрі військових подій. Часткова інтервенція Херсонської та Миколаївської областей від початку війни, постійні обстріли Одеського субрегіону, безпосередня близькість до лінії фронту, окупованих територій АР Крим та Придністров'я докорінно змінили стан соціальної безпеки в регіоні. Нові загрози соціальній безпеці детерміновано міграційними і демографічними втратами, змінами структурної цілісності поселенських мереж, призупиненням діяльності підприємств, втратою робочих місць, руйнуванням інфраструктури, екологічними й природно-ресурсними збитками внаслідок російського вторгнення.

За результатами досліджень, проведених Українською Гельсінською спілкою з прав людини, за рік війни найбільші соціально-економічні втрати зафіксовано у Херсонській і Миколаївській областях, найменші – в Одеській (табл. 1). Означені події відбувалися на усій території Херсонської області, Миколаївського, Баштанського, Білгород-Дністровського та Одеського районів, акваторії Чорного та Азовського морів. Реальні цифри прямих втрат можуть суттєво перевищувати фактично зафіксовані злочини, оскільки їх кількість постійно уточняється за рахунок виявлення нових епізодів, раніше вчинених суспільно небезпечних дій з боку російських військових.

У переліку категорій осіб, які найбільше постраждали від російської навали переважно колишні учасники АТО, діючі чи колишні співробітники правоохоронних органів, проукраїнські громадські активісти, журналісти, очільники органів місцевої влади, підприємці, керівники державних установ, фермери та вчителі. Внаслідок обстрілів у Херсонській та Миколаївській областях суттєвих руйнувань зазнали цивільні будівлі, освітні заклади, об'єкти інфраструктури життєзабезпечення, підприємницької діяльності та комерційно-виробничого призначення.

Таблиця 1 [1; 2; 3]

Зафіксовані воєнні злочини на Півдні України впродовж року війни

Воєнні злочини / Область	Миколаївська	Одеська	Херсонська
Людські втрати			
Загибель	251	40	355
Поранення	522	132	497
Зґвалтування	1	-	5
Порушення прав	13	70	263
Взяття заручників	3	-	-
Катування, нелюдське поводження	15	3	33
Незаконне позбавлення волі	10	3	148
Зникнення	153	-	537
Привласнення майна цивільних осіб	11	3	312
Напад на склад гуманітарної допомоги, гуманітарний конвой, місію/коридор	5	3	1
Використання цивільного населення як живого щита	3	1	37
Події			
Артобстріл (бомбардування)	1088	15	1483
Обстріл зі стрілецької зброї	11	-	78
Авіаудар	24	2	-
Ракетний удар	246	252	-
Вибуховий пристрій	28	44	56
Руйнування об'єктів інфраструктури			
Об'єкти підприємницької діяльності та комерційно-виробничого призначення	454	94	196
Водні угіддя/екосистема	-	60	11
Будівлі житлово-побутового призначення	1966	153	2302
Будівлі культурно-розважальних закладів	27	4	15
Будівлі лікувально-оздоровчого закладу	33	-	21
Будівлі освітньо-виховних закладів	109	1	118
Будівлі державних установ	43	1	27
Об'єкти транспортної інфраструктури	24	6	10
Господарчі угіддя, ліси	54	5	33
Будівлі культового призначення	15	2	10
Об'єкти інфраструктури життєзабезпечення	109	39	58
Історичні пам'ятники	2	-	18
Мости	1	7	3
Транспорті засоби (автомобіль, судно)	451	67	338
Інше/об'єкт невідомий	51	-	-

Означені цифри відбивають лише прямі втрати, у той час як непрямі загрози, пов'язані із погіршенням стану здоров'я населення внаслідок дистресу, порушення санітарно-епідеміологічних умов життя, нестачі продуктів харчування та питної води, відсутності необхідної кваліфікованої медичної допомоги, браку лікарських

засобів, аналізувати вкрай складно через відтермінування у часі настання їх наслідків.

Не знайшли свого відображення у дослідженні, що підлягає аналізу, й не менш значимі показники загроз економічній та криміногенній складовій соціальної безпеки регіонального соціуму, які детерміновані інфляцією, зростанням цін, призупиненням діяльності підприємств, зубожінням і безробіттям населення, чисельними випадками колаборації, мародерства, бандитизму й диверсій.

Окремо слід наголосити на наявності загроз екосистеми Півдня України внаслідок обстрілів Південноукраїнської АЄС, чисельних викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, водні ресурси через зриви боєприпасів, загибель тварин в акваторії Чорного і Азовського морів, національних парках та заповідниках, появи стихійних захоронень, сміттєзвалищ у несанкціонованих місцях тощо, фіксація яких ускладнена фактичною відсутністю методологічно обґрунтованих соціальних показників та інструментів їх вимірювання.

Узагальнюючи, зазначимо, що наявний незадовільний рівень соціальної безпеки Південного регіону пов'язаний з високим рівнем незахищеності, песимістичними перспективами щодо вияву соціальної активності, неможливістю швидкого повернення до нормального життя. Відчуваючи усю гостроту проблем воєнного часу та передбачаючи ризики повоєнного періоду, слід акцентовано визначати можливі шляхи їх вирішення, мінімізації наслідків, що дозволить скорегувати механізми державного управління, сприяти реалізації стратегії соціального захисту, убезпечить результативність соціальної політики, а відтак і прискорить розбудову регіону.

З-поміж практичних кроків, які першочергово повинні бути реалізовані органами державної влади, слід означити необхідність розробки системи соціальних показників для здійснення моніторингу забезпечення основних прав, гарантій і свобод особливо вразливих категорій населення, відсутності загроз їх життю, зокрема на деокупованих територіях і в тих регіонах, інфраструктура яких найбільше постраждала від російської агресії. З метою удосконалення наявних механізмів соціального захисту жителів окупованих територій, учасників військових дій доцільно ініціювати створення стандарту організації соціально-психологічної реабілітації, що передбачає розробку типової форми індивідуального плану соціальної та психологічної реабілітації отримувача послуг, дорожню карту супроводу тощо.

Не менш важливим є й запровадження економічних механізмів мінімізації/подолання наслідків означених загроз, що передбачають відкриття нових зовнішніх ринків збуту агропромислової продукції, відновлення марикультури в прибережних районах, відбудову

туристично-рекреаційної інфраструктури регіону, розвиток альтернативної енергетики, формування засад креативної економіки, посилення транскордонного співробітництва на основі наявного потенціалу Південного регіону.

Список використаної літератури

1. *335 днів повномасштабної війни в Одесі та Одеській області: узагальнення подій (2023)*. Українська Гельсінська спілка з прав людини. Отримано з : https://www.helsinki.org.ua/articles/335-dniv-povnomasshtabnoi-viyny-v-odesi-ta-odeskiy-oblasti-uzahalnennia-podiy/.
2. *Рік повномасштабної війни у Херсоні та Херсонській області: узагальнення подій (2023)*. Українська Гельсінська спілка з прав людини. Отримано з :https://www.helsinki.org.ua/articles/rik-povnomasshtabnoi-viyny-u-khersoni-ta-khersonskiy-oblasti-uzahalnennia-podiy/.
3. *Рік повномасштабної війни у Миколаївській області: узагальнення подій (2023)*. Українська Гельсінська спілка з прав людини. Отримано з : https://www.helsinki.org.ua/articles/rik-povnomasshtabnoi-viyny-u-mykolaivskiy-oblasti-uzahalnennia-podiy/.

Каретна Ольга Олександрівна
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Сьогодні у суспільстві часто піднімається питання про рівень культури та виховання сучасного підростаючого покоління. З кожним днем кількість осіб з девіантною поведінкою зростає вгору, ми можемо бачити цей прояв у кількості конфліктів та агресивних вчинків, у різних формах асоціальної та адиктивної поведінки. На жаль це викликає особливу тривогу суспільства оскільки позначається як на соціалізації підлітків, так і у розвитку суспільства загалом. Девіантна поведінка підлітків це свого роду сигнал про наявність тих чи інших особливостей особистості, які можуть розвинутися не зовсім сприятливо для цієї особистості.

Девіантна поведінка з часу виникнення суспільства завжди була небезпечною для соціальної стабільності, становила значну загрозу для життя людей, соціумів, вважалася небажаним явищем, а суспільство через свої інститути намагалося попереджувати і, за можливості, блокувати небажані форми людської життєдіяльності. Методи і засоби попередження девіантної поведінки визначалися соціально-економічними відносинами, суспільним буттям і свідомістю, заходами примусу, переконання тощо [1, с.15].

Дослідники при вивченні даної проблематики аналізують різні причини і фактори, які викликають відхилення від встановлених в суспільстві норм поведінки. Серед дослідників, які займаються вивченням даної проблематики, слід зазначити П.Келлі, Е. Дюркгейма, р. Мертона, а. Коуен, Е. Хоффман та інших.

Проблеми, із якими стикається сучасні підлітки, носять як соціально-економічний аспект, та й психологічний. На сьогоднішній день молоді доводиться адаптуватися під економічні, політичні та соціальні виклики, найчастіше молоде покоління виявляється безпорадним, потрапляючи в «смугу» якоїсь особистої кризи або зустрічаються з якоюсь незрозумілою трагедією.

Молодь, як окрема від дітей і дорослих група, завжди привертала до себе особливу увагу дослідників і політиків. Як це не дивно звучить, саме поняття «молодь» – всім добре відомо, але малозрозуміла категорія соціального світу. У сучасній науковій літературі існує безліч підходів до дослідження проблем розвитку молоді. Отже, існує безліч різних визначень поняття молодь. Початок нового часу в цьому сенсі не є виключенням. Інтерес до молоді настільки великий, що якраз настав час говорити про «нову молодіжну еру» [2, с.288].

На певному етапі життя в період дорослішання, молоді люди починають відчувати потребу у входженні в певні спільноти, засновані на спільних цінностях, які переводяться у внутрішній план і використовуються як матеріал для саморозвитку. Підлітковий період є найяскравішим періодом життя. Здається, що у підлітків немає особливих проблем, тому, що вони не працюють, не піклуються про свої сім'ї і не несуть будь-які інші обов'язки. З одного боку, це правда. Крім того як показує практика останнім часом ставши дорослим молоді не поспішають створювати сім'ї, а бажають якомога довше насолоджуватися відчуттями свободи, але, з іншого боку, ця довгоочікувана свобода може бути чревата неприємними наслідками.

У підлітковому віці молодь відчуває бажання самовиразитися і самоствердитися перед своїми однолітками. Вони хочуть виглядати в очах своїх товаришів сміливими, яскравими і сучасними, велика частина з них це самовираження бачить в зовнішньому вигляді: в аморальній поведінці, в палінні, наркоманії, злочинності, проституції, в не покорі дорослим і, за таких обставин, така поведінка молоді не сприятливо позначається на розвитку суспільства. Ці назви свідчать про те, що поведінка дитини не відповідає суспільним нормам.

Соціологічне пояснення девіації вперше дав французький соціолог Е. Дюркгейм. Автор вважає девіацію настільки ж природною, як і конформізм. Більш того, відхилення від норм несе не тільки негативне, але і позитивне начало. Девіація підтверджує роль норм, цінностей, дає більш повне уявлення про різноманіття норм. Реакція

суспільства, соціальних груп на девіантну поведінку уточнює межі соціальних норм, зміцнює і забезпечує соціальну єдність. І, нарешті, девіація сприяє соціальній зміні, розкриває альтернативу існуючому, веде до удосконалювання соціальних норм [3].

Проблема девіантної поведінки – це проблема суспільства загалом та її вирішення сприяє успішному духовному та моральному розвитку суспільства та держави. Як правило, молоді люди копіюють поведінку, яку вони бачать навколо себе, на превеликий жаль, багато дорослих самі демонструють неприйнятну поведінку, таку як вживання та розповсюдження алкоголю, наркотиків, використання насильства як засіб вирішення проблем. Здебільшого дорослі винні у всіх цих негативних вчинках, оскільки самі демонструють їх у присутності дітей. Можна сміливо сказати, що у суспільстві авторитарний спосіб виховання поступився місцем вседозволеності від однієї крайності до інший. Деякі батьки не беруть до уваги правила поведінки своїх дітей щодо прийнятної поведінки, вважаючи, що це нормально бути егоїстичним, неповажним, неохайним, жадібним, нечесним, боягузливим і т.д. Дорослі перестали щеплювати своїм дітям моральні якості та цінності.

Найчастіше дорослі зіштовхнувшись із ситуацією, з якою вони не можуть справитися чи яка могла бути викликана їх недбалістю, намагаються відігратися на більш слабких і не захищених людях і як часто цими людьми стають діти. Важливу роль системі профілактики девіантного поведінки підлітків грають соціальні інститути. І насамперед таким соціальним інститутом виступає сім'я. Сім'я є є одним із найбільш унікальних соціальних інститутів, оскільки позитивний вплив сім'ї на підлітка сприяє його благополучній соціалізації та адаптації протягом усього життя. Другим не менш важливим соціальним інститутом є школа. Саме у школі підліток проводить більшу частину свого часу. Там його виховують вчителі та однолітки і саме в цей період починається прояв самовираження.

Таким чином, профілактика девіантної поведінки підлітків має здійснюватись через спільну діяльність фахівців освітніх та інших установ. Профілактика девіантної поведінки повинна починатися з раннього виявлення факторів ризику в соціальній ситуації розвитку конкретної дитини, розробку та реалізацію індивідуальних програм, що передбачають комплекс заходів щодо запобігання або мінімізації негативного впливу на дитину, а також різнобічну допомогу фахівців у виведенні дитини або її сім'ї із соціально-небезпечної положення

Список використаної літератури
1. Гарасимів Т. З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір: монографія /Тарас Зеновійович Гарасимів. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 420 с.
2. Каретна О.О. Сучасні підходи до визначення поняття «молодь». Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (керівник авт. кол.), Л. І. Кормич (ред.), М. А. Польовий (відп. секр.) [та ін.] ; ОНЮА, Південноукр. центр гендер. проблем. – Одеса, 2009. – Вип. 37. – С. 287-291.
3. Соціологія девіантної поведінки. Навчальний посібник / уклад. І. С. Веред та Ю. В. Кушнір. – Донецьк: КІЦ, 2013. – 192 с.

Лобанова Алла Степанівна
Професор кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету,
доктор соціологічних наук, професор
Славіна Дарія Максимівна
Магістр, факультет соціології і права,
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПУБЛІЧНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: МЕСЕДЖІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ (2022-2023 рр.)

Повномасштабна російська агресія проти суверенної України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, зруйнувала усталений в країні соціальний порядок та повсякденне життя мільйонів українців, радикально змінила зміст і характер публічних комунікаційних процесів між різними соціальними акторами, сприяла пошуку і запровадженню нових способів та моделей публічної комунікації між представниками державних органів влади та громадськістю. Звісно, на початку повномасштабної війни кардинально змінилося і смислове та інформаційне насичення публічного комунікативного простору, який до цього був ареною нескінченних і гострих політичних дебатів між провладними («Слуга народу») та опозиційними партіями («Батьківщина», «Європейська солідарність» та ін.), зокрема і проросійськими («Опозиційний блок», «Наші», Партія справедливості та розвитку, «Опозиційна платформа – За життя»). У довоєнний час у публічних комунікаціях нерідко висвітлювалося занадто багато такої інформації, яка носила характер державної таємниці, однак політичні актори, які володіли нею, використовували її для того, щоб підірвати авторитет провладної партії чи державних органів влади.

24 лютого 2022 р. Кабінет Міністрів України на основі Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні», ухвалив

Постанову про «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану» [1], тим самим захистив комунікативний простір від неправомірного використання публічної інформації в умовах війни. Обережності у поданні публічної інформації та суб'єктивних висловлюваннях потребували виступи державних посадовців у засобах масової інформації. Однак не завжди і не кожному представнику влади вдавалося бути обачливим в інформуванні населення про перебіг воєнних дій, що нерідко породжувало неоднозначні трактування дій влади, спричиняло «шквали» критичних коментарів у соціальних мережах. Тому актуальною є потреба аналітичного осмислення характеру публічних комунікацій представників державних органів влади, зокрема змістового та смислового насичення їх меседжів в умовах гарячої фази російсько-української війни, що і обумовило мету і завдання даної роботи.

Публічні комунікації – невід'ємна складова діяльності органів державної влади, завдяки якій відбуваються їх взаємовідносини з громадськістю. Публічні комунікації виконують важливі функції, зокрема діагностичну, дослідницьку, інформаційну, планування, організаційну, трансляційну, завдяки їм здійснюються обміни повідомленнями як всередині владних структур, так і поза ними. Основним інструментом публічних комунікацій владних структур є *публічна інформація*, яка є *відкритою* (крім випадків, встановлених законом), оскільки вона може бути отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків і відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких цифрових, електронно-цифрових носіях інформації [2], а також презентована в медійному просторі і у відомостях, які публічно оголошуються суб'єктами владних повноважень, тобто у їх меседжах і спрямовуються до певних соціальних груп чи суспільства.

Як зазначають М. Багмет і В. Ханстантинов, термін «меседж» (англ. Message – «повідомлення», «зв'язок», «послання») в українському політичному лексиконі доволі новий і його доцільно розглядати, як інформацію від її джерела до одержувача в системі відносин за певними принципами, в якій висловлюється «якась думка чи ідея, виражена вербальним або невербальним (у вигляді сигналу, знаку) способом, якщо вкладений у її зміст (через подальше розгортання та осмислення або контекстуально як асоціація чи алюзія) забезпечує усвідомлювану взаємозалежність між учасниками комунікативної взаємодії як аспекту соціальних відносин на основі притаманних їй усталених історичних, духовно-ментальних, соціокультурних форм» [3]. У воєнний час меседжі публічних осіб стали

засобом для вироблення та зберігання значень і смислів, носіями яких є елементи семіотичної підсистеми публічного управління, що створюють її «ідейно смисловий каркас», і забезпечують генерування та збереження управлінської функції у державі.

Необхідно віддати належне українським медійникам, які в перший день повномасштабного вторгнення не перервали теле- та радіо- віщання, а одразу долучилися до висвітлення подій, які відбувалися у різних регіонах країни. Президент України Володимир Зеленський першим вийшов у прямий ефір вже о 06:42 год. Ранку. У своєму відео-зверненні до української нації він повідомив про початок війни і оголосив про запровадження воєнного стану на території усієї держави, зокрема зазначив наступне: «Шановні громадяни України….залишайтеся по можливості вдома. Ми працюємо. Армія працює. Працює увесь сектор оборони. На зв'язку з вами буду постійно я, РНБО, Кабінет Міністрів Україні. Без паніки. Ми готові до всього. Ми всіх переможемо. Бо ми – це Україна. Слава Україні» [4]. Короткий виступ Президента, який тривав всього 1,06 хвилин, особливо його кінцева фраза, став першим, але потужним констатуючим меседжем, смисл якого полягав, *по-перше*, у тому, що державні інституції, Армія, оборонні структури на чолі з президентом є разом з народом, встали на захист держави і суспільства, *по-друге*, взяли на себе відповідальність за збереження української держави, *по-третє*, що іншого шляху в українців, ніж перемога, у цій загарбницькій війні немає. Основним смисловим кодом цього меседжу стала національна ідея єднання українського народу для протистояння російським окупантам. Кожного вечора, уже більше року президент України В.Зеленський виходить в прямий ефір з новими меседжами до українського суспільства, в яких звітує про здійснену управлінську та дипломатичну діяльність, про кожний день протистояння у зоні бойових дій, про нагороди гвардійцям та добровольцям, про плани на майбутнє. Незмінними у його меседжах залишаються слова і знаки-символи: єдність нації, мужність, перемога, європейська інтеграція, відбудова країни після перемоги, мужність, нескореність, гідність, подяка.

Важливим медійним майданчиком для публічних комунікацій інших державних осіб на центральному рівні став «Єдиний телемарафон», в якому об'єдналися Національна суспільна телерадіокомпанія України, три приватні медіахолдинги «1+1 Media», «Starlight Media» та «Inter Media Group», а також Дирекція телерадіопрограм ВРУ, що належить Верховній Раді України. Медійники доносили своїм глядачам основний меседж – «довіряти лише офіційним джерелам» – тобто, представникам влади, що покладало на них додаткову відповідальність за оперативність, достовірність і повноту інформування суспільства в умовах війни. Між

тим, як зазначають аналітики, ані президент, ані міністр оборони, ані спікери «єдиного марафону» не надавали конкретної відомості про, наприклад, місця роздачі гуманітарної допомоги, евакуацію з зони бойових дій, графік відключення світла або роботу громадського транспорту в окремо взятому місті. Тому інформування про нагальні питання життєзабезпечення громад стало компетенцією саме місцевої влади, яка вибудовувала публічну комунікацію зі своїми мешканцями через офіційні сайти та сторінки міських громад, а також через особисті ресурси мерів у соціальних мережах [5].

Таким чином, в перший рік повномасштабної російсько-української війни, щоденна публічна комунікація представників владних структур стала можлива, завдяки «єдиному телемарафону», офіційним сайтам місцевих громад та мерів міст, соціальним мережам, між тим змінилась її структура і смисловий зміст, відповідно до вимог воєнного стану. Публічні комунікації посадових осіб держави за характером свого впливу були *спонукальними* (орієнтували кожну людину на убезпечення свого життя та життя близьких, підтримку ЗСУ та добробатів, витримку та віру в перемогу) і *констатуючими* (інформаційними, які передбачали своєчасну зміну поведінки людей в умовах воєнного стану). А за спрямованістю інформації, яка передавалася суб'єктами владних повноважень – *аксіальними,* оскільки спрямовувалися на індивідуального чи групового отримувача, і *ретиальними,* так як своїм адресатом мали окремі соціальні групи і територіальні громади, які знаходилися або в зонах військових дій, або на тимчасово окупованих територіях.

Знаковими меседжами перших осіб держави на глобальному рівні стали: «захист України та європейських демократичних цінностей», «незламність і нескореність українського народу», «подяка партнерам: США, Великій Британії та країнам Європейського Союзу за військову, фінансову та гуманітарну підтримку», «посилення санкцій проти росії – держави-агресора», «створення міжнародного трибуналу для російських терористів»; на макрорівні: «курс на європейську інтеграцію», «захист та повернення кожного метра української землі», «підтримка і допомога біженцям та тимчасово переміщеним особам», «відбудова країни після перемоги»; на мікрорівні: «збереження життя кожної людини», «подяка усім і кожному, хто захищає і допомагає Україні».

Список використаної літератури

1. Постанова КМ України про «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану» (2022), (263). Вилучено з https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zabezpechennya-funkcionuvannya-informacijno-komunikacijnih-sistem-elektronnih-komunikacijnih-sistem-publichnih-elektronnih-reyestriv-v-umovah-voyennogo-stanu-263
2. Закон України «Про доступ до публічної інформації» (2022). Вилучено з https://ips.ligazakon.net/document/T112939
3. Багмет, М., Ханстантинов, В. (2022). Політичні меседжі в передвиборчій боротьбі в Україні. Вилучено з https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/bahmet_politychni.pdf
4. Перше звернення Зеленського (2022). Вилучено з https://news.obozrevatel.com/ukr/tv/pershe-zvernennya-zelenskogo-24-lyutogo-2022-roku.htm
5. Мери в мережі: якою є публічна комунікація влади в міських громадах Харківщини. (2022). LB.ua. Вилучено з https://lb.ua/blog/observatory_democracy/541534_meri_merezhi_yakoyu_ie_publichna.html

Пиголенко Ігор Вікторович
Доцент кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
кандидат філософських наук, доцент

ВЛАДА ТА СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

З переходом від індустріального до постіндустріального суспільства все більшого значення та розвитку набуває інформаційна та комунікаційна сфери. На заміну постіндустріального суспільства (Д.Белл, Е.Тоффлер, А.Турен та ін.) приходить інформаційне суспільство (Ю.Хаяші, Ф.Махлап). В умовах інформаційного суспільства, жодна зі сфер суспільного життя не може знаходитись поза впливом інформаційних технологій. Інтернет-ресурси використовуються в усіх сферах суспільного життя, політика – не виключення. Вона також не залишається осторонь інформаційних процесів, які відбуваються в сучасному соціумі.

Діджиталізація та війна відобразились як на суспільстві в цілому, так і на окремих його сферах. Зокрема, економічній, політичній, соціальній та інформаційній. Сьогодні держава активно впроваджує діджиталізаційну трансформацію українського суспільства, а саме: створено нове Міністерство цифрової трансформації України, Комітет цифрової трансформації у Верховній Раді України, сформовано єдиний державний портал «Дія», який постійно розширює свої функції. В

Україні також активно впроваджуються елементи електронного уряду, електронної демократії, реалізуються програми «Держава в смартфоні», «Відкриті дані», «Трембіта», «Вулик», система ProZorro й система DoZorro, «електронні послуги», «електронні черги», «електронні запити», «електронні петиції», «електронні консультації», «місцеві громадські бюджети» тощо [1].

Як зазначав Ж. Бодрійяр, «війна, перетворена на інформацію, перестає бути реальною війною і стає віртуальною» [2].

Для більшості співвітчизників війна сьогодні відбувається не на полях битв, а у просторі комп'ютера і телевізора. Маніпулювання інформаційним полем, віртуалізація бойових дій стають невід'ємною складовою сучасних воєнних технологій. Мас-медіа щодня демонструють мапи, на яких зображено лінію фронту, що показує переміщення військ. Військовий експерт, коментуючи події, перетворює глядача на віртуального полководця, який планує тактичні та стратегічні плани воєнних операцій [3].

Нерідко високопосадовці роблять офіційні заяви в соціальних мережах та на Інтернет-ресурсах під новинами або беруть участь в певних обговореннях і ми відслідковуємо їх погляди через соціальні мережі.

З однієї сторони – це, звісно, прогрес, адже нам не потрібно очікувати думку журналістів, які в свою чергу подають нам інформацію зі своєї точки зору, з іншої ж сторони ми маємо великий потік інформації, де все важче стає зрозуміти, де правдива інформація, а де викривлена. Саме викривлена та неправдива інформація, що подається з боку професійних засобів масової інформації журналістами, отримала своє визначення як «пропаганда». Пропаганда (лат. Propaganda дослівно – «яка підлягає поширенню (віра)», від лат. Propago – «поширюю») – форма комунікації, спрямована на поширення в суспільстві – світогляду, теорії, твердження, фактів, аргументів, чуток та інших відомостей для впливу на суспільну думку на користь певної спільної справи чи громадської позиції. У широкому розумінні – поширення соціально-політичних, природничо-наукових та інших знань, з метою їх втілення у суспільну свідомість; у вузькому розумінні – ідеологічно спрямована діяльність будь-якої партії для формування у конкретних верств населення певних поглядів і уявлень (світогляду). Пропаганда зазвичай повторюється та розповсюджується через різні засоби масової інформації, щоб сформувати обраний результат суспільної думки [4].

Негативний ефект пропаганди особливо проявляється в період воєнних дій на території України, що переходить в поле інформаційної війни. Сьогодні США активно допомагає Україні в її боротьбі з пропагандою та дезінформацією з боку росії за допомогою програм, що

реалізуються через агенцію USAID. Протягом десятиліть USAID працював над покращенням медіа-середовища в нашій країні, заохочуючи реформи, які забезпечують більший доступ до публічної інформації та підтримуючи появу потужних місцевих медіа-організацій, у тому числі громадського мовника «Суспільне». Після вторгнення росії в Україну в 2014 році робота розширилася, щоб допомогти місцевим журналістам країни створювати російськомовні програми, які могли б охопити окуповані Кремлем території, як-от «Діалоги з Донбасом», YouTube-канал, який містив щирі розмови з українцями про життя на окупованих територіях [5].

В інформаційних мережах цензура майже нівелюється. Мільйони переглядів набирають відео з відомими політиками та посадовими особами. Це, в принципі, і є ознакою демократичного суспільства. Але, в цього є і свій мінус, адже не відомо чи цей коментар залишив дійсно політик чи його політичні опоненти або конкуренти. Або цю думку висловлює дійсно політик чи його прес-секретар. Також часто загальнодоступною стає інформація про особисте життя політиків.

Також в Україні було введено електронні петиції, які дають можливість пересічному Українцю запропонувати певний законопроект, який, якщо отримає підтримку населення, може бути прийнятий Верховною Радою України.

Електронне урядування також набуває популярності у сучасній Україні. Вже здійснюється підготовка фахівців за даною спеціальністю. Вона передбачає мінімізувати бюрократичний процес та збір підписів не в кабінетах, а погодження та отримання листів виключно в електронному вигляді. Якщо інформаційні технології та електронне урядування будуть і надалі розвиватися в Україні, то буде, на нашу думку, простіше досягнути поставлених результатів в короткі терміни часу (від отримання книг в бібліотеці до відкриття та реєстрації власної справи в бізнесі).

Також, на виклики сьогодення удосконалюються методи соціологічного дослідження впливу пропаганди на інформаційний простір, зокрема контент-аналіз документів, теж переходить з площини аналізу друкованих видань (підрахунок кількості згадувань політика в ЗМІ, їх позитивне/негативне забарвлення, відомість політика, тощо) в площину інформаційного електронного простору. Також відбувається автоматизація як кількісного процесу підрахунку інформаційних повідомлень за ключовими словами (кількість згадувань за ключовими словами або частота переглядів певного джерела тощо), так і інтент-аналіз інформаційного простору.

Вільний рух та виробництво інформації та інформаційних послуг, необмежений доступ до інформації та використання її може мати як позитивний, так і негативний вплив на сучасний інформацій простір.

Список використаної літератури

1. Бойко, Н. (2021). Діджиталізація українського суспільства: досвід зрушень останніх десятиліть. Збірник наукових праць «Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності», Випуск 8., 534-549.
2. Бодрийяр, Ж. (2016). Дух терроризма. Войны в заливе не было. Москва: РИПОЛ классик.
3. Головаха, Є. & Макеєв, С. (Ред.). (2022). Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія. Київ: Інститут соціології НАН України.
4. Пропаганда. (2023). Вікіпедія: вільна енциклопедія. Взято 17 лютого, 2023, з https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0.
5. Power, S. (2023, February 16). How Demoacy Can Win The Right Way to Counter Autocracy. Foreign Affairs. Retrieved from https://www.foreignaffairs.com/united-states/samantha-power-how-democracy-can-win-counter-autocracy?utm_medium=promo_email&utm_source=pre_release&utm_campaign=pre_release_0216232_prospects&utm_content=20230216&utm_term=promo-email-prospects.

Прохоренко Євгенія Яківна
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат соціологічних наук, доцент

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ» В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Проблема політичної участі має цікаву та тривалу дослідницьку історію. Політичну участь С. Верба, Н. Най та Дж. Кім визначають так: «законні дії приватних громадян, які спрямовані на те, щоб впливати на відбір урядового персоналу та (або) на його дії» [1, с. 72].

В сучасній літературі феномен політичної участі отримав досить всебічну розробку з точки зору структури, форм, рівнів, методів, ідеологічних і соціальних аспектів, законозабезпеченості, ефективності. Американськи політологи і соціологи – Ф. Грінстайн, Г. Алмонд, Р. Кловард, С. Ліпсет, Л. Мілбрайт, П. Лазарсфельд, Б. Берельсон, Р. Міллс, Е. Кемпбелл, а та ін. розглядали категорію політична участь як діяльність групи осіб, які керуються політичними інтересами. Науковці досліджували широкий спектр різних способів участі або неучасті суб'єкта в політиці, як на індивідуальному рівні , так і через посередництво соціальних інститутів.

У вітчизняній науці, після розпаду СРСР, стало затверджуватися категорія «політична участь» у його сучасному трактуванні. Науковцями досліджувалося таке питання, як політична діяльність і поведінка окремих соціальних груп, характер, форми, механізм,

ефективність участі громадян у громадському управлінні на різних рівнях. Сучасні соціологи розглядають політичну участь, як дію, за допомогою якої рядові члени будь-якої політичної системи впливають на результати її діяльності. Політична участь виглядає як міра залученості людей в існуючу структуру владних відносин всередині соціально-політичної спільноти. Ця спільнота передбачає можливість впливу громадськості на перебіг соціально-політичних процесів у суспільстві.

В. Климончук: «досліджує політичну участь громадян України як вияв антропологічного виміру свободи. Широку політичну участь автор пов'язує з демократичною традицією. Для України важливо те, що свободи в їх політичному та громадянському сенсах у дослідницькому контексті визначаються не як вже сталі й історично здійснені, а як такі, що лише процесійно артикулюються» [2, с. 39]. Г. Зеленько стверджує: «політичну участь як показник якості політичного режиму, розкриває природу і сутність політичної участі, аналізує політичне відчуження та особливості політичної участі громадян України» [3, с. 87].

Варто зазначити, що для країн Центральної і Східної Європи характерний учасницький підхід до політичних процесів, це пояснюється тим, що зміни в державному управлінні, а також консолідація демократії без активної участі громадян просто неможлива. Такий висновок було зроблено на підставі досліджень у країнах ЦСЄ, які показали надто низьку політичну активність громадян. Багато чинників мають вплив на активну чи навпаки пасивну політичну участь, це, зокрема: по-перше, ресурси громадянина, до них належать час, кошти і знання. По-друге, соціалізація особи, яка здійснюється в наслідок діяльності в структурах громадянського суспільства. Для посткомуністичних суспільств: «додатковими є структурні фактори, зокрема вплив нових політичних інститутів і процедур на цінності і поведінку громадян. Другий фактор (вплив громадянського суспільства) розглядається крізь призму відносин, які формуються в його надрах як соціальний капітал. Його основними взаємозалежними показниками є участь (громадянська) і довіра (міжособистісна та інституційна). Таким чином, рівень довіри, що формується у відносинах між громадянами, визначає і рівень іншого виду участі, а саме участі політичної» [4, с. 37–41]. А. Романюк вважає: «що головною формою політичної участі є участь у виборах. На основі порівняльного аналізу основних форм політичної участі громадян країн Західної Європи автор простежує тенденцію до зменшення частки громадян країн Західної Європи, які беруть участь у виборах. Вона з різною інтенсивністю властива всім європейським країнам, за винятком Греції. Інститут референдуму став традиційною формою прийняття рішень у багатьох із них, окрім ФРН» [5, с. 242].

Політична участь сягає свого коріння античних часів, коли розпочався процес становлення первісних форм державності і типів владування. Широко досліджена природа політичної активності в уявленнях про людину в різних філософських концепціях. На приклад, Аристотель, визначаючи сутність людини, називав його політичною твариною. В наступні історичні епохи політична участь набувала додаткових рис. У новітні часи вона розглядалася як безпосередня участь громадян у виборах і державному управлінні. М. Вебер [7, с. 59] виділив три рівні участі в політиці: професійне заняття політикою; участь в політиці – за сумісництвом; випадкова участь у політиці.

М. Вебер вважав, що професійний рівень заняття політикою демонструють політичні лідери, що зробили політику – справою життя. До професійного рівню можна віднести також партійних функціонерів, державних чиновників, політтехнологів, журналістів. Ці люди в професійному плані обслуговують політичних лідерів. Активісти партій і суспільних рухів представляють другий рівень участі в політичному житті. Вони беруть участь в мітингах та виступають в ролі агітаторів, спостерігачів на виборах. Велика частка громадян, чия політична активність проявляється в участі у виборах, в акціях протесту або підтримки об'єднує третій рівень. Отже, у М. Вебера зустрічаємо участь широких мас у виборах, але видатний соціолог називає такий рівень випадковим.

Коли необхідно продемонструвати ступінь реального впливу громадян на інститути влади і процеси ухвалення рішень, соціологи використовують для позначення різноманітних форм непрофесійної політичної діяльності категорію «політична участь». Треба підкреслити, що категорія «політична іммобільність» (від лат. Immobilis – нерухомий) протистоїть категорії «політична участь». Це така форма поведінки, яка характеризується пасивністю, усуненістю від політичного життя [8].

Політичні процеси неможливі без політичної участі в них різноманітних суб'єктів політичного процесу. М. Головатий вважає, що політична участь – це залучення індивідів соціально-політичної спільноти до існуючих в середині неї політичних відносин і структури влади. Політичну участь також розглядають як участь людей у певних державних справах [8].

Більшість науковців розглядають політичну участь як соціальні дії, за допомогою яких члени суспільства беруть участь в обранні політичних лідерів різного рівня, а також у формуванні суспільної політики. Слід зазначити, що за результатами репрезентативного соціологічного дослідження «Молодь України – 2021», тільки 60,6% молоді практично залишається необізнаною про існування та

діяльність громадських організацій на території їх населеного пункту [9].

Політичні інтереси та політичні позиції індивідів реалізуються через участь у різноманітних формах політичного процесу – ін.ституційних та стихійних. Спектр їх дуже значний, що є суттєвим показником розвитку засад демократії та громадянського суспільства. Можна стверджувати, що чим більш досконалий та універсальний механізм включення людини в політику, тим більш демократичним є суспільство. Наприклад, за результатами репрезентативного соціологічного дослідження «Молодь України – 2021», тільки 1,0% молодих українців були членами громадських організацій. У 2021 році наблюдаємо активність молодих українців – вже 2,1% респондентів вважали себе членами дитячих і молодіжних громадських організацій, а 5,2% молоді, відвідували їх окремі заходи [9].

Для опису феномена політичних дій індивідів та спільнот використовуються такі поняття, як політична участь, політична активність, політична діяльність. При цьому ці поняття часто не розмежовуються і змістовно не визначаються як різні. Спроби визначення цих понять, зроблені деякими авторами, варто визнати недостатньо задовільними в силу того, що їх результатом не стало створення цілісної картини політичної участі, здатної послужити основою для операціоналізації цього поняття. Слід підкреслити, що проблема ускладнюється і відсутністю загальноприйнятих у вітчизняній науці термінів, що дозволяють адекватно передати зміст категорій, що використовуються.

Сбробуємо розглянути ці терміни більш детальніше. Політичну поведінку (political behaviour) визначимо як суб'єктивно мотивований процес, де виявляються різні види політичної діяльності. Дійсно, в науці існують такі основні типи поведінки в політиці: по-перше, закритий тип, який характеризується політичною бездіяльність, її можна пояснити тим, що багато людей не мають здібностей чи можливостей, щоб займатися політичною діяльністю. Серед чинників, які можуть заважати займатися політикою, це, зокрема, апатія, тобто відсутність в особи будь-якого інтересу до політики. Апатія, яка характеризується певним специфічним станом психіки особи, під час якого вона відчуває, що все політичне життя проходить повз неї. Також варто зазначити, що бездіяльність особи найчастіше пов'язана із особистістю людини, а також її рисами характеру. Проте не потрібно забувати про умови, які можуть як сприяти політичній активності, так і заважати її здійсненню. Це такі чинники як: соціокультурні, політико-правові та матеріальні. Наприклад, найбільшою причиною низького громадського активізму серед молоді (27,1%) є відсутність цікавості до громадських акцій та відсутність часу (24,1%) у респондентів. Молоді

українці також назвали причиною свого низького громадського активізму відсутність за місцем проживання таких організацій, яким вони довіряють (12,4%) [9].

Під політичною діяльністю (political action) розуміємо всю сукупність форм дій політичних акторів, обумовлених визначеною політичною позицією і зв'язаних з досягненням цілей, реалізацією владних інтересів. Саме політична діяльність має такі ознаки як: цілеспрямованість, свідомі дії, а також задоволення політичних інтересів, вона є важливою умовою існування суспільства в цілому. Політична діяльність характеризується двома рівнями: першим рівнем або нижнім є політична участь. На даному рівні наявні такі форми: збори, вибори, маніфестації, голодування, мітинги, альтернативні рухи, страйки і т. ін. Другим рівнем або вищим рівнем політичної діяльності є професійна діяльність членів уряду, а також депутатів парламенту, політичних інститутів, керівників партій, рухів. Можна дати таке визначення політичній діяльності: політична діяльність – це своєрідна складова діяльності людей, яка спрямована на утримання, здійснення та завоювання влади, а також застосування на практиці політичних інтересів суб'єктів політики. Об'єктивні та суб'єктивні детермінанти мають суттєвий вплив на характер політичної діяльності. Запити, інтереси, потреби належать до об'єктивних, а до суб'єктивних відповідно належать: політична свідомість та політична культура суб'єктів політичного процесу.

Найчастіше поняття політична участь розглядається як один з основних елементів, що становлять зміст категорії «політична поведінка» (поряд з політичною іммобільностю або бездіяльністю). Політичну участь (political participation) ми можемо визначити як більш-менш регулярне і, насамперед, інструментальне застосування акторами різних форм політичних дій, за допомогою яких громадяни намагаються впливати на процес прийняття політичних рішень.

Таким чином, можна стверджувати, що поняття «політична участь» все ширше розглядається в науковій літературі, однак пізнання змісту та розкриття форм політичної участі у соціально-політичному просторі України тільки починається.

Список використаної літератури

1. Авер'янов В. Б. Політологічний енциклопедичний словник / В. Б. Авер'янов, І. В. Алєксєєнко, С. С. Андреев та ін. ; упоряд. В. П. Горбатенко ; відп. Ред. Ю. С. Шемшученко ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, Українська асоціація політологів. – 2-ге вид., доп. І перероб. – К. : Генеза, 2004. – 735 с.
2. Климончук В. Загальноєвропейські політичні цінності та перспективи їх реалізації в Україні. Вісник Прикарпатського університету. Політологія. – 2013. – Вип. 6-7. – С. 38-42.

3. Зеленько Г.І. Проблема «включення» громадянського суспільства в Україні; Київ. Нац. Ун-т буд-ва і архіт. Та ін. Київ; Тернопіль: Карт-Бланш, 2015. – Перша міжнародна наук.– практ. Конф., Київ, 24-25 листопада 2015 р. – С. 87-90.
4. Скоблик В. Участь громадян у політиці: західні концепції 1960–900х років : Навчальний посібник. – Ужгород, 1999.
5. Романюк А. Популізм і розвиток партійної системи в Україні // Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 24-25 листопада 2011 р. – К.: ІПіЕНД, 2012. – С.242-258.
6. Танчин І.З. Соіологія: Навч. посіб. - Львів, 2005. - 360 с.
7. Головатий М.Ф. Соціологія політики: навч. Посіб. Для вищ. Навч. Закл. – К.:МАУП.
8. Міністерство молоді та спорту України «Молодь України – 2021» (результати репрезентативного соціологічного дослідження). *URL:* https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/rezyltmolod2021.pdf
9. Головатий М.Ф. Політична психологія. – К.: МАУП, 2001. – 136 с.

Скиба Елеонора Костянтинівна
Професор кафедри гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Розуміючи світ як зорганізовану систему та для дослідження усіх явищ у їх повноті та глибині треба застосовувати методи із застосуванням принципу плюралізму та впроваджуючи діалектичний синтез протилежностей. Діалектика надає можливості пошуку істини через використання раціонально – логічного алгоритму. Виходячи з того, що цифровізація має розповсюдження як об'єктивно необхідне та прийняте суспільством явище, ми маємо розглянути перспективи цього процесу для соціальних практик.

Цифровізація як процес запровадження цифрових технологій в усі соціально-політичні, економічні інститути життя: сім'я, школа, праця і таке інше через цифрову обробку знання; вона прямо та опосередковано приймає участь у впливі на всі соціальні процеси та сприймається як інноваційний інструмент трансформації суспільства, людини. Завдяки цьому процесу може змінюватися у спільноти відчуття, зникати бар'єри простору, відстані та часу. Ми бачимо, що якщо сфера приватних відношень через цифровізацію долає часові та просторові перешкоди та в сфері публічних послуг має здійснюється популяризація та доступність державних послуг. Одним із механізм

цього є державний контроль та застосування системного підходу в процесі впровадження електронного урядування.

Створене у 2019 р. Міністерство цифрової трансформації серед цілій своєї роботи ставить за мету досягнути до 2024 р. 100 % доступність публічних послуг громадянам та бізнесу онлайн. Це має бути 95% населення, соціальних об'єктів і головних автошляхів з покриттям швидкісним інтернетом. Серед проголошених Міністерством цінностей є проактивність, що має на увазі у кожній дії ініціативність у пошуку ідей та активна позиція в прийнятті рішень дозволяють створити послуги, які точно відображають потреби українців [2].

Розуміючи, що цифровізація через надання послуг все більше охоплює різні соціальні та вікові верстви населення, виникає необхідність постійного самовдосконалення навичок та постійного розвитку окремої людини. Задля досягнення стабільності існування людині необхідно постійно змінюватися, самовдосконалюватися разом для того, щоб співіснувати із соціально-культурними змінами, які і створюють процес життя. Зазначимо, що обмеженість кількості цифрових платформ має певний вплив на процеси самовизначенності, самоідентифікації людини, становить певну загрозу для основних гуманістичних цінностей, які були такими визнані протягом історії існування людства, а саме: свобода, автономна воля, право, самовизначення, безпека. Ми не можемо не погодитися, що цифровізація не тільки все більше задовольняє потреби отримання державних послуг та потреб приватного спілкування, але й розширює можливості щодо подолання бар'єрів у вирішенні багатьох соціальних проблем. Ефективний, добре організований інститут публічних послуг є одним із важливих інструментів розвитку громадянського суспільства. Тому шлях до ЄС, який обрала Україна, вимагає кардинальних змін і реформування існуючої системи надання державних послуг, у тому числі через процеси цифровізації.

Слід підкреслити, що наявність у суспільстві інформаційної **свободи** є однією із гуманістичною цінність, що надає сучасність для усього суспільства. Буття людини як соціально-культурної та політичної істоти реалізується також через можливість вільно отримувати інформацію необхідну для її соціальної, професійної та духовної самореалізації і розвитку та обмінюватися думками стосовно будь-яких подій або передавати інформацію іншим людям.

Зазначимо, що основною доктриною публічних послуг є концепція служіння держави людині та громадянину, таким чином, впливати на соціокультурний дискурс та на підтримку загальнолюдських гуманістичних цінностей. Нині державне управління цією сферою суспільних відносин породжує необхідність

розробки ефективної системи надання публічних послуг, яка гарантуватиме правозабезпечення задоволення потреб суб'єктів звернень (фізичних чи юридичних осіб) у певних послугах із дотриманням якості. Стандарти та принципи надання державних послуг [3]. Сьогодні для удосконалення надання публічних послуг через інноваційні цифрові технології стають потужним інструментом створення сучасного соціально-культурного дискурсу.

Маємо зазначити, що трансформації суспільства відбуваються як на зовнішньому рівні у вигляді соціально-культурних явищ, так і на внутрішньому, тобто як вплив на формування світогляду, ментальності. Використовуючи наукові методи пізнання, серед яких такі як феноменологічний, структуралістський та історико – порівняльний ми бачимо як відбувається взаємовплив особистості, спільноти та соціально-культурного дискурсу. Етнічна ідентичність в умовах сучасної України дуже стрімко переходить різного роду стадії змін. Через приватну та суспільну дискусії, які процес цифровізації вивів на абсолютно новий рівень охоплення та залучення находження істини через раціональну дискусію між співрозмовниками, що мають різні точки зору допомагає формувати, розвивати та відтворювати, зберігати та поширювати гуманістичні цінності, що забезпечують онтологічний зміст цього суспільного явища.

Цифоровізація як однин із елементів інноваційного технічного розвитку надаючи відкритість до участі сама стає джерелом певної етики та культури у створенні гуманістичних цінностей, допомагає не тільки вирішувати певні соціальні питання публічного характеру, але й за допомогою Інтернету знищує бар'єри у створені ідентичності через доступ особистості до процесу самоідентифікації, що може бути кваліфіковано як інноваційне вирішення соціальних проблем при створенні єдиних демократичних гуманістичних цінностей.

Список використаної літератури

1. Міністерство цифрової трансформації України. *URL*: https://thedigital.gov.ua/ministry (дата звернення: 10.02.23)
2. Skyba, E.K, Polischuk, M.G. (2019). Legal Component of the Concept of Provision of public services. *Baltic Journal of Economic Studies*. 5 (n.1), 194-201. DOI: https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-194-200.
3. Digitalization of society. *University of Gothenburg*. URL: https://www.gu.se/en/applied-information-technology/digitalization-of-society (дата звернення: 21.02.2023).

Федорченко-Кутуєв Павло Володимирович
Завідувач кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
доктор соціологічних наук, професор
Мельник Любов Іванівна
Аспірантка кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У ГЛОБАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ МОДЕРНУ

Технології у їхній взаємодії з формуванням нової інституційної матриці відгравали ключову роль у формуванні реалій глобальної політики модерну. Ми знаємо цей парадокс – більшість інновацій, які сталі ключовими для формування та піднесення європейського модерну – друкарський прес, порох та вогнепальна зброя, наприклад – виникли в Китаї, але не мали глобальних наслідків для становлення нового глобального порядку. Глобальна політика – це сукупність взаємодій та відносин між державами та міжнародними організаціями в масштабі всього світу, яка охоплює різноманітні питання, такі як безпека, економіка, права людини, територіальні конфлікти, в тому числі збройні протистояння та військові конфлікти та інші.

Глобальна політика пов'язана з багатьма викликами та проблемами, які виникають на світовому рівні. До них належать бідність, нерівність, міграція, війни, кліматичні зміни та інші. Різні країни та міжнародні організації намагаються знайти рішення цих проблем через співпрацю, законодавство, дипломатію та інші засоби.

Модерн формується як глобальна – світ-система мовою І. Валерстайна – утворення завдяки взаємодії новітніх технологій та інституцій. Постійні війни поміж європейськими державами – інституційний фактор – сприяли розвитку військових технологій. Війна на морі та пошук нових торговельних шляхів дали потужний імпульс навігації. Ці фактори забезпечили технологічну перевагу Європи у глобальному масштабі та надали змогу європейцям колонізувати / поставити під контроль решту світу [1].

Цифрові технології стали важливою складовою глобальної політики в наш час. Цифрові технології включають в себе комп'ютери, мережі Інтернету, мобільні пристрої, соціальні медіа та інші засоби електронної комунікації.

Одна з ролей цифрових технологій в глобальній політиці полягає у полегшенні комунікації та співпраці між країнами та міжнародними

організаціями. Цифрові технології дозволяють людям з різних країн зв'язуватися та обмінюватися інформацією в режимі реального часу, що допомагає вирішувати різноманітні глобальні проблеми.

Інша важлива роль цифрових технологій в глобальній політиці полягає в забезпеченні безпеки та кіберзахисту. Зловмисники можуть використовувати цифрові технології, щоб зламувати комп'ютерні системи та викрадати конфіденційну інформацію. Тому кібербезпека є надзвичайно важливою складовою глобальної політики. Країни та міжнародні організації працюють над створенням міжнародних стандартів кібербезпеки та координацією своїх зусиль для захисту від кібератак.

Крім того, цифрові технології можуть вплинути на глобальну економіку та торгівлю. Наприклад, електронна комерція дозволяє людям з різних країн купувати та продавати товари та послуги в Інтернеті. Це може сприяти збільшенню міжнародної торгівлі та створенню нових ринків, що може мати значний вплив на глобальну економіку. Крім того, цифрові технології також можуть забезпечити підтримку розвитку малого та середнього бізнесу, що може збільшити зайнятість та підвищити економічний розвиток.

Цифрові технології можуть також забезпечити більш ефективний контроль над діяльністю влади та політичних процесів. Наприклад, Інтернет дозволяє громадянам більш активно приймати участь у політичному житті, висловлювати свої погляди та думки через соціальні медіа та інші платформи, що може забезпечити більшу відкритість та демократію у суспільстві.

Однак, цифрові технології також можуть стати причиною спричинити нові глобальні виклики. Наприклад, поширення дезінформації та фейкових новин в Інтернеті може призвести до загострення політичних конфліктів та соціальної напруги. Крім того, цифрові технології можуть також змінювати роль країн у глобальному світі та порушувати традиційні міжнародні відносини.

Глобальну політику модерну можна охарактеризувати як складну та непередбачувану але також і великими можливостями для співпраці та розвитку у всіх сферах життя. Сучасний світ характеризується швидкими змінами та розвитком технологій, що вносять суттєві зміни – незрідка конфліктного характеру – у різні сфери життя. Глобальна політика особливо гостро відчуває вплив цих змін та конфліктів.

Одним із найважливіших факторів глобальної політики модерну є зростаюча взаємодія між країнами та регіонами світу. Світ стає все більш залежним від глобальної економіки та торгівлі. Водночас, національні держави демонструють, що їхній потенціал примусу – у рамках культурної програми націоналізму та економічної протекціонізм зберігають свою вагу і мають вплив на

міжнародні відносини. Яскравим прикладами такого сплеску десь старомодної політки національних держав був режим часів пандемії корона вірусу, росія сьогодні також демонструє архаїчну поведінку епохи великих імперій.

Також варто зазначити, що глобальна політика знаходиться під впливом великої кількості глобальних викликів, таких як зміна клімату, тероризм, пандемії, міграція, конфлікти та інші. Тобто переваги глобалізації та глобального громадянського суспільства стикаються з викликами глобального тероризму та пандемій. Ці виклики вимагають співпраці та координації з боку багатьох країн та організацій, щоб знайти спільні рішення та дії.

Процес модернізації цифрових технологій є постійним та безперервним. Швидкість та обсяг змін у цифрових технологіях надзвичайно високі, тому постійна модернізація необхідна для забезпечення конкурентоспроможності та відповідності сучасним вимогам. Одним із ключових напрямків модернізації цифрових технологій є розробка та впровадження штучного інтелекту. Це відкриває широкі можливості для автоматизації процесів та підвищення продуктивності в різних галузях економіки та науки.

Отже, процес модернізації дозволяє розвивати та вдосконалювати наявні технології, створювати нові інновації та забезпечувати їх відповідність сучасним вимогам та потребам користувачів. При цьому, важливо зазначити, що модернізація цифрових технологій потребує великих інвестицій та кваліфікованих кадрів. Однак, важливо також забезпечити доступність цифрових технологій для всіх користувачів, включаючи тих, хто проживає в менш розвинутих країнах та регіонах, або має обмежений доступ до Інтернету. В цьому контексті, державні та міжнародні організації активно працюють над розвитком інфраструктури та програм, які забезпечують доступність цифрових технологій для всіх користувачів.

У цілому, процес модернізації цифрових технологій є надзвичайно важливим для розвитку глобальної політики та економіки. Він дозволяє створювати нові можливості для розвитку нових галузей та підприємств, покращувати якість життя людей та забезпечувати ефективність функціонування різних організацій та інституцій. Крім того, цифрові технології можуть відігравати важливу роль у розв'язанні глобальних проблем, таких як зміна клімату, збереження природних ресурсів, боротьба з епідеміями, конфліктами, в тому числі збройними конфліктами.

Доречно сказати, що процес модернізації цифрових технологій відіграє важливу роль в глобальній політиці, дозволяючи створювати нові можливості для розвитку різних галузей та забезпечувати ефективність функціонування різних організацій та інституцій, а також

впливаючи на якість життя людей. Водночас цифрові технології можуть посилювати можливості авторитарних режимів щодо контролю над своїми політичними опонентами [2].

Отже, модернізація цифрових технологій в глобальній політиці вимагає балансу між розвитком нових можливостей та забезпеченням безпеки та приватності користувачів. Також потрібно враховувати соціальні та етичні аспекти розвитку цифрових технологій, щоб забезпечити сталість та позитивний вплив на глобальне суспільство в цілому під кутом зору зменшення нерівності поміж глобальними Північчю та Півднем, а відтак зниження глобальної конфліктогенності.

Список використаної літератури

1. McNeill, William H. The Pursuit of Power: Technology, Armed Force, and Society since A.D. 1000, 1984
2. Morozov, Evgeny. To Save Everything, Click Here: the Folly of Technological Solutionism. New York, USA: PublicAffairs. 2013

Цільмак Олена Миколаївна
Завідувачка кафедри психології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор

ЗАСТОСУВАННЯ ЕВРИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ПРИ ДИСТАНЦІЙНІЙ ФОРМІ НАВЧАННЯ

На сучасному етапі в Україні підготовка фахівців у закладах вищої освіти в основному відбувається дистанційно. Тому, важливе значення для активації навчальної діяльності здобувачів мають інноваційні методи та прийоми навчання, серед яких особливе значення мають евристичні методи.

Слід зазначити, що евристичні методи дуже популярні серед науково-педагогічних працівників, особливо під час дистанційної форми навчання. Так як вони дозволяють створювати ідеї та припущення стосовно сутності того чи іншого явища, події, феномену та винаходити креативні шляхи вирішення певних проблемних питань.

Наприклад, методу А.Ф. Осборна «Мозковий штурм» полягає у вільній груповій генерації здобувачами будь-яких ідей, припущень стосовно певного предмета дослідження, з їхньою подальшою експертизою для відбору 2-3 найбільш вдалих раціональних та достовірних.

Метод Марка Квінтіліана «Евристичні запитання» можна застосовувати для збору додаткової інформації в умовах проблемної

ситуації чи упорядкування вже наявної інформації у процесі вирішення поставленого навчального завдання.

Метод Т. Бьюздена «Карта роздумів» дозволить генерувати ідеї щодо предмета дослідження, деталізуючи його внутрішні логічні зв'язки, за допомогою графічного запису у вигляді діаграми.

Метод Т. Бьюздена «Карта роздумів» можна використовувати у процесі вирішення навчальних завдань для аналізу інформації загального та більш вузького характеру.

Метою Раберта Ділтса «Уолт Дісней» дозволяє подивитися на певну ключову проблему з різних ракурсів і позицій та удосконалити найбільш вдалий варіант вирішення навчальних питань.

Метод «П'ять Чому?» корисно використовувати при вирішенні проблем, пов'язаних з людським фактором та міжособистісними відносинами для пошуку справжніх причин поведінки тієї чи іншої особи.

Метод «Інверсія» дозволить розглянути предмет дослідження через діаметрально протилежні припущення. Він базується на принципі дуалізму, діалектичної єдності й оптимального використання протилежних (прямих і зворотних) процедур творчого мислення [1].

Евристичні методи озброюють здобувачів вищої освіти системою прийомів, норм пізнання, принципів, вимог, правил та дозволяють зекономити сили і час для пошуку істини, а також дозволяють рухатися до мети найкоротшим шляхом.

Вище вказані евристичні методи забезпечуються певними евристичними прийомами такими як [2]:

1) ***трансляція*** (від лат. «translatio» – передача, переміщення) – перебудова, перехід від об'єктів до співвідношень елементів, зведення до раніше вирішеного завдання;

2) ***акцентуація*** – виділення ключової фігури, підзадачі, підкреслення властивостей;

3) ***дроблення*** – пошук елементів системи, розчленування системи на підсистеми;

4) ***укрупнення*** – збільшення розмірів, показників, якісних характеристик;

5) ***ранжування*** (з фр. «rangiren» – приводити в порядок) - визначення порядку згідно рангу, авторитету, респектабельності або релевантності;

6) ***реверсія*** (від лат. «reversio» – повернення, звернення) – доказ «від противного», пошук контрприкладу, рух від вимог завдання до його даних;

7) ***пристосування*** – адаптація до зовнішніх умов, взаємодія нового і старого;

8) ***оцінювання*** – оцінка ступеня відповідності отриманого результату поставленому завданню;

9) ***ідеалізація*** – пошук можливостей наближення системи або окремих її складових до ідеального варіанту;

10) ***локалізація*** – пошуки можливостей тимчасового відділення частини системи, тимчасова зміна частини умов, тимчасове задоволення частини вимогам завдання та ін.

Зазначені різновиди евристичних прийомів – це маленька частка з тих, що визначають той чи інший евристичний метод. Слід підкреслити, що якщо два евристичних методи містять одні й ті ж самі евристичні прийоми, а відрізняються лише виконуваними процедурами, то це модифікація одного і того ж методу.

Отже, під час дистанційної форми навчання використання евристичних методів дозволить:

1) активізувати пізнавальну діяльність здобувачів;
2) побачити ту чи іншу проблему з іншого ракурсу;
3) визначити прогалини у наявній інформації, сутності певного явища;
4) отримати ідеї для уточнення тих чи інших позицій;
5) вирішувати складні навчальні завдання;
6) отримати нові ідеї або розвити вже наявні;
7) винайти багато нових, несподіваних, оригінальних ідей (припущень), імовірних та раціональних рішень стосовно предмета дослідження;
8) розвинути у здобувачів креативність;
9) впорядкувати систему закономірностей та механізмів певних елементів, ознак, властивостей, характеристик об'єктів та предметів дослідження;
10) уточнити вихідну інформацію стосовно предмета дослідження та тощо.

Евристичні методи слід використовуватися як підчас лекцій, так й під час практичних занять та самостійної роботи здобувачів. Ці методи можна використовувати індивідуально та у групі, однак, все ж такі, групова робота є найбільш ефективною формою.

Таким чином, евристичні методи є надійними помічниками для креативного пошуку, виявлення, отримання та фіксації певних ідей та даних, які мають значення для навчальних завдань, які підлягають вирішенню.

Список використаної літератури

1. *Купалова Г.І.* Теорія економічного аналізу: навчальний посібник / Г.І. Купалова. К.: Знання, 2008. 639 с.

2. *Цільмак О.М.* Загальні юридико-психологічні положення застосування евристичних методів під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. // Причорноморські психологічні студії. 2017. № 1. С. 77-86

Шмаленко Юлія Іванівна
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У СУЧАСНОМУ ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Відмінною рисою сучасної цивілізації є стрімкий розвиток інформатизації суспільства та широке проникнення інформаційних технологій в усі сфери життєдіяльності людини. За допомогою інформаційних технологій формується специфічне інформаційне поле як невід'ємний атрибут та об'єктивна складова повноцінного функціонування будь-якої держави [1]. Засоби масової інформації та соціальні мережі володіють інструментами для створення інформаційно-медійного фону в суспільстві. До недавнього часу, тільки традиційні засоби масової інформації (газети, телебачення та радіо) мали значний вплив на поширення інформації та формування політичного порядку денного [2]. У сучасному світі соціальні мережі стали невід'ємною складовою нашого життя. Вони змінили наше сприйняття світу, а також вплинули на розвиток суспільства. Соціальні мережі змінили підхід до сприйняття інформації. Одним зі значущих інтернет-трендів останніх років стала еволюція соціальних мереж від засобів комунікації та розваг до джерела новин та інформації. Це явище охоплює не тільки країни Заходу, наприклад, половина населення США використовує соціальні мережі для отримання новин, а й Україну, де попит на соціальні мережі як джерело інформації демонструє стрімке зростання. Раніше, громадяни отримували новини з газет, телебачення та радіо, що зазвичай мали певний рівень професіоналізму та об'єктивності. Зараз, завдяки соціальним мережам, кожен користувач може стати свідком подій, поділитися своїми враженнями, а також висловити свою думку. Це створило можливість для кожного громадянина мати свою точку зору на події, що відбуваються в країні. Незважаючи на те, що дослідники та громадські активісти наголошують на ризиках, пов'язаних з переглядом новин в соціальних мережах через значну кількість дезінформації та маніпулятивної інформації, зручність та швидкість отримання інформації в соціальних мережах переважає всі зазначені ризики.

Соціальні мережі є важливим інструментом формування публічного дискурсу, оскільки вони дозволяють широкому колу людей долучатися до обговорення різних питань та ділитися своїми думками та ідеями. Українські політики активно використовують соціальні мережі (Facebook, Twitter, Telegram, YouTube) як засіб комунікації з громадянами, координації дій та впливу на світову спільноту. Соціальні мережі дозволяють українським політикам швидко та ефективно спілкуватися з громадянами та залучати їх до участі в різних ініціативах. Одним із прикладів використання соціальних мереж українськими політиками є створення спільноти в соціальних мережах для обміну інформацією та забезпечення координації дій. Наприклад, на під час революції Гідності у грудні 2013 року була створена спільнота «Самооборона Майдану» у Facebook як реакція активних громадян на свавілля влади, об'єднавши тисячі людей зі всієї країни. З початку воєнного конфлікту на сході України у 2014 році спільнота об'єднала активістів з усієї країни для допомоги в зборі коштів, продуктів харчування та зброї для військових.

Повномасштабне вторгнення рф в Україну 24 лютого 2022 року не є першою війною, що розпочалася під час епохи інтернету, однак вона є наймасовішою за охопленням у соціальних мережах. Причиною цього є те, що онлайн-комунікації в Україні є значно доступнішими, ніж в інших гарячих точках сучасності. Соціальні мережі стали основним джерелом інформації для новинної аудиторії у всьому світі, яка намагається зрозуміти російське вторгнення в Україну. Російська агресія змінила також інформаційні пріоритети української аудиторії. У 2022 році реагуючи на нові інформаційні виклики та потребу в оперативній та інтенсивній комунікації з населенням, українські політики активно використовували як традиційні засоби масової інформації, так і соціальні мережі для поширення інформації та залучали до активної співпраці міжнародну спільноту та світових лідерів, що допомагало Україні протистояти воєнній агресії. Одним з найважливіших інструментів для задоволення попиту на актуальну інформацію та протидії російської дезінформації став телемарафон «Єдині новини», який після початку повномасштабної агресії російської федерації проти України почали транслювати більшість українських телеканалів та радіостанцій. Проте, хоча на початку війни українці переважно отримували важливу та оперативну інформацію про події в країні під час перегляду телевізійного «Єдиного марафону», згодом українська аудиторія швидко перейшла до соціальних мереж, де можна отримати оперативну та актуальну інформацію про події у режимі реального часу. За результатами опитування ОПОРИ на тему «Медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни» (травень 2022 р.) найпопулярнішим джерелом інформації виявилися

соціальні мережі. Для отримання новин 76,6% українців користуються соціальними мережами, 66,7% віддали перевагу телебаченню, 61,2% користувачів інтернету (не включаючи соціальні мережі), 28,4% громадян України слухають радіо, а 15,7% опитаних читають друковані ЗМІ [3].

У січні 2023 року зберігається тенденція переходу на месенджери та соціальні мережі, як на джерела інформації, які дають можливість найбільш оперативно дізнаватися про суспільно-політичні події. Результати дослідження компанії Gradus Research демонструють, що 65% опитаних дізнаються про події у месенджерах, а 61% – у соціальних мережах. Тоді як у серпні 2020 року частка месенджерів складала лише 41% [4].

Соціальні мережі стали важливим інструментом для українських політиків у військовий час, який допомагає підтримувати зв'язок з громадянами, формувати позитивний образ України у світі, залучати громадян до участі у політичному процесі та налагоджувати зв'язки з міжнародними партнерами та світовими лідерами.

Українські політики та високопосадовці ефективно використовують всі можливі засоби комунікації, в тому числі соціальні мережі для спілкування зі світовими лідерами та поширення інформації про ситуацію в Україні. Коли було виявлено, що офіційні акаунти російського уряду посилюють проросійську дезінформацію в Twitter, українська влада вийшла на платформу Twitter, щоб звернутися за підтримкою до своїх двох мільйонів послідовників [5]. Це допомагає Україні привертати увагу міжнародної спільноти та забезпечувати підтримку у своїх зусиллях збереження територіальної цілісності та незалежності.

Слід зазначити, що поширення проросійської дезінформації у Twitter не є новим явищем. Ще у 2014 році Верховний головнокомандувач ОЗС НАТО в Європі генерал Філіп Брідлав описав російську комунікаційну стратегію в Україні як «найдивовижніший бліцкриг інформаційної війни, який ми коли-небудь бачили в історії інформаційної війни». Наприклад, після того, як рейс MH17 Малайзійської авіакомпанії був збитий росією над Україною, аналіз 950 000 публікацій у Twitter виявив безліч конкуруючих тверджень в Інтернеті, що породило боротьбу за правду, яка триває й сьогодні [6].

Одним з найбільш активних користувачів соціальних мереж серед українських політиків є Президент України Володимир Зеленський. Він використовує соціальні мережі для зв'язку з громадянами, проведення онлайн-зустрічей, трансляції відеозвернень та оновлень щодо ситуації на фронті України. Зокрема, Володимир Зеленський активно використовує свій офіційний канал в YouTube, сторінки в Facebook, Instagram та Telegram, де він публікує щоденні

відеозвернення до громадян та проводить прямі ефіри. Від початку повномасштабного вторгнення за ініціативою Президента України Володимира Зеленського створена офіційна фандрейзингова платформа України – UNITED24, яка представлена у всіх соціальних мережах та має значну кількість підписників: Facebook (255 тис.), Instagram (118 тис.), YouTube (110 тис.), Twitter (41,5 тис.), Telegram (12 тис.) [7].

Прикладом координації дій та впливу на світову спільноту є активна позиція міністра цифрової трансформації України Михайла Федорова, який після початку воєнної агресії, 26 лютого 2022 року, дієво використовував можливості соціальних мереж з метою запобігання поширення рф фейкової інформації та маніпуляції громадською думкою. Так, у своєму Telegram каналі Михайло Федоров повідомив про звернення до керівництва YouTube з приводу блокування пропагандистських російських ЗМІ, до компанії Meta щодо блокування Facebook та Instagram в рф [8]. Відомою стала комунікація у Twitter Михайла Федорова з американським мільярдером Ілоном Маском стосовно забезпечення України доступом до супутникового інтернету за допомогою Starlink [9].

Соціальні мережі стали потужним інструментом для українських політиків в умовах війни. Розуміючи потенціал та можливості українські політики активно використовують соціальні мережі для ведення інформаційної боротьби з росією та її пропагандистськими засобами. Сторінки в соціальних мережах українських політиків та високопосадовців стали офіційними каналами для поширення правдивої інформації про ситуацію на Сході України та про російську агресію взагалі. Соціальні мережі сприяють залученню громадськості до акцій підтримки військових та інших заходів, спрямованих на зміцнення обороноздатності країни. Ефективне використання соціальних мереж допомагає залучати увагу громадськості до потреб на передовій, збирати кошти на потреби військових, популяризувати патріотичні ідеї та протидіяти дезінформації та пропаганді.

Список використаної літератури

1. Шмаленко Ю.І., Матвієнків С. М. Кольцов В.М. Проблеми та перспективи розвитку національного інформаційного простору України. *Актуальні проблеми філософії та соціології.* 2022 № 37. С. 223-227. DOI https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.37

2. Shmalenko, I., Yeftieni, N., & Semenets-Orlova, I. (2021, December). Impact of Social Media Influencers on Public Policy and Political Discourse. In *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021)* (pp. 88-93). Atlantis Press.

3. Медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни. Опитування ОПОРИ. 01 червня 2022. URL: https://oporaua.org/report/polit_ad/24068-mediaspozhivannia-ukrayintsiv-v-umovakh-povnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-

opori?fbclid=IwAR2y1pLoIOYBoMkD-SGgJjl8jle6pzrKwHJnIOi3919HMUk7yU1L4jqPWYc (дата звернення: 18.03.2023)
4. Де українці читають новини? – опитування Gradus Research. URL: https://gradus.app/documents/334/Gradus_Research_-_Changes_in_media_consumption_UA.pdf (дата звернення: 18.03.2023)
5. The official Twitter account of Ukraine. URL: https://twitter.com/Ukraine?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1511106521345798153%7Ctwgr%5E5fcd654ee6d5a5a136fffc7b2f34645f0b66ac3b%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Ftheconversation.com%2Fguns-tanks-and-twitter-how-russia-and-ukraine-are-using-social-media-as-the-war-drags-on-180131 (дата звернення: 18.03.2023)
6. Snowden Collette. Guns, tanks and Twitter: how Russia and Ukraine are using social media as the war drags on. The Conversation. April 5, 2022. URL: https://theconversation.com/guns-tanks-and-twitter-how-russia-and-ukraine-are-using-social-media-as-the-war-drags-on-180131 (дата звернення: 18.03.2023)
7. UNITED24. URL: https://u24.gov.ua/uk/about (дата звернення: 18.03.2023)
8. Mykhailo Fedorov. URL: https://t.me/zedigital/1096 (дата звернення: 18.03.2023)
9. Mykhailo Fedorov. URL: https://twitter.com/FedorovMykhailo/status/1497543633293266944?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1497543633293266944%7Ctwgr%5E38d8b9abd68442709e886bc0ffefda8571df9d0f%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Ffakty.com.ua%2Fua%2Fukraine%2F20220226-glava-minczyfry-zvernuvsya-do-ilona-maska-potriben-internet-starlink%2F (дата звернення: 18.03.2023)

Яковлева Лілія Іванівна
Професор кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор політичних наук, доцент

РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ У ПРОЦЕСІ ЛЕГІТИМАЦІЇ ВЛАДИ

У процесі легітимації публічної влади особлива роль належить публічним інтелектуалам. Вони здатні забезпечити раціоналізацію публічної комунікації, протидіяти медіа-скандалам й медіатизації політики [3]. Завдяки інтелектуалам ми можемо собі уявити як би виглядала «політика без ток-шоу». Раціональна аргументація, відповідальне ставлення до проблеми та партнерів до діалогу, дебати замість скандалів… Відзначимо: «Доповнюючи формулу легітимності влади таким важливим чинником, як звернення публічних інтелектуалів, наголосимо на необхідності підвищення ефективності взаємодії інститутів публічної влади із публічними інтелектуалами» [4].

З метою визначити роль публічних інтелектуалів у процесі легітимації публічної влади необхідно зробити три взаємопов'язані дослідницькі кроки.

По-перше, відповісти на питання щодо сутності легітимації публічної влади. Зазначимо: «Легітимність влади є центральним поняттям політичної науки та однією з головних характеристик сучасного демократичного суспільства. Найбільш очевидною є відповідь, яку дає електоральна демократія: легітимною є влада, яку громадяни обирають у результаті проведення регулярних конкурентних та більш-менш чесних виборів» [5, с. 93]. Натомість у сучасних умовах цифровізації соціальних відносин, електоральна легітимність є необхідним, але недостатнім елементом процесу легітимації публічної влади. З одного боку, електоральна легітимність спирається на пакт українських еліт, який визначає вибори єдиним можливим шляхом виходу із політичної кризи. Цим пояснюється проведення позачергових виборів, як президентських так і парламентських. З іншого боку, електоральна легітимність має бути доповнена інклюзивною легітимністю. Відзначимо: «Сучасне розуміння легітимності полягає в тому, що це насамперед суспільна згода з діями інститутів влади (за умови дотримання ними принципу верховенства права), а також підтримка більшістю громадян індивідуальних чи колективних політичних акторів вербально та/або участю в акціях, мітингах, діяльності політичних та громадських організацій до виборів, у момент виборів та після них» [6]. Тобто, легітимність публічної влади потребує постійного визначення порядку денного влади та суспільства та забезпечення широкого національного консенсусу як щодо мети суспільного розвитку, так і щодо поточних дій політичних інститутів. У цьому процесі публічні інтелектуали відіграють визначальну роль.

По-друге, слід визначити, кого саме ми можемо віднести до публічних інтелектуалів у цифрову епоху. Очевидно, що у сучасному українському суспільстві відбувся остаточний розрив із радянською інтелігенцією. Натомість постала інтелектуальна еліта. Серед її функцій Я. Білозерова називає: «…інформування громадськості та пояснення політичних процесів та явищ, формування політичної свідомості та політичної культури, цілепокладання у розвитку суспільства в цілому та політичної системи зокрема, інтеграція суспільства та раціоналізація суспільно-політичного порядку» [1]. Відзначимо, що ці функції інтелектуальної еліти напряму пов’язані із легітимацією публічної влади. Як зазначає М. Рябчук: «…публічні інтелектуали – це люди розумової праці, які мають певне публічне ім’я і авторитет і мають достатню відвагу та компетентність висловлюватися публічно з найрізноманітніших суспільно важливих питань. У цьому сенсі вони є певною суспільною інституцією – інституцією громадянського суспільства, яка а) дає в популярній формі фахову оцінку проблем та шляхів їхнього вирішення; б) встановлює певну ієрархію цих проблем,

структурує їх у суспільній свідомості; в) задає суспільству не лише інтелектуальні, а й певні моральні стандарти мислення та поведінки» [2]. Легітимація публічної влади у демократичному суспільстві відбувається під впливом представників поля інтелектуального виробництва, а саме – інституціоналізованих групи публічних інтелектуалів.

По-третє, слід виокремити фактори, які стають на заваді суспільному розвитку та делегітимізують публічну владу. Їх джерела сягають радянського минулого, а вплив досі відчутний у деяких авторитарних країнах пострадянського простору. Це, передусім, зменшення простору політичної свободи (впровадження цензури у масмедіа, припинення діалогу із громадянським суспільством, використання правоохоронних органів та судів у боротьбі із політичними опонентами), суспільні деформації (панування матеріалістичного мислення, а не пріоритет етичних та духовних цінностей, що призводять до криміналізації суспільства) тощо.

Список використаної літератури

1. Білозерова Я. В. Функції інтелектуальної еліти в політичному житті суспільства. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2022. Випуск 1(53). С. 47-52.
2. Рябчук М. Про роль публічного інтелектуала в суспільстві. 2010. 30 грудня. ZAXID.net. URL: https://zaxid.net/pro_rol_publichnogo_intelektuala_v_suspilstvi_n1119740 30 грудня 2010
3. Яковлев Д. В. Публічні звернення інтелектуалів як технологія раціоналізації політичної комунікації. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. Вип. 38. С. 87-93.
4. Яковлев Д. В., Яковлева Л. І. Політика без ток-шоу. Потенціал звернень публічних інтелектуалів щодо легітимації влади. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. Одеса. 2022. С. 163-169.
5. Яковлева Л. І. Координація публічної влади. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. №35. С. 93-97.
6. Яковлева Л. Легитимность власти в Украине: от электоральной демократии к политической инклюзивности. *Studia universitatis Moldaviae: Seria «Stiinte sociale»*. 2019. № 8 (128). С. 241-248.

Якубін Олексій Леонідович
Старший викладач кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
кандидат політичних наук

«ТРИКУТНИК ГАЛТУНГА»: ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ?

«Трикутник світо-миробудівництва» або інколи його просто називають «трикутником Галтунга» («The Galtung Triangle») – це теоретична модель, запропонована в 1969 році Йоханом Галтунгом та Крістофером Мітчеллом, яка використовується для аналізу комплексних причин виникнення конфліктів та їх пом'якшення чи усунення. Вона фіксує взаємодію між економічним, соціальним, політичним та культурними факторами. Мета полягає в тому щоб спираючись на міждисциплінарність соціальних наук, філософські знання, релігійні етичні систем Сходу та Заходу, використовуючи структурно-функціональні та системні характеристики дослідження зрозуміти як зупинити «породження насильства» у спільнотах та між ними. І показати, таким чином, зв'язку між мікро та макроівнями – між поведінкою конкретної людини та колективними діями. На макрорівні модель також включає в себе урахування наступних взаємодіючих компонентів – економічного, соціального та політичного

Економічний компонент описує економічний розвиток країн, включаючи рівень економічного розвитку, технологічний рівень та наявність ресурсів.

Соціальний компонент включає в себе демографічні характеристики населення, такі як рівень освіти, здоров'я, рівень життя, культуру і традиції.

Політичний компонент включає у себе політичні та інституційні аспекти країн, такі як структура правління, рівень демократії, стабільність і військова міць.

Для зручності розуміння, як цей процес відбувається Галтунг використовує візуалізацію у вигляді трикутника, зі сторонами підписаними латинецею «ABC». Кожна з цих літер/сторін має пряме відношення до розуміння розгортання конфлікту, але і є окремим видом насилля.

Сторона A – attitudes – перед установки – набір стереотипів, забобонів расового, гендерного, національного, етнічного, культурного характеру – які мають бути переглянуті в подальшому, в процесі досягнення позитивного світо-миру, якщо ми хочемо його досягнути.

B – behavior – поведінка – пряме насильство, дискримінація, геноцид – тобто поведінкові модель, які уособлюють собою насильство, як таке. Насильство в чистому виді. Це конкретні видимі дії. І це

центральна вершина трикутника. Те, що підлягає першочерговому усуненню. Те, що викликає нестерпний осуд вже зараз.

Наступна С – context and contradiction – контекст і суперечності – або точніше структурні суперечності – нерівність, суперечки за розподіл ресурсів, територію, боротьба за право на самовизначення тощо. Саме тут корінеться те, що Галтунг називає «структурним насильством» – системні способи, якими структури пануючих режимів можуть перешкоджати окремим людям досягти реалізації свого повного потенціалу. Це не завжди такі видимі механізми в дії, як попередні типи, але їх наслідки відчутні і осяжні. Як приклад, сексизм чи інші інституалізовані форми дискримінації.

Цей трикутник – його часто називають «трикутником світо-миробудівництва» Йохана Галтунга-Крістофера Мітчелла (1969) – є фундаментальними для організації процесів світо-миробудівництва – тому що кожна з його сторін є як описом певного виду конфлікту – так і видами насильства – поведінка це пряме насильство; перед установка – це культурне; контекст – це структурне насильство.

Модель «Трикутник світо-миробудівництва» допомагає краще зрозуміти взаємозв'язки між економічним, соціальним та політичним розвитком та допомагає у плануванні стратегій розвитку, оскільки показує, як зміна або розвиток кожного з компонентів впливає на зміни інших.

Список використаної літератури

1. Galtung Johan (2004) Violence, War, and Their Impact: On Visible and Invisible Effects of Violence, in Polylog: Forum for Intercultural Philosophy 5, pp.6, available at: http://them.polylog.org/5/fgj-en.htm (accessed on 20th March 2023).

Ярова Ліліана Вікторівна
Завідувач кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор політичних наук, професор

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНИ

Актуальними питаннями для соціологічної науки стають проблеми, пов'язані з гендерним поділом праці, оскільки саме даний процес дає можливість реалізувати свої здібності, лідерські якості, соціальні можливості та потреби кар'єрного росту.

В наш час статус жінки несе в собі певні обмеження порівняно зі статусом чоловіків у різних сферах соціального життя, включаючи можливості трудової та політичної кар'єри.

Проблема забезпечення рівності чоловіків і жінок у трудових відносинах є найбільш актуальною, оскільки в кожній сфері такого роду дискримінація не сприймається так гостро, як у сфері праці.

Розуміння цієї проблеми сприятиме вдосконаленню законодавчого забезпечення в Україні рівного ставлення до працівників, незалежно від статі, відповідно до стандартів трудового законодавства Європейського Союзу.

Відповідно до державної політики зайнятості, жінки становили і становлять більшість у структурі робочої сили України, проте сучасний аналіз гендерних аспектів економічної активності населення виявляє певні диспропорції. На вітчизняному ринку праці рівень зайнятості жінок є майже на 10% меншим, ніж серед чоловіків. На жаль, ситуація має сталу тенденцію до погіршення у зв'язку з тим, що понад 3 млн. жінок виїхали з країни під час бойових дій.

Статистика щодо статевого розподілу зайнятих свідчить про існування гендерної сегрегації в деяких сферах трудової діяльності. Так, спостерігається значне домінування жінок, порівняно з чоловіками, серед технічних службовців (83,5% проти 16,5%); працівників сфери торгівлі та послуг (67,5% проти 32,5%); фахівців (64,6% проти 35,4%); професіоналів (61% проти 39%), натомість чоловіки переважали серед кваліфікованих робітників з інструментом (86,3% проти 13,7%) та робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування (83,8% проти 16,2%).

У країнах ЄС рівень зайнятості жінок, порівняно з чоловіками, також є стабільно нижчим. Наразі рівень економічної активності жінок у середньому складає 52% (проти 70,1% у чоловіків). При цьому, чисельність жінок на ринку праці ЄС постійно збільшується. Так, рівень зайнятості жінок упродовж останніх 10 років збільшився більш ніж на

4 в.п. – з 55,5% у 2012 р. до 59,6% у 2021 році. Рівень зайнятості чоловіків незначним чином знизився (на 0,2 в.п.). Таким чином зростання економічної зайнятості було забезпечено переважно за рахунок зростання зайнятості жінок, оскільки 7,5 млн. новостворених робочих місць в ЄС зайняті жінками.

Рівень зайнятості у країнах ЄС суттєво різниться. Так, якщо серед чоловіків рівень зайнятості коливається від 62% у Греції до 82% у Данії та Чехії, то серед жінок від 44,3% у Греції до 77% у Швеції. Традиційно найвищий рівень жіночої зайнятості демонструють країни півночі та Скандинавії: Фінляндія 77,6%, Німеччина 73,1%, Данія 72,2%, Естонія 70,6%, Австрія 70,1%, Велика Британія 70,6%, Литва 70%; найнижчий рівень – країни півдня: Іспанія 53,8%, Мальта 51,9%, Італія 50,3%.

Гендерна нерівність у заробітній платі між чоловіками та жінками, або гендерні розриви, це друга проблема, яка є не тільки в Україні в процесі трудових відносин. Слід зазначити, що далеко не всі відмінності в оплаті праці є наслідком дискримінації, але численні дослідження, що проводяться з цієї проблеми у різних країнах, вказують на те, що дискримінація все ж таки існує. В економічній літературі, що присвячена аналізу гендерних відмінностей в оплаті праці, наразі існує три основні пояснення відставання жінок у заробітній платі. Перше – відмінності у людському капіталі між чоловіками та жінками. Друге – гендерна сегрегація, концентрація зайнятих чоловіків і жінок у різних галузях економіки, в різних професіях і на різних посадах. Третє – дискримінація жінок на ринку праці.

В Україні жіноча зайнятість традиційно переважає у сферах діяльності з невисоким рівнем середньої заробітної плати – соціального забезпечення, освіти, охорони здоров'я, побутового обслуговування та культури, у яких жінки становлять понад 70% тих, хто працює. Водночас, «чоловічими» видами діяльності залишаються високооплачувані галузі важкої промисловості, транспорт, сфера підприємництва. Складності поєднання професійних і сімейних обов'язків, а також традиційний поділ на «чоловічі» та «жіночі» професії зумовлюють гендерний дисбаланс на ринку праці як України, так і ЄС.

Рівне представництво чоловіків і жінок щодо зайнятості за професійними групами спостерігається лише серед працівників найпростіших професій (24,5% жінок та 23,1% чоловіків). Кожна п'ята жінка була зайнята на посадах професіоналів або у сфері торгівлі та послуг. Водночас кожен п'ятий зайнятий чоловік був кваліфікованим робітником з інструментом або робітником з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин.

Домінування зайнятих чоловіків притаманне професійним групам, що належать до робітничих професій, а також законодавцям, вищим державним службовцям, керівникам, менеджерам. Незважаючи на приблизно рівне число жінок і чоловіків, попит на ринку праці України, як і в країнах ЄС, є також гендерно сегрегованим як горизонтально, так і вертикально. Такий висновок є результатом аналізу даних бази резюме Міжнародного кадрового порталу Head Hunter Україна (HH, hh.ua).

Проблема зайнятості та працевлаштування як у розвинутих країнах ЄС, так і в Україні, особливо під час війни, наразі є однією з найактуальніших. Серед найгостріших проблем у галузі зайнятості та ринку праці Міжнародна організація праці (МОП) називає зокрема скорочення зайнятості, створення нових робочих місць та посилення тенденції тривалого безробіття.

Яценко Микола Анатолійович
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат соціологічних наук, доцент

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Віртуалізація соціальних відносин передбачає заміщення реальних соціальних зв'язків віртуальними, опосередкованими технічними пристроями та інтернет-простором. Відбувається перехід цих зв'язків в інтерактивний режим, підвищення їхньої інтенсивності, географічного розкиду учасників, тому що вплив географічного чинника нівелюється доступністю Інтернету в практично будь-якій точці світу. Це якісно відрізняє віртуальні соціальні зв'язки від свого традиційного офлайнового аналога. Відповідно і ресурси, які стають доступними при таких зв'язках, розширюються. Низькі фільтри для входу в певні групи, свобода такого входу/виходу забезпечують можливості отримання користі з раніше закритих джерел. У віртуальному просторі індивід може діяти за двома стратегіями: зберігати й підтримувати вже наявні в офлайні зв'язки або нарощувати, розширювати зв'язки новими, що існують тільки в рамках онлайну. У першому випадку наявний соціальний капітал віртуалізується, змінюючись якісно; у другому випадку – капітал створюється або «накопичується» з нуля. На цьому етапі необхідно ввести поняття «віртуального соціального капіталу», що являє собою перероблені ідеї класиків. Під віртуальним соціальним капіталом у трактуванні ресурсного напряму (напрямок Бурдьє і Коулмана) розуміють сукупність доступних користувачеві ресурсів у віртуальному просторі

для досягнення певних цілей як у віртуальному, так і в офлайн світі. Концепція П'єра Бурдьє стала однією з перших моделей соціального світу як багатовимірного простору, вибудуваного згідно з принципами групування і диференціації, де агенти і групи агентів займають позиції відповідно до тих властивостей, які здатні надавати їх власникам владу і силу в цьому універсумі [1, с. 109]. Соціальний капітал у працях П. Бурдьє представлений як можливості, що їх мають члени соціальних груп і яких не мають ті, хто в них не перебуває. Так формується соціальна мережа з членів групи, для участі в якій недостатньо просто здійснити знайомство, а необхідно підтримувати стабільні стосунки з іншими учасниками. Специфіка віртуальних взаємодій полягає в тому, що учасники вибудовують один з одним спонтанні стосунки. Інакше кажучи, в онлайн-просторі підтвердження свого інтересу у стосунках набуває вигляду періодичних лайків, реакцій на публікації, коментування контенту, що суттєво змінює сприйняття індивідом свого членства в певній групі. Тим не менш, і для віртуального капіталу ресурси, які отримують при входженні в певну мережу, мають значну вагу. Серед інших визначень поняття найбільш привабливим для дослідження є розуміння капіталу Р. Патнемом. Робоче визначення віртуального соціального капіталу, таким чином, таке: це зв'язки між користувачами, соціальні мережі та норми взаємності, що випливають із цих соціальних мереж. У понятті робиться акцент на зв'язках між членами суспільства, а у випадку віртуального капіталу – між користувачами. Така лінія аналізу капіталу відповідає логіці мережевої організації віртуального простору, дає змогу подивитися на окремого користувача серед інших. Підхід Патнема вирізняється з-поміж інших підходів до аналізу капіталу своєю найбільшою емпіричністю, оскільки автором було висунуто індикатори вимірювання капіталу – інтенсивності та сили контактів, задоволеності взаємовідносинами актора з групою. Введення цього поняття необхідне для розуміння того, як індивіди можуть використовувати, формувати і підтримувати свій соціальний капітал в умовах недоступності звичних способів його використання. Традиційними засобами є, наприклад, членство в громадській організації, встановлення особистих контактів – взаємовигідних і партнерських. Для віртуального простору ці канали доступні неповною мірою, оскільки спілкування набуває опосередкованого характеру. У такій ситуації створюються умови для пошуку нових каналів формування капіталу, здатних якщо не відобразити в онлайні вже наявні ресурси індивіду, то створити умови для нагромадження нових, які існують тільки у віртуальному просторі. Р. Патнем використовував поняття «закритого» («bonding») і «відкритого» («bridging») групових капіталів: для першого характерне виокремлення вузького радіусу довіри, сильні внутрішньогрупові

зв'язки та слідування обмеженим моральним нормам [2]. Відкритий капітал базується на універсальних нормах, що поширюються на інші групи, радіус довіри широкий. Віртуальний капітал також може набувати відкритих і закритих форм: для закритих, ексклюзивних віртуальних спільнот найпритаманнішим є закритий капітал, тоді як для типових спільнот, що включають «пересічних» користувачів – відкритий. Архітектура мережі Інтернет сприяє формуванню саме відкритого капіталу, оскільки дані користувачів, зміст норм перебувають у доступності, можуть бути засвоєні без допомоги провідника з групи, встановлення зв'язків вирізняється простотою. Каналами формування та підтримання в такому разі є особисті сторінки користувачів, зміст контенту користувачів, членство (або підписка) у групах/спільнотах/пабліках, що відображають інтереси певної групи. Віртуальний соціальний капітал, однак, зберігає ті самі «слабкі» аспекти, що й офлайновий, – його вимір не опрацьований до універсальних методик, компонентами концепту є самостійні й багатошарові поняття довіри у віртуальному просторі та членство в деякій віртуальній групі. Це робить феномен складним і суперечливим.

Список використаної літератури

1.Яценко М.А. Довіра як індикатор соціального капіталу сучасної України. Габітус. Науковий журнал. Випуск 5. – Одеса, 2018. – С. 109-114.
2.Robert, D. Putnam Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community [Text]. – N.-Y. : Simon and Schuster, 2000. – 541 p.

СЕКЦІЯ 1

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ НОВОЇ ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Аль-Зубейді Рагед Самір
Студентка 2 курсу ОП «Соціологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Каретна Ольга Олександрівна*
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

ВПЛИВ МОДИ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПІДЛІТКІВ

Мода – неоднозначний і захоплюючий соціокультурний феномен, який існує в різних сферах людської діяльності та культури. На сьогоднішній день вона стала важливим фактором, що визначає світогляд сучасного суспільства, і відображає функціональні потреби людини, такі як творче прагнення до відтворення індивідуального та колективного самовизначення, бажання «виділитися» і «бути як усі». Мода відіграє ідентифікаційну роль у процесі стратифікації суспільства, яка тісно пов'язана з промисловістю та культурою.

Об'єктивними умовами існування моди як процесу є сама соціальна система, навколишнє середовище та матеріальне оточення. Існування моди можливе в суспільстві, якому притаманні такі властивості, як динамічність, відкритість, надлишковість, соціальна диференціація та соціальна мобільність. А це неможливо в статичному і закритому суспільстві з обмеженими культурними благами та нормами, соціальною однорідністю і фіксованою ієрархією соціальних груп.

До суб'єктивних умов існування моди як процесу можна віднести здатність людей впливати на модний процес у певному напрямку. У цьому відношенні соціальні групи «творців моди» та «новаторів» відіграють величезну роль у модному процесі. Саме вони перетворюють ідеї модельєрів на модні тренди [3].

У процесі соціалізації індивід набуває соціальних якостей, знань, умінь і навичок, необхідних для того, щоб стати ефективним суб'єктом соціальної взаємодії, повноправним членом суспільства, здатним до ефективної соціальної комунікації, вміти активно висловлювати свою позицію і досягати поставлених цілей. Соціалізація – це процес, за допомогою якого індивід входить у суспільство і активно засвоює соціальні правила, ролі та цінності, необхідні для досягнення успіху в суспільстві.

Під невдалою соціалізацією розуміють такий процес соціалізації, наслідком якого є неадаптованість суб'єкта до свого соціального середовища, що набуває вигляду відсутності здібності продуктивно виконувати провідну діяльність, задовільняти основні соціогенні потреби, вступати у продуктивне спілкування, відповідати прийнятим рольовим очікуванням у міжособистісних стосунках з іншими, переживати відчуття внутрішнього комфорту та психологічної захищеності без виражених та тривалих внутрішніх і зовнішніх конфліктів [9].

Процес моди можна визначити лише тоді, коли існують інші процеси споживання, які йому протистоять. Опір моді проявляється в різних формах: немодний, що характеризується імунітетом до впливу моди (традиційна, особливо популярна культура); антимодний як різновид контркультури, виклик моді (прихильники антимоди відкрито відкидають моду взагалі з метою утвердження власної ідентичності); утилітаризм, який критикує моду з точки зору економічної раціональності; різновид націоналізму, який відкидає моду з точки зору здоров'я та природи; консервативний скептицизм, який відкидає нову моду з точки зору прив'язаності до попередньої моди; субкультури меншин (яким члени цих груп присвячують свою ідентичність) та механізми опозиції моді для відтворення особливої ідентичності членів цих груп [6].

Життя, соціалізація та соціальна ізоляція визначаються стандартами моди. Питання модних тенденцій особливо актуальне в підлітковому віці. Адже психіка дітей у цій віковій групі ще не сформована, а підлітковий вік – це період, коли вони шукають свою ідентичність та ідеали. Тому важливо правильно управляти процесом взаємодії між учнями та школою, щоб забезпечити успішну соціалізацію та формування підлітків як особистостей у майбутньому [7].

Список використаної літератури

1. Mary C. Brinton; Victor Nee. The New Institutionalism in Sociology (неопр.). – Stanford University Press, 2001. – С. 11. – ISBN 978-0-8047-4276-4.

2. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції / О.Є. Гуменюк. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 186 с. – (Першотвір).
3. Дубін, С. Апологія модності / С. Дубін / / Новий літературний огляд. – 2008. – № 33.
4. Дубченко, О.М. Соціальна ідентифікація та адаптація особистості / О.М. Дубченко, А.В. Митіль / / социол. дослідні. – 2007. – № 6.
5. Дюркгейм, Е. Ціннісні та «реальні» судження / Дюркгейм / / социол. дослідні. – 2009. – № 2.
6. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І.Д. Звєрєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
7. Романишин І.М. Формування моральних відносин підлітків в умовах мікро соціуму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогическая и возрастная психология» / І.М. Романишин. – Тернопіль, 2002.
8. Соціалізація особистості школяра / за ред. Л. Е. Орбан. Івано-Франківськ, 1996. 68 с.
9. Соціальна педагогіка: теорії і технології: Підручник / За ред. І. Д. Звєрєвої. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 316 с.

Барасій Віта Юріївна
Аспірантка 1 курсу ОП «Політологія» кафедри політичних теорій
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ МОБІЛІЗАЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ

Основні інновації у глобальному масштабі на сучасному етапі політичного розвитку пов’язані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Йдеться про соціальні мережі, електронне голосування, електронну демократію та електронний уряд. Вплив комунікацій особливо важливо враховувати при дослідженні процесу урядування, адже розвиток комунікативних мереж відкриває шлях до покращення взаємодії між публічною владою та громадянами, дозволяє налагодити зворотній зв'язок між ними. Відзначимо: «Технологічні інновації (від інтернету до смартфонів, від електронної пошти до соціальних мереж) спричиняють зміну звичних уявлень щодо соціального порядку та пов’язаних із ними концепцій легітимності. Соціальні мережі не лише об’єднали мільйони користувачів, але й створили технічні можливості зворотного зв’язку та інклюзивності для всіх учасників мережі» [3].

Слід підкреслити, що над проблемою становлення та розвитку електронного уряду в Україні працює значна кількість наукових закладів, громадських організацій, фахівців публічного управління.

На особливу увагу заслуговують праці таких зарубіжних та вітчизняних науковців, як E. Abu-Shanab, S. Atari, M. Stewart-Weeks,

M. Saulles, C. Murthy, В. Блінцова, І. Куспляк, П. Надолішний, І. Рубан, Ю. Соломко, А. Хмелевський, С. Чукут, Л. Яковлева, Л. Ярова та ін.

У цілому, дослідження електронного уряду як чинника політичної мобілізації та модернізації передбачає використання різноманітних сучасних теоретичних підходів, дослідницьких програм (І. Лакатос) та парадигм (Т. Кун).

Перспективи політичної мобілізації та сталого розвитку України безпосередньо пов'язані із забезпеченням політичної модернізації в епоху соціальних медіа. Адже саме від розвитку комунікацій залежить рівень ефективності діяльності публічної влади, її легітимність. Погодимось із вітчизняними дослідниками у тому, що «Відбувається суттєве зростання ролі соціальних комунікацій, інституту масмедіа, комунікативних технологій тощо у процесі координації публічної влади. Це має бути враховано у процесі міжінституційної взаємодії: легітимною може бути лише така публічна влада, яка користується довірою у масмедіа та використовує потенціал комунікацій у координації» [2].

Одним із дієвих засобів забезпечення модернізації та підвищення якості управління в епоху соціальних медіа є впровадження електронного урядування та його інструментів (йдеться про електронний документообіг, надання адміністративних послуг в електронному вигляді, електронні петиції тощо) у діяльність органів публічної влади. При цьому, впровадження системи електронного уряду має пройти етап адаптації до конкретних економічних, політичних та соціокультурних умов. Її використання має бути безпечним для громадян в умовах воєнного стану. Констатуємо трансформації системи політичного управління суспільством, сутність яких полягає у заміні жорстких ієрархічних структур більш гнучкими мережевими горизонтальними структурами.

У практичному вимірі розвиток та впровадження ідеї електронного уряду в Україні пройшов тривалий шлях – від внесення відповідних змін у Закон України «Про інформацію», прийняття Законів України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI, «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 р. № 5203-VI, «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р. № 2155-VIII та ухвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні (2017 р.) до впровадження єдиного порталу державних послуг «Дія» та створення Міністерства цифрової трансформації України (2019 р.). Слід відзначити, що саме з єдиним порталом державних послуг повязуються позитивні зрушення щодо впровадження електронного уряду. Погодимось із вітчизняною дослідницею О. Шевчук: «Слід зазначити, що деякі позитивні зміни в сфері реалізації прав громадян на доступ до інформації стали відбуватися після прийняття в рамках реалізації

концепції електронного уряду – «Порталу Дія» (Єдиного державного веб порталу електронних послуг) головною метою якої було створення інфраструктури електронного уряду, що забезпечує доступ до інформації про діяльність та послуги органів державної влади в електронному вигляді, міжвідомчу електронну взаємодію і єдиний державний контроль результативності діяльності органів державної влади, що дозволить знизити рівень адміністративного навантаження на організації і громадян» [1].

Таким чином, Україна відноситься до числа країн, в яких на законодавчому рівні розвиток інформаційного суспільства та впровадження новітніх державних послуг на основі комунікативних технологій визначено одним із пріоритетів публічного адміністрування.

Список використаної літератури

1. Шевчук, О. Р. (2021). Захист прав громадян на доступ до інформації у процесі електронного урядування. http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42481/1/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%9E.%20%D0%A0..pdf

2. Яковлева Л. І. Координація міжінституційної взаємодії як основа легітимності публічної влади / Л. І. Яковлева // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 1. – С. 274-276

3. Яковлева Л. І. (2020). Легітимність публічної влади: рецепції та новації : монографія. Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 325

Виговська Вероніка Юріївна,
Верескун Анна Валеріївна
Студентки 2 курсу ОП «Політологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Каретна Ольга Олександрівна*
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Використання цифрових технології та формування цифрового суспільства в умовах воєнного стану відіграє вагому соціально-психологічну роль та може продукувати як позитивні так і негативні впливи на суспільні, політичні та психологічні процеси в житті країни та суспільства загалом.

З одного боку, технології цифрової комунікації сприяють швидкому поширенню новин з фронту, застережливих сповіщень, експертних оцінок у інформаційному просторі. Тобто інформації технології ми можемо розглядати як потужну зброю, що виступає ціннісно-смисловим транзитом, який засвідчує реалізацію демократичних принципів функціонування суспільства.

Цифрові технології забезпечують процес швидкого обміну інформацією між військовими частинами та цивільними структурами, між військовими та головнокомандувачами військових підрозділів, між оборонними силами та цивільним населенням. Даний рівень комунікації, який впроваджується інструментами цифрових технології впливає на підсвідомість соціуму і тим самим спонукає його до заходів, які спрямовані збереження власної безпеки. Також він підвищує рівень довіри населення до військових структурних підрозділів та владних інститутів держави.

Завдяки таким інструментам цифрової комунікації, як соціальні мережі, мас-медіа, онлайн-канали телекомунікацій більш детально висвітлюються та більш достовірно розкриваються питання про військові злочини, загрози воєнного часу та дії, які спрямовані на протидію їм. Такий аспект є яскравим прикладом позитивної соціально-психологічної дії цифрових технологій на суспільство та міжнародну спільноту, оскільки бачення жорстоких картин реалій суспільного життя лишає негативний, та спонукає людей гуртуватися навколо спільної проблеми та шляхом впровадження нових реформ, пакетів санкцій, обмеження участі у заходах, усунення з керівного

складу міжнародних організацій представників країни-агресора боротися із пануванням зла у світовій спільноті.

Одним із позитивних явищ у цифровій сфері в умовах війни є так званий активізм в Інтернеті, коли окремі соціальні групи чи суспільство загалом організовують акції на підтримку військових, постраждалого цивільного населення, які лишилися в тимчасово окупованих територіях. На сучасному етапі розвитку соціальні мережі дозволяють людям організовувати флешмоби, протести, акції, а у мережі Інтернет можна поширювати інформацію про організацію таких заходів або створювати петиції та залучати громадкість до їх підписання [1]. Використання цифрових технологій у такий спосіб мобілізує суспільство навколо спільної ідеї та привертає увагу соціуму до суспільно важливих подій.

З іншого боку, цифрові технології є інструментарієм, за допомогою якого світові лідери розпочинають глобальну інформаційну війну. У таких випадках, ЗМІ та Інтернет виступають простором для забезпечення доступу до суспільної свідомості [4]. Доволі часто в умовах військового конфлікту можна зустріти технології маніпулювання громадської думки на користь однієї із протиборчих сторін, створення пропагандистського контенту, поширення fake-news з метою дезінформації суспільства. Кібервійни, психологічні операції із застосуванням інноваційних технологій комунікації нанотехнології підкреслюють вагому роль цифрових технологій в умовах військового протистояння, оскільки інформація – суттєва зброя, яка може вплинути на індивідуальну чи колективну свідомість, а також на розгортання військових подій та на розробку тактики для подальших боїв.

Якщо брати до уваги соціальну групу, яка сформована з осіб військового кола, то у даному випадку під інформаційною війною слід розуміти ті дії, які впроваджуються з метою досягнення інформаційної переваги в підтримці національної військової стратегії шляхом використання інструментів впливу на інформаційно-комунікаційну систему функціонування супротивника. Паралельно з тим всі країни намагаються убезпечити власний кіберпростір та простір цифрової комунікації аби захистити власну інформацію, не дати змоги конкурентам перехопити її аби у подальшому оволодіти глобальним інформаційним простором та контролювати. Такі дії виконуються з метою подальшого ведення інформаційної та радіоелектронної війни проти супротивників, проведення соціально-психологічних операцій та влаштування перебоїв на шляху отримання конкурентами точної інформації або даних із розвідки [5].

Поруч із тим порівнюючи роль та функціональне навантаження інформаційних ресурсів в умовах війни відносно основоположних принципів демократії можемо зафіксувати деякі суперечливі

зауваження. По-перше, наскільки позитивним є існування широкого кола інформаційних потоків в умовах війни, що своєю чергою є позитивним з точки зору демократії, однак несе загрозливі дезорієнтаційні впливи на населення в умовах соціально-політичної та військової нестабільності.

Однак, з іншого боку створення єдиного каналу подачі інформації, як цього вимагає військовий стан створює загрозу демократії. До прикладу, подібні тенденції можна простежити у випадку з національним телемарафоном «Єдині новини», який з нашої точки зору створює умови для поширення автократичних тенденцій. Такий висновок є доцільним, зважаючи на те, що доступ до медіа-ресурсу в цих умовах отримала правляча політична партія, що дозволяє їй використовувати свій вплив у інформаційній сфері, апелюючи до вимог військового стану.

Таким чином, соціально-психологічна роль цифрових технологій у війнах та конфліктах є складною та суперечливою, оскільки може мати як позитивний так і негативний вплив на соціально-політичний простір та процеси, які відбуваються в умовах військового стану. Тому, використання даних технологій повинно бути раціональним, обґрунтованим та підкріплюватися контролем зі сторони інститутів влади та з боку самого суспільства, яке повинно займати активну соціальну позицію.

Список використаної літератури

1. News in a digital age. Comparing the Presentation of News Information over Time and Across Media Platforms. 2019.
2. Carretero Stephanie, DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens. With eight proficiency levels and examples of use [Електронний ресурс] / Stephanie Carretero, Riina Vuorikari, Yves Punie. – EU Science Hub, 2017.
3. Колісник О.Л., Плохута І.С., Третяк С.Д. Соціально-психологічні та феноменологічні аспекти дослідження проблеми дезінформації у міжособистісному спілкуванні. Вісник Національного університету оборони України 1 (59) /2021. С.121-130.
4. Тарасюк В.М. Інформаційна політика сучасних медіа //Держава і право. Сер. Політичні науки. 2016. Вип. 71. С. 154-168
5. Тарасюк В.М. Інформаційний простір в Україні: виклики та загрози // Правова держава. 2018. Вип. 29. С. 375-381.

Єфтєні Наталія Миколаївна
Доцент кафедри загальноправових дисциплін
Національного університету «Одеська морська академія»,
кандидат політичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Зростання ролі інформаційно-комп'ютерних технологій в XXI столітті відчувається в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Набуває актуальності вплив на формування особистості і виклики, які постають перед особистістю, яка соціалізується та інтегрується в інформаційне суспільство. Інформаційно-комп'ютерні технології за останні роки внесли кардинальні зміни в усіх суспільствах, в окремих сферах життєдіяльності і сприяють швидкому доступу користувачів до інформації.

Особистість відчуває переваги у зростанні можливостей для самореалізації, але одночасно перед нею постає ряд проблем, які спричиняють перетворення. Проблеми формування світогляду особистості в інформаційному суспільстві пов'язані з докорінними змінами в її системі цінностей та свідомості, наявності необхідних знань і кваліфікації, повноправній участі та активному використанні інформаційних технологій.

Знання користувачів носять фрагментарний характер, що призводить до проблем правового характеру стосовно конфіденційності, особистої безпеки, використання інтелектуальної власності тощо. Економічне становище, майнова поляризація населення призводить до цифрової нерівності, появи прошарків населення, які ізольовані від соціального життя і не задіяні повноцінно в інформаційному просторі суспільства, соціальних мережах тощо. Інформаційно-комп'ютерні технології швидко старішають, перестають використовуватися і обслуговуватися, а користувачі змушені витрачати фінанси на нові гаджети, постійно поновлювати свої знання щодо нових програм. Це створює передумови до цифрового розриву та нерівності у використанні нових інформаційно-комп'ютерних технологій.

Разом з тим, щоб особистість почувала себе комфортно, вона повинна мати постійний доступ до інформаційних ресурсів і мереж. В українському суспільстві зростає відсоток людей, які користуються інформаційно-комп'ютерними технологіями в трудовій діяльності, особистому житті тощо. В результаті опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) 13-18 травня 2022 року приблизно 82% опитаних користується інтернетом хоча б раз

на тиждень, з них 78% щодня чи майже щодня. Міське населення частіше використовує інтернет, ніж сільське. Зі зростанням віку зменшується відсоток активних користувачів інтернетом. Чим вища освіта в українця/ки, тим частіше користується інтернетом [1].

Зайнятість населення в сфері інформаційно-комп'ютерних технологій зростає, з'являються нові професії і спеціальності, також зникають деякі професії, що призводить до інтенсивної трудової мобільності в суспільстві. Глобальна інформатизація призвела до появи гнучкої, дистанційної зайнятості, самозайнятості, а інтелектуальна праця визнається як основна [2].

Особистість потрапляє в ситуацію, коли їй потрібно швидко адаптуватися до змін в суспільстві, вимог роботодавця, постійної самоосвіти, перенавчання, які забезпечать її соціальну адаптивність та продуктивність. Тому зростає попит на обізнаність особистості і наявність у неї знань, від володіння якими залежить місце індивіда в соціальній ієрархії інформаційного суспільства, потенціали персональної адаптації та досягнень, створюють умови для розвитку можливостей доступу до них, зберігання та використання [3]. Крім того, вона «змушена протягом життя стежити за рівнем затребуваності на ринку праці. У такому випадку затребуваність стане гарантією зайнятості» [4, С.146].

Проблеми інформаційної нерівності та інформаційного розриву стають на перешкоді формування розвинутого інформаційного суспільства. Головними перешкодами для цього є рівень матеріального становища населення, доступ до інформаційно-комп'ютерних технологій та рівень знань користувачів. Соціальна інтеграція особистості в інформаційному суспільстві можлива за умови інформатизації та залучення населення до різних форм діяльності, сприяння самореалізації.

Список використаної літератури

1. Користування Інтернетом серед українців: результати телефонного опитування, проведеного 13-18 травня 2022 р. https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1115&page=1

2. Вишновецька С. В. Проблеми трудового законодавства в умовах прекаризації та цифровізації зайнятості. Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Харків, 2018. С. 57–60.

3. Назар М. Інтернет-навчання як базова властивість інформаційного суспільства. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/718827/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf

4. Соболєв В. М., Мусіюк І. О. Тенденції зайнятості в умовах цифрової економіки. *Бізнес Інформ*. 2020. №10. С. 143–148. https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-10-143-148

Іванов Павло Володимирович
Аспірант Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ НА МАСКОТИ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Цифровізація сучасного соціально-економічного життя безпосередньо впливає і на сферу інтелектуальної власності, видозмінюючи підходи до створення, використання і захисту як вже відомих об'єктів авторського права та суміжних прав, промислової власності тощо, так і призводячи до становлення нових об'єктів або настільки відчутної зміни порядку їх обігу, що усталені об'єкти прав інтелектуальної власності фактично постають як нові. До останніх можливо віднести і маскот *(mascot)*, що є полісемантичним поняттям, у загальному сенсі позначаючи особу, тварину або предмет, прийнятий певною групою в якості символічної фігури, зі спеціальною метою, щоб принести їм удачу [1].

З цього визначення випливають ідентифікаційно-символічна та емоційна функції маскоту: він призначений встановити символічний зв'язок між певною групою осіб (організацією, командою, клубом, школою та ін.) та її членами, відображати цінності і спрямування такої групи, представляючи і вирізняючи їх між серед інших груп, слугувати персоніфікованим образним талісманом. У розрізі дизайну маскоти розглядаються як один із видів айдентики, що використовується, *«коли є необхідність змістити акцент із лаконічного логотипу на більш гнучкий інструмент-персонажа»* та, при цьому, маскот має великий потенціал майбутнього розвитку, вимагаючи достатньої різноманітності макетів, щоб розкрити характер персонажу [2]. Як буде проілюстровано далі це відображається у складній структурі маскоту, що потенційно може охоронятись правом інтелектуальної власності.

Маскоти повсюдно проникли насамперед у спортивну сферу, що прямо пов'язано із її змагальною природою, дозволяючи уособити спортивний колектив за допомогою маскоту, прив'язати надії і прагнення вболівальників до єдиного впізнаваного образу. Такий підхід обумовлюється і суто комерційними, а також соціально-політичними причинами.

Наприклад, маскоти є невід'ємним елементом ідентифікації не лише футбольних клубів (лев Джубас *(Jubas)* – Спортінг Лісабон, птах Ліверпуля Майті Ред *(Liver bird Mighty Red)* – ФК Ліверпуль, Молотоголовий *(Hammerhead)* – ФК Вест Хем Юнайтед, пташка Чирпі *(Chirpy)* – ФК Тотенгем Хотспур та інші); але й окремих футбольних турнірів і змагань, встановлюючи тісний зв'язок між ними та державою-господаркою (Супер Віктор *(Super Victor)* – маскот

Чемпіонату Європи-2016, що проходив у Франції, Славек та Славко *(Slavek/Slavko)* – маскоти Чемпіонату Європи-2012, що проходив у Польщі та Україні, лев Віллі *(Willie)* – маскот Чемпіонату світу ФІФА, який відбувся 1966 року у Великобританії тощо) [3].

Ще більшої популярності маскоти набули у Сполучених Штатах Америки, де кожна професійна та навіть аматорська команда з бейсболу, американського футболу, регбі та інших популярних видів спорту прагне створити та активно популяризувати власного маскота, а останні постійно оцінюються за популярністю та впливом на суспільну думку і прихильність вболівальників [4]. Можливо стверджувати, що така ситуація безпосередньо випливає із розвиненої у США комерціалізації спорту та пов'язаних із ним сфер.

Разом з тим легальна дефініція маскоту не відома українському законодавству та досі нечасто зустрічається у зарубіжних правових джерелах. Певні спроби у цьому напрямку здійснюються законодавчими органами окремих штатів США, і те лише стосовно певних сфер суспільного життя, де використовуються маскоти, зокрема для запобігання проявам расизму і культурної апропріації. Так, відповідно до проекту змін до Закону штату Вісконсин про використання шкільними радами заснованих на расі псевдонімів, логотипів, маскотів і назв команд 2013 року № 115, маскот означає особу, костюм, знаки розрізнення, танець, пісню, ритм або будь-який інший об'єкт або річ, яка представляє або будь-яким чином пов'язана з ідентичністю школи, шкільного округу чи шкільної ради [5].

Таким чином, на практиці маскот це далеко не тільки певний візуальний образ персонажа-символу (антропоморфного, тваринoподібного чи будь-якого іншого) у контексті фірмових кольорів його одягу (костюму), їх поєднання, нанесення на маскота логотипів або торговельних марок команди, яку він представляє, інших знаків розрізнення та ідентифікації тощо, незалежно від того чи втілений він у площині малюнка або нарису, чи є повноцінною 3D-моделлю, але й те, що можна охарактеризувати як динаміку існування маскоту – його «фірмові рухи», танець. Крім цього використання маскоту зазвичай поєднується із виконанням гімнів команд або шкіл, держав або організацій, змагань або турнірів, інших пісень як об'єктів авторського права та суміжних прав виконавців тощо.

Це зумовлює необхідність системного підходу до правової охорони та захисту прав на маскот, який потенційно навряд чи може отримати такий захист як цілісний об'єкт. Радше окремі режими правової охорони встановлюватимуться на маскот як зображення (малюнок) чи тривимірна модель – об'єкт авторського права, використання його як логотипу у складі торговельної марки та ін. Додатково варто прийняти до уваги й перехід маскотів у цифрову

площину – уже відомі численні випадки, коли маскоти певних брендів після їх віртуалізації «зажили новим життям», перетворившись в епоху соціальних медіа із вчорашніх талісманів брендів на віртуальних інфлюенсерів [6] (тобто впливових персонажів).

У свою чергу цифровізація маскотів як об'єктів цивільних прав та як самостійних, структурно складних засобів ідентифікації учасників цивільних правовідносин додає проблематиці сутнісно нового виміру, вводячи їх у площину цифрових прав та об'єктів. Це також вимагає продовження дискусії щодо унормування відповідної сфери, забезпечення її динамічної відповідності сучасним реаліям, які далеко виходять за межі цифрових активів чи віртуальних валют, які, здебільшого, отримують увагу законодавців в Україні та у зарубіжних державах на сьогодні.

Список використаної літератури

1. Mascot. (2023). *In Merriam-Webster Dictionary*. Retrieved March 17, 2023, from https://www.merriam-webster.com/dictionary/mascot
2. Марченко, А. А., Ємельова, А. П. (2021). Візуальні засоби дизайну в системі корпоративної ідентифікації. *Науковий огляд*, 6, 78.
3. Football Mascot Costumes. (2014). *Rainbow Productions*. Retrieved March 17, 2023, from https://www.rainbowproductions.co.uk/football-mascots/
4. Lee, A. (2015, February 12). The Top 25 Pro Sports Mascot Power Rankings. *Bleacherreport*. Retrieved March 17, 2023, from https://bleacherreport.com/articles/2359754-the-top-25-pro-sports-mascot-power-rankings
5. Proposed Order of the State Superintendent of Public Instruction Adopting Permanent Rules, to repeal and recreate Chapter PI 45, relating to changes as a result of 2013 Wisconsin Act 115. *Wisconsin Department of Public Instruction*. Retrieved March 17, 2023, from https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/policy-budget/PI%2045%20final%20for%20website.pdf
6. Rasmussen, M. (2022, June 1). 4 Brand Mascots Turned Virtual Influencers. *Virtual Humans*. Retrieved March 17, 2023, from https://www.virtualhumans.org/article/4-brand-mascots-turned-virtual-influencers

Казьмірова Оксана Миколаївна
старша викладачка кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сьогодні наша країна знаходиться в стані війни, що породжує безліч проблем, як на глобальному, так і на локальних рівнях. Соціально-економічна сфера піддається новим випробуванням. Перед домогосподарствами постають питання збереження фінансової стабільності та забезпечення потреб для життєдіяльності. В наслідок війни масштаби збитків колосальні. За оцінками Світового банку станом на сьогодні вартість відбудови нашої країни становить біля 349 мільярдів доларів США (Deutsche Welle, 2022).

Враховуючи дані п'ятнадцятого загальнонаціонального опитування в умовах війни, яке було проведено Соціологічною групою «Рейтинг» 23-24 липня 2022 року можемо побачити, що спостерігається тенденція наростання песимізму щодо оцінки економічного стану. Так, 86% опитаних зазначають, що економічне становище України за останні півроку погіршилося (у січні ц.р. таких було 70%). Оцінюючи власну ситуацію про погіршення зазначають 74% опитаних (у січні – 52%). У той же час 25% опитаних мають надію, що їх власне економічне становище покращиться найближчими місяцями (Рейтинг, 2022).

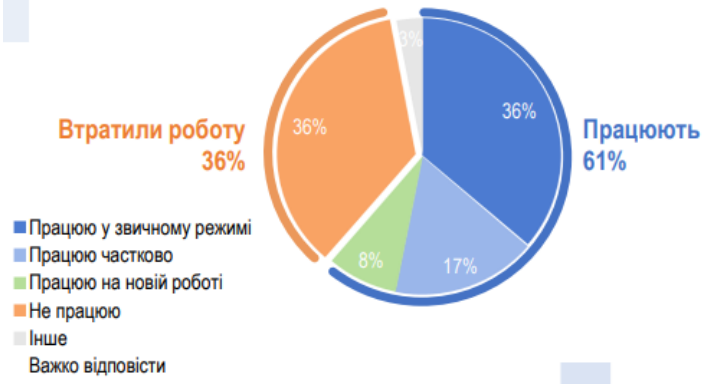

Рис.1. Трудова зайнятість серед тих хто мав роботу до війни

Також, за даними комплексного порівняльного дослідження «ЯК ВІЙНА ЗМІНИЛА МЕНЕ ТА КРАЇНУ. ПІДСУМКИ РОКУ», яке проводила соціологічна група «Рейтинг» бачимо, що 36 % втратили роботу, 17 % працюють частково, 8% працюють на новій роботі. Якщо оцінювати зайнятість під час війни ми бачимо, що 61% працюють, а 36% респондентів втратили роботу (Рис.1.)(Рейтинг, 2023, слайд 50).

Розглядаючи питання кредитної поведінки під час війни бачимо прямий зв'язок трудовою занятістю. Адже, доходи на пряму в пливають на можливість використовувати кредит як засіб задоволення потреб. Однак, враховуючи те, що війна в країні призводить до зменшення доходів частина активних користувачів кредитами можуть мати певні проблеми з поверненням кредитів. Неповернення коштів матиме негативні наслідки, як для надавача кредитних послуг, так і для позичальника.

На реалізацію кредитної поведінки під час війни впливає соціально-економічна ситуація в країні, трудова зайнятість, непередбачуваність та нестабільність економічної ситуації.

Враховуючи нестабільність економічної ситуації через виникнення фінансових труднощів, втрата робочого місця та зниження рівня доходів в користувачі кредитних послуг можуть мати труднощі з поверненням боргу. Тобто, така ситуація може призвести до того, що багато клієнтів банків не зможуть сплатити свої кредитні зобов'язання вчасно.

Особливістю кредитної поведінки в період війни є наступні аспекти, як негативні, так і позитивні. Для сфери бізнесу важливо бути готовим до можливих складнощів та ризиків, пов'язаних з війною, і здійснювати витрати з усвідомленням їхнього впливу на фінансовий стан підприємств. З іншого боку, надання кредитів може бути корисним для домогосподарств та підприємств, які потребують фінансової підтримки в період війни. Отже, необхідно забезпечити відповідальне використання кредитів та збереження фінансової дисципліни, щоб мінімізувати ризики та максимізувати можливості.

Список використаної літератури

1. Deutsche Welle. Як війна вплинула на економіку України, можна знайти за адресою URL: https://www.dw.com/uk/ak-vijnavplinula-na-ekonomiku-ukraini/a-63093916.
2. Рейтинг. П’ятнадцяте загальнонаціональне опитування. Україна під час війни. Зайнятість і доходи (23-24 липня 2022), можна знайти за адресою URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/pyatnadcat_obschenaci_opros_ukraina_vo_vremya_voyny_zanyatost_i_dohody_23-24_iyulya_2022_goda.html.
3. Комплексне дослідження ЯК ВІЙНА ЗМІНИЛА МЕНЕ ТА КРАЇНУ. ПІДСУМКИ РОКУ, можна знайти за адресою URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rating_war_changed_me_and_the_country_february_2023.pdf

Кармадонова Тетяна Миколаївна
Старший науковий співробітник
ДУ «Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім.Г.М.Доброва»,
PhD, старший науковий співробітник

ВІДКРИТА НАУКА В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

На сьогоднішній день наука відіграє величезну, дедалі більш значиму роль та визначає прогрес людства, вирішуючи його нагальні проблеми. Наукова комунікація в суспільстві є однією з умов створення, функціонування й розвитку науки. Дедалі більшого поширення набувають дискусії щодо проблем науки в сучасному інтернет-просторі.

8 жовтня 2022 року Уряд схвалив розпорядження «Про затвердження національного плану щодо відкритої науки» [1]. Мова йде про більш відкритий підхід до організації наукових процесів і поширення знань, націлений на розвиток співпраці між вченими та суспільством**.** Сама традиція відкритості лежить в основі науки. Ціла низка проєктів, що актуалізовані в парадигмі відкритої науки (відкриті архіви, бібліотеки та репозиторії, спеціалізовані соціальні мережі, бази даних і наукометричні сервіси) сприяли її розвитку. До зазначених сервісів, що надають актуальну інформацію за конкретними темами та надають можливість розміщення публікацій і результатів власних досліджень у відкритому доступі відносяться: ArXiv.org, SocArXiv, Altmetrics, Academia.edu, ResearchGate, Mendeley, Livejournal, MySpace, Facebook, OpenDOAR, SHERPA/RoMEO й SHERPA/JULIET [2]. Спеціалізовані соціальні мережі стають первинними майданчиками для залучення аудиторії, пошуку однодумців, підтримання зворотного зв'язку з читачами. Вони значно полегшують досягнення кінцевих цілей для розвитку та популяризації науки. Згадка на особистій сторінці може активізувати підписників та науковців та збільшити частоту переглядів наукового сайту.

«Відкрита наука» у найширшому розумінні має на меті зробити науковий процес більш відкритим і інклюзивним для всіх відповідних учасників. Є три основні складові відкритої науки: відкритий доступ до наукових публікацій та інформації; розширений доступ до даних досліджень; і більш широке залучення зацікавлених сторін з наукової спільноти та за її межами. Посилення цих трьох складових могло б підвищити ефективність і результативність науки, а також прискорити перетворення наукових результатів на інновації та соціально-економічні вигоди. Повна реалізація переваг відкритої науки потребує нової політики та ретельного балансування повноважень і стимулів, а

також довгострокових стратегічних інвестицій у цифрову інфраструктуру [3].

Цифровізація сприяє переходу до нової парадигми відкритої науки та впливає на всі етапи наукового процесу – від визначення порядку денного та експериментів до обміну знаннями та залучення громадськості. Вплив цифрових технологій очевидний у всіх галузях науки, адже сприяє прозорості та посилює взаємодію між наукою, бізнесом та суспільством.

Можливості цифрових технологій стають детермінантами переходу редакцій окремих наукових електронних журналів від моделі закритого допублікаційного рецензування до моделі відкритого постпублікаційного онлайнового рецензування. Відкрите онлайнове рецензування, яке передбачає створення на сайті електронного журналу постпублікаційних рецензій, доступних для перегляду не лише авторам наукових публікацій, а й усім читачам журналу, є прогресивною зарубіжною моделлю наукового рецензування, яка сприяє підвищенню якості наукової праці та заслуговує на впровадження у практику редакційної підготовки українських фахових часописів [4]. Таким чином, цифровізація створює нові можливості для рецензування, яке залишається основою процесу наукової публікації.

У деяких галузях, включаючи фізику та астрономію, існує традиція оприлюднювати результати онлайн для відкритого перегляду та коментарів перед офіційною публікацією, що може допомогти забезпечити якість, точність та відкритість наукового запису.

Важливу роль відіграють спеціалізовані майданчики для обговорення та перегляду наукових досліджень після публікації, тобто платформи для відкритої експертної оцінки. Такі як, наприклад: PubPeer, Journal club, Publons. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють посилити прозорість, а зрештою і якість відкритого рецензування, забезпечуючи розширення кола рецензентів до числа усіх зацікавлених осіб.

Цифрові технології дозволяють здійснювати наукову діяльність з будь-якого куточка світу, проводити відеоконференції, презентації, лекції та семінари у режимі онлайн. Цифровізація не обмежується виключним використанням технологій, вона характеризується зміною набору практик та трансформацією наукових процесів.

Сучасна наука переживає глибокі структурні зміни, викликані появою цифрових технологій і комунікацій. Беручи до уваги історичний досвід успішних країн, які перебувають і розвиваються в умовах нестійкого миру та високої мобілізаційної готовності суспільства, необхідне «перезавантаження» системи вищої освіти і науки [5].

Різні галузі науки та організації знаходяться на різних етапах адаптації до відкритої науки в цифровому світі. Це надає можливості для взаємного навчання, обміну передовим досвідом і співпраці. Впровадження принципів відкритої науки повинно забезпечити кожного громадянина рівним доступом до інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС. Задля прискорення прогресу науки, ми повинні брати участь у відкритих наукових практиках і робити наші дослідження вільно доступними науковому співтовариству та широкій громадськості.

Список використаної літератури

1. Про затвердження національного плану щодо відкритої науки (Розпорядження України). № 892-р. (2022). Вилучено з https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-natsionalnoho-planu-shchodo-vidkrytoi-nauky-892-081022
2. Носенко Ю.Г., Сухіх А.С. (2020). Відкрита наука в контексті побудови суспільства знань і цифрових перетворень європейського простору. Фізико-математична освіта, 4(26), 85-92.
3. The Digitalisation of Science, Technology and Innovation : Key Developments and Policies. (2020). Paris: OECD Publishing.
4. Женченко М.І. (2016). Нова модель рецензування наукових публікацій у цифровому середовищі. Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації, (1), 169-172.
5. Небрат В., Курбет О. (2022). Пропозиції до резолюції Конференції Вилучено із http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/05/До-резолюції_.pdf

Коломієць Тетяна Володимирівна
Доцент кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
кандидат філософських наук, доцент
Мєзєва Анфіса Ігорівна
студентка 1 курсу ОП «Видавництво та редагування»
Видавничо-поліграфічного інституту
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ПРИЧИНА ЦІННІСНИХ КОНФЛІКТІВ ЦИФРОВОГО ПОКОЛІННЯ МОЛОДІ

«Інтернет-Галактика» створила унікальну форму символічної реальності – віртуальну реальність, що виопуклила нові формати соціальної комунікації та спричинила нові прояви ціннісних конфліктів. Особливо яскраво тенденції віртуалізації соціальної комунікації та ціннісні конфлікти, що виникли внаслідок цих тенденцій, проявляються у цифрового покоління молоді. Дані ціннісні конфлікти полягають, насамперед, у площині соціальної взаємодії та контрастують з цінностями соціальної комунікації попередніх поколінь.

Особливості цифрового покоління в тому, що вони віддають перевагу комунікаціям з людьми, не виходячи з дому, і якщо минулі покоління – це важливість особистої присутності при зустрічах, то цифрове покоління комфортно почувається в онлайн-спілкуванні. Це перше по-справжньому цифрове покоління: сучасні діти з однорічного віку освоюють планшети та смартфони. Їх також називають Homelanders (домосіди), адже інформацію вони черпають в основному з мережі, грають в ігри онлайн, під час спілкування надають перевагу соцмережам або за допомогою месенджерів. Бути в курсі нових трендів, стежити за високотехнологічними новинками, а краще самому брати участь у розробці – це потреба, яка народилася разом з ними [3,с. 135-142]. Найважливіша роль Інтернету у формуванні соціальних зв'язків – це його внесок у нову модель комунікабельності, побудовану на індивідуалізмі, – слушно зазначає Мануель Кастельс [2,с. 130].

Потік інформації дає представникам сучасного покоління знання у готовій формі, нові способи засвоєння знань. Вони засвоюють інформацію у вигляді образів, створюваних зовні й потребують розуміння, що девальвує значення творчої уяви, підміняючи його пасивним перебігом асоціацій.

З одного боку, особливостями цього покоління є самостійність (принцип дій – «зроби сам»), висока мотивація, що дозволяє відкрити особисті таланти. З іншого боку, особливістю цього покоління є залежність від гаджетів та соціальних мереж, уявна багатозадачність, непостійність, амбітність. Уявна багатозадачність наразі свідчить про те, що це покоління неспроможне зосередитися на кількох завданнях одночасно. Воно лише може швидко перемикатися з одного завдання на інше. Проблема амбітності полягає в тому, що через величезну кількість можливостей та непостійність представників покоління вона спонукає їх виявляти свої амбіції на порожньому місці [1,с. 7-17].

Основною проблемою цифрового покоління є його залежність від Інтернету. Проблема полягає в тому, що дане покоління не може порівняти світ з зовнішнім світом, який представлений в інтернеті з великою кількістю неточностей. Крім того, це покоління не може спілкуватися без соціальних мереж, що призводить до дефіциту навичок спілкування, проблем на роботі та в особистому житті.

Представники цього покоління впевнені у своїй винятковості, вони швидко включаються до інформації, що їх цікавить, і націлені на швидкий результат. При цьому вони болісно реагують на будь-яку критику, а похвалу сприймають як належне. Впевненість у власній винятковості створює у них проблеми із самоідентифікацією.

Представники покоління мають високу мотивацію до успіху. Але бувши орієнтовані на гедонізм і відчуваючи вимоги, які надаються суспільством, вони усвідомлюють необхідність удосконалюватися. Підлітки не хочуть працювати так, як працюють їхні батьки чи дідусі та бабусі. Вони очікують успіху лише власними силами, але при цьому пасують перед труднощами.

Одними з основних цінностей молоді цифрового покоління стають індивідуалізм та егоцентризм, що задовольняють їхні потреби. Традиційні цінності відходять на другий план. Так, наприклад, вони не прагнуть рано створити сім'ю, власний комфорт для цього покоління – понад усе.

У системі цінностей молоді цього покоління центральними є свобода, творчість, розваги. Найважливішими цінностями молодих людей є самостійність та незалежність. Вони також прагнуть здобути хорошу освіту, відстоюють права на недоторканність приватного життя та свободу слова, намагаються отримати підтримку з боку батьків, у них достатньо розвинена громадянська відповідальність [1,с. 7-17].

Хотілося б звернути увагу і на таку особливість сучасної ціннісної свідомості молоді, як, з одного боку, рухливість, швидка мінливість ціннісних установок молодіжної масової свідомості, а з іншого – збільшення кількості респондентів, які не можуть визначитися зі своєю політичною та морально-етичною позицією. Інакше висловлюючись,

визначити установки й спрямованість поведінки за певних обставин значної частини цієї вікової групи виявляється, досить складним завданням.

Цифрове середовище формує покоління, визначаючи їх соціально-психологічні особливості та специфіку соціальної комунікації та ціннісних конфліктів: життя в цифровому потоці, фіксація на своїй значущості та ін. Цифрова цивілізація створює нові умови реального життя нових поколінь, створюючи ризики та розмиваючи їх цінності, самоідентичність.

Одним з ефективних засобів мінімізації ризиків, пов'язаних із ціннісними конфліктами нових віртуальних відносин, є збереження гуманістичних цінностей, що сформувалися в ході історико-культурного розвитку людства: солідарності, емпатії, альтруїзму. Інакше під натиском егоїзму, агресії, екстремізму та насильства людство підійде до межі саморуйнування.

Нове покоління набирає обертів, диктуючи нам свої правила, які ми не повинні ігнорувати. У такій ситуації найкращим рішенням є тільки максимальне взаєморозуміння та співпраця, що базуються на соціально-культурному і соціально-комунікативному діалозі поколінь.

Список використаної літератури

1. Саракун, Л. (2022). Цифрове покоління як предтеча майбутньої планетарної цивілізації. *Copernicus Political and Legal Studies*, 1(4), 7–17. https://doi.org/10.15804/cpls.20224.01
2. Кастельс, Мануель. (2007). Інтернет-ґалактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. Київ. https://chtyvo.org.ua/authors/Kastels_Manuel/Internet-galaktyka_Mirkuvannia_schodo_Internetu_biznesu_i_suspilstva/
3. Чичинська, О. В. (2019). Психологічні особливості представників цифрового покоління. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*, 9, 135–142. https://doi.org/10.31812/psychology.v9i0.3734

Купіна Лідія Заурівна
Аспірант кафедри соціальної роботи та психології,
викладач кафедри загальноправових та політичних наук
Національного університету «Запорізька політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ У МОДЕЛЮЮЧИХ ІГРАХ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕГУЛЮВАННЯ ЕТНІЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Сучасність свідчить про необхідність мирного регулювання етнічних конфліктів як засобу підвищення ролі гуманізму та розширення диспозитивності в житті, що відповідає загальносвітовій тенденції використання примирних процедур вирішення різних конфліктних ситуацій у всіх сферах життєдіяльності людини.

Примирення – невід'ємна частина регулювання етнічних конфліктів, де не можна вирішити все з юридичною точністю. Ці конфлікти містять безліч нюансів та протиріч.

Одним з ефективних методів у вирішенні та врегулюванні конфліктів є медіація. Медіація – вид альтернативного регулювання, за допомогою якого можна вирішити конфлікт, не звертаючись до формальної системи судочинства. Сам процес передбачає залучення посередника – медіатора, який допомагає сторонам налагодити процес комунікації, проаналізувати конфліктну ситуацію так, щоб вони самі знайшли той компромісний варіант вирішення конфлікту, який задовольнить інтереси та потреби усіх учасників конфлікту [1, с.34].

Саме при використанні медіації досягається поєднання автономії волі сторін та гарантій з вироблення спільної позиції у досягненні взаємовигідного результату, для чого наділяють третю особу певними правочинами – медіатора.

Гарним прикладом є використання медіації у моделюючих іграх. Саме ведучий гри може стати медіатором та за допомогою сценарію певної гри дати можливість учасникам поглянути на ситуацію під іншим кутом, так би мовити приміряти на себе роль іншої сторони, звільнитися від зайвих емоцій та упередженості [2, с. 26].

Існує певний перелік технік медіації, які зазвичай використовують. До комунікативних технік медіації можна віднести: управління комунікативним процесом за допомогою розробки карти питань; техніка пасивного слухання, за якої дві сторони слухають один одного спокійно; техніка мозкового штурму включає в себе виявлення в аргументаціях сторін помилок, роз'яснення їх кожній стороні та допомога у виправленні; техніка фіксації уваги на моментах єдності та згоди; техніка активного слухання, уточнення досягнутих угод.

В широкому розумінні медіація – бажання суспільства подолати соціокультурні протиріччя у зв'язку з потребами розвитку. Завдання

медіатора – допомогти сторонам усвідомити їхні власні інтереси на базі чого сумісно напрацювати взаємоприйняті домовленості, де медіація не спрямована на визначення правого та винного, а призводить сторони до консенсусу [1, с. 36].

Розглянемо основні функції, які виконує медіатор:

- створює сприятливі умови для переговорів;
- налагоджує спілкування та порозуміння сторін медіації;
- сприяє виявленню інтересів та потреб сторін медіації;
- організовує спільну роботу сторін медіації над пошуком взаємоприйнятного рішення;
- керує процедурою медіації та послідовно проводить сторони через стадії медіації;
- послаблює емоційне напруження сторін медіації;
- допомагає перевірити вироблені сторонами домовленості на реалістичність їх виконання;
- інформує щодо порядку проведення медіації та фіксування її результатів [3, с. 12].

Важливим є те, що медіатор не приймає рішення щодо суті конфлікту і навіть не надає сторонам медіації поради щодо такого рішення.

Він має право надавати сторонам медіації консультації та рекомендації виключно щодо порядку проведення медіації та фіксування її результатів.

Наприкінці варто зазначити, що медіація має свої переваги: добровільність участі, конфіденційність, економія коштів, економія час, вільне розпорядження своїм часом, зменшення емоційної напруженості, збереження стосунків, самовизначення та рівність прав сторін медіації, добровільне виконання рішення.

Список використаної літератури

1. Островська О.А. (2018) Медіація як альтернативний спосіб урегулювання конфліктів та консалтингова послуга. Економічна теорія та історія економічної думки.
2. Подковенко Т. О. (2016) Інститут медіації: зарубіжний досвід та українські перспективи. Актуальні проблеми правознавства.
3. Подковенко Т.О. (2019) Медіація як один з альтернативних способів вирішення спорів та її вплив на правову культуру суспільства. Актуальні проблеми правознавства.

Матвієнків Світлана Миколаївна
Доцент кафедри політичних інститутів та процесів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
кандидат політичних наук, доцент
Головчук Юрій Михайлович
аспірант кафедри політичних інститутів та процесів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після нападу росії на Україну регіональні медіа та сайти України стали джерелами інформації для своїх громад, намагаючись відтворити найповнішу картину подій в регіоні, країні та світі. У багатьох регіональних медіа у цей час «джинса» зникла взагалі, а увага регіональних журналістів зосередилася на офіційних джерелах та інформаційній допомозі ЗСУ, територіальній обороні, волонтерам, переселенцям. Контент про роботу місцевого бізнесу, супермаркетів, банків подається не з позицій рекламних або інших торгівельних марок, а зважаючи на суспільний інтерес. Пишуть про те, як підприємці допомагають Україні, в якому режимі працюють магазини та ін. У регіональних виданнях зафіксовано тільки поодинокі фейки, а журналісти роз'яснюють, як виявити неправдиву, маніпулятивну інформацію. Проросійської пропаганди не зафіксовано ніде. Війна не перервала роботу сайтів, але з випуском газет у деяких регіонах є проблеми. У такому випадку експерти звертаються до електронних версій, моніторять телеграм-канали, Фейсбук-сторінки цих видань. Подекуди працюють навіть ті редакції, міста яких опинилися під тимчасовою окупацією або ж нищилися російською артилерією як, наприклад, Житомир, Охтирка чи Суми. Як у фронтових, так і тилових регіонах виникла проблема з виходом газет, але у більшості випадків видання продовжують працювати, використовуючи потенціал мережі. З початком війни переважає воєнна тематика та про життя регіонів і міст під час війни. Газети намагаються якомога повніше подавати всю ту інформацію, яка може бути критично важливою для українців. Регіональні засоби масової інформації регулярно висвітлюють високий рівень суспільно-політичної активності національних меншин, що підвищує рівень громадської свідомості, сприяє національному примиренню, порозумінню між людьми, гасить прояви побутової ксенофобії [1].

Деякі ЗМІ не обмежуються виключно регіональною тематикою, а пишуть про події в усій Україні, а також – у світі, а деякі видання

приділяють увагу медичній тематиці та соціальній сфері. Пишуть про те, як надавати першу медичну допомогу, психологічну допомогу, намагаються дбати про інтереси малозабезпечених верств громадян. Також активно висвітлюється волонтерський рух, що охопив усі регіони країни. Багато журналістів та редакцій також долучилися до допомоги ЗСУ, тероборони та біженцям, що свідчить про зростаючу відповідальність ЗМІ перед суспільством. У цей час важливим завданням стало інформування громадськості про ситуацію на фронті, про життя в зоні бойових дій, про загибель українських військових, їхні героїчні вчинки та обставини, за яких це сталося. Інформаційні сайти, як правило, працюють без збоїв, практично 24/7, надаючи оперативну та достовірну інформацію. Деякі електронні ЗМІ збільшили кількість публікацій, що свідчить про активізацію інформаційної діяльності. Незважаючи на війну, видання намагаються дотримуватися нейтральної тональності, також публікують оптимістичні тексти. У виданнях, як правило, побільшало запозиченого контенту, адже найчастіше інформацію поширюють з посиланням на офіційні джерела [2]. Дехто через великий обсяг інформації не встигав ці тексти обробляти. Майже всі видання керуються даними з офіційних джерел при висвітленні війни, друкуються офіційні зведення, заяви високопосадовців, дані Генштабу тощо. У випадку новин з регіонів здебільшого також послуговуються інформацією від ОДА чи очільників міст. Також офіційні джерела цитуються у текстах про переселенців, про ситуацію на кордонах, про розклади руху евакуаційних потягів [2].

Під час російсько-української війни найбільше порушуються регіональними ЗМІ баланс думок, повнота, достовірність та відокремлення фактів від коментарів. Найкраще журналісти дотримуються стандартів доступності та відсутності мови ворожнечі. Топ-темами регіональних друкованих ЗМІ є: категорія «інше» – 31,2% (реклама, оголошення, поради, привітання тощо) та життя місцевої громади – 14,4%. Для інтернет-видань на першому місці був кримінал (16,2%) та життя місцевої громади (14,4%). За часів загострення на україно-російському кордоні деякі видання взагалі майже не згадували про цю тему, зокрема газети Донеччини та Луганщини. На деяких ресурсах (особливо в мережевих ЗМІ) значно зросла увага до російської агресії та міжнародних новин. Щодо жанрів – у газетах переважають інформаційні повідомлення, бракує журналістських розслідувань, також низка регіональних видань взагалі не містить аналітики [2].

Регіональні ЗМІ формують образ Малої Вітчизни та інтегрують місцеву громаду у загальнонаціональну структуру, зберігають культурну, історичну самобутність регіону, протистоять культурній глобалізації та утверджують єдині для усієї держави та нації

цінності; сприяють розвитку демократії та зближують громаду з владою. Без регіональних ЗМІ неможливо вирішення найрізноманітніших проблем, вони є органічною частиною сучасного українського суспільства. ЗМІ є найвпливовішим суб'єктом політики, оскільки формують громадську думку і організовують суспільну поведінку.

Регіональні медіа України, які до 24 лютого 2022 року мали цілу низку проблем із редакційною незалежністю, кадрами, технічним забезпеченням, змогли гідно відповісти на воєнну агресію з боку росії. Незважаючи на складні умови, на початок війни, журналісти більшості видань продовжили працювати. Особливо це стосується інтернет-журналістів, які в деяких регіонах навіть збільшили кількість повідомлень на стрічці, щоб читачі отримували якомога повну картину подій. Газетярі лише частково припинили роботу, більшість продовжила інформувати своїх читачів через соціальні мережі або ж через власні сайти [2]. Видання допомагають читачам подолати панічні настрої, здебільшого надають перевірену інформацію, вчать боротися з фейками. Щодо тематичного розмаїття, то окрім офіційних повідомлень, регіональні журналісти відслідковують і життя своїх регіонів: роботу волонтерів, забезпечення тероборони, допомогу біженцям тощо. Звісно, власних матеріалів у виданнях небагато, але все ж є і такі ЗМІ, які роблять репортажі з місця подій. Моніторинг висвітлення російського вторгнення, а також рішучого опору українців, показав, що регіональні медіа України виявилися надзвичайно стійкими і готовими дбати як про інтереси держави, так і про інтереси власних читачів. Регіональні медіа, безперечно, роблять власний, доволі вагомий внесок у перемогу України над окупантами [2].

Список використаної літератури

1. Matviienkiv, S., & Shmalenko, I. (2022). Mass media of national minorities as a means of national reconciliation in society. Studia Europaea Gnesnensia, (24), 29–48. https://doi.org/10.14746/seg.2022.24.2

2.Регіональні медіа України у протистоянні з повномасштабною російською агресією. URL: https://idpo.org.ua/tag/regionalni-zmi (дата звернення: 15.03.2023)

Муленко Анжеліка Олександрівна
Студентка 3 курсу ОП «Психологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Шмаленко Юлія Іванівна*
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ КАМПАНІЇ ВЛАДИ КРАЇНИ ДО ТА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ми можемо засвідчити, що людство живе у стані війни набагато частіше, аніж у мирі. Інформованість населення є одним з найважливіших етапів під час війни, завдяки чому формується довіра до урядових осіб та, зокрема, соціальна згуртованість суспільства. Політична ідентифікація або довіра виступає важливим фактором, що впливає на соціальну згуртованість. Соціальна згуртованість – це ступінь залежності, співпраці та єдності між членами суспільства. Це особливо важливо для країн, які певний час перебувають у стані війни. Завдяки цифровим технологіям інформування населення стає легшим. Ми пропонуємо розглянути можливі сценарії впливу поширення інформації через цифровий простір на прикладі війни між Україною та росією, аби проаналізувати можливості цифрової мережі та потенційні наслідки.

Війна в Україні, ймовірно, є першим великим запеклим зіткненням нової Холодної війни, що розгортається, є драмою зростаючої стратегічної конкуренції. Мир у Європі порушено, довіра до росії повністю зруйнована [1, 285]. Протягом багатьох років інформаційна кампанія російської федерації розгортала пропаганду про Україну, поступово нав'язуючи своїм громадянам думку, що українці – це неонацисти, які мають змову із західними державами, направлену на руйнування благ росії. Така думка набирала обертів завдяки поширенню у телевізійних новинах, у дописах та інтерв'ю у соціальних мережах, розміщення на інформаційних сайтах, використання певних гасел через рекламу на Інтернет-простору тощо. Відбувався стійкий та тривалий психологічний вплив: використання однакової за змістом інформації протягом тривалого часу за для її глибинного засвоєння. На сьогодні є небагато даних соціологічних досліджень про реальний стан думки громадськості в росії, але є багато доказів того, що більша частина інформаційних потоків контролюється страхом та маніпуляцією людей у рф. Стефан Левандовскі, доктор філософії, професор психології Брістольського університету

підкреслює, що: «у таких закритих суспільствах, як росія, надзвичайно важко знати напевно, про що саме думають люди» [2].

Президенту росії важливо було заручитися підтримкою громадян рф, і для цього він використав для поширення пропагандистського наративу контрольовані державою ЗМІ, такі як телеканал «Росія1» та «Перший канал». Для певної частини людей така пропаганда, звичайно, спрацювала. Проте Володимир путін не врахував, що варіантів поширення інформації через ЗМІ є безліч, включно зі світовими соціальними мережами, тому не всі росіяни довірилися односторонній інформації. На вулицях російських міст почали з'являтися тисячі людей, аби протестувати проти війни (і, до речі, така ж кількість була згодом заарештована). Президент російської федерації, певно, не зміг повністю передбачити, на скільки великими будуть наслідки інформації, поширеної через соціальні мережі, і як це вплине на внутрішні настрої у країні.

До речі, російська тактика пропаганди не нова, а сягає корінням ще до часів Радянського Союзу. Під час руху Литви за незалежність від Радянського Союзу в 1991 році радянська армія рушила до столиці Литви Вільнюса. 13 січня 1991 року радянські солдати на танках захопили будівлю національного телебачення і радіо та оголосили через гучномовець, що «парламент упав» і «національний комітет порятунку» допоможе повернути литовців назад до Радянського Союзу. Отже, тактика дезінформації залишається незмінною через 31 рік, проте сильнішає та охоплює більш значну частину людей завдяки своєму поширенню через телебачення, радіо та соціальні мережі. Так, після того, як росіяни захопили Маріуполь, декілька пересувних автівок транслювали пропагандистські передачі через російські канали у місцях масового скупчення людей, зокрема в місцях роздачі гуманітарної допомоги. Що більше, таким чином людям нав'язували вигадану історичну інформацію, зокрема, про Петра Першого, який, нібито, збирав «землі російські».

З іншого боку, інформативність влади країни, на яку здійснили напад, є надзвичайно важливою для підтримки не тільки зовнішніх відносин, але і внутрішніх настроїв у країні. 23 серпня 2022 року у комплексному дослідженні Соціологічної групи «Рейтинг» в рамках Сімнадцятого загальнонаціонального опитування в умовах війни була досліджена група маркерів, які визначають патріотизм українців. Таким чином, головна емоція, яку відчувають респонденти, думаючи про Україну – гордість (75%). Три чверті українців (74%) вважають, що наша країна рухається у правильному напрямку. Такі дані зберігаються завдяки веденню певної інформаційно-психологічної кампанії влади країни з метою дати різноманітну інформацію та сприяти можливості розглянути ситуацію, дійти до певних висновки своїми громадянам [2].

З початку повномасштабного вторгнення рф українці сповна використовують силу соціальних мереж. Українська влада використовує цифрові інструменти, аби отримати масштабну підтримку для України не тільки поза межами країни, але також, що істотно важливо, і серед своїх громадян. На третій день російського вторгнення Президент України Володимир Зеленський транслював відео, на якому він прогулювався Києвом, запевняючи українців і світ, що він не тікатиме з країни. На пропозицію США щодо евакуації він продовжував впевнено відповідати, що йому потрібні були «боєприпаси, а не поїздка». 07 березня ми спостерігали нове відео з президентського палацу в Києві. Такий прийом надавав змогу громадянам України відчути, що вони не одні, їх захищають, їх ніхто не покинув, і влада продовжує працювати над закінченням війни кожного дня. Також Володимир Зеленський широко використовує різноманітні прийоми та технології, які змушують українців певним чином відчувати себе на рівні з владою, що вони знаходяться в однаковій ситуації. Так, наприклад, одним із прийомів іронізації, який запам'ятався українцям найбільше, став жарт, що понеділок – важкий день, а під час війни кожен день – понеділок.

Таку автентичність, вразливість, вірність країні та стійкість також віддзеркалювали й інші українські лідери. Наприклад, Михайло Федоров, Міністр цифрової трансформації України, щодня розсилає у Твітері листи до міжнародних компаній, які мають бізнес із росією, з проханням припинити продажі в росії та дякує технологічним компаніям, які підтримують Україну. ASUS, Amazon, PayPal, Microsoft, Apple, Google, NETSCOUT та багато інших компаній отримали міністерські запити через Твітер. Як відомо, Михайло Федоров звернувся до Ілона Маска з проханням про супутниковий доступ до Інтернету, і вже 27 лютого Ілон Маск відповів, що Starlink працює в Україні. Через 2 дні на своїй сторінці у Твітері Міністр цифрової інформації України розмістив фото з обладнанням, аби показати, що країна продовжує діяти на забезпечення кращих умов для її громадян.

Мною було проведено соціологічне дослідження за допомогою методу опитування 10 березня 2023 року. Було розміщено посилання на форму у соціальній мережі Instagram, яка у свою чергу складалася з двох питань: перше питання було поставлено наступним чином: «Чи важливо Вам знати і бачити, що Президент та інші головні посадові особи знаходяться в Україні під час війни, інформують населення та звітують про свою діяльність?», а друге питання безпосередньо стосувалося віку респондентів [3]. В опитуванні взяли участь 100 громадян України віком від 14 до 89 років. За результатами дослідження, абсолютна більшість (97%) громадян відповіли

позитивно і лише 3% громадян виявили незацікавленість у внеску влади під час війни.

Таким чином, російська влада зрозуміла, що в епоху цифрової культури контролювати інформацію та поширювати дезінформацію не так легко, ніж у 1990-х роках у Литві, коли все, що потрібно було зробити – це захопити радіо- та телевежі. Дезінформація є безсумнівно важливим деструктивним чинником в інформуванні під час війни. У той же час стратегічне, організоване та плавне залучення України до соціальних мереж створило політичний простір ефективного використання цифрових технологій через автентичність і вразливість дописів владних осіб та організацію всесвітньої аудиторії для досягнення конкретних завдань [4].

Список використаної літератури

1. Шмаленко Ю. І. Вплив війни в Україні на геополітичну архітектуру світової безпеки // «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 1. – С. 285-287.
2. Zara Abrams. The role of psychological warfare in the battle for Ukraine. *American Psychological Association*. June 1, 2022. *Vol. 53 No. 4.* URL: https://www.apa.org/monitor/2022/06/news-psychological-warfare (дата звернення: 09.03.2023).
3. Сімнадцяте загальнонаціональне опитування: Ідентичність. Патріотизм. Цінності. *Соціологічна група «Рейтинг»*. 23.08.2022. – URL:https://ratinggroup.ua/research/ukraine/s_mnadcyate_zagalnonac_onalne_opituvannya_dentichn_st_patr_otizm_c_nnost_17-18_serpnya_2022.html (дата звернення: 10.03.2023).
4. Форма для участі у соціальному опитуванні. URL: https://forms.gle/4jbWEmecdv96X3Gr5
5. Ausma Bernot, Andrew Childs. Social media in times of war. *The Interpreter*. March 16, 2022. URL:https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/social-media-times-war (дата звернення: 10.03.2023).

Нагорняк Ольга Анатоліївна
Студентка 3 курсу ОП «Соціологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Каретна Ольга Олександрівна*
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

ЕКУМЕНІЧНІ РУХИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Становлення явища екуменізму сягає великих проміжків часу та на даний момент. Актуальність екуменізму проявляється в його міжконфесійному діалозі між церквами.

Поняття «екуменізм» і «екуменічний рух» походить від грецького «oἰkumene» та латинською «oecumenus», що відповідно означають «населена земля» і «вселенський» [4, 8]. З самого початку словом «ойкумена» називали території Римської імперії в Новому Завіті. Але ще задовго до цього, греки інтерпретували даний термін як «населений світ» та «всесвітній». Під «всесвітнім» розуміли процес знайомлення та приведення народів до православної віри та використовувалось в назві Константинопольського Патріархата.

Екуменізм – це ідеологія, яка базується на об'єднанні всіх християнських конфесій, шукає шляхи вирішення всіх християнських проблем, подолання християнських розколів та непорозумінь це спроба об'єднання всіх релігій в одну єдину. Екуменічний рух ґрунтується на сповіданні віри нерозділеної Церкви перших століть, на вірі у Христа як Сина Божого і на вірі в Триєдиного Бога. Без цих біблійних і догматичних основ екуменізм не може існувати [2, с. 141]. Розвиток екуменічного руху в 19 столітті в 30 роках заклали принципи діяльності екуменізму.

Основними етапами становлення екуменічного руху в 19 столітті є:

1. 1925 р. – конференція «Життя і діяльність»;
2. 1927 р. – конференція «Віра та церковний устрій»;
3. Жовтень 1921 р. – комітет Единбурзька конференція була перетворена в Міжнародну місіонерську раду в Мохонк-Лейк, США;
4. З 24 березня по 8 квітня 1928 р. в Єрусалимі була проведена перша Всесвітня конференція Міжнародної місіонерської ради;
5. З 9 по 12 травня 1938 р. – була проведена консультативна конференція на якій було прийнято рішення про створення ВРЦ (Всесвітня Рада Церков) в Урехті (Нідерланди);

6. 1948 р. – була створена широкомасштабна християнська міжнародна екуменічна організація – ВРЦ в Нідерландах. Створена була на основі злиття декількох протестантських рухів та завдяки Всесвітньому альянсу.

Протягом всього 19 століття було зроблено багато кроків вперед, задля зближення та порозуміння церков. А саме було створено міжнародну організацію ВРЦ (Всесвітня Рада Церков), конференції «Віра та церковний устрій», «Життя і діяльність» та «міжнародна місіонерська рада» тощо. На даний час найвищим органом ВРЦ є Асамблея яка збирається, кожних 7 років з метою заслухування звітів, діяльності поокремих відділів, комісій та робочих груп та для підняття рішень в справі подальшої праці [6].

Екуменічний рух в процесі свого діалогу між різноманітними конфесіями несе релігійний і нерелігійний характер. Відносини релігійного виміру виявляються у богословському діалозі стосовно питань догматичної та біблійної теології, проблематики спільного проведення богослужбових практик та здійснення місійного служіння [3, 71]. В нерелігійному плані він проявляється в організації співпраці між різними деномінаціями, конфесіями та церквами та їх спільного служіння в соціальних сферах.

Проблематикою екуменічного руху займалися теологи, богослови, священнослужителі, єпископи в різних церквах світу. Ними було започатковано міжконфесійний діалог та подолання розколів між різними церквами, конфесіями та деномінаціями. Такими видатними представниками даного руху є: Робертсон Р., Сьодерблом Н., Белл Дж. та інші.

Одним з основоположників є архієпископ Уппсали – Натан Сьодерблом. В своїх роботах «Єдність християнського світу», «Християнське братство: єдине життя та робота християнського світу» 1923р. він закликав всіх світових християнських лідерів співпрацювати заради миру та справедливості під час Першої світової війни та його головною метою було об'єднання християнських конфесій.

Джордж Белл – архієпископ Чичестерський, англіканський богослов, який став ініціатором екуменічного руху. За допомогою Белла на Всесвітній раді церков в Нідерландах було створено спеціальну комісію, яка розглядала питання національних меншин та релігійних проблем. Головними роботами є «Царство Христа: Історія Всесвітньої Ради Церков», 1954 р., «Християнство і світопорядок», 1940 р. та «Церква і людство», 1946 р., тощо.

В роботі теолога Рональда Робертсона «Церковно-державні відносини: напруженість і переходи» зазначається, що екуменічну науку необхідно теоретизувати в світлі процесу глобалізації. Головну мету він вбачає в тому, щоб описати як відбувається культурна імплозія,

таким чином встановивши характерні риси глобалізації. Для нього процес «екуменізму» є головним аспектом глобалізації, тому, що християнство є справді глобальним явищем, як і Римо-Католицька церква, яка є єдиною глобально організованою християнською деномінацією. [7]. В книзі «Східні християнські церкви» подана загальна характеристика кожної східної церкви, кожна з яких знаходиться у повному євхаристійному спілкуванні [8].

Щодо стосунків екуменізму з релігіями, то потрібно зазначити, що католицизм в достатньо задовільних відношеннях з екуменічним рухом з початку прийняття «Декрету про екуменізм». Документ Другого Ватиканського собору «Декрет про екуменізм» перестерігає щодо застосування цього засобу для відновлення єдності християн без урахування двох засад, а саме: «свідчення про єдність Церкви і уможливлення участі в засобах благодаті» [1, 135].

Чималий поштовх до початку екуменічних рухів заклала Константинопольська Православна Церква. В 1948 році було створено Світову Раду Церков, до якої в 1961 році вступили Православні Церкви. В 1920 році Константинопольський Патріархат звернувся до всіх християнських Церков з пропозицією спільного примирення з метою пошуку єдності та спроби встановити «лігу (братство) між Церквами» [5]. На даний час, Православ'я вважається консервативною релігією, яка ще не до кінця сприймає екуменізм.

Протестанти відносяться до екуменізму не однозначно, то повністю його приймаючи, то відрікаючись від нього. Екуменічний рух та Англіканська церква мають досить міцні стосунки. Сучасна Англіканська церква має на меті розвивати та продовжувати підтримувати екуменічну віру, яку ми вбачаємо в різноманітних символах, знаках та відкривати Божу присутність в собі та в інших людях.

Список використаної літератури

1. Документи Другого Ватиканського Собору (1962–1965): Конституції, декрети, декларації. Коментарі / перекл. з лат. // Український католицький університет. Львів: Свічадо, –2014. – 135 с.
2. Каспер В. Таїнство єдності: Євхаристія та Церква / пер. з нім. Київ : Дух і літера, 2010. 287 с.
3. Квік А. Праксеологічний вимір екуменізму та його основні діалогічні форми / Квік. А. // ГРАНІ [Науково-Теоретичний Альманах]. – 2021. – № 24(1)
4. Кисельов О.С. Феномен екуменізму в сучасному християнстві. – К.:Національний педагогічний університеті імені М.П. Драгоманова, 2009. – 133
5. Послання Вселенського Патріархату / До Церков Христа Повсюдно / Послання Вселенського Патріархату // Знаки часу. – 1920. – 176 с.
6. Тупачець В. Зародження та розвиток екуменічного руху в Протестанських Церквах та Спільнотах / Тупачець В. // Екуменізм. – Режим доступу: http://surl.li/bpvun (26.11.2022.)

7. Robertson R., Church-State Relations: Tensions and Transitions / Robertson R., Robbins T. // Sociology of Religion. – 1987. – vol. 49 (2). –p. 187-188
8. Robertson, R., The Eastern Christian Churches. A brief Survey / Robertson, R., Stancati, S. // Angelicum [Rezension]. Rom., 1990 – 149-151.

Науменко Ольга Михайлівна
Доцент кафедри політичних технологій
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана,
кандидат політичних наук, доцент

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ ЗА УМОВ ВІЙНИ

Сучасні цифрові технології виводять діяльність політичної еліти за умов війни на новий рівень політичної комунікації. Державний сектор, як і бізнес зокрема постали з викликом захисту інформації та унеможливлення щодо неї DDoS-атак. Поширеними стали інформаційно-психологічний тиск на суспільства та кібератаки на державні установи.

За умов інформаційного суспільства роль медіа зростає не лише як посередника між владою і соціумом, а як фактор трансформації політичної системи діяльності політичних еліт, розвитку політичних процесів, формування брендів у суспільній свідомості, комерціалізації та прагматизації соціальних відносин. Дані процеси зумовили появу медіасфери, медіаполітики [1, с. 33]. Вплив медіафактора на діяльність політичних еліт виявляється в формування особистого іміджу та іміджу держави, що за умов воєнного стану набуло посиленого значення через пропаганду та контрпропаганду російсько-української війни.

Медіачинник соціально-політичної мобілізації спрацьовує в інтересах залежності ЗМІ від органів влади: загальнодержавних, центральних, регіональних, олігархічних. Висвітлення подій здійснюється на користь замовника, щодо оповіщення суспільства та громадськості про його позитивні ініціативи, гуманітарні акції, успішні проекти, благодійні внески олігарха та патріотичні програми. Тим самим політична еліта формує позитивний імідж та прогнозовані рейтинги щодо майбутніх виборів в органи публічної влади. Здебільшого електорат сприймає політиків як рекламних об'єктів.

Засоби масової інформації підлаштовують імідж політиків під запити цільової аудиторії. Комерціалізація політиків як товар є прийнятною і зручною для претендентів на високі посади у цілому в державі чи регіонах. Новим топом політичного лідера є цифровий політичний суб'єкт [1, с. 36].

До російського вторгнення український уряд працював лише на серверах, які розташовувалися в головних державних будівлях. Дані місця були вразливими до ракетних атак, фізичне знищення яких могло б паралізувати всю роботу вищого керівництва країни. 17 лютого 2022 р. міністр цифрової трансформації України М. Федоров разом з колегами в парламенті ухвалили рішення щодо переміщення локальних серверів в публічну «хмару». Відбулася евакуація критичних державних даних до центрів обробки інформації по всій Європі.

Реалізоване владою України рішення було своєчасне і важливе, локалізувавши вплив і доцільність російських ракетних кібератак та обстрілів. Компанія Microsoft відіграла власну роль щодо збереження стійкості країни, спеціалісти якої надавали доступ до найсучасніших технічних інструментів, що прискорило перенесення важливих даних за межі країни задля збереження операційної діяльності уряду [2].

Хмарні сервіси з початку війни були ключовими інструментами захисту українських держреєстрів, збереження цілісності державного аудиту та підтримки економіки. Наразі центри обробки даних цифрової інфраструктури України, які підтримують усі військові і цивільні операції, розташовані в різних європейських країнах.

Хмарні сервіси дали змогу не лише обминути руйнівні наслідки від російських кібератак та поширити програмне забезпечення, тим самим знешкоджуючи шкідливі програми. І через рік повномасштабного вторгнення чутливими до даних програм є локальні урядові системи, які не є приєднані до «хмар» [2].

DDoS-атака є методом атаки, коли хакери націлюються на сервери та перевантажують їх користувальницьким трафіком. За даних умов сервер не справляється з вхідними запитами, сайт, додаток чи програма, які розміщені на ньому, відключаються чи працюють з низькою продуктивністю.

Для прикладу, після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну Міністерство цифрової трансформації України заснувало добровільну кіберармію, що здійснює DDoS-атаки на ресурси країни-окупанта. За досить короткий період IT ARMY of Ukraine поклала сайти російських пропагандистів, органів влади, компаній із держсектора, енергетики, банків, рітейлу, сервіси грошових переказів, бухгалтерської звітності і багато іншого. Все це викликало паніку у місцевого населення [3].

17 лютого 2023 р. було прийнято Верховною Радою України Закон України «Про хмарні послуги» № 2075-IX [4], що встановлює характерні особливості застосування хмарних послуг органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями, які утворені згідно законів України, державними підприємствами,

установами і організаціями, суб'єктами владних повноважень та іншими суб'єктами, яким делеговані такі повноваження [5].

За умов воєнного стану Постановою Кабінету міністрів України від 12 березня 2022р. державні установи одержали дозвіл на розміщення держаних інформаційних ресурсів і публічних електронних реєстрів на хмарних ресурсах в центрах обробки даних чи поза ними, які розміщені за межами України. Це розширило можливості використання хмар за умов воєнного стану, що надало державним організаціям та бізнесу застосовувати всі їх переваги для безперешкодної роботи у складний воєнний період [6].

Роль цифрових технологій за умов війни забезпечує зберігання важливої державної інформації у хмарних сервісах міжнародних компаній в країнах ЄС та США. Діяльність політичної еліти в захисті інформаційних технологій є значною через засоби створення ІТ-армії, запуск чатборту єВорог та використання інтернет-сервісу Starlink від SpaceX, які роздають супутниковий інтернет для забезпечення української армії широкосмуговим зв'язком.

Список використаної літератури

1. Дроботун, Д. (2021). Медіафактор у діяльності політичних еліт. *Науковий журнал «Politicus». Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського ; голов. ред. С. М. Наумкіна. Одеса : Виданичий дім «Гельветика». Випуск 4.* 130 с. 33–38.
2. *Незламна цифра. Які технології допомогли Україні вистояти під час війни* (2023, січень, 24). New Voice. https://biz.nv.ua/ukr/markets/ukrajina-z-rozvitkom-tehnologiy-vistoyala-pered-atakami-rosiji-shcho-zminilosya-pid-chas-viyni-z-rf-50298276.html
3. *Що таке кібербезпека і як бізнесу захиститися від DDOS-атак* (2022, травень, 04). GigaCloud. https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-kiberbezpeka-i-jak-biznesu-zahistitisja-vid-ddos-atak
4. Закон України Про хмарні послуги. Верховна Рада України. № 2075-IX (2023). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-IX#Text
5. *Прийнято Закон України «Про хмарні послуги»* (2023, лютий, 17). Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/219626.html
6. Підгайна Є. (2022, березень, 29) *Тримаємо стрій: добірка корисних хмарних сервісів для відновлення роботи бізнесу в умовах війни. Як облаштувати робочі місця у будь-якій точці світу та убезпечити корпоративні дані.* MIND.UA. https://mind.ua/publications/20238662-trimaemo-strij-dobirka-korisnih-hmarnih-servisiv-dlya-vidnovlennya-roboti-biznesu-v-umovah-vijni

Наумкін Ігор Олександрович
Аспірант кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ В ВОЄННИЙ ЧАС

Новітні технології, як домінуюча ознака цифрового суспільства, дозволяють сьогодні все більшій кількості людей, ідей і товарів швидше і впевненіше переборювати час і простір. Основними ознаками такого суспільства можна вважати утворення нової реальності з новою соціальною структурою, специфічною економікою та особливою віртуальною культурою.

Завдяки інформаційним мережам майже весь світ зв'язується технологіями, людьми і корисними функціями таким чином, що утворюється своєрідна глобальна система, яка різко поділили країни світу на ті, що вже долучилися до інформаційно-мережевого світу, і ті, що залишилися поза його межами і приречені на довічне перебування на периферії.

Доступність інформації, знань, використання інформаційних нововведень та технологій нині є рушійною силою соціального, культурного й економічного розвитку на національному і міжнародному рівнях. У той же час інформатизація суспільства має і певні негативні наслідки: глобальний комунікативний простір трансформує характер міжкультурного діалогу, розповсюджуючи універсальні спільні стереотипи й оцінки, нівелюючи національну своєрідність культур.

Характерні для цифрової ери ознаки більшість науковців зводить до наступного: інформація стає найважливішим економічним ресурсом глобального масштабу, який сприяє зростанню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, підвищенню ефективності їхньої діяльності й запровадженню інновацій. Інформація все більше впливає на всі сфери життєдіяльності людини, перетворюється на загальнодоступний продукт споживання населення; інтенсивно формується інформаційний сектор економіки, зростання обсягу інформаційно-комунікаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті. Інформаційна сфера виступає основою всіх видів не тільки економічної, але і соціально-політичної діяльності, створюючи інтерактивний простір, який, у свою чергу, створює «дух участі» в суспільному житті, ілюзію впливу на перебіг політичних процесів тощо.

У той же час, поряд з позитивними зрушеннями розвиток інформаційних технологій несе в собі й низку соціальних проблем, які згодом проявляться чіткіше й потребуватимуть свого вирішення.

Аналізуючи проблему формування цифрового суспільства в Україні в умовах глобалізації на початок XXI століття, варто не погодитися із висновком М. Овсіюк про те, що «сучасний стан національного інформаційного простору характеризує створення слабо взаємопов'язаних по горизонталі та вертикалі галузевих, регіональних та низових підсистем, що відображає відсутність єдності» [1]. Основними проблемами в цей сфері науковцями та експертами того часу зазначаються наступні: відсутність плану дій щодо реалізації національної стратегії подальшого розвитку інформаційного суспільства в Україні; цифрова нерівність у доступі громадян України до електронних комунікацій та інформаційних ресурсів, низький рівень медіаосвіти та медіакультури населення; низький рівень впровадження та використання можливостей ІКТ у сферах освіти, науки, культури, охорони здоров'я, в агропромисловому комплексі та інших секторах економіки; слабко скоординована та несистемна підтримка демократичних процесів (зокрема запровадження механізмів громадсько-державного партнерства, здійснення громадського контролю на засадах широкого використання ІКТ та мережі Інтернет).

Стабілізація характеру владних відносин і соціальної системи загалом, надання гарантій щодо підтвердження очікувань численних акторів, які беруть участь у суспільно-політичній комунікації, – справа не тільки лідерів і малих елітарних груп, але й політичних інститутів, що гарантують усталеність правил міжгрупової взаємодії та забезпечують системний характер функціонування соціуму. Як відомо, серед найрізноманітніших причин цієї кризи у останнє десятиліття вагому роль відіграє відмова державних інститутів задавати етичні стандарти соціальній комунікації. Як наслідок, головні цінності, за З. Бауманом, виникають емерджентно, всередині вкрай нестабільних соціальних солідарностей атомізованого соціуму [2, p. 5].

Не можна стверджувати, що за останнє десятиліття всі ці проблеми вже вирішені, однак все ж чітко можна простежити нову орієнтацію цифрового суспільства у цьому процесі, яка визначила його головні цінності, де знання, інтелект, новітні технології є значно ціннішими, ніж матеріальні речі.

Сучасне суспільство, яке базується на інтелектуальній технології і вирізняється новими принципами технологічної і соціальної організації, визначається, за Д. Беллом, домінуючою рисою нової цифрової ери.

Список використаної літератури
1. Овсіюк М. О. Формування інформаційного суспільства в Україні в умовах глобалізації. URL: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2010/ Politologia/65461.doc.htm
2. Bauman Z. Life in fragments: Essays on Postmodern Morality. London: Blackwall Published, 2005. 368 p.

Охріменко Оксана Онуфріївна
Професор кафедри міжнародної економіки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
доктор економічних наук, професор
Каліка Богдан Михайлович
Студент Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЧЛЕНІВ МІСЦЕВИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Перехід військової агресії Російської Федерації проти України в активну стадію стимулював цифровізацію соціальних відносин та їх трансформацію. Зважаючи на раптовий характер ворожого наступу та необхідність поєднання зусиль місцевих адміністрацій, волонтерів, місцевих громад, цифрові комунікації стали основним каналом зв'язку та сприяли розбудові ефективної системи організації багатьох процесів, спрямованих на порятунок цивільного населення.

Соціальна відповідальність місцевих громад як соціальне явище, спрямоване на добровільне та свідоме виконання певних соціальних норм і правил, отримала поштовх для розвитку в умовах надзвичайної ситуації, в якій опинилося українське суспільство 24 лютого 2022 р. В умовах війни особливо важливо дотримуватися етичних рамок відповідальності, чітко розуміти дії військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, ініціативних груп, волонтерів та координувати їх співпрацю та взаємодію.

У контексті соціальної відповідальності на рівні територіальних утворень, до яких відносяться місцеві громади – це тісні відносини на основі взаємозв'язків і узгоджених дій з активною соціальною позицією представників місцевих громад, влади й бізнес-структур, що призводить до збагачення спільних соціальних цінностей, підвищення рівня соціального внеску в суспільно значущу діяльність [1, с. 68].

Інституційні підвалини розвитку цифрової трансформації соціальної сфери було закладено відповідним розпорядженням КМУ

від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери» та знайшло свій розвиток у застосунку «Дія», який надав можливість розміщувати заявки на отримання допомоги для вимушено переміщених громадян. Наявність доступної релевантної інформації дає можливість громадянам прийняти відповідне рішення стосовно управління власною безпекою та планувати грошові надходження, а також мінімізувати негативні впливи шахрайських угрупувань, які періодично активізують свою діяльність у соціальних мережах.

20 травня 2022 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану», який розширює компетенцію сільських, селищних, міських голів територіальної громади За умови що там відсутні активні військові дії), та надає їм одноосібні повноваження з прийняття певної категорії рішень, у тому числі створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, що теж сприяє формуванню правової грамотності, а отже мінімізації майнових ризиків громадян.

Для належного функціонування міських громад, відповідального ставлення до законів та притримування їх, важливо усвідомлювати значення соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність місцевих громад в Україні в умовах воєнного стану яскраво простежується на кількості зусиль, прикладених для розв'язання проблем життя кожної людини, готовність до співпраці для досягнення спільної мети.

В першу чергу – це задоволення базових потреб людини. В умовах війни на першу чергу виносяться потреби у їжі, одежі, максимально безпечного місця перебування, та, у разі необхідності – потреба у медичній допомозі.

Раптовість повномасштабного вторгнення викликала психологічний шок та розгубленість людей. Це призвело до застосування модифікованих способів управління громадою в умовах надзвичайної ситуації. Керівництво громади стикнулося з головним вибором – залишатися та працювати в умовах воєнного стану, чи покинути небезпечну територію.

Ті, хто залишився, мали справу з організацією спротиву, проведення підготовки щодо сценаріїв дій громади у випадку можливих криз, забезпечення громади необхідним запасом (пального, води, медикаментів), евакуації населення, надання гуманітарної допомоги тощо. При наявності інтернет-зв'язку на відповідній території, всі організаційні узгодження здійснюються з допомогою соціальних мереж, месенджерів, телеграм-каналів тощо. В умовах цифровізації громади змогли налаштувати комунікацію на основі

створення груп у соціальних мережах чи телеграм-каналах для узгодження дій, інформування населення, ресурсного забезпечення тощо. З іншого боку така система комунікацій сприяла формуванню партнерства суміжних територіальних громад на основі взаємодопомоги та протистоянню інформаційним атакам з боку ворога.

Одним із яскравих прикладів якісної організації керівництва та спільної роботи громади є захист Кривого Рогу на початку війни. Завдяки керівництву Криворізької військової адміністрації вдалося втримати аеропорт, збудувати укріп споруди та блокпости, організувати роботу територіальної громади та не допустити ворога на територію міста [2].

В перші тижні війни основною проблемою було розміщення та забезпечення найнеобхіднішим великій кількості людей, які шукали захисту. Наразі проблема полягає у наданні постійного житла, соціальній інтеграції та працевлаштуванні ВПО. Відкритість громад до громадських організацій та бізнесу дозволило об'єднати зусилля у розрізі окремих напрямів роботи та посилити ефективність інтеграції внутрішньо переміщених осіб до громад, які їх прийняли.

Згуртованість громад, сформована у процесі їх утворення, спрямована на підтримку Збройних Сил України, територіальної оборони, волонтерів. Люди зрозуміли, що без активного втручання годі очікувати на справедливий розподіл бюджетів, гуманітарної допомоги. Поява в Україні людей зі статусом внутрішньо переміщеної особи (ВПО) сприяло формуванню у громадин особливих механізмів допомоги таким особам. Можна констатувати, що в активну фазу війни громади ввійшли підготовленими у плані організації спільних дій, спрямованих на допомогу, знову ж таки при залученні цифрових технологій, як допомагають це зробити максимально швидко, із залученням зацікавлених осіб та формуванням ресурсного забезпечення різного виду (матеріальне, фінансове, психологічне тощо).

Стратегія Ради Європи щодо соціальної згуртованості базується у тому числі на розбудові соціальної відповідальності [3]. Згуртована громада, яка вимагає дотримання принципів демократії при ухваленні рішень, розвиває соціальний діалог з різними групами стейкхолдерів, сприяє створення безпечного простору для існування.

В умовах воєнного стану поєднання соціальної відповідальності громад із цифровізацією процесів налагодження комунікацій сприяє швидкому розв'язанню соціальних проблем та зростанню згуртованості.

Список використаної літератури

1.Мулеса Е.В. (2022). Соціальна відповідальність органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади. Науковий вісник Ужгородського Університету. № 1(59). 67-72. DOI: https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.1(59).67-72

2.Ткач М. (2022, 4 травня). Олександр Вілкул: Після того, що зробила Росія, у нас вже немає спільного минулого, ми маємо лише різне майбутнє. Українська Доступно: https://www.pravda.com.ua/articles/2022/05/4/7343844/

3. Committee of Ministers of the Council of Europe (2010, 7 July) New Strategy and Council of Europe Action Plan for Social Cohesion approved by the Committee of Ministers of the Council of Europe. Available from https://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialcohesiondev/source/2010Strategy_ActionPlan_SocialCohesion.pdf

Палилюлько Оксана Михайлівна
Доцент кафедри соціальної роботи, психології
та соціокультурної діяльності
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»,
кандидат історичних наук
Столяренко Ольга Борисівна
Доцент кафедри соціальної роботи, психології
та соціокультурної діяльності
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»,
кандидат психологічних наук, доцент

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Соціально-економічний потенціал сучасного суспільства оцінюється за рівнем сформованої у ньому культури здоров'язбереження, тому що саме це впливає на його майбутнє і є генезисом його соціальної пам'яті.

Наслідки війни для України сьогодні найчастіше оцінюються через призму економічних збитків, руйнування інфраструктури та кількості загиблих. Але війна впливає також і на здоров'я людей. Тут йдеться не лише про очевидні ризики бойових дій, таких як контузії та бойові травми, а й про довгострокові наслідки. У перспективі багато наших громадян можуть зіткнутися з психологічними проблемами та загостренням деяких соматичних хвороб.

Погіршення стану здоров'я населення, викликане нездоровим способом життя у нових і незвичних для нас умовах існування, вимушеною пасивністю у питаннях збереження здоров'я загрожує для країни соціально-економічним спадом, збільшенням витрат на

медичне обслуговування, зменшенням професійної продуктивності, зниженням емоційного фону життєдіяльності.

Мільйони українців зараз відчувають стрес, погано харчуються, мало займаються фізичною активністю та мають поганий сон. Усе це фактори ризику, які можуть в майбутньому впливати на здоров'я і стати причиною неінфекційних захворювань, таких як цукровий діабет, серцево-судинні захворювання, психічні розлади тощо.

Серед усіх соціально-вікових верст населення, як вказують психологи, найбільш уразливою до наслідування негативних звичок і зразків поведінки у сфері здоров'я є молодь. Підтвердженням цього є висловлювання С. Владченко: «Сучасні події кардинально змінили ставлення молоді до свого майбутнього, зруйнувавши почуття захищеності. Реалії сьогодення змушують активну молодь жертвувати власним здоров'ям, а пасивну – підкорюватися складним умовам існування. Водночас, особливості соціально-психологічного розвитку молоді є передумовами трансформації їхнього ставлення до здоров'я» [1, с. 20].

Отже, обґрунтування суб'єктивних та об'єктивних чинників, які визначають ставлення особи до свого здоров'я може стати поштовхом до визначення механізмів зміни такого ставлення, корекції поведінки молоді у напрямі формування адекватного ставлення до власного здоров'я.

Досліджуючи психологічні особливості уявлення українського студентства щодо здоров'я, О. Соколенко виявив, що центр уявлень складають: спорт, краса, сила, радість життя, а на периферії опинилися такі явища, як усмішка, хороший настрій, гарне самопочуття, упевненість у собі. Аналіз виявлених ученим уявлень молоді про здоров'я дає можливість зробити висновок, що в молодіжних групах уявлення про здоров'я є досить адекватним нормам здорового способу життя [2].

Важливе значення для дотримання молоддю здорового способу життя та досягнення фізичного і психічного благополуччя мають настанови на здоровий спосіб життя, які виступають предметом окремого пошуку в роботах І. Кононенко. На думку вченої: «… валеонастанови представляють собою особливі внутрішньоособистісні конструкти, що підтримують здоров'я індивіда і визначають індивідуальну феноменологію здоров'я» [3, с. 40].

Для розуміння ставлення молоді до свого здоров'я також буде доречно розглянути механізми їх психологічного захисту, адже вони визначають якість засвоєння нового досвіду, набуття компетентностей у поглядах на здоров'я і мають вплив на поведінку молоді у процесах соціальної взаємодії. На думку С. Завацької, у сфері здоров'я найбільш поширеними є такі психологічні механізми захисту, як заперечення та

раціоналізація. Блокування негативної інформації або уникання нової інформації призводить до заперечення можливих проблем зі соматичним здоров'ям. З метою виправдання власного неадекватного ставлення до здоров'я на поведінковому рівні молодь може вдаватися до механізмів раціоналізації [4].

У контексті теорії соціального навчання А. Бандури схвалення референтними особами розглядається як сильний мотивуючий фактор, що змушує людей діяти відповідно до норм і правил значущої групи. До прикладу, куріння або вживання алкоголю можна пояснити бажанням бути прийнятим або отримати схвалення з боку однолітків. Зважаючи на важливість соціального схвалення для життя молодої людини, вчений вважає необхідним врахувати цей аспект під час розвитку відповідального ставлення людини до здоров'я [5].

Феноменологія здоров'я людини, як вказують вітчизняні вчені, обумовлюється низкою не лише суб'єктивних, а також і об'єктивних передумов. Стан здоров'я громадян залежить не лише від способу життя, він обумовлюється спадковістю, екологічною ситуацією в регіоні проживання, якістю харчування, доступом до матеріальних ресурсів [1; 3; 6].

У сучасному українському суспільстві продовжують відбуватися ринкові трансформації і спостерігається поширення інформаційних процесів. У таких умовах найбільш адаптивною верствою населення є молодь, адже вона володіє психологічною стійкістю та лабільністю мислення, що важливо для ефективного пристосування до інновацій та тотальної нестабільності сьогодення.

Спираючись на дані опитування В. Васютинського, яке проводилося серед керівників та рядових службовців, можна відмітити знецінення здоров'я як чинника у досягненні професійного та фінансового успіху. Серед найвагоміших особистісних якостей, які допомогли досліджуваним досягти економічного злету були: ділові якості, заповзятість, зв'язки і знайомства. Найнижчі ранги присвоїли таким якостям, як: працелюбність, талант, фізичне здоров'я, здоровий спосіб життя [6]. Такі дані вказують на наявність у молоді зневажливого ставлення до власного здоров'я.

Теоретичний аналіз проблеми здоров'я та ставлення до здоров'я сучасної молоді дає змогу встановити, що ставлення молоді до здоров'я є внутрішньою стороною індивідуальних суб'єктивних соціально детермінованих зав'язків людини з різними подіями, що сприяють чи загрожують її здоров'ю, опосередкованих життєвим досвідом молодої людини та визначених специфічними проявами і взаємозв'язком когнітивного, афективного і поведінкового компонентів. Найбільш значимими суб'єктивними чинниками ставлення молоді до здоров'я є

соціальні уявлення, установки на здоровий спосіб життя, ціннісні орієнтації, а також локус контролю особистості.

Список використаної літератури

1. Владченко С. О. Стиль життя як соціально-психологічна характеристика культури бідності. *Наукові студії із соціальної та політичної психології,* 2012. Вип. 3 (33). С. 19–32.
2. Соколенко О. І. Формування ціннісного ставлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів до свого здоров'я : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2008. 209 с.
3. Кононенко І. О. Формування ціннісного ставлення до здоров'я у школярів. *Основи здоров'я,* 2016. № 11. С. 37-40
4. Завацька Н. Є. Соціально-психологічні чинники психосоматичних розладів у студентської молоді : монографія. Луганськ : СНУ імені В. Даля, 2013. 181 с.
5. Bandura A. Health Promotion from the Perspective of Social Cognitive Theory. *Psychology and Health*. 1998. №13. P. 623–649.
6. Васютинський В. О. Особливості комунікативних орієнтацій осіб, які психологічно тяжіють до бідності. *Права осіб із спектром аутистичних порушень: освітні, соціальні та медичні послуги* : матеріали науково-практичної конференції, 3-4 липня 2013 р. Львів : «Тріада плюс», 2013. С. 21–26.

Пастух Катерина Валеріївна
Кандидат наук з державного управління

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах сьогодення зростає роль органів муніципального управління, актуальним постає питання щодо його інформаційно-аналітичного забезпечення завдяки застосуванню інформаційних технологій, використанню інформаційних систем тощо.

Інформаційно-аналітичному забезпеченню муніципального управління приділяли увагу у своїх працях такі вчені, як: В. Андріяш, І. Грабовець, О. Євтушенко, В. Ємельянов тощо. Незважаючи на різноманітність досліджень, недостатньо дослідженими залишаються питання стосовно удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення муніципального управління в сучасних умовах. Для цього необхідно проаналізувати сучасне інформаційно-аналітичне забезпечення муніципального управління та сформувати пропозиції щодо його удосконалення.

Муніципальне управління є безперервним процесом прийняття рішень, який потребує регулярного надходження інформації. Практика управління соціально-економічним розвитком територіальних утворень засвідчує першочерговість ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення механізмів управління територіями.

Достатнє інформаційно-аналітичне підґрунтя уможливлює оптимальне використання системи спеціальних інструментів муніципального менеджменту, бо саме інформація є одним з основних ресурсів муніципального управління. Інформаційно-аналітична база дає змогу суб'єктам управління приймати адекватні, економічно обґрунтовані рішення, реагувати на існуючі потреби внутрішнього та зовнішнього середовища розвитку муніципального утворення [1].

У системі публічного управління муніципальне управління є важливою його складовою. Таке управління здійснюється органами місцевого самоврядування [2].

Як відомо, формою інформаційно-аналітичного забезпечення виконання функцій муніципального управління є створення електронного муніципалітету, функціонування якого надає додаткові можливості розвитку муніципального утворення щодо підвищення конкурентного потенціалу та інвестиційної привабливості муніципального утворення; підвищення якості взаємовідносин органів місцевого самоврядування з громадянами, бізнес-структурами та громадськими організаціями; залучення інвестицій у проєкти, що реалізуються в муніципальному утворенні; здійснення чат-форумів, електронних опитувань, голосувань тощо [3].

Система електронного муніципалітету – це:

- єдиний захищений простір інформаційних ресурсів та документообігу між органами місцевого самоврядування;
- введення системи постійного контролю над ситуацією та розвитком муніципального утворення;
- підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності муніципального утворення;
- введення системи внутрішнього контролю керівництва роботи органів місцевого самоврядування;
- об'єднання інформаційних ресурсів і послуг органів місцевого самоврядування з метою зміцнення місцевого інформаційного простору;
- збільшення довіри населення органам місцевого самоврядування та суб'єктам підприємницької діяльності;
- вдосконалення системи управління, оптимізація структури органів місцевого самоврядування, зниження фінансових і матеріальних витрат на його утримання;
- доступ посадових осіб місцевого самоврядування до інформації в межах їх компетенції;
- ефективна взаємодія і співробітництво з іншими країнами та міжнародними неурядовими організаціями [3].

Про важливість формування необхідної системи інформаційно-аналітичного забезпечення та розвитку управлінських навичок для

прийняття рішень, що базуються на об'єктивних даних та просторовому плануванні, вказується у діючій Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [4].

Сучасні виклики вказують про необхідність удосконалення існуючого інформаційно-аналітичного забезпечення муніципального управління.

Впровадження інформаційних технологій в діяльність органів муніципального управління, створення сучасних інформаційних систем мають забезпечити задовольнити інформаційні потреби суспільства тощо.

Наразі набуває актуальності вирішення питання дотримання інформаційної безпеки, розробки заходів щодо захисту інформації тощо.

Список використаної літератури

1. Грабовець І. Інформаційні технології в муніципальному управлінні: проблеми та шляхи реалізації. Грані: Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах, 2012, № 1.
2. Бабаєв В., Чернов С., Пастух К. Муніципальний менеджмент : конспект лекцій. Харків: ХНУМГ, 2020. 92 с.
3. Євтушенко О., Ємельянов В., Андріяш В. Муніципальний менеджмент: підручник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2016. 404 с.
4. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text

Северинчик Олексій Павлович
Старший викладач кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
кандидат філософських наук, доцент

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ КОНФЛІКТІВ

В умовах зростаючої глобалізації та швидкого розвитку інформаційних технологій, міжнародні конфлікти та суперництво між країнами можуть набувати нових форм. Однією з таких форм є гібридна війна, яка поєднує в собі різні стратегії, ресурси, методи та механізми підривної діяльності, включаючи кібервійну, що також має на меті досягнення політичних цілей. Важливо вивчити генезу цього явища та його концептуалізацію в контексті міжнародного суперництва.

З метою ефективного протидії гібридним загрозам, потрібно не лише розуміти їх природу та способи реалізації, але й розвивати комплексні підходи до запобігання та вчасно реагування на них. Ці

підходи можуть включати підвищення рівня кібербезпеки, рівня інформаційної готовності, сприяння розвитку відповідальної поведінки в соціальних мережах, а також зміцнення рівня міжнародного співробітництва та діалогу між державами.

Гібридна війна, яка виникла внаслідок глобалізації, постає не просто технологією міждержавної конфронтації, а має всі ознаки самостійної концепції, яка використовується у сучасному міждержавному протистоянні. У військово-політичному контексті гібридна війна означає використання різноманітних тактик військової, політичної та соціально-економічної дестабілізації на території противника. Міждержавні конфлікти XXI ст. мають мультимодальний та багатоваріантний характер, тобто використовуються як традиційні (конвенційні), так і іррегулярні (неконвенційні) тактики, засновані на різноманітних технологіях.

Таким чином, гібридна війна є сучасним типом війни, що включає ряд складових елементів, таких як безпосередньо військові дії, а також економічний і політичний вплив. У зовнішній політиці держав феномен гібридної війни відіграє важливу роль, що підтверджують високі бюджетні витрати на протистояння гібридній загрозі. Важливим елементом гібридної війни є інформаційний фактор, який зважаючи на сучасну роль Інтернету та електронних ЗМІ отримав назву «інформаційна війна». Інформаційна війна, таким чином, є одним з елементів гібридної війни, що може використовуватися країнами як у сукупності з іншими її елементами, наприклад, економічним впливом, так і окремо від них.

Основними інструментами інформаційної війни є кібератаки, хакерські атаки, поширення дезінформації, а також створення сприятливого чи несприятливого певного соціополітичного явища чи образу у засобах масової комунікації. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що концептуально-теоретичне розуміння природи феномена гібридної війни все ще перебуває у стадії формування. Наявність досить великої кількості теоретичних статей з різними поглядами на цей феномен говорить про те, що його розуміння має бути більш структурованим і доповненим. Інформаційний аспект цього типу воєн має бути уточнений з огляду на популярність звинувачень країн у використанні засобів інформаційного впливу та наявних розбіжностей у розумінні природи інформаційної війни. Доповнити концептуально-теоретичне розуміння природи феномена гібридної війни можна шляхом розгляду її окремих аспектів, а також їх різноманітних комбінацій.

Гібридна війна, яка може називатися «неоголошеною війною», носить прихований характер й має на меті переділ політико-економічних сфер впливу та інтервенцію на території противника.

Гібридна війна включає в себе політику ведення війни «прихованими засобами», в таких сферах життя соціуму як інформаційний, кіберпростір, дипломатичний, внутрішньополітичний та економічний простір.

Інформаційна війна, таким чином, будучи складовим елементом гібридної війни, включає в себе засоби масової інформації, соціальні мережі та інші електронні ресурси, які використовуються для впливу на суспільство та політичних лідерів противника. Інформаційна війна може мати різноманітні форми, такі як поширення фейкових новин, дезінформація, маніпуляція громадською думкою, кібератаки тощо.

Оскільки гібридна війна може мати прихований характер, важливо розробити та використовувати механізми виявлення та протидії цьому явищу. Для цього потрібна співпраця між державними органами безпеки, силових структур та медійними організаціями. Також важливо розвивати кібербезпеку та інформаційну безпеку як окремі напрямки захисту держави.

Феномен гібридної війни є актуальною проблемою, оскільки вона може викликати значні наслідки, такі як економічний занепад, соціальна нестабільність та політична криза. Тому потрібно звернути більше уваги на цю проблему та розробляти ефективні механізми захисту від гібридної війни.

Сичук Олег Йосипович
Начальник відділу з питань запобігання корупції
Одеської міської ради,
кандидат економічних наук

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному світі зростає вплив цифрових технологій на різні сфери життя, включаючи політику та громадську сферу. Цифрові технології стали необхідною складовою життя, яка впливає на різні аспекти нашого буття. Цифрове суспільство може бути визначене, як суспільство, в якому інформаційні технології та інтернет-комунікації займають центральне місце у розвитку інформаційної економіки та підвищенні якості життя людей. Цифрові інструменти та платформи надають можливості для підвищення прозорості та ефективності управління, що може допомогти у протидії корупції. Проте, якщо використовувати цифрові технології неефективно або зловживати ними, вони можуть стати інструментом корупції та порушень прав людини.

У боротьбі з корупцією в цифровому суспільстві важливо розуміти, як корупція може виникати та розповсюджуватися через цифрові технології. Одним з головних напрямків корупції є зловживання публічною владою або службовим становищем з метою особистої вигоди. Це може включати незаконне отримання фінансової вигоди, недостовірність даних у державних системах, маніпулювання результатами голосування та інші форми корупційних діянь.

Однак, цифрові технології також можуть бути корисним інструментом у боротьбі з корупцією. Наприклад, електронне урядування та електронні послуги можуть знизити ризик корупції та забезпечити більш прозору та відкриту взаємодію між громадянами та державою. Цифрові технології також можуть забезпечити більш широку доступність до інформації та документів, що дозволяє громадянам та журналістам мати більшу можливість контролювати діяльність влади та виявляти порушення.

Крім того, розробка цифрових систем контролю та моніторингу може допомогти у виявленні та запобіганні корупції. Наприклад, системи електронного моніторингу закупівель можуть забезпечити прозорість та конкурентоспроможність у процесі закупівель державних органів, що може допомогти запобігти незаконним діям та зменшити витрати на державні закупівлі.

Однак, важливо розуміти, що цифрові технології не є універсальним засобом протидії корупції. Вони можуть бути використані, як для доброчесних, так і для злочинних цілей. Для того, щоб цифрові технології стали ефективним інструментом протидії корупції, необхідно забезпечити їх відповідну регуляторну функцію та контроль.

Одним з ключових напрямків у протидії корупції цифровому суспільстві є взаємодія між громадським сектором та державними органами. Громадські організації та журналісти можуть грати важливу роль у виявленні корупції. Державні органи, у свою чергу, можуть сприяти розвитку цифрових інструментів та систем контролю, а також забезпечувати їх ефективне використання [1].

Отже, цифрове суспільство відкриває нові можливості у протидії корупції. Цифрові технології можуть забезпечити прозорість, ефективність та демократію у взаємодії між громадянами та державою. Нарешті, надзвичайно важливо сприяти цифровій грамотності та освіті серед населення. Коли громадяни є більш технологічно обізнаними, вони краще підготовлені для роботи з цифровими платформами. Програми цифрової грамотності можна впроваджувати на різних рівнях, від середньо освітніх шкіл до громадських центрів і державних установ.

Розвиток цифрового суспільства забезпечує підвищення рівня прозорості та доступності інформації. Зокрема, інформація про дії посадових осіб стає більш доступною, що дозволяє ефективніше контролювати їх діяльність та виявляти можливі факти корупції.

Цифрові технології можуть забезпечити більш прозору та ефективну роботу урядових органів, органів місцевого самоврядування та інших інституцій, які мають ресурси для протидію з корупцією. Один з ключових інструментів для досягнення цієї мети – це відкриті дані. Відкриті дані дозволяють громадськості та дослідникам отримувати доступ до даних, які стосуються роботи державних органів та інших інституцій. Це може включати інформацію про закупівлі, бюджетні видатки, угоди зі спонсорами та інші важливі деталі.

Одним з прикладів успішного використання відкритих даних у боротьбі з корупцією є ініціатива «Прозорість Ісландії». Ця ініціатива була запущена у 2010 році та мала на меті забезпечити прозорість та відкритість у роботі державних органів. За допомогою відкритих даних, прозорості та ефективності управління, Ісландія змогла суттєво знизити рівень корупції та покращити рівень довіри громадян до владних структур [2].

Крім відкритих даних, інші цифрові інструменти, такі як електронні системи голосування та петиції, можуть забезпечити більшу участь громадськості в процесі прийняття рішень та допомогти у протидії корупції. Наприклад, електронні системи голосування можуть допомогти у забезпеченні чесних та прозорих виборів, а електронні петиції можуть допомогти громадськості звернутися до влади з конкретними вимогами по їх виконанню. З'являються нові інструменти та технології, які сприяють протидію корупції. Наприклад, блокчейн технологія може використовуватися для створення системи електронного голосування, яка забезпечує максимальний рівень захисту від фальсифікації голосів. Також інтернет-платформи, які забезпечують можливість анонімного повідомлення про факти корупції, можуть бути важливим інструментом боротьби з цим негативним явищем.

Загалом, цифрове суспільство може забезпечити нові можливості для протидії корупції, які можуть бути використані, як владними, так і громадськими структурами. Але на шляху до цієї мети є певні виклики та перешкоди, зокрема, необхідно забезпечити максимальний захист персональних даних та враховувати соціальні та економічні аспекти при впровадженні нових технологій. Важливо також забезпечити підвищення культури цифрового використання серед населення та підготувати висококваліфікованих фахівців у галузі інформаційних технологій. Тільки тоді цифрове суспільство зможе виконувати свої соціальні функції.

Інша стратегія полягає в створенні ініціатив відкритих даних, які передбачають надання урядових даних доступним для громадськості в зручному та доступному форматі. Цей підхід успішно використовується в різних країнах для підвищення прозорості у протидії корупції. Коли громадяни мають доступ до державних даних, вони можуть краще зрозуміти, як витрачаються державні кошти, і притягнути чиновників до відповідальності. Крім того, уряди можуть запроваджувати системи електронних закупівель, які забезпечують більшу прозорість та ефективність процесу закупівель. Системи електронних закупівель можуть допомогти зменшити можливості для корупції та підвищити конкуренцію між постачальниками, що зрештою призведе до економії коштів для уряду.

Одним із проривних проєктів, які сприяли боротьбі з корупцією в Україні, стала система ProZorro. Це онлайн-сервіс, що забезпечує відкритість процесів закупівель у державних установах та підприємствах [3]. Завдяки цьому рішенню, з'явилася можливість контролювати та моніторити діяльність органів влади. Зараз процеси закупівель відбуваються у режимі онлайн, що не дає можливості здійснити будь-які махінації.

У наш час відбувається широка реформа державного управління, яка передбачає перехід до електронного управління. Це дозволить забезпечити більшу відкритість діяльності уряду та зменшити рівень корупції. Одним з прикладів успішного використання цифрових інструментів у боротьбі з корупцією є ініціатива «Електронна декларація» в Україні [4]. Ця ініціатива має на меті забезпечити прозорість та відкритість у декларуванні доходів та майна державними службовцями, дозволяє підвищити рівень прозорості діяльності посадових осіб та уникнути відмивання коштів. За допомогою цифрової платформи, державні службовці зобов'язані подавати електронні декларації про свої доходи та майно, що дозволяє громадськості та дослідникам перевіряти їх на достовірність та виявляти можливі випадки корупції.

Залучення до боротьби з корупцією громадськості та інформаційних технологій є ключовим для досягнення успіху в цій справі. Суспільство може відіграти важливу роль у забезпеченні контролю та моніторингу діяльності урядових установ та підприємств. Наприклад, створення громадських онлайн-платформ для моніторингу діяльності влади та повідомлення про корупційні прояви, може значно поліпшити ситуацію.

Проте, необхідно також враховувати можливі ризики та виклики, які можуть виникнути при використанні цифрових технологій у протидії корупції. Наприклад, можливість пошкодження цифрових систем та несанкціонованого доступу до важливих даних може стати

загрозою для безпеки інформації. Також, необхідно забезпечити, щоб цифрові інструменти не змінювали баланс влади та не ставали засобом для переслідування політичних опонентів.

Ще одним ризиком є можливість залежності від цифрових технологій у боротьбі з корупцією, що може призвести до ігнорування інших можливих підходів та стратегій. Тому необхідно підходити до використання цифрових інструментів у боротьбі з корупцією з розумінням та враховувати їх можливості та обмеження.

Розвиток цифрового суспільства, безсумнівно, створив нові виклики у протидії корупції, цифрові технології та цифрове суспільство відкривають нові можливості для сприяння прозорості, підзвітності та залученню громадян. Впроваджуючи різноманітні стратегії, такі як зміцнення законодавчої бази, створення ініціатив щодо відкритих даних, впровадження систем електронних закупівель та сприяння цифровій грамотності, органи державної влади та місцевого самоврядування можуть використовувати силу інформаційних технологій для побудови більш справедливого та вільного від корупції суспільства.

Список використаної літератури

1. Herasymiuk, K., Martselyak, O. V., Kirichenko, Y. N., Zhmur, N. V., & Shmalenko, I. I. (2020). Principles of integrity and good governance in public administration. International Journal of Management, 11(4).
2. EY Iceland – Transparency Report 2022. URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_is/pdf/ey-iceland-transparency-report-2022.pdf (дата звернення: 09.03.2023)
3. Про нас | ProZorro. URL: https://prozorro.gov.ua (дата звернення: 10.03.2023)
4. Декларування | НАЗК. URL: https://nazk.gov.ua/uk/deklaruvannya/ (дата звернення: 10.03.2023)

Шелковський Роман Романович
Здобувач вищої освіти
Юридичного факультету
Національного авіаційного університету
Науковий керівник: *Пильгун Наталія*
Доцент кафедри теорії та історії держави і права
Юридичного факультету
Національного авіаційного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ В ГАЛУЗІ КІБЕРБЕЗПЕКИ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Міжнародна співпраця в галузі кібербезпеки та захисту інформації є дуже важливим питанням для забезпечення безпеки та стабільності у світі. Після війни, коли багато країн знаходяться в руйнівному стані, кіберзлочинці можуть використовувати цей хаос для злочинних цілей, включаючи кібератаки на важливі інфраструктури, електронні системи комунікацій, та інші критичні системи [1].

Один зі способів боротьби з цими загрозами полягає у співпраці між різними країнами. Міжнародна співпраця в галузі кібербезпеки та захисту інформації може забезпечити обмін інформацією та краще розуміння технічних аспектів проблемних питань у цій сфері. Країни, співпрацюючи між собою можуть взаємно допомагати один одному в розслідуванні кіберзлочинів та відновленні пошкоджених інфраструктур [1].

Однак, міжнародна співпраця в галузі кібербезпеки та захисту інформації повинна бути заснована на взаємній довірі та повазі до суверенітету кожної із країн. Держави можуть мати різні правові та політичні системи, а також інтереси в галузі кібербезпеки та захисту інформації, тому важливо розвивати співпрацю на основі загальноприйнятих стандартів та принципів [2].

Крім того, міжнародна співпраця в галузі кібербезпеки та захисту інформації повинна включати широку та активну громадську участь і прозорість у своїй діяльності. Громадськість має право знати про кіберзагрози та про заходи, які приймаються для їх запобігання та боротьби з ними. Тому важливо, щоб міжнародні організації, такі як ООН та Європейський Союз, сприяли забезпеченню доступності інформації про кіберзагрози та заходи, які приймаються для їх боротьби [4].

Окрім того, міжнародна співпраця в галузі кібербезпеки та захисту інформації повинна включати розвиток кваліфікованого персоналу та сприяти обміну досвідом, включаючи і міжнародну практику. Розвиток кваліфікованих спеціалістів з кібербезпеки та

захисту інформації може забезпечити більш ефективну боротьбу з кіберзагрозами, а обмін досвідом може допомогти країнам уникнути помилок та вдосконалити свою практичну діяльність [3].

Отже, міжнародна співпраця в галузі кібербезпеки та захисту інформації після війни є дуже важливим питанням для забезпечення безпеки та стабільності у світі. Це вимагає взаємної довіри, поваги до суверенітету кожної із держав; громадської участі та розвитку кваліфікованого персоналу та розвитку кваліфікованого персоналу. Тільки шляхом співпраці та взаємодії країн можна ефективно боротися з кіберзагрозами та захищати важливі інфраструктури і електронні системи комунікацій від кібератак.

Список використаної літератури

1. Офіційні документи та звіти міжнародних організацій: Європейський Союз. Звіт щодо стану кібербезпеки в Європейському Союзі та стану виконання Стратегії ЄС з кібербезпеки. 2020. https://www.enisa.europa.eu/publications/cyber-security-in-the-european-union-2020-state-of-play-and-cybersecurity-strategy-review.
2. Дослідження та публікації відомих міжнародних організацій та дослідницьких центрів: Центр кібербезпеки України. Досвід України у забезпеченні кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури. 2021. https://cybersecurityukraine.com/uploads/files/Dosvid_Ukrayiny_u_zabezpechenni_kiberbezpeky_ta_zahystu_krytychnoyi_infrastruktury.pdf.
3. І.В. Дзюба. Міжнародна співпраця в галузі кібербезпеки: сучасний стан та перспективи. Академічні джерела: Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського 2021. Серія: Юридичні науки, №2.С 74-77.
4. Український форум з кібербезпеки. Cybersec Forum Ukraine 2022. https://cybersecforum.com.ua/.

СЕКЦІЯ 2

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Амро Тайєр
Аспірант кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної Академії управління персоналом

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ

Однією з найважливіших комунікативних технологій є соціальні медіа, які дозволяють урядовим органам та громадськості зв'язуватися один з одним та обмінюватися інформацією в режимі реального часу. Крім того, такі технології як месенджери, електронна пошта, веб-сайти та мобільні додатки допомагають урядовим інституціям швидко та ефективно спілкуватися з громадськістю та іншими зацікавленими сторонами в разі кризових ситуацій. Телеграм канали урядових інституцій швидко інформують населення у випадку небезпеки, лише єдина проблема – це якщо відсутній інтернет, то ці канали комунікації неефективні. Залишається сповіщення за допомогою сирен.

Використання комунікативних технологій може допомогти урядовим інституціям вирішувати проблеми з організацією та координацією рятувальних та допоміжних робіт під час надзвичайних ситуацій. Такі технології дозволяють швидко відстежувати розвиток подій та забезпечувати координацію між різними службами.

Узагальнюючи, можна сказати, що використання комунікативних технологій допомагає урядовим інституціям ефективно реагувати на надзвичайні ситуації та забезпечувати ефективне публічне управління в цілому.

Війну слід розглядати як джерело або сукупність надзвичайних умов. Війна є найбільш відхиленою формою розвитку соціально-політичних процесів, що може стати причиною виникнення надзвичайної ситуації на території країни або певної її частини, де проходять військові дії. Це вимагає активного втручання держави у суспільне життя з метою його регулювання та нормалізації. О 5:30 год

24 лютого 2022 року в Україні було введено воєнний стан. Відповідний Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» було підписано Президентом України.

У навчальному посібнику авторства Зражевської Н. І. «Комунікаційні технології: лекції» подається визначення що таке «технологія» – це сукупність прийомів і способів одержання, обробки й переробки сировини, матеріалів, інформації, що відбуваються у різних галузях виробництва. Ознаки технологій також наводяться. Технології – це систематичний підхід до досягнення певної мети, що передбачає розбиття процесу на етапи і координацію дій. Соціальні технології, які застосовуються в галузі соціальних наук, можна розділити на чотири основні групи: соціальні інститути, соціальні процеси, соціально-перетворювальну діяльність та соціальну систему. Соціальні інститути – це організаційні форми, що дозволяють людям працювати разом для спільної мети. Соціальні процеси – це зміни в соціальній реальності, які мають певну мету та спрямовані на досягнення певного результату. Соціально-перетворювальна діяльність – це зосередження уваги на діях людини, спрямованих на зміну об'єкта. А соціальна система – це комплексна структура, яка включає в себе певні функції та взаємодії між її складовими елементами.

Щодо комунікацій, то її в організації можна поділити на дві групи: зовнішня комунікація з середовищем та внутрішня комунікація між рівнями управління та підрозділами. Зовнішня комунікація включає інформаційну взаємодію зі споживачами, засобами масової інформації та нагляд за якістю продукції. Внутрішня комунікація включає міжрівневу комунікацію, комунікацію між різними підрозділами, комунікацію «керівник-підлеглий» та комунікацію між керівником та робочою групою. Неформальні комунікації можуть також бути важливим джерелом інформації для керівництва організації. Взаємодія між всіма рівнями комунікації є ключовим елементом успішного управління та досягнення ефективності в роботі організації.

Доречною у нашому дослідженні є концепція канадського вченого Дж. Томсона щодо структури державно-управлінської комунікації. Вона передбачає складну структуру, яка включає семантичний, технічний та інфлуєнтальний складники. Семантичний складник визначає залежність процесів передачі інформації та виникнення комунікації між суб’єктами від уживаних знаково-мовних форм. Технічний складник включає різні технічні засоби, які забезпечують реалізацію інформаційно-комунікаційних процесів. Інфлуєнтальний складник забезпечує ступінь впливу інформації на людську свідомість. Відзначимо, що на думку вченого для підняття ефективності своєї діяльності у даному напрямку окремі суб’єкти державно-управлінської практики мають керуватись уявленнями адресної подачі інформації,

враховуючи особливості аудиторії, яка має справу з певними повідомленнями. Загалом концепція передбачає, що державні органи влади повинні мати володіти відповідними інституційними структурами, технічними засобами та джерелами, які забезпечують ефективну державно-управлінську комунікацію з громадянами.

Державно-управлінська комунікаційні технології забезпечують налагодження інформаційно-комунікативних процесів у сфері державного управління, оскільки з функціональної точки зору вона відповідає за прийоми та методики передачі державно-управлінської інформації, що тим самим забезпечує структурування діяльності органів державної влади та форми їх взаємодії з інститути громадянського суспільства у період надзвичайної ситуації.

Бардієвський Владислав Ігорович
Студент 1 курсу магістратури ОП «Соціологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Ярова Ліліана Вікторівна*
Завідувач кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор політичних наук, професор

СОЦІОЛОГО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИНИКНЕННЯ І ПОШИРЕННЯ КОНЦЕПЦІЙ БУЛІНГУ

Концепція соціального контролю Тревіса Хірші (1969) базується на зв'язуванні людей і соціальних інститутів, щоб зрозуміти агресивну поведінку школярів. Передумовою концепції соціального контролю вважається, що девіантна і делінквентна поведінка формується, якщо індивід має слабкі зв'язки з оточенням і соціальними інститутами. Також, знущання можуть сформуватися, якщо взаємозв'язки дитини з громадськими установами (це шкільне середовище, сім’я, друзі і т. д.) є нестабільними, або послабленими, що надає підлітку підходящі умови до подібної поведінки. Саме від взаємовідносин між цими групами і молодою особою залежить її ставлення до себе і своїх однолітків.

Хірші виділив основні чотири елементи соціального контролю, які запропоновані, щоб зменшити відсоток тих, хто може вступати в булінгову поведінку:

- емоційна прихильність, повага до батьків, однолітків та інших;
- прихильність до конформізму. Витрачення сил і енергії на професійну діяльність, покращення навичок;

- коли особа залучена до конвенційних дій і витрачає час на улюблену справу, домашній побут, навчання, у неї нема вільного часу на деструктивну поведінку;
- дотримання соціальних принципів і законів [1, с. 67].

Як ми можемо спостерігати, саме під впливом відсутності цих чинників зазвичай діти вдаються до такої поведінки. Кожній з цих чотирьох елементів соціального контролю здатний самостійно уповільнювати знущання, девіантну і делікту поведінку.

Загальна теорія деформації. Теорія стверджує, що коли підлітки переживаючи перевантаження (емоційне), вони можуть відчувати злість або розчарування, внаслідок чого підвищується ризик злочинної або девіантної поведінки.

Як відомо, підлітки зазвичай проходять пубертатний період. Це пов'язано з фізіологічними особливостями людини, тому можемо припусти, що гормони несуть в такій ситуації великий вплив на їх емоційний стан, адже підліток адаптується до «нового» тіла та психологічного стану. Саме в цей час формується майбутня особистість, а саме булінг деструктивно впливає на її розвиток.

Теорія соціального пізнання. За цією теорією від початку свого народження ніхто не є хуліганом. Тобто дитина щоб стати булером повинна мати якісь причини на це. Наприклад, може спостерігати за дорослими і наслідувати їх поведінку. Власне, поведінка людини встановлюється взаємозв'язком особистісних детермінант [2, с. 85].

Чудово відомо, що на індивід як особистість, надзвичайно сильно впливає соціум, він (індивід) набуває тієї поведінки, яку спостерігає з самого дитинства. І коли підлітки зіштовхуються з певним конфліктом між собою, який в майбутньому може перерости в булінг, а для деяких учасників і взагалі в стигматизацію, кожен з них демонструє певну набуту поведінку, яка визначить хто жертва, а хто хижак. Також це буде залежить від вродженого темпераменту дитини.

Представники теорії домінування вважають, що люди цькують інших для того, щоб створити чітку ієрархію в групі, отримати соціальний статус, доступні ресурси та бути популярним у соціумі. Наприклад, в класі деякі діти можуть вчиняти цькування над іншими, очікуючи, що за це їх однолітки будуть поважати. Так вони прагнуть створити союз з лідерами хуліганів. Це одна із провідних теорій насилля і міжусобиць в світі [1, с. 68].

Теорія соціалізації гендерної ролі. Ця концепція дає конкретне пояснення того, як гендерні норми і патології гендерних норм можуть призвести до знущань і гендерних домагань (наприклад, гомофонних прізвиськ та цькувань, статевих домагань і т. д.). У рамках суспільно-конструктивістської структури жіночі та чоловічі

ідеології є наслідком інтерналізації цивілізовано визначених гендерних норм. Ці норми та очікування мають вплив на поведінку та ставлення до своєї та протилежної статі, особливо коли людина чітко стосується конкретних аспектів цих ідеологій гендерної ролі. Дослідження, проведені в 2009 році Орнаском та Фішером, показують, що хлопчики, які слідують за традиційними чоловічими нормами, зіштовхуються з більшим ризиком насильства і більш сприйнятливі до насильства щодо жінок. В той час, як дівчата наслідуючи традиційні гендерні ролі частіше є жертвами міжособистісних конфліктів у стосунках [1, с. 68].

Суспільство сприймає гетеро сексуального чоловіка як взірець ідеалу, тоді як інші види маскулінності та фемінності вважаються менш бездоганними, а інколи взагалі повним абсурдом (наприклад хлопців завжди налаштовують, що чоловіки не плачуть і не проявляють емоцій, а манера поведінки, яка більше схожа на дівочу в групі буде сприйматися в негативному аспекті). Результатом чого стає те, що хлопці в шкільному віці намагаються пробудити свою маскулінність, за допомогою цькувань та насилля стосовно інших підлітків, щоб здобути владу і статус в групі, часто пересилюючи себе і свої принципи.

Теорія звичайної діяльності (RAT). Теоретики звичайної діяльності вказують, що посилюється можливість знущань та віктимізація над дитиною, коли та знаходиться далеко від дому. Науковці провели дослідження, в якому дослідили де і з ким жертва зазвичай проводить свій вільний час. Результатом вийшло, що шанс для булінгу створюються рутинними діями інших індивідів у місцях, де часто перебувають вмотивовані кривдники. Це дослідження включає наступні фактори, що сходяться до віктимізації:

1) наявність хулігана/булера;

2) приваблива, вразлива жертва;

3) відсутність дієздатного опікуна який би міг захистити [1, с. 67].

Таким чином, правопорушником може бути будь-хто, якщо бажає щось отримати від жертви, тоді як вабливі жертви, на яких правопорушники звертають увагу, використовуючи знущання, намагаються привернути увагу до себе.

Кожна з цих теорій має право на існування, так як відкривають нові погляди на мотиви та взаємодію індивіда і групи, індивіда та індивіда, індивіда та соціального інституту.

Список використаної літератури

1. Bowman Darcy, «The Sociology of Bullying: Prevention and Intervention Using a Three Themed Model» (2018). Honors Theses. – P. 67-68.

2. Krishna Kumari Paudel Subedi. Theoretical Perspective of Bullying. International Journal of Health Sciences and Research. 2020. Vol. 10, no. 8. – P. 83- 89. URL: https://www.ijhsr.org/IJHSR_Vol.10_Issue.8_Aug2020/14.pdf.

Безуглова Валерія Дмитрівна
Аспірантка 2-го року навчання ОП «Соціологія»
кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету
Науковий керівник: *Калашнікова Людмила Володимирівна*
Професор кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету,
доктор соціологічних наук, професор

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Соціальні медіа відіграють надзвичайно важливу роль у ведені політичної комунікацій під час російсько-української війни. З одного боку, соціальні медіа дозволяють оперативно поширювати інформацію одночасно великої кількості користувачів, а з іншого сприяють створенню відповідного образу України серед міжнародної спільноти. Пріоритетним завданням таких комунікацій є передача інформації про поточний стан перебігу військових дій з огляду на об'єктивність й правдивість даних, що ширяться інтернет-мережею. Соціальні медіа виступають допоміжним засобом підтримки людей у період воєнного часу й врегулюванню настроїв населення.

Сьогодні, в умовах воєнного стану, використання соціальних медіа у політичній комунікації відіграє чималу роль у формуванні громадської думки, репрезентації російсько-українського озброєного конфлікту в міжнародній площині, прийняті важливих стратегічних рішень. Різноманітні віртуальні майданчики надають можливість висловлювати свої думки, давати відгуки на події, що відбуваються й взаємодіяти одне з одним у режимі реального часу. Так, на думку української науковиці О.В. Шиманової-Стефанишин, соціальні медіа відіграють надзвичайно важливу роль у веденні політичної комунікації в умовах війни. Детальний аналіз інтернет-простору дав змогу встановити чотири основних рівні:

- **Міжнародний**: Починаючи з першого дня повномасштабного вторгнення сторінки політичних діячів й активістів миттєво змінила напрям своїх публікації. Головним меседжем сталі об'єктивне висвітлення подій, що відбуваються в Україні. Президент України В. Зеленський тільки за період з 24 лютого по

26 липня 2022 року звернувся до політичних еліт й громадськості інших країн близько 80 разів.

- **Нормативний:** Введення воєнного стану вимагає відповідного документального підґрунтя, яке сприяє забезпеченню правової захищеності населення. Соціальні медіа стали саме тим майданчиком, який ознайомлював громадян України з прийняттям відповідної законодавчої бази.
- **Інституційний:** Головним джерелом достовірної інформації за часів війни є президентській центр й допоміжні інституції, зокрема Адміністрація Президента, Генеральний штаб, представники органів військових адміністрацій та місцевої влади. Вперше практику щоденного звітування у соціальних мережах започаткував президент В. Зеленський. Після чого інші органи державного управління перейняли цей досвід на себе.
- **Публічно-громадський**: Ядром цього рівня є громадяни, громадські організації, волонтерські спільноти тощо. Військові дій акумулювали ефективність використання соціальних медіа задля отримання максимальної суспільної користі [5, с.113-116].

Відштовхуючись від цього, ми можемо побачити, що соціальні медіа відіграють важливу роль як на міжнародному, так і на локальному рівнях. Інститутом вивчення журналістики «Reuters» протягом квітня 2022 року було проведено дослідження у 5 країнах – Великій Британії, США, Німеччині, Польщі та Бразилії щодо споживання новин про війну в Україні. Результати дослідження продемонстрували, що соціальні медіа (в тому числі інформаційно-аналітичні онлайн-сайти, другорядні сайти) є одними з пріоритетних джерел інформації після телебачення. Проте в Польщі (40%) та США (40%) саме соціальні медіа є найбільш популярним джерелом інформації [4]. Це вказує на важливість висвітлення новин про прояви російської агресії в інтернет-просторі.

В умовах воєнного стану змінилися й учасники політичної комунікації. Якщо раніше комунікантами було прийнято вважати політичних діячів, то зараз цей список поповнився громадськими діячами, волонтерами, активістами, воєнними експертами. Ці зміни яскраво прослідковуються з перших дні повномасштабної війни. Станом на вересень 2022 року аналітичною платформою Semantrum було складено рейтинг найпопулярніших військових експертів в соціальних мережах. Четвірка лідерів розподілися наступним чином: Олексій Арестович (з найбільшою кількістю реакцій в Instagram – 57%), Іван Яковина (50% усіх реакцій журналісту принесли відео на Youtube, 39% – пости у Twitter), Валерій Маркус (найбільше реакцій йому принесли Instagram – 40%, Facebook –28% та Youtube –16%), Олег Жданов (99% реакцій на Youtube). Ранжування відбувалося відповідно

до співвідношення кількості реакцій до кількості підписників [3]. Поява нових лідерів думок серед числа воєнних експертів вказує на ступінь залучення їх до найрізноманітніших платформ соціальних медіа.

Особливе місце в інтернет-комунікації відводиться головнокомандуючому нашої країни. Ефективність політичної комунікації президента України була розглянута науковцем О.В. Батрименко. На його думку, стиль спілкування В. Зеленського в соціальних мережах «чіпляє» читачів за рахунок: ***достовірності інформаційного контенту*** (інформація, яка ним публікується, ґрунтується на фактах – даті випадку, місці й часі скоєного); ***позиція «свого з народу»*** (звернення президента є експресивними, можуть містити жартівливі елементи. Форма викладу думок – проста, що дозволяє залучати міжнародне співтовариство до співпраці); ***оперативність*** (президент негайно реагує на події, які відбуваються на теренах країни. У режимі «тут і зараз» він виходить на зв'язок в інтернет-просторі, коментуючи актуальні обставини) [1, с.81].

У своїй діяльності президент України використовує різні платформи для інформування про подій пов'язані з повномасштабним вторгненням. За його медіа-діяльністю слідкують понад 17 мільйонів підписників у Instagram, 3 мільйонів фоловерів у Facebook, 7 мільйонів у Twitter та майже 2 мільйони у Viber і 1 мільйон у Telegram. Така залученість й активність в інтернет-мережі дає змогу охопити якомога більшу аудиторію, орієнтовану на різний віковий сегмент. Опубліковані дописи є адаптивними під вимоги кожного медіа-майданчику. Для посилення впливовості повідомлень він використовує різноманітні типи контенту – фото, відео, текст, сторіс й прямі ефіри. Так, з дослідження «Як війна змінила мене та країну. Підсумки року» проведеного в лютому 2023 році соціологічною групою «Рейтинг» було з'ясовано, що зріс рівень довіри до груп і каналів в месенджерах (з 11% до 41%), в YouTube (з 21% до 29%) і незмінною залишилася довіра до соціальних мереж (35%). Паралельно з цим, значна присутність в інтернеті В. Зеленського говорить про підвищення рівня довіри до його постаті з 36 до 90% [2].

Отже, ми бачимо, що використання соціальних медіа в політичних комунікаціях під час російсько-української війни позитивно впливає на формування громадської думки й зростання рівня довіри до органів державного управління. Використання платформ соціальних медіа сприяє підтримці інформативно-комунікативних зв'язків на різних рівнях її організації. Широкий асортимент застосування каналів інтернет-комунікації дозволяє охопити різновікову аудиторію, ключову роль в яких відіграють політичні агенти на чолі з президентом України. Політична комунікація в соціальних медіа під час війни має важливе значення для

підтримки стабільності та забезпечення того, щоб уряд і громадськість були на одній хвилі, коли йдеться про поточний конфлікт. Ефективно використовуючи соціальні мережі, лідери можуть забезпечити рівень прозорості та підзвітності, який необхідний під час кризи.

Список використаної літератури

1. Батрименко О. В. Соціально-медійна активність президента України у висвітленні російсько-української війни. *Політичне життя*. 2022. № 4. С. 79–83. URL: https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.4.8 (дата звернення: 16.03.2023).
2. Комплексне дослідження: ЯК ВІЙНА ЗМІНИЛА МЕНЕ ТА КРАЇНУ. ПІДСУМКИ РОКУ. *Соціологічна група Рейтинг*. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html (дата звернення: 16.03.2023).
3. Медіа рейтинг військових експертів у ЗМІ та соціальних мережах за серпень | Semantrum. *Semantrum*. URL: https://promo.semantrum.net/uk/2022/09/12/military-experts/ (дата звернення: 16.03.2023).
4. Як аудиторія сприймає висвітлення у медіа новин про війну в Україні? – Нове дослідження Інституту вивчення журналістики «Reuters» - Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення*. URL: https://www.nrada.gov.ua/yak-audytoriya-spryjmaye-vysvitlennya-u-media-novyn-pro-vijnu-v-ukrayini-nove-doslidzhennya-instytutu-vyvchennya-zhurnalistyky-reuters/ (дата звернення: 16.03.2023).
5. Shymanova-Stefanyshyn O. V. Political communication in the conditions of martial law in ukraine: a political analysis of the main messages. *Scientific journal «regional studies»*. 2022. № 30. С. 112–117. URL: https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.30.19 (дата звернення: 16.03.2023).

Візниця Юрій Васильович
Доцент кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету,
кандидат соціологічних наук, доцент

ПЕРСУАЗІЯ ЗВЕРНЕННЯМ ДО АВТОРИТЕТУ: АРГУМЕНТАЦІЯ І МАНІПУЛЯЦІЯ

Персуазивність визначають як «інтерактивний комунікативний процес, у якому відправник повідомленням прагне вплинути на світогляд, ставлення та поведінку його одержувача» [1, 21-26]. Переконання авдиторії в ідеї, яку несе в собі цифровий контент, є вирішальним в досягненні ефективності звернення. З «цією метою широко використовуються техніки персуазії, до яких належать:

- переконання (наведення причин, використання фактів, даних, матеріалів досліджень, аналітичної інформації);
- повторення (перефразування аргументів, подання інформації з різних боків);
- послідовність (докази підкріплюють один одного, випливають один з одного та не суперечать один одному);
- порівняння (проведення аналогії з чимось, що авдиторія вважає правдою/істиною);
- прогнозування (передбачення майбутнього, до чого може призвести наявний стан справ, для чого доцільно застосовувати логічні та послідовні докази);
- виокремлення (апелювання до конкретної групи, до якої належить співрозмовник);
- спростування закидів і контраргументів (коментування всіх можливих закидів заздалегідь, щоб роззброїти опонентів);
- природність (мова повинна бути природньою, без надмірної термінології, канцеляриту, не надто фамільярна);
- резонування з емоціями (емпатія, резонанс із наболілими питаннями);
- наративність (переконання за допомогою історій);
- від проблеми до рішення (формулювання й опис проблеми, підсилення її аспектів від менш важливих до важливіших та пропозиція вирішення)» [2].

Наведені техніки персуазивності при їх коректному використанні є виправданою і дієвою аргументацією, що сприяють донесенню до споживача контенту ідей автора, залучення авдиторії до авторської позиції і спонукання до певного чину висновків, думок та дій. Разом з тим використання таких технік передбачає високий рівень володіння ними, вимагає значних витрат часу та енергії, потребує значного обсягу

контенту. Водночас переважна більшість споживачів контенту більше налаштована на стислу інформацію, яка сприймається легко і вимагає мінімуму когнітивних зусиль. Це підштовхує авторів до використання авторитетно-аргументативної моделі трансформації контенту та залучення техніки апеляції (або звернення) до авторитету, яка полягає у використанні в якості аргументу точки зору авторитетів (високопосадовців, офіційних заяв державних інституцій, відомих громадських організацій, вчених, експертів, релігійних діячів, авторитетних ЗМІ, осіб, яких загал вважає компетентними в тій чи іншій справі, а також статистичних даних, результатів наукових досліджень).

Авторитет є невід'ємним атрибутом будь-якої людської спільноти, запорукою її існування. Протягом століть авторитет старійшин, влади, традицій був вирішальним. В релігійних практиках споконвіку і донині звернення до авторитетів носить домінантний характер в аргументаціях. Наскільки глибоко в людській підсвідомості залягають витоки здатності і готовності до підкорення авторитету було показано у відомому психологічному експерименті Стенлі Мілгрема в 1963 році [3].

Дієвою є апеляція до авторитету, яка реалізується завдяки тому, що автор наводить у якості аргументів статистичні дані чи результати наукових досліджень. Сукупність фактів спричиняє значний вплив на аудиторію, бо достовірність джерел інформації не викликає сумнівів, хоча всі знають, що статистичні дані можуть бути неправильними, а науковці іноді помиляються у своїх припущеннях. Проте аудиторія вірить подібним даним, адже ця тактика базується переважно на раціональних аргументах.

До умов коректного звернення до авторитету необхідно включити наступні:

1. Коректність самого аргументу має пріоритет над авторитетністю.
2. Авторитет має бути фахівцем саме в питанні дискусії.
3. Неупередженість авторитета.
4. Дотримання принципу репрезентативності при наведені даних.
5. Коректною має бути і процедура аналізу протиріч у висновках різних авторитетів.

Наведені умови можна віднести до виправданої та коректної аргументації. Разом з тим, слід вказати і на зловживання в апеляціях до авторитету та недобросовісне, маніпулятивне використання цієї техніки переконання (персуазії). Серед маніпулятивних тактик треба зазначити такі, як:

- непомильний авторитет – звернення до авторитету, і подальше ствердження, що лише цього авторитету достатньо для істини

хоча зрозуміло, що абсолютними знаннями, навіть у вузькій сфері, не володіє жодна людина;

- звернення до впевненості – позиціювання себе, як джерела істинного знання. Наприклад: «Вірте мені, я точно це знаю!»;
- анонімний авторитет – тобто звернення без конкретного посилання [4].

Доречним здається вказати на такий маніпулятивний прийом як апеляція до відсутності авторитету. Зокрема, це нерідкий прийом у політиці, коли «пересічна» (середньостатистична) людина наділяється більшим здоровим глуздом, аніж знавець. Наприклад: «Пересічна людина бачить більш реальну картину економічного достатку, аніж економісти у своїй замкнутій групі зі своїми мертвими статистиками» [4].

Російська пропаганда систематично цитує західних проросійських політиків чи публічних осіб для просування дезінформаційних наративів [5]. Агітпроп видає проросійську позицію окремої особи за узагальнену громадську думку в тій чи іншій країні. Серед таких експертів, наприклад екскадник глави Пентагону полковник Дуглас Макгрегор, американцький публіцист Дуг Бендоу та інші [5].

Таким чином апеляція (звернення) до авторитету, за умов дотримання принципів коректного використання, може бути дієвим аргументом переконання (персуазії) авдиторії, залучення її на бік точки зору автора та спонукання споживачів контенту до тих чи інших ідей та вчинків. Разом з тим, некоректне та недобросовісне звернення до авторитету перетворюється на засіб прихованої маніпуляції.

Список використаної літератури

1. Jowett G. S. Propaganda and Persuasion. Thousand Oaks, CA : Sage, 2012. 432 p
2. Лесь Белей. Мистецтво переконувати. Український кризовий медіа-центр. 2020. Вилучено з: https://uacrisis.org/uk/mystetstvo-perekonuvaty
3. Стенлі Мілгрем. (2019). Погляд експериментатора. Видавництво Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». Електронна книга. *Погляд експериментатора*.(с. 249). Вилучено з : https://www.yakaboo.ua/ua/pokora-avtoritetu-pogljad-eksperimentatora-1868131.htmll
4. Дмитрук А. Звернення до авторитету. Філософія і релігієзнавство. 2018. Вилучено з: https://tureligious.com.ua/zvernennya-do-avtorytetu/
5. Вікторія Намістник. Тактики. Як російська пропаганда використовує тактику апелювання до авторитету. ГО «Детектор медіа». DisinfoChronicle. 2023. Вилучено з : https://disinfo.detector.media/post/yak-rosiiska-propahanda-vykorystovuie-taktyku-apeliuvannia-do-avtorytetu

Грєхов Владислав Анатолійович
Аспірант кафедри публічної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління
та державної служби
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОСВІТА ЯК МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ СУСПІЛЬНО-ЦІННІСНИХ КОНФЛІКТІВ

Визнання та виокремлення духовних цінностей, зокрема освіти, було закладено ще в ідеях давньогрецьких філософів: Демокріт, Сократ, Геракліт, Платон, Арістотель. В сучасному світі освіта є базовою і загальнолюдською цінністю для цивілізованого суспільства. На необхідність забезпечення всеохоплюючої, справедливої та якісної освіти акцентується увага у Концепції сталого розвитку ООН, вбачаючи в якісній освіті основу для подальшого гармонійного розвитку світової спільноти [1].

Представники різних етнічних груп сприймають аксіологічну роль освіти як елемент своєї самоідентичності, подібно до можливості політичного представництва. Саме тому в більшості країн світу право на освіту конституційно закріплене. Не виключенням є і конституція України, так 54 стаття конституції каже: «Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.» [2]. Важливо зазначити, що на рівні головного державного документу підкреслюється необхідність здобуття освіти представниками національних меншин у державних і комунальних навчальних закладах саме рідною мовою.

Освіта важлива не тільки як цінність, але й як інструмент формування національної системи ціннісних орієнтирів, оскільки вона надає можливості для здобуття знань, досвіду та уявлень про світ, що оточує людину. Знання та досвід, які отримує людина в процесі навчання допомагають їй розуміти своє місце у світі, формулювати свої цілі та значущість різних аспектів життя.

Оксана Новосад наступним чином характеризує роль освіти: «Вища цінність освіти і її вища мета – формування менталітету особистості і соціуму. Менталітет – квінтесенція культури, в ньому поєднуються глибинні основи сприймання світу, світогляд і поведінка людини. Він визначає конкретні вчинки людей, їх ставлення до різних аспектів функціонування суспільства» [3, с. 225].

З огляду на значну кількість викликів, що стоять перед українською державою в умовах війни і післявоєнного періоду та аналізуючи ситуацію в Україні в контексті теорії суспільного конфлікту, варто зауважити, що освіта може стати дієвим інструментом управління і розв'язання суспільно-ціннісних конфліктів і фундаментом для подальшого інституційного розвитку держави.

Так, Міністерство освіти і науки України у червні 2022 року затвердило «Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України» у якій містяться заходи, спрямовані на національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. Необхідність затвердження такої концепції полягає в тому, що в умовах агресивної війни, які розпочав російський загарбник, виникає нагальна потреба здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді на основі національних та європейських, цінностей [4]. У цій концепції основними складовими є громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання, що базуються на загально цивілізаційних ціннісних засадах.

Враховуючи, що державна політика має на меті досягнення стабільності багатонаціонального українського суспільства через урахування ціннісних потреб, розв'язання суспільно-ціннісних конфліктів та формування загальнодержавного культурно-ціннісного виміру. Аксіологічна роль освіти та її потенціал, як інструменту формування суспільних цінностей, має стати одним з ключових механізмів у досягнення цілей та задач у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Цілі сталого розвитку 2016-2030 року ООН. http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku
2. Конституція України. Ст. 53. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
3. Новосад О. В. Освіта як вища цінність людини і суспільства / О. В. Новосад // Управління в освіті : зб. матеріалів V Міжнар. наук.- практ. конф. (Львів, 14–16 квіт. 2011 р.). – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. – С. 225–227.
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text

Дубич Клавдія Василівна
Професор кафедри управління охороною здоров'я
та публічного адміністрування
Національного університету охорони здоров'я України
імені П.Л.Шупика,
доктор наук з державного управління, професор

БІДНІСТЬ ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОВОЄННОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розв'язання проблем зменшення бідності та соціальної нерівності є першочерговими завданнями не тільки України, а й світової спільноти, зокрема Світового банку та Організації Об'єднаних Націй (ООН), які стратегічними цілями сталого розвитку (ЦСР) країн світу на 2015-2030 роки визначили: зниження крайньої бідності (extreme poverty) або абсолютної бідності (прим. *Абсолютна бідність* (міжнародний показник межі бідності) – стан, при якому дохід на одну особу в день складає 1,9 дол. США); збільшення доходу та споживання населення, що перебуває за межею крайньої бідності. Втім, Ана Ревенга, Директор Центру глобальної практики з питань бідності Світового банку, доктор економічних наук Гарвардського університету у своїй доповіді підкреслила, що соціальна політика в багатьох країнах світу майже не знижує рівнів бідності.

Проблеми бідності безпосередньо стосуються і нашої держави. Ще в довоєнний період (2022 р.) європейськими експертами відзначалось, що Україна є найбіднішою країною Європи попри величезні природні ресурси, сприятливе географічне розташування, економічний потенціал та можливості, які внаслідок «розгулу» великої корупції, політичного і управлінського свавілля та не сформованості громадянського суспільства і його інститутів відбувається грабунок багатств які належать народу.

Аналізуючи сучасний стан українського суспільства в довоєнний період слід зазначити, що відбулося різке його розділення на багатих та бідних, причому населення яке опинилось за межею бідності за оцінками різних експертів в 2018-2021 р.р. становило більше 50-70 %. Якщо взяти до уваги масштабну військову агресію російської федерації (2022 р.) на Україну, то вона своїми діями та руйнуваннями не тільки нанесла великих втрат населенню, а й знищила деякі сектори економіки в цілому, а інші відкинула на десятиліття.

Органи публічного управління держави свідомі того, що перемігши агресора, в післявоєнний період необхідно буде боротись з бідністю, яка була присутня в Україні і до війни, а з окупацією територій та руйнуванням стратегічної інфраструктури на окупованих територіях, тотального збільшення категорій населення, що будуть включені в

державну систему соціального захисту із-за каліцтва, втрати годувальника, сирітства, відсутності житла, роботи тощо все це так чи інакше буде впливати на рівень добробуту тих членів суспільства, хто постраждав і тих, які проживали на мирних територіях, але повинні будуть максимально віддавати всі свої ресурси на відновлення України та виплати соціальної допомоги тим, хто втратив все.

Важливою складовою цього процесу стане розроблення та реалізації науково обґрунтованої державної соціальної політики, спрямованої на зменшення масштабів бідності як детермінанти добробуту українського суспільства в післявоєнний період. Проблема бідності українського суспільства в післявоєнний період може загрожувати національній економічній безпеці та соціальній стабільності, що зумовлює необхідність віднесення її до пріоритетів державної політики країни. В довоєнний період Кабінетом Міністрів України було прийнято Розпорядження від 16.03.2016 р. № 161-р, яким схвалено Стратегію подолання бідності [4], що визначає першочергові завдання органам публічної влади в Україні, а шляхи подолання бідності окреслено в розробленій Урядом України 15 вересня 2017 року Національній доповіді [6]. Станом на 2021 рік деякими експертами соціально-економічного розвитку України було визнано, що задекларовані в Стратегії подолання бідності напрями вирівнювання, не дали позитивних результатів, і «прірва» з розшарування суспільства на багатих та бідних тільки поглибилась.

Подолання бідності в середовищі українського суспільства це важлива складова частина імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (прим. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Євросоюзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони) [5], у ст. 420 (п. k) якою визначено ціллю та передбачено досягнути «скорочення бідності та соціальної єдності». Забезпечення права на захист від бідності та соціального відчуження є одним із пріоритетних напрямів Європейської соціальної хартії [3], яку ратифіковано Верховною Радою України у 2006 р. Зокрема, в ч. 1, ст. 30 хартії [3] визначено, що «кожна людина має право на захист від бідності та соціального відчуження». На виконання цих документів, питання зниження рівня бідності в Україні, віднесено до відання Кабінету Міністрів України, яке вирішується цим органом шляхом розроблення та реалізації соціальної політики. Особливої ваги подолання бідності набирає в післявоєнний період, коли Україна намагається стати повноправним членом Європейського Союзу.

Слід констатувати, анексія Криму, збройний конфлікт на сході України, а з 2022 р. повномасштабна війна призвели до безпрецедентного зростання рівня бідності в країні. Так, 01.03.2022 р.

за різними джерелами вимушено переміщеними особами стали понад 15,7 млн осіб: 9,7 млн осіб в Україні та близько 6 млн осіб за її межами. Науковцями визначено нове поняття «раптова бідність», в яку потрапили люди, котрі ще вчора мали все необхідне (житло, роботу, соціальний статус і були самодостатніми), але раптово все втратили та перетворилися на біженців [1, 2].

Особливу категорію українського суспільства становить сільське населення об'єднане в територіальні громади і яке найбільш потерпало від бідності не тільки в повоєнний час, а задовго до війни, тому що багатства якими вони володіють це природні ресурси, земля, ліси тощо що виділені селянам у вигляді паїв, за рідкісними винятками, були віддані в оренду олігархічним кланам, які «викачують» з цих ресурсів багатства, при цьому сплачуючи сільському населенню мізерну плату і в більшості випадків натуральною продукцією некращої якості, бо краще пересіяне зерно тощо йде на експорт, а висівки селянам у вигляді плати за користування паєм. Інша частина паїв пустує не даючи своїм власникам жодної копійки доходів, тим самим позбавляючи їх будь якої можливості вирватись з прірви бідності. Державна політики в галузі ефективного використання паїв сільського населення за весь період незалежності нашої держави не дала для їх власників жодного позитивного результату, а це в більшості випадків свідчить про ігнорування інтересів селян і відстоювання позицій олігархічних кланів, які зацікавлені в тому щоб продовжити час для власного збагачення за рахунок рабської покірності та правового нігілізму більшості сільського населення.

Говорячи про українське громадянське суспільство післявоєнного періоду, на нашу думку, пройшовши горнило війни воно буде більш радикально налаштоване щодо органів публічної влади та політичних еліт, які повинні будуть адекватно реагувати на всі соціально-економічні виклики, в тому числі і подоланні бідності і пропонувати шляхи її подолання та звітуватися перед своїми роботодавцями та виборцями про наслідки своєї діяльності.

Згуртувавшись над отриманням перемоги над окупантом українське суспільство, особливо військовослужбовці, заплатило надвисоку ціну за цю перемогу повернувшись додому у більшості своїй в сім'ї, що знаходяться за межею бідності, будуть по іншому сприймати дійсність та реалії тих негативних тенденцій, що відбуваються в політичному, соціально-економічному та суспільному розвитку їх держави до війни. Прогнозуючи ситуацію подолання бідності в післявоєнний період можна змоделювати основні напрями, механізми та інструменти які необхідно буде задіяти органам публічної влади в цьому процесі:

- розробити чітку та прозору політику щодо належного державного управління у всіх секторах економіки в процесі їх відновлення та використання ресурсів репарації та фінансових запозичень зроблених для цих цілей;
- викорінити з державного управління «ручний правлячий» стиль та методи управління, що створюють можливості для «процвітаючої» корупції на задоволення запитів олігархічних кланів та політичної еліти;
- застосовувати до державних службовців високі стандарти моралі та рівні відповідальності за нанесені державі збитки, змусити їх в своїй діяльності дотримуватись основного принципу діяльності: державні інтереси – понад усе;
- розробити механізми повернення біженців із-за кордону, як трудового потенціалу держави та зменшити зовнішню трудову міграцію шляхом створення нових робочих місць, забезпечити гідну заробітну плату та пакет соціальних гарантій для працюючих;
- визначити формат та принципи діяльності органам публічної влади та політичним елітам, щоб повернути довіру громадянського суспільства до влади, забезпечити права людини та демократичні цінності, знівелювати можливості для розвитку соціально небезпечних груп та соціально-конфліктні явища.

Повоєнна державна політика подолання бідності в Україні повинна реалізовуватись через розроблення стратегій щодо:

1. Зростання доходів населення через створення нових робочих місць, збільшення та наближення заробітної плати до мінімального рівня в країнах ЄС. Прозорий та неупереджений перерозподіл суспільних благ, спрямованих на зменшення розриву доходів між багатими і бідними та відсотком росту середнього класу і активізації його ролі в громадянському суспільстві.

2. Боротьби з корупцією в органах публічної влади та політичних елітах і клептократією, запобігання розкраданню державних ресурсів і збереженню бюджетних коштів, створенню дійових аполітичних антикорупційних органів, забезпеченню неминучості справедливого покарання за нанесення збитків державі та корупційні діяння і злочини, усунення шляхів для втручання олігархів та їх представників в процеси вироблення державної політики, унеможливлення незаконного збагачення та капіталізації природних ресурсів злочинними шляхами.

Список використаної літератури

1. Бідність в Україні: від стратегії до реальності: Електронний ресурс // Профспілкові ВІСТІ: газета Федерації Профспілок України: веб-сайт. – 2018. – Режим доступу: http://www.psv.org.ua/arts/Tema/view-3875.html.
2. Дубич К.В. Сучасні світові тенденції та українські реалії молодіжного безробіття / К.В. Дубич // Вісн. НАДУ при Президентові України. – 2017. –№ 3. – С. 87-94. – (Серія «Державне управління»).
3. Європейська соціальна хартія : Хартія Ради Європи від 3 трав. 1996 р. № ETS № 163 // Офіц. вісн. України. – 2006. – 18 лист. (№ 40). – С. 37. – Ст. 2660.
4. Про схвалення Стратегії подолання бідності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 бер. 2016 р. № 161-р. // Офіц. вісн. України: офіц. період. видан. – 2016. – 29 бер. (№ 23). – С. 189. – Ст. 923.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством … : Угода від 27 чер. 2014 р. // Офіц. вісн. України. – 2014. – 26 вер. (№ 75). – Т. 1. – С. 83. – Ст. 2125.
6. Цілі Сталого Розвитку: Україна: Національна доповідь. – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 175 с.

Єнін Максим Наімович
Доцент кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
кандидат соціологічних наук, доцент
Заєць Ольга Юріївна
Студентка 5 курсу кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ЗА КОРДОНОМ (ПРИКЛАД ПОЛЬЩІ)

Станом на 31 січня 2022 року кількість українських біженців, зареєстрованих для тимчасового захисту у Європі, склала 4 млн 823, 33 тис. осіб. Найбільша їх частка у Польщі – приблизно 1,5 млн осіб. Переважно це діти, жінки та молодь [1]. Мільйонні потоки біженців з України з початком російсько-української війни актуалізували питання вивчення соціальних потреб та проблем адаптації вимушених мігрантів в приймаючих суспільствах, ролей, особливостей та ефективності діяльності ключових агентів по роботі з даною категорією населення. Ця тема не є достатньо вивченою як в теоретичному, так і в емпіричному аспектах. В соціальних науках відсутня єдина теорія адаптації та інтеграції мігрантів, дані поняття часто є змістовно розмитими, співіснують та використовуються як синоніми або ототожнюються з близькими концептами акультурації, асиміляції, інклюзії тощо в залежності від теоретичної традиції.

Наша спроба визначення поняття «адаптація» та близького до нього поняття «інтеграція» базується на соціокультурному та ресурсному підходах. В рамках соціокультурного підходу адаптацією вважається подолання психологічного шоку (стресу) від зміни звичного культурного оточення, пристосування до нових умов життя та іншої культури. Інтеграція тлумачиться як зближення ідентичностей мігрантів та мешканців нового суспільства, налагодження комунікації та утворення гармонійних культурних форм між ними. В рамках ресурсного – адаптація розглядається як пристосування до втрати значної частини ресурсів, які мали мігранти до переміщення, а також отримання доступу до ресурсів у новому місці перебування (житла, комунальної інфраструктури, ринку праці, дружніх, сімейних та інших соціальних зв'язків, медичного обслуговування, освітніх закладів, транспорту та комунікацій). Інтеграція – як налагодження спільного використання соціальних та економічних ресурсів з місцевими громадами без взаємних конфліктів [2, с. 58-60]. У випадку вимушених мігрантів з України за кордоном відмінності культури (мова, цінності, переконання, норми поведінки тощо) з приймаючим суспільством можуть бути суттєвими (на відміну від внутрішньо-переміщених осіб в самій Україні), тому, на нашу думку, у дослідницькій практиці, плануванні програм політичної та громадської роботи з адаптації та інтеграції даної категорії населення доцільним є синтез цих підходів.

Адаптацію мігрантів, відштовхуючись від даних підходів, на нашу думку, можна визначити як процес подолання психологічного стресу, пристосування до нової культури та умов життя в країні перебування, до втрати значної частини ресурсів, які вони мали до переміщення, а також отримання доступу до них у новому місці перебування. Інтеграція є ширшим поняттям, що одночасно з адаптацією означає включення у нове суспільство з можливостями реалізації особистісного потенціалу у роботі, освіті, громадської діяльності, налагодженні комунікації та знаходженні органічних форм культурного співіснування з місцевим населенням.

Рівень життя та психологічного благополуччя мігрантів – зона відповідальності обох культурних груп – як приймаючого суспільства, так і мігрантів, тому успішна адаптація та інтеграція може бути досягнута лише через взаємодію та співпрацю між ними, а також розробку ефективних програм підтримки місцевих організацій та органів влади. Факторами адаптації та інтеграції мігрантів є доступ до житла, ринку праці, освіти, охорони здоров'я, фінансової допомоги, можливостей брати участь у громадській діяльності, заходи приймаючої спільноти з протидії дискримінації мігрантів, позитивне ставлення приймаючого суспільства.

За даними соціологічного дослідження, проведеного в рамках діяльності Міждисциплінарної лабораторії досліджень війни в Україні, головними причинами, які вплинули на вибір Польщі як найбільш популярної країни у вибору міграції для українців є наявність родичів та друзів (44%), близькість культури та мови (42%), швидкий доступ з України (25%) та зручний шлях повернення додому (24%), не ускладнений перетин кордону (13%), допомога українцям в цій країні (20%), відчуття безпеки (15%), добре автомобільне та залізничне сполучення (9%) [3].

Особлива увага в роботі з українськими біженцями в Польщі приділяється дітям як її найбільш чисельній та вразливій категорії. Станом на 14 лютого 2023 року, за даними Системи освітньої інформації (SIO), в системі дошкільної освіти Польщі перебувало близько 43,8 тис. дітей з України. Близько 116,8 тис. українських учнів навчалися в середніх школах Польщі, 27,2 тис. осіб було зареєстровано в ліцеях, технікумах та професійних училищах [4]. Освітні інституції Польщі співпрацюють із ЮНІСЕФ для зарахування дітей українських біженців до польських шкіл. За допомогою фундації «Незламна Україна» на території Польщі створюються українські школи для дітей з можливостями продовжувати онлайн навчання за українською програмою. Також окрема увага приділяється задоволенню підвищеного попиту у сфері надання медичних послуг, зокрема ЮНІСЕФ постачає до Польщі додаткові безкоштовні вакцини для українських дітей, заохочуючи їхніх батьків до прискорення процесу щеплення [5].

Серед переміщених громадян України працездатного віку, які перебувають у Польщі, у серпні 2022 р. працевлаштованими було близько половини. Значну роль у їх підтримці відіграють чисельна українська діаспора та польська влада. Так, фундація «Zustricz» допомагає адаптуватись українським громадянам у Польщі через організацію безкоштовних курсів з вивчення польської мови, психологічних та юридичних консультацій [6]. Зокрема, у березні 2022 р. польський парламент ухвалив закон про допомогу українським громадянам, який надавав право переселенцям з України легально перебувати у Польщі протягом 18 місяців і мати доступ до її системи охорони здоров'я, освіти, соціальних послуг і ринку праці. Також владою було створено низку програм, які передбачали фінансування 85% вартості професійного навчання та допомагали шукачам роботи в комунікації з роботодавцями.

На даний момент у дослідницьких звітах відсутні окремо дані щодо потреб та проблем вимушених мігрантів з України у Польщі. За даними звіту, що були представлені за результатами онлайн-опитування міжнародної організації «FRA: the EU's Rights Agency»

переміщених осіб з України у 2022 р., можна скласти уявлення про їхні проблем, пов'язані із застосуванням інструменту тимчасового захисту в 10 країнах ЄС: Болгарії, Чехії, Естонії, Німеччині, Угорщині, Італії, Польщі, Румунії, Словаччині, Іспанії. Близько 14 685 респондентів поділилися (опитування тривало в період серпня-вересня 2022 р.) своїми поглядами щодо прибуття та поселення в ЄС.

Основними результатами опитування є наступні[7]:

- Більшість вважає, що вони отримали достатньо інформації про свої права та послуги, доступні їм відповідно до Директиви про тимчасовий захист. У той час як одна третина респондентів подала прохання про притулок у країні перебування, переважна більшість звернулась із проханням про тимчасовий захист.
- Кожен третій респондент висловив бажання повернутись в Україну, стільки ж хотіли б залишитись в країні перебування, чверть респондентів не визначились з цим питанням.
- На момент опитування 59% респондентів жили в приватних помешканнях. Більше половини з них платили за це частково або повністю. Для багатьох з них проживання є далеким від бажаного: респонденти відзначали незручності у зв'язку з необхідністю ділити кухню чи ванну з іншими людьми, відсутність можливості задовільнити потребу в усамітненні (privacy). Багато дорослих респондентів проживали в помешканні, де їх діти не мали доступу до окремої та зручної кімнати для навчання.
- Менше половини тих, хто навчався незадовго до переїзду з України, продовжили навчання в країні перебування. Основною причиною цього є мовний бар'єр. 59% дітей скористалися онлайн-освітою, яку надають школи в Україні.
- Лише 33% мають оплачувану роботу, третина жінок не працюють, тому що їм потрібно доглядати за дітьми або літніми/хворими родичами. Майже половина (48%) відзначили, що їх нова робота була нижчою за їх рівень освіти, а 30%, що їх експлуатували на роботі.
- Фінансові питання хвилюють половину респондентів віком від 16 років. Ці респонденти повідомляють, що їхні домогосподарства зіштовхуються з труднощами «зводити кінці з кінцями».
- Половина респондентів віком від 16 років стикалися з проблемами доступу до медичних послуг через труднощі зі знанням мови або через те, що не знали, куди або до кого звернутися. Кожен другий респондент заявив, що після прибуття в приймаючу країну часто або завжди відчуває пригніченість та депресію. Лише близько третини респондентів зверталися за медичною чи психологічною підтримкою після прибуття до ЄС. Приблизно чверть цієї групи не отримала підтримки, якої вони

шукали. Близько половини дітей молодшого віку (12–15 років), які взяли участь в опитуванні, повідомили про проблеми зі сном і/або концентрацією уваги, втрату впевненості в собі або почуття вразливості.

Перспективою подальших досліджень, на нашу думку, є концептуалізація різноманітних вимірів соціальної адаптації та інтеграції вимушених мігрантів, операціоналізації даних понять на рівні емпірично видимих індикаторів, комплексна оцінка ефективності управлінських заходів з боку органів влади та громадських організацій. Наразі представлені дані досліджень в теоретичному та емпіричному ракурсах є фрагментарними.

Список використаної літератури

1. Operational data portal. (2023). Ukraine refugee situation. https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine.
2. Тітар І. (2016). Поняття та критерії адаптації й інтеграції внутрішньо-переміщених осіб і умови скасування статусу переселенця. *Український Соціум*, 4 (59), 58-60.
3. Długosz, P., Kryvachuk, L., Izdebska-Długosz, D. (2022). Проблеми українських біженців у Польщі. *Interdyscyplinarne Laboratorium Studiów Wojennych w Ukrainie*.
4. Укрінформ. (2023). У школах і дитсадках Польщі навчаються майже 190 тисяч українських дітей-біженців. https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3675653-u-skolah-i-ditsadkah-polsi-navcautsa-majze-190-tisac-ukrainskih-ditejbizenciv.html.
5. UNICEF. (2022). Rebuilding the lives of Ukrainian refugees in Poland. https://www.unicef.org/stories/rebuilding-lives-of-ukrainian-refugees-in-poland.
6. Vorozhko, T. (2022). How Displaced Ukrainians in Poland Find Work While Benefiting Its Economy. https://www.voanews.com/a/how-displaced-ukrainians-in-poland-find-work-while-benefiting-its-economy/6771810.html.
7. European Union Agency for Fundamental Rights. (2023). Fleeing Ukraine: Displaced people's experiences in the EU. https://fra.europa.eu/en/publication/2023/ukraine-survey#publication-tab-1.

Кривонос Поліна Ігорівна
Студентка 3 курсу ОП «Соціологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Каретна Ольга Олександрівна*
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

ФЕНОМЕН БАТЬКІВСТВА ТА ЙОГО СТРУКТУРА

Розпад сім'ї має для дітей безліч наслідків, так як на розвиток дитини впливають обидва батьки, а розлучення означає, що спілкування з одним із них буде обмежено в часі.

У нашому суспільстві існує купа проблем, що стосуються того, що дитина залишається, оточена увагою тільки одного з батьків.

Діти, які втратили одного з батьків відчувають психологічний та моральний дискомфорт, їх огортає страх невідомого та не зрозумілого почуття. Їх лякає те, що вони не можуть пояснити свою реакцію на те, що сталося. Вони потребують увагу оточуючих, щоб вони допомогли їм зрозуміти, що сталося, та як їм далі жити [1, с.192].

Сьогодні в Україні, як і в світі, постала надзвичайно актуальна проблема – закріплення правого і соціального статусу такої категорії, як батько-одинак.

Батьки-одинаки – це ті люди, які беруть на себе обов'язок виховувати дитину без матері. Вони можуть робити це з низки причин, включаючи такі як розлучення, після якого дитина залишається одна; смерть чи хвороба матері; ситуація, коли мати здатна заробити більше, ніж батько і тому їй необхідно працювати, а так само визнання того, що татусь є більш умілим та уважним батьком [2, с.297].

Батьки - одинаки багато в чому стикаються з тими самими проблемами, що й одинокі матері. Однак їхня фінансова ситуація зазвичай міцніше. Одне з досліджень батьків-одинаків показало, що багацько з них до розтавання брали найактивнішу участь у вихованні своїх дітей. Більшість батьків-одинаків зберігають тісні емоційні стосунки зі своїми дітьми, віддають багато зусиль і засобів турботі про них і дуже переживають, якщо їм не вдається задовольнити їх запити або проводити з ними достатньо часу. Батьківський досвід, проте, не завжди готує їх до тих труднощів, з якими вони зустрічаються, коли їм доводиться працювати і одночасно ростити дітей. Багато батьків-одинаків відчувають самі почуття самотності і пригніченості, як і одинокі матері. Одиноким батькам, так само як і матерям-одинакам, буває важко зберегти коло своїх друзів та отримати емоційну підтримку.

Феномен батьківства щільно пов'язаний з такими поняттями, як емоційна, мотиваційна та ціннісно-смислова сфери, самооцінка, самосвідомість, Я-концепція, задоволеність життям та стиль життя. Соціальна роль батька залежно відрізняється від суспільної системи, соціальної, економічної та політичної сфер суспільства, статусу чоловіка в даному соціумі, соціальних стереотипів, що наказують певні правила виконання цієї ролі, у тому числі й тендерних стереотипів [3, с.315].

З цих позицій дефініція батьківства як вродженого почуття, яке спонукає чоловіка надходити відносно своєї дитини (або своїх дітей) із відповідальністю, що співпереживає, не є задовільним. Пропонується вивчати батьківство, як інтегральне сполучення соціальних та індивідуальних характеристик особистості, що включає всі рівні життєдіяльності людини, однією з найважливіших характеристик якої є комплексність, а також соціальна детермінованість.

У процесі теоретичного аналізу робіт Ш. Барта, Е. Фтенакіса, Г. Г. Філіппової було розроблено структурну модель феномена батьківства. За припущенням, структуру батьківства входять такі компоненти:

- емоційний стан, що включає біологічні, соціальні аспекти мотивації, необхідність в контакті, емоційні реакції, переживання;
- обізнаність та вміння, операції з догляду за дитиною та спілкування з нею;
- ставлення батька до дитини, включаючи екзистенційні переживання.
- самооцінка, як елемент Я-концепції, прийняття або відхилення ролі батька та раціональна та емоційна характеристика себе як батька та своєї дитини;
- соціальна оцінка оточуючих, що базується на прийнятих у даному конкретному суспільстві соціальних стереотипах та розпорядженнях відносно виконання ролі, вимогах, які треба дотримуватись для відповідності статусу. Соціальна оцінка є основою творення власної оцінки, затим, що через соціальні стереотипи формує образи Я-ідеального. Оцінний складник є інтегральним, тому що пронизує і впливає на всі інші компоненти структури.

Таким чином, батьківство – це інтегральний комплекс соціальних та індивідуальних характеристик особистості, що включає всі рівні життєдіяльності людини, однією з найважливіших характеристик якої є комплексність, та соціальна детермінованість.

Історично роль батька дедалі змінювалася залежно від умов існування, культури, у межах якої існувала сім'я, соціальних ідеологічних принципів і норм поведінки.

У психології виділяються декілька стадій батьківства:

- ухвалення рішення про народження дитини;
- вагітність;
- період становлення батьківства;
- період зрілого батьківства, період, званий періодом «побудови», тобто бабусь та дідусів.

Дані стадії характерні як для жінок, так і чоловіків, проте існує певна специфіка проходження цих стадій в чоловіків.

В результаті всебічного вивчення проблеми творення батьківства, впливу соціальних відносин на становлення інституту батьківства було зроблено припущення про те, що в онтогенезі комплексу батьківства можна виділити дві основні стадії:

1. Стереотипне уявлення про батьківство до вагітності дружини;
2. Переосмислення стереотипів протягом вагітності.

Можна зробити висновок, що різниці в батьківському і материнському підході вихованню дітей не має значної різниці. Батько, так само, як і мати, намагається подарувати дитині увагу і турботу, матеріальну забезпеченість. Сучасні батьки здатні забезпечити повноцінну турботу і догляд за дитиною, а також задовольнити вікові потреби. Це позначається найсприятливішим чином, на розвиток відносин в сім'ї і формування батьківських почуттів. На жаль на сьогоднішній день феномен батьківства залишається не до кінця вивченим.. Роль батька в процесі розвитку дитини не менш важлива, ніж роль матері, однак, вона має ряд специфічних особливостей, виконання яких покладається на чоловіка.

Список використаної літератури

1. Бартків О.С. Усвідомлене батьківство: теоретичні аспекти. *Науковий Вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Розділ V. Соціальна Педагогіка*. 2010. № 23. С.192-196.
2. Вахняк Н. В. Соціально-педагогічний аналіз проблеми усвідомленого батьківства. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка [Педагогічні Науки]*. 2011. № 20 (231).С. 303.
3. Яблонська Т.М. Актуальні проблеми досліджень сучасної сім'ї в Україні. 2004. с.1-5 URL: Https://Ukr-Socium.Org.Ua/Wp-Content/Uploads/2004/04/80-84__No-2__Vol-4__2004__Ukr.Pdf.

Кулик Ілля Олегович
Аспірант кафедри публічного управління
та проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
Державного закладу вищої освіти «Університету менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Запровадження будь-яких новітніх технологій, зокрема цифрових – процес, беззаперечно, довго триваючий і обов'язково супроводжується ще досі недослідженими викликами для суспільства. Цифрова сфера, а також пов'язані з нею громадські та людські процеси утворюють цифровий простір сучасного соціуму, що обумовлює економічне та інноваційне зростання держави, рівень людського розвитку та освіти, соціальні прогреси, дієвість державного управління та реалізації демократії. Швидкий процес зростання та впливу цифрової сфери на суспільство, стимулює вдосконалення методів та способів взаємодії, як у соціальних так і в економічних відносинах.

Сьогодні в світі прослідковується новітня тенденція, яка спонукає уряди багатьох країн до цифрової трансформації, зокрема до впровадження політики цифрової економіки, шляхом внесення змін у відповідне законодавство. Разом з тим, внесення змін у спеціально направлені галузі законодавства спонукає до розробки та реалізації відповідних державних стратегій, проектів та програм, зокрема – цифровізації публічного управління з одночасним переведенням на сучасні технології.

Аналіз моделей розвитку цифрового суспільства, що існують сьогодні в світі, дозволяє виділити значну варіативність в їх концепціях, методах розставлення пріоритетів, у виборі самих механізмах і шляхів їх реалізації. Їх ефективність залежить насамперед від культурно-цивілізаційного середовища суспільства де реалізується певна модель.

Однак, сьогодні не існує універсальної моделі публічного управління, яка б ґрунтувались на механізмах цифрової трансформації, оскільки багато чого залежать від ступеня розвитку інституційного середовища в середині країни. В Україні на державному рівні, впродовж декількох останніх років, плануються заходи щодо масштабного впровадження цифрових технологій в різноманітні сфери, як суспільного життя так і державного управління. Зокрема, Стратегія сталого розвитку, поміж інших реформ та програм розвитку держави віддає перевагу електронному урядуванню, також у державі ухвалено чи малу низку концепцій, планів, стратегій, законів та інших

організаційно-розпорядчих і нормативно-правових актів щодо цифровізації багатьох повсякденних процесів нашого суспільства. На сучасному політико-правовому етапі процес упровадження цифрових технологій здійснюється в контексті так званої цифрової трансформації [1, с. 211].

Відзначимо, що сьогодні, коли цифрові інформаційно-комунікаційні технології все глибше проникають в усі сфери життєдіяльності людини, а цифрова інформація набагато ширше відображає майже всі фактичні відомості про навколишнє середовище, про процеси, що відбуваються у ньому і сприймаються людиною, потрібно постійно і зважено оцінювати ці величезні можливості, які надає цифровізація для розвитку суспільства та бізнесу. Водночас загрози, які може спричинити цифровізація економічній і національній безпеці держави, необхідно превентивно убезпечувати, зокрема на умовах комплексного політико-правового підходу.

Потужне збільшення інформаційних об'ємів в Україні має глобальний характер. Це явище вивертає всі проблемні питання назовні, і з одного боку така дійсність в нашій державі, повною мірою сприяє інтелектуалізації громадян, але як і будь-який процес, має іншу сторону, що може призвести до певних небезпек та загроз в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, а тому превентивні заходи безпеки в середовищі серед якого ми існуємо стає пріоритетним напрямком науково-технічної діяльності, та вимагає підвищеної уваги й зусиль зі сторони суспільства і державних структур.

Глобальний розвиток цифрових компетентностей суспільства набув особливого значення в умовах пандемії Covid-19. Ця криза стимулювала масовий вимушений перехід органів державної влади, бізнесу та громадян на дистанційний формат взаємодії під час створення та споживання суспільних благ, який на практиці довів свою зручність та укорінився в суспільній свідомості як звична норма. Це зумовлює подальшу актуалізацію та прискорення цифрової трансформації держави добробуту на засадах цифрової інклюзії усіх суб'єктів. Стрімкий розвиток ІТ-технологій формує широкі можливості для цього, втім самі технології не повинні бути самоціллю для держави. Зусилля держави мають бути зосереджені, в першу чергу, на модернізації управління публічним сектором, який створює суспільні блага та регулює добробут населення. Водночас, подальша цифрова трансформація має бути налаштована на демократизацію цифрового дизайну, який би забезпечував легкодоступність для заінтересованих сторін державних цифрових сервісів і даних та надавав їм потрібні правильні інструменти [2].

Ідеалом, який повною мірою створює умови для ефективного функціонування інститутів влади, у західноєвропейській науковій

традиції є демократія. Саме вона являє собою найбільш вдалу форму організації політичного життя суспільства, якій притаманні свобода й альтернативність вибору, що стає можливим завдяки забезпеченню можливості для всіх, без винятку, членів суспільства здійснювати політичну активність. В умовах демократії проблема взаємодії держави та суспільства розв'язується на користь останнього, причому з урахуванням різноманітних запитів громадян. Окрім того, треба враховувати, що влада і її інститути є центральним елементом, стрижнем будь-якої політичної системи [3, с. 44].

Разом з тим, інформаційно-комунікаційне середовище, що існує в нашому соціальному просторі, є невід'ємною складовою політичної взаємодії між владою й пересічними громадянами. Цифровізація інститутів публічної влади свідчить про їх відкритість до суспільства та готовність до сприйняття реалій демократичної форми правління. Активне впровадження цифрових технологій у всі, без винятку, сфери життя, починаючи від побутової та закінчуючи політичною, ускладнює розповсюдження корупції й сприяє більш прозорому розумінню та сприйняттю влади. Цифрова трансформація в Україні, удосконалює та водночас розбудовує демократичні соціальні інститути, котрі репрезентують наше громадянське суспільство, підтримує соціальні практики, що містять активну поведінкову модель, і пропагує європейські цінності.

Список використаної літератури

1. Хаустова М. Г. Державна політика в умовах цифровізації суспільства. міжнародний досвід реалізації програм та стратегії цифровізації. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 2. С. 209-216.
2. Федірко Н. В. Цифрові компетентності суспільства як чинник формування цифрової держави добробуту. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2022_8_12 (дата звернення: 07.03.2023).
3. Клименко О. Проблема закритості інститутів публічної влади в цифровому суспільстві: порівняльний аналіз країн пострадянського простору. Соціологічні студії. 2022. № 1. С. 41-49.

Медведенко Олег Сергійович
Студент 4 курсу, ОП «Філологія»
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник: *Мітіна Олена Михайлівна*
Завідувач кафедри англійської філології та переклад
Національного університету «Одеська політехніка»,
кандидат філологічних наук, доцент

РОЛЬ ОЦИФРУВАННЯ У ЗБЕРЕЖЕННІ МОВНОГО РІЗНОМАНІТТЯ

Рідна мова є ключем до культурної ідентичності та самовираження, тому захист рідних мов є питанням прав людини. Екологія мови передбачає віддану турботу та увагу до збереження, гарантування стійкості, забезпечення здоров'я та добробуту з безперечною рівністю. Зараз філологія переосмислює себе, щоб стати дисципліною, оснащеною технологіями баз даних. Нерівномірний розвиток нашої цифрової сфери спричиняє глобальну хвилю вимирання мов. Потрібні серйозні зусилля для захисту прав людини, запобігання глобальному вимиранню мов і збільшення цифрового сліду мов, які перебувають під загрозою зникнення. Проблема застосування мов у суспільному житті об'єднаної Європи, їхнього співвідношення та співіснування посідає найважливіше місце серед усіх гуманітарних питань євроінтеграції. Отож ситуація у мовному середовищі інтегрованої Європи виглядає доволі неоднозначно та суперечливо: з одного боку, на офіційному рівні визнається рівноправність усіх мов країн-членів ЄС та декларується лінгвістична різноманітність, а з іншого – ефективне управління всією діяльністю Союзу вимагає запровадження мови (або мов) міжнаціональної комунікації [1, с.200].

Понад 99% вмісту в Інтернеті написано однією з 35 різних мов. Приблизно 6000 мов, що залишилися, розміщені у відносно невеликих «куточках» Інтернету, що робить оцифровку ключем до збереження мови, оскільки Інтернет усе більше вкорінюється в глобальному суспільстві.

Англійська мова є найпоширенішою мовою, яку ви знайдете в Інтернеті, на неї припадає трохи більше 62% письмового вмісту в Інтернеті. Ці цифри аж ніяк не є точним відображенням того, наскільки поширеною є кожна мова – англійською розмовляє приблизно 18% у всьому світі, тоді як китайською мовою розмовляють близько 14% населення світу, що становить лише 1,4% населення світу [1]. Надмірна поширеність англійської (та кількох інших мов, наприклад, перської) призводить до недостатнього представлення інших мов, причому основний тягар цього впливу несуть менш поширені та малодоступні

мови. Оскільки Інтернет відіграє значну роль у звичках людей споживати медіа, присутність мови в Інтернеті – або її відсутність – може вплинути на її довголіття, особливо у випадках, коли мова вже знаходиться під загрозою зникнення.

До широкого розповсюдження Інтернету – і комп'ютерів у цілому – відродження мови було набагато складнішим, ніж сьогодні. У спробах відродити мову до цифрових мов лінгвістам часто доводилося витрачати значну кількість часу на розробку друкованих словників і граматик на основі взаємодії з іншими носіями мови [2, с.28].

Унікальною перевагою філологічної освіти є проектне та змішане навчання з використанням передових цифрових та дистанційних технологій навчання. Дистанційне навчання є перспективною сферою розвитку освіти в умовах її цифровізації. Уже з першого курсу студентам надається унікальна можливість брати участь у міждисциплінарних проектах, працювати в контакті з великими роботодавцями – замовниками проектів, формувати індивідуальний освітній курс навчання, отримувати знання відразу в кількох галузях, необхідні для реалізації освітніх і наукові проекти, а також слухати сучасні освітні онлайн-курси на додаток до основної програми. Усе це дозволяє випускникам гідно конкурувати на ринку праці та успішно будувати кар'єру [3, с.27].

Незліченна кількість мов гине щодня, і вони продовжуватимуть гинути, як і інші носії. Звичайно, ми не можемо просто покладатися на програми для збереження цих вмираючих мов або боротьби зі світовою втратою мов. Однак це крок у правильному напрямку, оскільки він допоможе захистити мови принаймні у цифровому світі, де люди можуть отримати доступ до цих мов у будь-який час. Ці цифрові інструменти також пропонують зникаючим мовам можливість відновитися та вижити там, де кілька років тому багато з них були просто приречені.

Список використаної літератури

1. Phillipson Robert. The new linguistic imperial order: English as an EU lingua franca or lingua francenstenia? Robert Phillipson // Unions: past-present-future: Journal or Irish and Scottish Studies. Vol. 1: Issue 2. 2008. P. 200.
2. Interactive Educational Multimedia, number 8 (April 2004), pp. 24-38. http://www.ub.es/multimedia/iem
3. Thieberger. N. and Musgrave, S., 2007. Documentary linguistics and ethical issues. In: Austin, P.K. (Ed.), Language Documentation and Description, Volume 4. The Hans Rausing Endangered Languages Institute, London, pp. 26–37.

Милосердна Ірина Михайлівна
Доцент кафедри політичних теорій
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СВІТОВОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Останнє десятиліття характеризується стрімкою цифровою трансформацією, яка здійснює вплив на всі аспекти життя: від міжособистісного спілкування до геополітичних процесів, від економіки до електронного уряду (e-government) із механізмами щодо забезпечення кібербезпеки.

Якщо раніше глобалізація визначалася урядами, багатонаціональними та транснаціональними корпораціями, а також крупними фінансовими інститутами, то сьогодні все більше розширюються можливості у прийняті участі на цифрових платформах з глобальним охопленням. Цифрова трансформація та її нові інфраструктури надихають на роздуми щодо можливостей дій та форм демократичних інститутів.

Новим поштовхом у поширенні ролі цифрових технологій у житті, політичній сфері зокрема, був COVID-19, який продемонстрував можливість не тільки об'єднання людей, розширення бізнесу, проведення зустрічей політичних лідерів держав для забезпечення стабільного розвитку світового політичного процесу за допомогою цифрових технологій, але виникнення нових загроз в умовах цифровізації: посилення політичної поляризації спільноти, посилення державного контролю та моніторингу через цифрову інфраструктуру, поширювання дезінформації і підбурювання до насильства. Маніпулювання цифровими технологіями в різних політичних цілях постійно підкріплює урок про те, що інновації самі по собі не мають цінності; їхня цінність визначається тим, як люди їх використовують.

Провідні держави світи спрямовують свою політику на озброєння, засвоєння та контроль цифрових технологій, відбувається формування технологічних сфер впливу, глобального цифрового порядку. В цілому, під глобальним цифровим порядком можна розуміти сукупність технічних, економічних, політичних та нормативних методів, які визначають світові інформаційні потоки.

Як зазначають Х. Рінгоф та Х. Торребланка, все більший технологічний вплив на світовий політичний процес та глобальну економіку, поширює Китай, який за допомогою ініціативи «Цифровий шовковий шлях» (DSR), як складової частини «Пояс та шлях» (BRI), розширює свою роль як лідера в розробці технологій, формуванні глобальної інфраструктури та ринків. Проте Китай стикається із

сильною конкуренцією із США та Європейським Союзом за посилення впливу в міжнародних органах щодо впровадження стандартів.

Так, у грудні 2021 року ЄС представив «Глобальний шлюз» (the Global Gateway) – план щодо підтримки розвитку інфраструктури по всьому світу, мобілізації фінансів у 2021-2027 рр. на проєкти щодо створення комунікаційних можливостей, зокрема, у цифровій сфері, у сфері клімату та енергетики, транспорту, охорони здоров'я та наукових досліджень. Прагнення ЄС до «цифрового суверенітету» виступає як посилення конкуренції для Китаю.

Впровадження цифрових технологій в світовий політичний процес демонструє ініціативи на перетині геополітики та технологій: формування цифрового партнерства між Японією та Сінгапуром, торгові та технологічні ради ЄС-США та ЄС-Індія, Стратегічний компас та Глобальний шлюз. З іншої сторони, спостерігається формування та посилення альянсу між Китаєм та Росією щодо прискорення технологічного відриву від Заходу.

В цілому, цифрові технології виступають як ресурс перетворення держави в глобального технологічного гравця, який здатний підтримувати та реалізовувати свої інтереси та цінності як всередині держави, так й на світовій арені, в конкуренції та співробітництві з іншими державами. В умовах формування глобального цифрового порядку для забезпечення своїх геополітичних інтересів держави використовують економічну та технологічну взаємозалежність і технологія стає важливим елементом суверенітету, влади та протистояння кібернетичним атакам. Але такий новий цифровий порядок передбачає й спільну роботу щодо впровадження демократичних цінностей в технологічні норми та управління на глобальному рівні на основі політичних напрямків: цінності, безпека та ринки.

Слід також відзначити, що при впровадженні та посиленні цифрових технологій перед державами повстають спільні проблеми: створення балансу між громадянськими правами, соціально-економічним і політичним розвитком та національною безпекою в аналогову та цифровому світі.

Список використаної літератури

1. Alex He (2022) The Digital Silk Road and China's Influence on Standard Setting. URL : https://www.cigionline.org/publications/the-digital-silk-road-and-chinas-influence-on-standard-setting/
2. Ringhof Julian, Torreblanca José Ignacio (2022) The geopolitics of technology: How the EU can become a global player. URL : https://ecfr.eu/publication/the-geopolitics-of-technology-how-the-eu-can-become-a-global-player/
3. Tagliapietra Simone (2022) The Global Gateway: an overview URL : https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/Global%20Gateway%208-1-22.pdf

Нечепуренко Катаріна Григорівна
Студентка 2 курсу ОП «Соціологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Каретна Ольга Олександрівна*
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАСИЛЛЯ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ЖІНКИ В СУЧАСНІЙ СІМ'Ї

На сьогоднішній день приблизно кожна п'ять жінка страждає від домашнього насильства. Період пандемії, війна є одним із основних факторів збільшення статистики домашнього насильства.

Безліч теорій та підходів, що мають на меті власне вивчення домашнього насильства, можна розділити на 3 основні групи: 1) концепції соціально-історичної спрямованості у вивченні насильства в сім'ї; 2) концепції індивідуально-психологічної обумовленості насильства в сім'ї; 3) концепції, в яких сім'я розглядається як системне утворення [1, с. 29].

Перший підхід розглядає насильство як соціальну проблему, що виникла через відсутність гендерного паритету в суспільстві, а також через домінантне становище чоловіків, що історично склалося в суспільстві, в суспільних відносинах.

Наступний напрямок у пізнанні домашнього насильства поєднує доктрини, що виводять насильство з природи людини. Передбачається, що є природжені нахили, які штовхають людину на інстинкти насильства.

Третій, системний підхід зосереджений на походження та форми насильства, осягненні особливостей взаємодії, динаміки спілкування, процесу вирішення розбратів у сім'ї. У рамках цього підходу «насильство» у широкому розумінні явища асоціюється з будь-якою лімітацією як фізичних, так і моральних, естетичних та інших духовних перспектив людини.

Що ж до причин домашнього насильства, то гендерна нерівність і прояви дискримінації за ознакою статі, тобто необґрунтоване надання певних переваг чи, навпаки, утискання прав слабшого, сягають у далеке минуле. Домашнє насильство тривалий час у багатьох державах не вважалося злочином, воно розглядалося як форма належної поведінки. Огляд нормативних джерел різних епох і країн ясно вказує на те, що домашнє насильство обумовлено особливостями традицій, національних цінностей, релігії та культури. Як в Україні, так і за

кордоном держави дозволяли використання насильства в сім'ї чи інших сферах життя людини, або просто не спростовувала звичаїв і традицій встановлених у цій сфері.

Звернемо увагу на причини, які не дозволяють жінці залишити свого кривдника. Як правило, вони не виступають одним фактором: це і соціально-економічні фактори, і психологічні складнощі. У нових суспільних умовах жінка часто перебуває у фізичній залежності від чоловіка та потребує матеріальної підтримки для виховання дітей. Окремим комплексом є житлові труднощі та нездійсненність знайти тимчасове чи постійне житло для себе та своїх дітей. На тлі загального економічного регресу та масового безробіття жінка вважає себе беззахисною, а отже економічно прив'язаною до чоловіка. Часто жінка не хоче «залишати дітей без батька» або вважає, що їй самій буде важко виховувати дітей (те, що чоловік і так зневажає свої батьківські обов'язки, зазвичай не береться до уваги). Значну роль грає і ставлення оточення: «краще будь-який чоловік, ніж взагалі без нього» [2, с. 4].

Статистичні дослідження показують, що 3.65 мільйонів жінок зазнали фізичного та/або сексуального насильства з боку інтимного партнера. В Україні понад чверть жінок (26%) мали ознаки фізичного та/або сексуального насилля від поточного чи попереднього партнера. Дві третини жінок (65%) зазнавали психологічного насильства з боку інтимного партнера, що значно перевищує відповідний середній показник ЄС (43%) і вище, ніж у будь-якій країні ЄС. Втім, лише 7% жінок, які зазнали насильства з боку поточного партнера, і 12% жінок, які зазнали насильства з боку попереднього партнера, повідомили про такі моменти в поліцію. Розглядаючи, що 52% жінок, які зазнали насильства з боку інтимного партнера, отримали фізичні наслідки від найжорстокішого випадку насильства, мабуть, що про більш жорстокі форми насильства заявляють рідко [3, с. 61].

Список використаної літератури

1. Дмитренко М.І., Тропін М.В., Власов П.О. Попередження насильства в сім'ї / М.І. Дмитренко, М.В. Тропін, П.О. Власов. - Дніпро. – 2001. – 50 с.
2. Жінка в Україні / Четверта Всесвітня конференція зі становища жінок, 1995. – С.
3. Organization for Security and Co-operation in Europe. Добробут і безпека жінок – 2019 – 61 с.

Погребна Яна Юріївна
Студентка 3 курсу ОП «Соціологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Каретна Ольга Олександрівна*
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Під час війни, збройних конфліктів, коли під загрозою безпека та життя учнів і вчителів, у суспільстві залишається потреба в безперервному навчанні, доступі до освіти незалежно від ситуації та обставин, а також безпека людини-роблять дистанційну освіту дуже важливою.

На сьогоднішній день дистанційне навчання стало ефективним способом надання освіти в умовах, коли свобода пересування та доступ до навчальних закладів були обмежені. Це стало можливим завдяки використанню інформаційних технологій, дистанційного навчання, інтерактивності та комунікації між викладачами та студентами. Цей метод навчання забезпечив збереження академічної успішності студентів та допоміг зберегти мотивацію до навчання в умовах військових дій.

Актуальність цього питання полягає в тому, що збройний конфлікт порушує нормальний освітній процес і позбавляє молодь можливості отримувати якісну освіту. У зонах конфлікту дистанційна освіта є єдиним способом забезпечити продовження освітнього процесу та зберегти можливість отримання освіти. Більше того, дистанційна освіта набуває все більшого значення в епоху сучасних інформаційних технологій, ще за часів епохи епідемії COVID-19 навчальні заклади змушені переходити на дистанційне навчання, щоб забезпечити безпеку учнів та вчителів. Тому вирішення цих питань є важливим у контексті забезпечення доступу та безперервності освіти в умовах надзвичайних ситуацій.

Серйозне ставлення студентів і викладачів до дистанційної освіти є важливим фактором для ефективного навчання у воєнний час. Студенти повинні дотримуватися розкладу курсу та брати активну участь у дистанційному навчанні, а викладачі - вчасно готувати якісні матеріали для своїх курсів і забезпечувати комунікацію зі студентами. Ще одним важливим елементом успішної дистанційної освіти є використання спеціалізованих навчальних платформ і програм, які дозволяють студентам і викладачам спілкуватися і взаємодіяти один з одним [1].

Досвід дистанційної освіти у воєнний час показує, що серйозність і дисциплінованість студентів і викладачів у навчанні можуть сприяти успіху навчального процесу. Приклад конфлікту в Сирії показує, що дистанційна освіта може допомогти забезпечити безперервне навчання і доступ до освіти навіть у складних ситуаціях. Дослідження також показують, що успіх дистанційної освіти залежить від того, наскільки серйозно студенти і викладачі ставляться до процесу навчання і беруть активну участь у заняттях [2].

Використання дистанційного навчання у воєнний час також пов'язане зі значними труднощами. Однією з головних проблем є доступ до інтернету та комп'ютерів, особливо в умовах війни, коли інфраструктура може бути пошкоджена або зруйнована. Іншою проблемою є брак кваліфікованих викладачів та сприяння процесу дистанційного навчання, що може вплинути на якість освіти та набуття необхідних знань. Дослідження показали, що використання дистанційної освіти у воєнний час пов'язане з низкою проблем і викликів [3].

Дистанційне навчання у воєнний час має багато переваг над традиційним навчанням у класі. По-перше, дистанційна освіта дає учням можливість навчатися і розвиватися, де б вони не знаходилися. Це особливо важливо у воєнний час, коли мобільність ускладнена і небезпечна.

Друга перевага полягає в тому, що дистанційне навчання може дати слухачам гнучкий графік навчання, що особливо важливо для слухачів у воєнний час. Це особливо важливо для слухачів у воєнний час, оскільки дозволяє їм навчатися у більш гнучкий спосіб, що особливо важливо для слухачів у воєнний час. Крім того, дистанційне навчання надає доступ до таких ресурсів, як інтерактивні навчальні посібники та відеоуроки, які можуть допомогти покращити навчання.

Тому використання дистанційної освіти у воєнний час є актуальною темою, яка стикається з низкою викликів і проблем. Тим не менш, дослідження показали, що за умови належної організації та підготовки викладачів і студентів дистанційна освіта може бути ефективним інструментом забезпечення доступу до освіти у воєнний час. Слід також звернути увагу на необхідність забезпечення доступу до необхідного апаратного та програмного забезпечення, а також постійного підвищення якості та ефективності дистанційної освіти. Надання дистанційної освіти у воєнний час забезпечує безперервність освіти та готує нове покоління професіоналів, які володіють знаннями та навичками, необхідними для відновлення країни та досягнення миру.

Список використаної літератури
1. Wang, Q., Chen, L., & Liang, Y. (2020). Online Learning in the Time of COVID-19: A Meta-Analysis. Journal of Educational Computing Research, 58(1), 166-182.
2. Smith, R. (2020). Distance Learning in Syria: Challenges, Opportunities, and Lessons Learned. Journal of Education and Practice, 11(2), 121-131.
3. Koseoglu, S., & Koseoglu, M. A. (2019). Distance Education and Its Opportunities and Threats in the Context of War and Peace. The Turkish Online Journal of Educational Technology, 18(1), 128-141.

Сєра Ольга Вікторівна
Студентка 3 курсу ОП «Соціологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Ярова Ліліана Вікторівна*
Завідувач кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор політичних наук, професор

ВІКОВІ ТА СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ БУЛІНГУ У ДІТЕЙ

Форми агресивної поведінки спостерігаються у більшості молодших школярів. У той же час у деяких дітей виявлялася більш виражена схильність до агресії за такими ознаками:

1. Висока частота агресивної поведінки – протягом періоду спостереження вони проявили не менше 4-х актів агресивної поведінки, спрямованих на завдання шкоди одноліткам, тоді як інші діти виявляли не більше одного;
2. Переважає пряма фізична агресія – якщо більшість учнів найімовірніше виявляють вербальну агресію, то ці діти часто застосовують пряме фізичне насильство;
3. Наявність ворожих агресивних дій, спрямованих на досягнення будь-якої мети, тоді як у інших школярів – на фізичний біль чи страждання однолітків [2, с. 34].

Особливості булінгу в підлітковому середовищі. Показник популярності підлітків у природному середовищі був пов'язаний з про соціальною та асоціальною поведінкою. Дослідження групи хлопчиків 4-6 класів показує, що, з одного боку, центральне місце в їхній системі взаємин займають «зразкові хлопчики», яких сприймають як неагресивних, спортивних лідерів, старанними та товариськими, а з іншого – «круті хлопці», яких сприймають як популярних, агресивних та фізично розвинених. З віком та у більш «вуличному» середовищі популярність «поганих хлопчиків» зростає. Порівняно з іншими школярами, вони мають більше друзів,

вищий соціометричний ранг і більший успіх у дівчаток. А оскільки кривдники (агресори) вибирають друзів, які також агресивні, цькування часто стає груповою діяльністю. Це ще більше ускладнює індивідуальний опір, допомагаючи криміналізувати загальну атмосферу в шкільному середовищі [2, с. 36].

Якщо у дітей 10-11 років переважала фізична агресія, то після дорослішання у 14-15 років – вербальна. Однак це не було пов'язано зі зниженням фізичної агресії з віком. Найбільша частота всіх форм агресії (як вербальної, так і фізичної) була виявлена у віці 14-15 років. Але динаміка зростання фізичної та вербальної агресії була різною з віком: показники фізичної агресії дещо зросли, проте не сильно. Але вербальна агресія зростає швидше порівняно з фізичною [1, с. 26].

Можна відзначити також, що у молодшому віці (10-11 років) між різними формами агресії існує досить слабка диференціація. Тобто хоч вони і виражені неоднаково, але відмінності між ними щодо частоти застосування невеликі. У віці ж 14-15 років між різними формами агресії виявляються більш чіткі та явні відмінності. Агресивна поведінка підлітків виражається у ворожості, словесній лайці, нахабстві, непокірності та негативізмі, постійній брехні, прогулах і вандалізмі. Діти які попадають в дану категорію порушень зазвичай навіть не намагаються приховати свою антисоціальну поведінку. Вони часто рано починають залучатися до сексуальних відносин, курити, вживати алкоголь та наркотики. Агресивна асоціальна поведінка може проявлятися у вигляді хуліганства, фізичної агресії, жорстокого поводження з однолітками. У важких випадках спостерігалися дезорганізована поведінка, крадіжки, фізичне насильство. Більшість дітей, які класифікуються як агресори, мають низьку самооцінку, хоча іноді вони демонструють образи жорстокості, та зверхності.

Дійсно, при розгляді структури відмінностей між дівчатами і хлопцями, присутні всі дані моделі характеру для їх вікової категорії.

На підставі теоретичного аналізу можна зробити порівняльний аналіз гендерних досліджень у різних країнах. У Греції за критеріями популярності школярів у хлопчиків булінг збільшує їх статус, робить більш популярними, в той час у дівчат цей показник навпаки зменшується. В Португалії булінг більш розповсюджений в школярів з нижчих соціальних верств. В Бразилії булінг поширений в хлопчиків, і більше пов'язаний з сексуальними домаганнями. В Фінляндії досліджено що у хлопців-булерів частіше в дорослому віці виявляються психіатричні проблеми, депресивність та тривожність. В Австралії хлопчики частіше беруть

участь в булінгу, але негативне ставлення батьків саме до дівочого булінгу.

Список використаної літератури

1. Джуська А. В., & Джуський В. В. (2019). Булінг–порушення права дитини на повагу до її гідності. Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського. Серія: Юридичні науки, (30 (69),№ 2), – С. 26-33.
2. Лалак Н. В., Майборода Е., & Пеняк В. С. (2019). Булінг в освітньому середовищі сучасного закладу загальної середньої освіти: теоретичний аспект. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія, (1), – С. 34.

Трюханов Нікіта Валерійович
студент 4 курсу ОП «Соціологія»,
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник*: Каретна Ольга Олександрівна*
доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї В УКРАЇНІ

Трансформації інституту сім'ї – це комплекс явищ, що спостерігаються в більшості країн світу і протягом останніх років зміни стрімко відбуваються в нашій країні.

Сучасна українська дослідниця Тетяна Медіна виділяє фактори, які сприяють трансформації сучасної сім'ї, умовно поділяючи їх на три категорії: цивілізаційні, історичні та ціннісні [1, с. 188].

До категорії цивілізаційних факторів можна віднести чинники, які є загальними як для східної, так і для західної цивілізації, в тому числі й для України. У цьому випадку йдеться про загальну модернізацію суспільства, зокрема зростання виробничої зайнятості, та економічну самостійність жінок, їхній вплив на динаміку сім'ї, соціальне визнання нетрадиційних форм сімейних відносин, зміну орієнтації на соціально - особистісний тип сімї.

У країнах пострадянського простору цивілізаційні фактори впливу на розвиток інституту сім'ї поглиблюються особливими історичними чинниками, що складають другу категорію факторів.

Третя категорія чинників впливу на функціонування та розвиток інституту сім'ї включає ціннісні фактори. Дана категорія чинників тісно пов'язана з попередньою - історичною, оскільки зміни суспільних цінностей та норм відбувались паралельно зі змінами соціальними, політичними, економічними. Якщо в Західній Європі такі зміни відбувались повільно та поступово, то ціннісний підхід демонструє, що

в країнах пострадянського простору вони відбувались протягом незвичайно короткого періоду, що само по собі є незвичним.

До основних тенденцій структурних зрушень сучасної української сім'ї треба віднести спрощення сімейної структури. Найбільш поширена в Україні – нуклеарна або проста сім'я, що складається із двох поколінь – батьків та дітей. Завдяки спрощенню структури, сім'я краще пристосована до сучасного життя порівняно з традиційною, три поколінною та розгалуженою [2, с. 101].

Раніше сім'я трималася на зовнішніх, формальних факторах: закон, звичаї, громадська думка, традиції, авторитет глави сім'ї, чітка дисципліна, ритуали. На зміну приходить нова форма сім'ї - товариська. Вона менше залежить від зовнішніх чинників, від тиску суспільства. Основними стають міжособистісні стосунки, взаєморозуміння та дружні відносини.

В сучасній сім'ї відбувається перехід від традиційної авторитарної сім'ї до сучасної егалітарної, демократичної, що посилює конфлікти в сім'ї. Економічний спад упродовж ряду років призвів до того, що в Україні демографічна ситуація вже не керується з боку держави і набуває різко негативного характеру

У структурі сім'ї розрізняють структуру сімейних ролей, сімейні підсистеми і межі між ними, що є своєрідними механізмами, за допомогою яких сім'ї виконують свої функції.

Сучасні структурні зрушення не пов'язані виключно з традиціями або матеріальними ресурсами. Велике значення у статусно-рольовому становленні української родини набуває комунікативний процес. Необмеженому пануванню чоловіка завдяки економічним ресурсам та владним повноваженням протистоять комунікації та суспільний престиж, які створюють умови для підвищення статусу молодшого покоління. При цьому локальна сімейна структура трансформується в обширно інформаційно-комунікативну мережу.

Відбулась еволюція поглядів на сексуальну мораль, яка послабила соціальний контроль, що в свою чергу привело до анонімності сексуальної поведінки, збереження секретності позашлюбних зв'язків, діяльності широкої мережі засобів масової інформації, які проголошують вільне статеве кохання. Нетрадиційні стилі, форми сімейного життя стали визнаватися громадською думкою, аналізуватися в науковій літературі. У XX ст. зміна послідовності подій, що формують сім'ю, і, більше того, лояльність суспільства до цих змін у сфері шлюбу та сім'ї стала настільки очевидною, що американський антрополог М. Мід констатувала існування так званого двоступеневого шлюбу. Перший ступінь – так званий «індивідуальний шлюб», в який вступають з метою сексуального співжиття без народження дітей (цей шлюб часто не реєструють). Другий ступінь – «батьківський шлюб»

виникає зазвичай з метою народження дітей. «Батьківський» шлюб міцніший, «індивідуальний» може служити підготовкою до другого ступеня. Статистика підтверджує правоту спостережень М. Мід [3 с. 71-72].

Більшість сучасних досліджень з сімейної проблематики свідчать про те, що дошлюбне співжиття охоплює все більшу кількість населення. Головною тенденцію, що висвітлює зміну лідерства, проголошується трансформація традиційного патріархального укладу українській сім'ї на егалітарний. Головним наслідком статусно-рольових трансформацій традиційної української сім'ї є вивільнення сучасних жінок від традиційних сімейних ролей. Сучасна українська жінка не тільки працює й робить кар'єру, а створює новий образ жінки. Оскільки сьогодні жінки стають менш залежними від чоловіків фінансово, шлюб втрачає свої колишні характеристики так званого (необхідного економічного партнерства). Наразі багато жінок заробляють самостійно, повністю забезпечуючи себе самі, тому вони виходять заміж заради рівноправного союзу або не одружуються взагалі.

Сучасна українська молода жінка менш упереджена у своєму ставленні до шлюбу, аніж її мати. Вона чітко усвідомлює необхідність у самореалізації в професійному, творчому, інтелектуальній сферах, а не лише в тому щоб продовжувати підтримувати загальноприйняту суспільну роль жінки як матері та дружини [4, с. 82].

Статус чоловіка в української сім'ї не є однозначно пов'язаним із лідерством, як це прийнято у сім'ях патріархального типу. Завдяки цьому, статусно-рольові відносини, що набувають динамізму, справляють враження недостатньо керованих та неструктурованих процесів тільки на перший погляд.

Таким чином, можна зробити висновок, що становлення статусно-рольової структури традиційної української сім'ї відбувалося одночасно під впливом фундаментальних історико - культурних та ситуативних факторів. Це уповільнило процес розмивання кровноспоріднених стосунків української сім'ї, які набули статусу фонових. Значення кровноспоріднених стосунків для української сім'ї, перш за все, підвищує сімейний статус жінки. Отже для статусно-рольової структури української сім'ї не характерне асиметричне зростання статусу чоловіка над статусом жінки. Навпаки, головною особливістю статусно-рольової структури традиційної української сім'ї є традиційно симетричні подружні стосунки.

Список використаної літератури

1. Медіна Т., Кушнір. О Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні. Релігія та Соціум. – 2015. №1. С. 185–191.
2. Медіна Т. Демографічні процеси у сучасній Україні: соціологічний аналіз. Політехніка. – 2010. №4. С. 99–104.

3. Медіна Т. Незареєстрований шлюб як форма сучасних сімейно–шлюбних відносин. Нова парадигма. – 2016. – №130. С. 62– 74.
4. Борщ К. К. Трансформація статусно-рольових характеристик сучасної сім'ї в Україні. Наукові праці. Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер. : Соціологія. – 2012. – №189 (Том 201). С. 81– 84.

Федоренко Наталія Андріївна
Студентка 4 курсу, ОП «Філологія»
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник: *Мітіна Олена Михайлівна*
Завідувач кафедри англійської філології та перекладу
Національного університету «Одеська політехніка»,
кандидат філологічних наук, доцент

NEW CHALLENGES TO GENDER EQUALITY AND WOMEN'S RIGHTS

Why do we talk about social justice? First of all, it is a context that allows us to form a broader framework than when we talk about some vulnerable groups. Women are one of the vulnerable groups. Others include internally displaced persons, people with disabilities, and migrants. When we mean social justice we are not only talking about equal rights and opportunities, but also about the fact that the starting conditions also matter. It is not enough simply to provide equal, barrier-free access or opportunities at the legislative level. Social justice allows us to look at privilege at the root of change.

Unfortunately, today in Ukraine most of the household chores are entrusted to women. The start of a full-scale war in Ukraine led to an economic and humanitarian crisis and complicated the situation with human rights in the country in general and among women in particular. Within the framework of the system for monitoring and responding to violations of the rights of key communities - REAct, 2,400 appeals regarding the violation of the rights of key communities in Ukraine were registered, almost a third of them are related to russia's invasion of the territory of Ukraine. Women's appeals make up about 40% [1].

Ukrainian women fight, Ukrainian women pull out the wounded as paramedics and collect hundreds of thousands of hryvnias in volunteer aid to the Armed Forces of Ukraine. However, women also take an active part in the armed forces: military women make up 12% of the personnel of the Armed Forces of Ukraine, women make up 22% of the entire personnel of the Armed Forces [2]. Nevertheless, we must admit that men are the majority at the front. And so, in conditions where men fight and women take care of children, a stereotypical picture is fixed. Even in relatively peaceful times,

Ukrainian women remained a vulnerable group both economically and socially. Now, due to a new wave of Russian aggression, their vulnerable status has only worsened [3].

In couples where men fight, it is the women who are forced to take sole responsibility for the fate of the family. And to do things that were not done before - to find yourself in new professions, to arrange life in unfamiliar countries, to learn languages, to try to take care of the children's future. It is difficult for them due to the impossibility of staying at home and sometimes they have to fight off accusations of leaving for other countries. Women learn foreign languages, see how institutions in other countries work, how other societies are organized from the inside. Most of the women who left now had never been abroad before, and if they had, it was only for a few days on vacation. In such a short time, it is impossible to adopt new useful practices common to another community. We hope that women who will return to Ukraine will have more qualitative requests regarding part of the social processes. That is, European integration will not be some abstract idea for them, but will acquire a real meaning [4].

On the one hand, the children who are currently studying abroad are learning foreign languages, and on the other hand, their parents, especially those who are finishing the 10th-11th grade, will do everything possible to ensure that they stay there. After you physically enter the space of a school, for example, in Germany, it is extremely difficult to return to the premises of Ukrainian educational institutions. The same applies to universities. The best students go abroad, and ten percent, no more, return. This is a great threat, but it can also become an opportunity if the state offers university graduates good reasons to return to Ukraine. The only thing that guarantees the return of our students and teachers is to show that everything will be radically different in Ukraine. Only then will a great threat become a great opportunity. But one should not hope that people will return only out of a sense of patriotism. Not far behind are corrupt universities with imitation of scientific activity and ridiculous salaries.

If women were able to organize huge logistical chains for humanitarian aid, set up the rear, then they will be able to be deputies, at least in their local councils. We hope that this opportunity will not be lost. War is a story of great suffering, but also of great victories.

References

1. Війна в Україні та права жінок… https://www.prostir.ua/?news=vijna-v-ukrajini-ta-prava-zhinok-rejestratsiya-na-seriyu-vebinariv-vid-react-dlya-zapobihannya-nasylstvu
2. Ukrainer (березень 2022 р.). «Зі зброєю чи без. Українські жінки захищають свою державу». https://ukrainer.net/zhinky/
3. Esping-Andersen G. The Incomplete Revolution. Adapting to Women's New Roles / Gosta Esping-Andersen. – Cambridge : Polity Press, 2010. 214 p.
4. Оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні: огляд вторинних даних (від 29 березня 2022 р.) підготовлений ООН Жінки у партнерстві з CARE International. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2022-05/UNWomen_BRIEF_A4_2022_UKR-1.pdf

Шевчук Роман Володимирович
Докторант кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної Академії управління персоналом,
кандидат медичних наук
Семенець-Орлова Інна Андріївна
Директор Навчально-наукового інституту управління,
економіки та бізнесу
Міжрегіональної Академії управління персоналом,
доктор наук з державного управління, професор

ВИКЛИКИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Варто підкреслити, дослідження та виокремлення проблем та перешкод щодо реформування системи охорони здоров'я є пріоритетним, а на результатах таких досліджень має бути побудований дієвий механізм для прийняття ефективних публічно-управлінських рішень та для одночасного використання адміністративних інструментів і технологій, які, в подальшому, сприятимуть поліпшенню роботи усіх елементів такої системи.

Необхідно звернути увагу, що з початку повномасштабної війни на всій території України – атак з боку російських військ зазнало 869 медичних закладів в Україні, 123 об'єкти, на жаль, не підлягають відновленню. Росія не припиняє обстрілювати українські лікарні, амбулаторії та аптеки. З 24 лютого країна-терорист вбила щонайменше 18 медичних працівників, понад 50 – зазнали поранень [1].

Сучасна дослідниця і аналітикиня у галузі охорони здоров'я А. Котляр стверджує, що: «статистика НСЗУ свідчить про те, що установа не володіє інформацією про реальну кількість лікарів в Україні, тому не може правильно сформувати ефективну Програму медичних гарантій для населення» [1].

Сучасний дослідник, В. Карлаш зазначає, що: «кожного року зростає потреба в одержанні громадянами України якісного медичного обслуговування від держави». Відповідно, виникає процес збільшення витрат бюджетних коштів та обсягів використаних ресурсів через низку факторів, серед яких: підвищення темпів старіння населення держави, недотримання громадянами здорового способу життя, зміна характеру та прогресивність хвороби тощо.

До того ж, наразі, формується тенденція до підвищення вартості надання медичних послуг через підвищення кваліфікаційного рівня лікарів та впровадження у медичну сферу інноваційних технологій, що, відповідно, зумовлює зростання вимог громадян щодо якості таких послуг.

Варто додати, що з 2018 року було розпочато впровадження медичної реформи в Україні. У першу чергу, була оновлена законодавча база системи охорони здоров'я. Наступним кроком, стала реалізація програми щодо функціонування абсолютно нової системи надання первинної медичної допомоги. Її суть полягає у прямій залежності заробітної плати лікаря загальної практики – сімейної медицини, чи педіатра, від кількості його пацієнтів.

Окремо необхідно відмітити, що суть функціонування такої системи полягає за наступними: пацієнт обирає лікаря загальної практики – сімейної медицини, або педіатра, разом вони здійснюють укладання електронної декларації про надання медичного обслуговування. Після цього, з державного бюджету здійснюється фінансування на розрахунковий рахунок відповідної лікарні, в повному розмірі, за надання медичних послуг та певного комплексу аналізів. Здійснення медичного обслуговування може проходити у вигляді надання двох пакетів послуг:

– «червоний пакет» – комплекс медичних послуг, оплату за використання яких здійснює, безпосередньо, сам пацієнт (стоматологічне обслуговування, окрім екстрених випадків, естетична хірургія та прийом до вузьких спеціалістів без направлення лікаря загальної практики – сімейної медицини тощо);

– «зелений пакет» – комплекс медичних послуг, оплату за який здійснює, у повному обсязі, держава з бюджету (надання первинної, невідкладної та паліативної допомоги).

Відмінності нової реформованої системи охорони здоров'я від старої системи полягає у тому, що держава, замість утримання за рахунок бюджетних коштів закладів медичного обслуговування, які надають безоплатні послуги, переходить до бюджетних закупівель відповідних послуг у таких закладах. Отже, тепер з державного бюджету не виділяються кошти для утримання закладів з надання медичного обслуговування для населення, згідно із затвердженим

кошторисом, а використовується абсолютно новий принцип фінансування.

Необхідно зазначити, що на думку таких дослідників як Ю. Сенюк та З. Надюк: «проведення реформування у сфері охорони здоров'я направлене на модернізацію процесів публічного адміністрування нею та вдосконалення правового забезпечення її державно-управлінських відносин» [8]. Так, існує ряд негативних факторів, які можуть вплинути на результати впровадження такої реформи, знизити ефективність заходів та викликати незадоволення серед медичних працівників та громадян.

Очевидно, що, теоретично комплексні зміни моделі, які пов'язані зі споживчим вибором громадян, повинні позитивно впливати на тенденцію підвищення якості надання медичних послуг. Але в ситуації обмеженості бюджетних коштів на розвиток галузі охорони здоров'я, є характерна специфіка переходу до вищезазначеної моделі: необхідна реалізація заходів для раціоналізації попиту на послуги медичного обслуговування, що зумовлює подовження терміну очікування на деякі їх види. Обмеження доступу до деяких видів послуг може викликати підвищення рівня незадоволеності населення і прискорити темпи розвитку альтернативних моделей фінансування з надмірним «розмахом».

Також, на думку О. Гончарова в ситуації затягування процесів реформування системи охорони здоров'я, існує можливість виникнення необ'єктивного розподілу фінансових ресурсів на оплату послуг, що може бути спричинене впливом відповідних споживчих рішень пацієнтів.

Отже, доцільно констатувати, що ситуація сьогодення в Україні з обмеженістю обсягів бюджетних коштів, що виділяються для фінансування ефективного функціонування системи охорони здоров'я, призводить до неможливості підвищення якості надання медичних послуг громадянам.

Список використаної літератури

1. Котляр А. «Війна та схеми в медицині». https://zn.ua/SOCIUM/vojna-i-skhemy-v-meditsine.html

2. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Украйні на період 2015–2020 року. URL :https://uoz.cn.ua/strategiya.pdf

СЕКЦІЯ 3

ЦІННІСНИЙ ВИМІР ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Vasylets Olha Ivanivna
Lecturer at the Department of Sociology of the Igor Sikorsky National Technical University of Ukraine
Morgun Olga Volodymyrivna
a female student at the Department of Sociology of the Igor Sikorsky National Technical University of Ukraine

SOCIAL CONFLICTS IN THE DIGITAL SOCIETY

The social phenomenon as an explanatory factor for the development of centripetal and centrifugal tendencies of historical movement has always been controversial. Changes in value orientations and the economic basis of these changes: means of production, industrial relations, global and local dynamics – all this had an impact on the level of social conflicts.

Fears that new technologies will bring significant changes to the labor market at present have their basis. This applies to the phenomenon of employment, in particular. Freeing people from their usual work is not the factor that stabilizes society. Proposals to establish unconditional monetary material income for a person at the level of the basic (for proper country) level of reproduction only slows down the unfolding of contradictions. But delaying in the conflict space leads to an exacerbation of the course of the conflict itself, when it will no longer be possible to avoid it. Explaining it is not enough. Researchers of socio-behavioral discourse, specialists and experts of public opinion need to work out practical algorithms for harmonizing new distributions.

Optimum management decisions are based on the effectiveness of social mechanisms. Institutionalization of social interactions in their new, hybrid (online and offline) format is able to solidify society. To counteract the growth of conflict tension. Schisms between different actors have historically intensified with the advent of new means of production, but digital technologies have taken these oppositions to a new level.

Values can both unite and divide society. They are less durable compared to needs. An important factor in the nature of their deployment is

that they themselves are a factor of socialization. But the traditionally conservative character of the main institution implementing their assimilation (education) contradicts the requirements of rapid transformations in the labor market. With local technical changes, social conflict does not pose a threat to the orderly functioning of social practices. After all, the way of life and activity for specific individuals and groups is not subject to turbulent influence. A different situation arises in the conditions of the formation of a global network community. The movement of capital (human capital, in particular), which is not hindered by Covid-19. The remote nature of work clearly divides citizens into territorially fixed and conditionally free ones.

Programs of social protection, support of patriotic attitude for these large population groups should be worked out in different ways. It is necessary to take into consideration the fact that each individual is «interwoven» into the network of social ties. At the same time, with the weakening of traditional corporate formats, interest in cultural and political associations is increasing as the attention to family history and the history of the country as well. No soft power in handling with these narratives, they can serve as factors of conflict.

We can realize, that the social reality in modern society has «network character», due to the mass distribution research on Internet technology. «Networks have an internal structure, and power in network organizations is all more increases, and network structures not only provide opportunities for development, but also often there are limitations for further effective functioning» (Castells M.,2009). Anxiety about neural networks that will deprive real people of their earnings is understandable. It is even greater than the fear that a soulless artificial intelligence will harm a person in the physical sense of the word. But development without risk is a questionable matter. We can only hope for its evolutionary character and sustainability as a desired normative. The dialectic of the discrepancy between the goal and the result has an objective character. Which is not evidence of necessarily negative features of progress. Transformations of activity on the labor market also create new opportunities for people's self-realization. «Artificial intelligence experts are already offered vacancies in Ukraine There are already vacancies for ChatGPT AI experts in Ukraine. As a reminder, ChatGPT, which can communicate with any Internet user using artificial intelligence (AI), appeared in Ukraine recently, on February 18, 2023. However, over the past month, not only thousands of Ukrainians have communicated with AI, but specialists with knowledge of ChatGPT are already needed for work. The level of salaries for specialists with knowledge of ChatGPT is completely different, it ranges from 9 to 120 thousand UAH, writes «Economichna Pravda» with reference to a study by Work.ua. As of today, March 16, there are 16 vacancies that require knowledge of AI»

(Kunets, 2023). We can see, that problematization occurs not so much in the area of profitability, but in the nature and formats of employment. It is worth remembering that the class approach has not yet exhausted its explanatory potential. And according to the methodology of the latter, the position of an individual (group of individuals) in society is determined not only by the volume of the share of social wealth that falls to them. But also the method of obtaining this share. Conflicts in the countries of young democracies arose precisely because of a similar way of redistributing national gains to crime and the oligarchy.

Current historical realities testify to the problematic nature of the information economy, on which Castells placed such high hopes. Along with modernization processes in various countries, including Ukraine, de-modernization processes are unfolding. Digital technologies do not protect against slipping into the archaic. The psychosemantics of the postmodern paves the way for fundamentalism. Intergenerational conflicts are intensifying. Conflict between representatives of various types of activity is growing. Considering the significance of the historical changes of the 21st century, we can no longer unequivocally assert that the industrial economy has exhausted its possibilities. But Castells' opinion that the information age is undergoing a radical transformation of the sphere of work is as significant as before. The scientist's opinions are being updated regarding the fact that inequality does not disappear in the network society, as well as in all others that existed before. Moreover, stratification is increasing. Accordingly, social conflict is intensifying. It is changing, spreading and gaining more and more influence on various spheres of social life.

Intergenerational conflicts as a significant dimension of social oppositions have always taken place in human history. But the growth of their destructive component in conditions of acceleration of technological changes is particularly relevant. The generation that has more work experience in the real sector of the economy disposes of its time in a different way. Industrialization implies discipline. How can modern parents raise creative children of a service society, which currently includes education, in the conditions of an indescribable amount of information that relativizes any norms? «Overall, roughly as many U.S. parents say they are raising their children similarly to how they were raised (43%) as say they are trying to take a different approach (44%). About one-in-ten parents (12%) say they’re neither trying to raise their children similarly to nor differently from how they were raised» (Kiley Hurst, Dana Braga, Shannon Greenwood and others, 2023). Desire to encourage pupils to think independently, allow them to be creative and grow, has some contradictions in an effort «to give them opportunities to explore the world in a safe and supported way». Even according to psychophysiological signs, far from everyone be flexible in the formation of working hours and prerequisites part-time reading.

In this way, we are convinced of how the changes in the means of production lead to changes in production relations. And the entire system of social interactions is being reformatted. They undergo changes in the form and methods of power organization. So, we have a good reason and practical need for the development analytical and synthetic consideration of historical events and modern realities. To get the recognition of the role and significance of conflicts in socio-cultural and economic dynamics, digital society included. And to work on mitigating social conflicts using the possibilities of modern technologies in the broadest sense of the word.

References

1. Castells M. Communication Power. – USA: Oxford University Press, 2009.
2. Kunets Darya Artificial intelligence experts are already offered vacancies in Ukraine March 16, 2023 https://kiev.vgorode.ua/ukr/news/sobytyia/a1236447-fakhivtsjam-iz-roboti-zi-shtuchnim-intelektom-vzhe-proponujut-vakansiji-v-ukrajini
3. Kiley Hurst, Dana Braga, Shannon Greenwood, Chris Baronavski And Michael Keegan How Today's Parents Say Their Approach to Parenting Does – or Doesn't – Match Their Own Upbringing January 24, 2023. https://www.pewresearch.org/social-trends/2023/01/24/how-todays-parents-say-their-approach-to-parenting-does-or-doesnt-match-their-own-upbringing/

Бабарикіна Надія Анатоліївна
Доцент кафедри загальноправових та політичних наук
Національного університету «Запорізька політехніка»,
кандидат політичних наук, доцент

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОЦЕС ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розвиток цифрового суспільства сприяє оптимізації суспільних відносин. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій сприяє розширенню комунікаційних процесів, впливає на склад і статус учасників, підвищує децентралізацію прийняття управлінських рішень в державному і приватному секторі. В світі склалася нова реальність, що спонукає уряди всіх країн до цифрової трансформації. Що в свою чергу потребує вдосконалення національного законодавства, розробки державних стратегій, переведення сфери публічного управління на цифрові технології. Існуючі моделі розвитку цифрового суспільства демонструють широку варіативність в концептуальних підходах, пріоритетах, механізмах і шляхах їх реалізації. Проте ефективність їх застосування базується на культурно-цивілізаційному рівні країни, багато аспектів залежать від рівня розвитку інституційного середовища країни. [1, с.3]

Розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій має різницю між поколіннями, оскільки онлайн-комунікації є більш характерними для молоді, представників покоління Z. До прикладу, за останніми дослідженнями Дослідницького холдингу Factum Group Ukraine 71% українців регулярно користуються інтернетом, з яких 25% – це молодь у віці 15–24 роки, а 21% – у віці 25-34 роки. Саме представники покоління Z (молодь віком 15–24 роки) є категорією осіб, які від народження користуються смартфонами та інтернетом, з дитинства звикли до онлайн-формату – спілкування, навчання та дозвілля. Для старшого покоління (покоління Y та X) більш звичними є формати особистого спілкування, зустрічі із політиками або кандидатами на політичні посади, інформування через ЗМІ [2]. Отже, важливим є формування цифрових навичок суспільства в цілому.

Імовірно, що активність покоління Y призведе до більшої залученості суспільства до політики, розвитку громадянського суспільства, демократизації. Все більше громадян долучається до політичної взаємодії, для яких інформаційно-комунікаційні технології є невід'ємною складовою життя від самого народження [3]. З чого можна зробити припущення, що цифрові навички суспільства зростають. Цифрове середовище активізує цифрових громадян, які в результаті цієї активізації використовують це середовище для впливу на ухвалення політичних рішень. Поширеність поінформованості в цифровому суспільстві спирається на громадян з необхідними навичками та зацікавленістю в політиці. Поінформованість громадян веде до більшої інтеграції у політичні процеси [4]. Отже, сталий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та активна інтеграція громадян у політичні процеси сприятимуть процесу демократизації.

Список використаної літератури

1. Скорик О.О., Рябоконь Н.П. Цифрова трансформація моделі публічного управління: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2020. №7. с.3-17.
2. Майже 23 млн українців регулярно користуються Інтернетом – дослідження. 2019. URL: https://mind.ua/ news/20204323-majzhe-23-mln-ukrayinciv-regulyarno-koristuyutsya-internetom-doslidzhennya.
3. Margetts. H., John P., Hale S., Yasseri T. Political Turbulence How Social Media Shape Collective Action. Princeton: Princeton University Press, 2015. URL: https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691159225/political-turbulence
4. McLeod, J.M. Community, Communication, and Participation: The Role of Mass Media and Interpersonal Discussion in Local Political Participation. Political Communication. 1999. Vol. 16. № 3. p. 315–366.
5. Крижанівська В. Цифровізація політичної участі: загрози та перспективи ГРАНІ Том 24 № 9 2021 с. 82 – 88 DOI: 10.15421/172193

Барабаш Анна Валеріївна

Здобувач освіти Відокремленого структурного підрозділу
Конотопського індустріально-педагогічного фахового коледжу
Сумського державного університету
Науковий керівник: *Рябченко Ірина Михайлівна*
Викладач Відокремленого структурного підрозділу
Конотопського індустріально-педагогічного фахового коледжу
Сумського державного університету,
кандидат економічних наук

ПРАВОВІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ Й ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

На сучасному етапі розвитку глобального інформаційного суспільства гостро постає проблема інформаційної безпеки. Інформація – це об'єктом співпраці і суперництва. Впровадженням сучасних інформаційних технологій обумовлює якісні зміни у процесах управління на всіх рівнях. Інформаційна безпека є важливим чинником підтримки життєво важливих інтересів будь-якої держави у всьому світі.

Тому, суспільство все більше приділяє уваги проблемам охорони та захисту інформації і пошуку шляхів її вирішення. В Україні активно впроваджуються ряд важливих для суспільства інформаційно-телекомунікаційних систем, мереж зв'язку, передачі даних, систем прийняття рішень.

Згідно із Законом України «Про захист інформації в автоматизованих системах» захист інформації в системі – діяльність, спрямована на запобігання несанкціонованим діям щодо інформації в системі [1]. Закон регулює відносини між володільцем інформації та власником системи протягом періоду дії правового режиму воєнного стану в Україні та шести місяців після його припинення чи скасування.

Найбільш поширені види комп'ютерних злочинів:

- Несанкціонований доступ до інформації, що зберігається у комп'ютері, та її розкрадання;
- Підробка комп'ютерної інформації;
- Уведення у програмне забезпечення «логічних бомб»;
- Розробка і поширення комп'ютерних вірусів;
- Злочинна недбалість у розробці, виготовленні й експлуатації комп'ютерної техніки та програмного забезпечення;
- Комп'ютерні злочини в мережі Інтернет [2].

Залежно від можливих порушень у роботі системи та загроз несанкціонованого доступу до інформації численні види захисту

об'єднують у такі групи: морально-етичні, правові, адміністративні (організаційні), технічні (фізичні), програмні.

Проблема комп'ютерної злочинності та розробка механізмів протидії привернула до себе увагу провідних криміналістів ще з часів широкого впровадження комп'ютерної техніки.

Одним з кроків до інформаційної противаги стало введення в дію Рішення Ради Національної Безпеки і Оборони України «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» від 18 березня 2022 року [3], що ратифіковано відповідним Указом Президента України№ 152 від 19 березня 2022 року [4].

Рішення Ради Національної Безпеки і Оборони України «Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави», що введено в дію Указом Президента України № 151 від 18 березня, 2022 року [5] стало свідченням забезпечення інформаційної безпеки в умовах війни. Даним нормативним актом регламентовано об'єднання зусиль Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України з приватними компаніями щодо контролю радіомовлення, радіозв'язку та телебачення на період воєнного стану.

Державна політика щодо забезпечення інформаційної безпеки в умовах війни є наразі актуальною діяльністю, яка спрямована на захист держави, суспільства і людини.

Список використаної літератури

1. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. Режимдоступу:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text
2. Ніколаюк С.І., Никифорчук Д.Й., Томма Р.П., Барко В.І. Протидія злочинам у сфері інтелектуальної власності. – К., 2006.
3. Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану: Рішення Ради національної безпеки і оборони України № n_0004525-22 від 18.03.2022 року. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-22#n2
4. Про Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» : Указ Президента України № 152 від 19.03.2022 року. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152/2022#Text
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави» : Указ Президента України № 151 від 19.03.2022 року. Офіційний портал Ради безпеки і оборони України. URL: https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5294.html

Важненко Каріна Олексіївна
Здобувач освіти бакалаврат 4 курс ОП «Політологія»
Національного університету «Запорізька політехніка»
Науковий керівник: *Бабарикіна Надія Анатоліївна*
Доцент кафедри загальноправових та політичних наук
Національного університету «Запорізька політехніка»,
кандидат політичних наук, доцент

АКТУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ СТРАТЕГІЙ ДО УМОВ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Особливості нового покоління частково пояснює «теорія поколінь», створена американськими вченими Нейлом Хоувом і Уільямом Штраусом у 1991 році [1].

Теорія поколінь була спрямована на вивчення англо-американської історії. Але згодом вона отримала широке поширення в багатьох країнах світу. Після США її спочатку випробували в Південно-Африканській республіці, потім в країнах «азіатських тигрів», а потім і в країнах Західної та Східної Європи.

Відповідно до цієї теорії, кожні 20-25 років народжується нове покоління людей, які мають риси характеру, звички та особливості, що відрізняють їх від усіх інших. Крім того, це люди, які виросли в один час, пройшли подібний досвід і, як правило, мають спільну систему цінностей. Загалом теорія поколінь побудована на циклічності розвитку суспільства з урахуванням закономірного чергування етапів зростання і кризи. Основна ідея теорії поколінь полягає в тому, що ключовим елементом у визначенні часових рамок будь-якого покоління є загальна для різних країн категорія цінностей. Зміна поколінь відбувається майже однаково в усьому світі [1; 2].

Відповідно до теорії поколінь, розрізняють такі типи у 20-21 ст.:

1. Мовчазне покоління, інша назва: традиціоналісти (1923-1943 р.н.);
2. «Бебі-бумери», інші назви: післявоєнне покоління, покоління демографічного вибуху (1944-1963 рр. народження);
3. Покоління X (1964-1983 р.н.);
4. Покоління Y, інші назви: мережеве покоління, покоління «міленіум», покоління соціальних мереж, нульові (1984-2003 р.н.);
5. Покоління Z, інші назви: цифрове покоління, покоління «Альфа», покоління «МеМеМе» («ЯЯЯ»), (народжені з 2004 року по сьогодні) [1].

Більшість сучасних студентів належать до покоління Z [3; 5]. Це покоління є комунікабельним та активним й спілкується переважно в мобільних додатках. Вони краще своїх попередників сприймають різну

інформацію, швидко й охоче вчаться, особливо якщо знання дозволяють набути нових навичок, але при цьому не схильні до запам'ятовування, сподіваючись у будь-який час скористатися технологіями. Переважну більшість інформації вони отримують в Інтернеті. Оскільки покоління Z не бачить сенсу в середній або вищій освіті, вони можуть не отримати базових знань та навичок.

Все, про що вони дізнаються в Інтернеті, зазвичай ситуативно. Незважаючи на це, представників покоління Z відрізняє креативність і багатозадачність. Вони цінують те, що можна відразу перевірити на практиці, і набагато гірше сприймають «чисту» теорію, відірвану від життя; вони не люблять одноманітності, цінують різноманітність, вміють швидко переключати увагу, а тому готові до багатогранної роботи, але постановка завдань для них повинна бути чіткою і зрозумілою, оскільки від цього власне залежить ефективність їх роботи.

Через особливості мислення представники цього покоління краще засвоюють знання в ігровій формі, а правила, формули тощо їм легше сприймати у вигляді більш зрозумілої для них інфографіки.

Представники покоління Z швидше навчаються, ефективніше використовують технології та швидше освоюють нові навички. У зв'язку з високими темпами розвитку технологій серед дослідників існує припущення, що це покоління буде ще розумнішим, зможе швидко адаптуватися до нових умов і повністю позбутися расових, етнічних, гендерних та інших стереотипів у всіх сферах життя.

Сучасна молодь дуже мало читає, часто не розуміє змісту прочитаного, не вміє передавати прочитані думки своїми словами, а також аналізувати, швидко забувають те, чого їх нещодавно вчили. У сучасному суспільстві молодь намагається виконувати кілька завдань одночасно – писати повідомлення, слухати музику, переглядати веб-сторінки тощо. Одним із негативних наслідків цього явища є труднощі з концентрацією. Студенти виконують одну діяльність, тому що вони звикли поверхнево звертати увагу на велику кількість предметів одночасно, але не можуть зосередитися на повідомленні, яке найбільше відповідає конкретному завданню. Представникам поколінь Y та Z – молодь близько 20 років, яка починає виходити на ринок праці, та студенти – притаманний кліповий тип мислення. Тому важливо адаптувати методи навчання до можливостей тих, хто навчається.

Спираючись на теорію поколінь, можна окреслити маркери актуалізації освітніх стратегій для ефективного навчання:

- Персональні гаджети: цифрові технології вже є інфраструктурою їхнього буття і вони також повинні стати інфраструктурою навчання. Онлайн навчання дозволяє охопити більшу кількість цікавих та корисних заходів.

- Гейміфікація: студент покоління Z навчатиметься ефективніше, якщо буде бачити свій прогрес, так він стає залежним від успіху. Вони намагатимуться перемогти одногрупників, вивчаючи різні стратегії.
- Сенс завдання: для покоління Z «навіщо» так само важливо, як і «що» вони досліджують. Важлива актуальність, цінність, прагматичність виконуваного завдання [5].

Дослідження багатьох психологів і соціологів свідчать про те, що підлітки, їхнє сприйняття даних, знань, спосіб мислення тощо значно відрізняються від відповідних характеристик старших поколінь, у тому числі й їхніх вчителів. Таким чином, можна говорити про існування значного розриву між «цифровими аборигенами» та «цифровими іммігрантами», оскільки останні народилися раніше і, як правило, відстають у світі технологій [6].

Список використаної літератури

1. Howe, N., Strauss, W. Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069. New York: William Morrow & Company. ISBN 978-0-688-11912-6.
2. Codrington, G. Detailed Introduction to Generational Theory. TomorrowToday. 2008. URL: https://www.techtarget.com/searcherp/definition/Industry-40
3. Howe, N., Strauss, W. Millennials Rising: The Next Great Generation. Knopf Doubleday Publishing Group. ISBN 978-0-375-70719-3.
4. Howe, N., Strauss, W. Millennials & K-12 Schools: Educational Strategies for a New Generation. Great Falls: LifeCourse Associates. ISBN 978-0-9712606-5-8.
5. Як вчити покоління Z? URL: https://www.atschool.com.ua/pokolenye-z-kak-ego-uchyt-y-kak-ono-vydyt-svoyo-obrazovanye-blog-atmosfernoj-shkoly/
6. Дорош М. Діти і технології: «піраміда цифрової поведінки». Media Sapiens. 2015. URL: https://ms.detector.media/media-i-diti/post/13763/2015-07-21-dity-i-tekhnologii-piramida-tsyfrovoi-povedinky/

Гудзь Вікторія Сергіївна
Студентка 3-го курсу факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник: *Кравець Ірина Михайлівна*
Доцентка кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова,
кандидат економічних наук, доцент

ДІДЖИТАЛ-ЕТИКЕТ У СУЧАСНИХ БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЯХ

Сьогодні надзвичайно актуальним став розвиток цифрового бізнесу, що допомагає компанії вийти на новий рівень розвитку, залучати більшу аудиторію та впроваджувати нові підходи у розвитку діяльності. Ділові комунікації обумовлюють спілкування із клієнтами, партнерами, опонентами і співробітниками за допомогою створення власних сайтів, використання різних соціальних мереж. Уміння грамотного ділового спілкування та застосування навичок діджитал-етикету здійснює вплив на результативність бізнесу.

Діджитал-етикет – набір правил та норм поведінки в цифровому середовищі, прийнятний для суспільства. Основним його завданням є створення комфортної атмосфери в спілкуванні, формування довіри та взаємоповаги [1, с.2].

Найважливішим правилом діджитал-етикету є дотримання цифрової дистанції. У медіапросторі – це використання електронної пошти для будь-якої ділової співпраці, оскільки спілкування у соціальних мережах вважається більш особистим та приватним. Окремими випадками є ситуація, коли компанія чи особа-підприємець вказує власний номер телефону та месенджер, де йому зручно буде вести спілкування.

Ще одним важливим аспектом у бізнес-спілкуванні є використання голосових повідомлень. З однієї сторони, це свідчить про відкритість людини, але з іншої – голосові повідомлення не передають конкретного змісту, не завжди є коректними та можуть принести незручності співрозмовнику. Тому для сприятливої атмосфери ділового спілкування є використання текстового формату повідомлення.

Цифрове листування у соціальних мережах повинно бути тактовним, нейтрально формальним та грамотним. Надмірне використання смайликів, дужок та знаків оклику можуть викликати негативні емоції у співрозмовника. Тому тут варто дотримуватися стриманості та використовувати звичайні розділові знаки. Особливу

увагу слід звертати на грамотність написання та правильність висловлення думки, оскільки це дозволяє співрозмовнику сформувати уявлення про рівень освіченості та професійності людини, з якою спілкується.

Відповідь на ділові листи у цифровому середовищі мають бути оперативними. У месенджерах дати відповідь необхідно протягом доби, в електронних листах – протягом 2-х днів [2, с.2]. Небажаним є ігнорування повідомлень, оскільки цим демонструється зневага до співрозмовника. Тут доречним буде повідомити про те, що на даний момент немає змоги відповісти, але згодом розмова буде продовжена. Без відповіді можна залишити тільки спам, некоректні висловлювання, тролінг чи вітальні картинки, які теж є недоречними у бізнес-спілкуванні, оскільки можуть відволікати партнера від справ.

При цифровому спілкуванні з бізнес-партнерами не варто забувати про тривалість робочого часу. Усі ділові питання потрібно вирішувати у межах робочого дня (з 9-ої години ранку до 5-ої години вечора), так як кожен має приватне життя, вільний час для відпочинку.

Отже, сучасні бізнес-комунікації вимагають досконалого знання та застосування правил діджитал-етикету. Це сприятиме комфортному спілкуванню та формуванню ділової взаємодії. Найголовнішим правилом ділового спілкування в медіапросторі є дотримання грамотності, тактовності та особистих кордонів у комунікації з співрозмовником.

Список використаної літератури

1. Мозгова С.В. Діджитал-етикет як важлива складова цифрового громадянства. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=ops8mFUAAAAJ&citation_for_view=ops8mFUAAAAJ:IjCSPb-OGe4C
2. Цифрова дистанція, або Як працює діджитал-етикет. URL: https://osvitanova.com.ua/posts/4405

Діденко Ніна Григорівна
Професор кафедри управління охороною здоров'я
та публічного адміністрування
Національного університету охорони здоров'я України,
доктор наук з державного управління, професор

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Цифрова трансформація держави стала одним з провідних трендів останніх років і активно реалізується в медичній сфері з 2016 року, коли було прийняте рішення про запровадження електронної системи охорони здоров'я (далі – ЕСОЗ).

До війни ЕСОЗ розглядалася як цифрова медична платформа, яка створюється для використання в медичній практиці, управлінні медичними закладами, доступі до лікарських засобів тощо. Така сукупність інформаційних сервісів спрямовувалась на раціональний розподіл та ефективне використання медичних та фінансових ресурсів держави, створення умов для прозорої конкуренції на ринку медичних послуг, забезпечення пацієнтів необхідною медичною інформацією та допомогою. Користувачі (лікарі, пацієнти) отримали можливість вирішувати медичні проблеми в електронній формі (через смартфон або комп'ютер) в рамках двох компонентів: 1) електронні медичні інформаційні системи (МІС) – цифрові системи, які дозволяють користувачам отримувати доступ до необхідних послуг у зручний спосіб (медики та пацієнти):; 2) центральна база даних e-Health – програмне забезпечення з набором інформації, яка дозволяє надавати медичні послуги онлайн (держава).

Сьогодні ЕСОЗ – одна з найбільших ІТ-систем в Україні, в якій зареєстровано 35 млн українців та працюють близько 400 тис. медичних та аптечних працівників.

Але війна стала загрозою стабільному функціонуванню електронної системи охорони здоров'я, оскільки медичні інформаційні системи втратили частину своїх ресурсів, частково – офіси, обладнання та кадри. Залишаються такі проблеми як: недостатня цифрова компетентність частини медичних працівників; втрата великої кількості паперової медичної документації, яка часто не підлягає відновленню; дисбаланс у цифровому навантаженні, коли на заході країни кількість користувачів зросла, а на сході – зменшилася; недостатній захист персональних даних та кіберзагрози.

Виникає також необхідність підвищувати якість та операбельність медичних інформаційних систем (далі – МІС), щоб мати можливість передавати електронну медичну документацію або інформацію про

пацієнтів між різними МІС. Потрібно вирішувати проблеми сумісності та електронної взаємодії з іншими інформаційними системами та державними інформаційними ресурсами.

Вирішення цих проблем здійснюється як на державному рівні, так і на рівні конкретних користувачів. Наприклад, не маючи достатнього комп'ютерного обладнання, лікарі стали більше використовувати мобільні телефони, планшети. Як зазначається у публікації С.Тернової, така активність за час війни виросла на 24% і тепер складає 55% [5].

За даними ДП «Електронне здоров'я», за час війни було розроблено функціонал для реорганізованих закладів; функціонал, завдяки якому сімейний лікар може виписати електронний рецепт незалежно від того, чи має він декларацію з цим пацієнтом; з 1 серпня 2022 року запроваджено електронні рецепти на антибіотики [5].

Серед основних змін, які реалізуються наразі для розширення цифрового формату медичних послуг, важливу роль відіграє можливість медсестер і медбратів первинної ланки вносити дані про щеплення до ЕСОЗ.

Суттєво змінюється наразі система забезпечення пацієнтів лікарськими засобами. Для того, щоб пацієнт зміг безперешкодно отримати е-рецепт на ліки у будь-якого лікаря та погасити його у будь-якій аптеці, керівники медичних та аптечних закладів мають завчасно до 31.03.2023 подбати про підключення до національної електронної системи охорони здоров'я (ЕСОЗ). Ця вимога передбачена Ліцензійними вимогами, що встановлюються державою, та поширюється на медичні заклади та ФОП незалежно від рівня медичної допомоги, яку вони надають, форми власності закладу чи його спеціалізації.

Для відстеження, оцінки закупівель, розподілу та обліку лікарських препаратів Кабінетом Міністрів України ухвалена постанова, якою передбачено впровадження в експериментальному режимі електронної системи управління запасами лікарських засобів та медичних виробів «e-Stock». Головний споживач функціоналу – заклади охорони здоров'я. Через систему «e-Stock» вони подають запити щодо необхідних ліків та медичних виробів, що закуповуватимуться за державний кошт. Це дозволяє оптимізувати процес збору потреб, зробити його якіснішим та більш системним, тому у подальшому «e-Stock» розглядається як система обліку та управління всіма матеріальними ресурсами в галузі охорони здоров'я, яка допоможе раціонально використовувати кошти на закупівлю ліків та ефективно розподіляти гуманітарну допомогу, а також міститиме актуальну інформацію про наявність лікарських засобів, верифіковані статистичні дані та автоматизовані процеси [1].

Для управління розвитком електронної охорони здоров'я, покращення подальшої міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, надавачів медичних послуг та громадських організацій у грудні 2022 року було створено дорадчий колегіальний орган – Офіс координації розвитку електронної охорони здоров'я, що дозволило проаналізувати впровадження таких проєктів, як розширений неонатальний скринінг, електронні рецепти на антибіотики та наркотичні (психотропні) препарати, пілотні проекти з розвитку телемедицини, удосконалення роботи електронної системи охорони здоров'я, системи ЕЛІССЗ, MedData та визначити дорожню карту проєктів на 2023 рік, до якої увійшло 107 цифрових проєктів у сфері охорони здоров'я, спрямованих на автоматизацію процесів для медичних працівників, підвищення якості, доступності та безпечності медичних послуг для пацієнтів [3].

Для цифрової трансформації медичної сфери позитивним є приєднання України до Регіонального плану дій у сфері цифрової охорони здоров'я, головна мета якого – сприяти цифровій трансформації медицини в Європі та Центральній Азії для покращення здоров'я та добробуту людей [2].

Україна стала також членом семирічної програми «Цифрова Європа» і може брати участь за такими напрямами як «Високопродуктивний комп'ютинг» (проєкти, які обчислюють великі масиви даних для рішень у охорони здоров'я); «Штучний інтелект, дані та хмарні послуги» (проєкти, які створюють продукти на базі штучного інтелекту); «Цифрові навички» (проєкти, які створюють можливості для набуття нових навичок у сфері ІТ); «Використання цифрових технологій в економіці та суспільстві» (проєкти, які впроваджують цифровізацію у сфері охорони здоров'я) [4].

Висновки. Отже, незважаючи на воєнні дії, продовжується робота по підтримці стабільної та захищеної роботи електронної системи охорони здоров'я, вдосконалення поточного функціонала, впровадження нових цифрових інструментів.

У найближчий час найбільш нагальними можна вважати необхідність вирішення таких питань як: надання фінансової і технічної підтримки медичним закладам щодо технічного обслуговування МІС, навчання медперсоналу; оновлення законодавства та механізмів захисту персональних даних пацієнтів; розвиток необхідної телекомунікаційної інфраструктури в медичних закладах.

Для подальшого впровадження ЕСОЗ у МОЗ створюється новий департамент цифрових трансформацій, який має забезпечувати формування державної політики стосовно цифрового розвитку галузі, використання інформаційних ресурсів електронного формату,

здійснювати моніторинг надання електронних послуг у галузі охорони здоров'я.

Список використаної літератури

1. Доступність українців до лікарських засобів: Уряд ухвалив постанову щодо впровадження електронної системи управління запасами «e-Stock». *URL*: https://www.kmu.gov.ua/news/dostupnist-ukraintsiv-do-likarskykh-zasobiv-uriad-ukhvalyv-postanovu-shchodo-vprovadzhennia-elektronnoi-systemy-upravlinnia-zapasamy-e-stock
2. Європейські країни прийняли план дій у сфері цифрової охорони здоров'я. *URL*: https://www.kmu.gov.ua/news/yevropeiski-krainy-pryinialy-plan-dii-u-sferi-tsyfrovoi-okhorony-zdorovia
3. Створено Офіс координації розвитку електронної охорони здоров'я *URL:* https://www.kmu.gov.ua/news/stvoreno-ofis-koordynatsii-rozvytku-elektronnoi-okhorony-zdorovia
4. Тарасовський Юрій. Україна отримає доступ до фінансування цифрових проєктів ЄС на €6 млрд. *URL*: https://forbes.ua/news/ukraina-otrimala-dostup-do-6-mlrd-na-finansuvannya-tsifrovikh-proektiv-za-programoyu-es-tsifrova-evropa-05092022-8111
5. Тернова Світлана. Роботу ЕСОЗ адаптовано до воєнного стану, аптекам – приготуватися до нововведень. *URL:* https://thepharma.media/uk/business/29368-rabota-esz-adaptirovana-k-voennomu-polozeniyu-aptekam-prigotovitsya-k-novovvedeniyam-30052022

Івановський Віктор Віталійович
аспірант 1-го року навчання ОП «Політологія»
кафедри політичних теорій
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕКОНОМІЧНА ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

У сучасних політичних дослідженнях проблема демократії посідає одне із чільних місць. Повною мірою це відноситься також до української політичної науки, де усебічним дослідженням демократії присвячено значну кількість праць. Так, в українському сегменті пошукової системи вільного доступу Google Scholar презентовано більш ніж 58 тисяч посилань на статті, назви яких містять слово «демократія». Серед найбільш згадуваних: «ліберальна», «електоральна», «політична», «соціальна», «репрезентативна», «пряма», «мітінгова», «цифрова» демократія. Можна стверджувати, що така популярність демократії, як предмету наукового інтересу, віддзеркалює високу суспільну зацікавленість. Адже, пошукова система «Google» містить мільйони згадувань демократії у різноманітних контекстах – від історії до політики, від культури до менеджменту, від релігії до мистецтва.

Переважна більшість українців прагне жити за демократії. За даними соціологічного дослідження, яке здійснив Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва із соціологічною службою Центру Разумкова у серпні 2022 року, демократія є найбільш бажаним типом державного устрою: «64 % українців вважають саме так» [1]. Відзначимо, що громадська думка лише нещодавно схилилась остаточно у бік демократії й навіть в умовах війни впевнено «обирає» демократію, а не автократію. «Українське суспільство впродовж тривалого часу мало парадоксальне ставлення до демократії. З одного боку, демократія, безперечно, вважалась пріоритетним типом устрою для України. З іншого – стійкий запит на «сильну руку», яка може навести порядок, теж залишався. З початку російського повномасштабного вторгнення… запит на демократію та її пріоритетність зріс значно більше, аніж на «сильну руку»… 64% респондентів вважають, що демократія є найбільш бажаним типом державного устрою для України. 14% вважають, що за певних обставин автократія може бути кращою, аніж демократія, і ще 13% людей кажуть, що для них неважливо, яким є тип режиму. Такі показники підтримки демократії найвищі за багато років спостережень: до 2014 року пріоритетність демократії підтримували менше 50%, після Революції Гідності цей показник виріс до 54%, але лише після початку великої війни він перевищив 60%» [1].

Такий високий рівень підтримки демократії серед громадян та значна увага науковців до дослідження демократії явно дисонують із рівнем «популярності» економічної демократії. Остання явно не в тренді. Це викликає подив, адже без економічної демократії, тобто перерозподілу суспільного багатства від олігархів на користь середнього класу, ставиться під сумнів не те що політична демократія, а навіть й електоральна. Як вже доводилось зазначати, що «Дослідження економічної демократії дозволяє побачити джерело складнощів процесу демократизації в Україні – концентрацію капіталу в руках олігархів (олігархічного класу). Це є однією із головних проблем перехідного періоду в Україні. Навпаки, демократія передбачає панування більшості, тобто середнього класу» [2, с. 121].

Праці класиків політичної думки та економічної теорії присвячено саме визначенню сутності економічної демократії та її фундаментальної ролі у функціонуванні демократії як типу політичного режиму. А. Пшеворський наголошує на політичному та економічному компромісі між класами у власному визначенні демократичного капіталізму [4]. С. Рінген відзначає неможливість остаточної перемоги політичної демократії без економічної демократії [5]. Справедливий перерозподіл влади між класами, як основа репрезентативної демократії неможливий без розподілу власності та

інших економічних ресурсів. В умовах цифрової епохи відкриваються технологічні можливості для прямої демократії, коли в обговоренні та прийнятті рішень зможуть напряму брати участь більшість громадян. Ця модель вже запроваджується в електронній демократії та електронному урядуванні. Інтернет комунікації створюють умови для розширення участі нижчого та середнього класів у політиці та урядуванні. Натомість, такі технологічні можливості також можуть бути нівельовані за умов збереження олігархічних монополій, зокрема в інформаційному просторі.

Серед вітчизняних дослідників слід відзначити праці Н. Грущинської, О. Замори, М. Савчина, Ф. Шульженка, ін. Вкрай важливим напрямком досліджень економічної демократії в умовах цифрового суспільства має стати пошук можливостей для забезпечення презентації позиції середнього класу у публічній комунікації. Адже, через монополізацію ринку традиційних масмедіа, голос прихильників економічної демократії практично витіснено з публічного простору. У публічній комунікації панують ток-шоу, а медіатизація політики створює умови для обрання до парламенту представників олігархічних сил. Погодимось: «Голосом середнього класу, який здатний формулювати публічний інтерес та визначати суспільне благо на основі раціональної аргументації є інтелектуальний клас. Публічні інтелектуали за допомогою раціоналізації політичної комунікації формують громадську думку, визначають порядок денний влади та суспільства, впливають на результати виборчих кампаній» [3].

Демократія залишається одним із основних предметів як наукового інтересу так і пріоритетом для політичного устрою України відповідно до громадської думки. При цьому, недостатньо уваги приділяється економічній демократії у суспільному та науковому дискурсі. Отже, констатуємо необхідність подальших наукових пошуків за такими напрямками, як обґрунтування ролі середнього класу у становленні економічної демократії в Україні, її співвідношення із політичною демократією та електоральною демократією. Потребують подальших досліджень проблеми, пов'язані зі становленням економічної демократії у епоху появи та розвитку штучного інтелекту.

Список використаної літератури
1. День Незалежності України: що об'єднує українців і як ми бачимо перемогу на шостому місяці війни. *Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва*. 22 червня 2022 р. URL: https://dif.org.ua/article/den-nezalezhnosti-ukraini-shcho-obednue-ukraintsiv-i-yak-mi-bachimo-peremogu-na-shostomu-misyatsi-viyni
2. Івановський В.В. Економічна демократія: сутність та сучасні виклики. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри: Зб. матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 27-28 жовтня 2022 р.)*. Івано-Франківськ, 2022. С. 121-126.
3. Яковлев Д. В. Публічні звернення інтелектуалів як технологія раціоналізації політичної комунікації. *Актуальні проблеми філософії та соціології : Науково-практичний журнал*. 2022. Вип. 38. С. 87-93.
4. Przeworski A, Wallerstein M. Democratic Capitalism at the Crossroads. *The Political Economy: Readings in the Politics and Economics of American Public Policy*. New York: Routledge, 1984. P. 335-348. DOI: 10.4324/9781315495811-25
5. Ringen S. A distributional theory of economic democracy. *Democratization*. 2004. Vol. 11(2). P. 18-40.

Карпенко Євген Сергійович
Студент факультету соціології та права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Науковий керівник: *Чукут Світлана Анатоліївна*
Професор кафедри теорії та практики управління,
доктор наук з державного управління, професор

НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Сучасне суспільство переживає кардинальні зміни, пов'язані із застосуванням досягнень науково-технічного прогресу у багатьох сферах діяльності. Взаємодія держави і особи унаслідок цифровізації набуває нових рис і форм. Однією з таких трансформацій є надання електронних державних послуг. Як свідчить дослідження Київського Міжнародного Інституту Соціології, станом на вересень 2021 року в Україні 3 із 5 респондентів мали досвід користування державними електронними послугами за останній рік [1, с. 5]. Тобто, питання дослідження сутності поняття електронних послуг та їх практичної реалізації в Україні є досить актуальним як для підвищення загальної обізнаності, так і для систематизації інформації щодо цієї сфери.

Розпочати дослідження сфери електронних послуг варто з визначення цього поняття дослідниками та законодавством. Так, О. Загаєцька визначає електронні послуги, як державні та муніципальні послуги, а також інформаційні послуги, для надання яких

використовуються інформаційно-телекомунікаційні технології [2, с. 65].

І. Тищенкова наводить таке визначення: електронні послуги – це послуги, які надаються з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та системи Інтернет [3, с. 12]. А також доповнює, що електронними слід вважати всі публічні послуги (державні, муніципальні, адміністративні, соціальні, управлінські), які надаються в електронному вигляді з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [3, с. 17].

Тобто, спільною рисою електронних послуг у наведених вище визначеннях є використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема Інтернету. Можна відмітити їх спрямування до визначення електронних послуг у контексті їх надання органами державної влади або органами місцевого самоврядування.

Наступним розглянемо визначення, яке надається у вітчизняному законодавстві. Найширшим є поняття, викладене у Законі України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15.07.2021. Згідно з ним, електронна публічна послуга – це послуга, що надається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні, у тому числі адміністративна послуга (у тому числі в автоматичному режимі), яка надається з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем на підставі заяви (звернення, запиту), поданої в електронній формі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем (у тому числі з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг), або без подання такої заяви (звернення, запиту) [4]. Це визначення розкривається саме з точки надання електронних послуг органами державної влади та місцевого самоврядування і є змістовнішим, ніж викладені вище трактування цього поняття дослідниками.

Дослідження практичної реалізації надання електронних послуг в Україні варто почати з нормативно-правового забезпечення. Його основу складають:

- Конституція України;
- Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг»;
- Закон України «Про електронні довірчі послуги»;
- Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах»;
- Закон України «Про захист персональних даних»;
- Закон України «Про електронні комунікації»;

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання електронних публічних послуг в автоматичному режимі»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації Закону України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг».

Звісно, наведений вище перелік не є вичерпним, адже до нього можна додати велику кількість законів та підзаконних актів, які безпосередньо чи опосередковано (через суміжні сфери) регулюють та впливають на надання державних електронних послуг в Україні.

В Україні існує два профільних відомства, безпосередньо відповідальних за сферу надання електронних послуг та цифровізацію в цілому: Міністерство цифрової трансформації (головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері надання електронних та адміністративних послуг зокрема [5], тобто, є профільним органом щодо цього питання) та Міжгалузева рада з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації (тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України, який утворений для вивчення проблемних питань з реалізації державної політики у сферах цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації [6]).

Важливим елементом системи надання електронних послуг є відповідні електронні ресурси (вебсайти, вебпортали тощо). Саме вони дають доступ до інформації про послуги або їх отримання онлайн. Якщо казати про вітчизняні електронні ресурси такого призначення, то їх можна розділити на три категорії:

1. Загальний (єдиний) вебпортал електронних послуг;
2. Вебпортали електронних послуг різних органів державної влади, на яких можна отримати електронні послуги більш спеціалізованого характеру (наприклад, вебсайт Державної міграційної служби);
3. Вебпортали електронних послуг органів місцевого самоврядування.

У підсумку, можна зазначити, що питання надання електронних послуг, їх визначення є опрацьоване дослідниками. В Україні наявне достатньо розгалужене законодавство щодо регулювання надання електронних послуг, яке складається з Конституції, законів та підзаконних актів, і надає як теоретичне, так і більш практичне. Окрім цього, визначені конкретні профільні державні органи, які відповідають за цю сферу, що сприяє кращій координації в процесі розробки та прийняття рішень. Наявні також і електронні ресурси різних рівнів, за допомогою яких громадяни мають доступ до

отримання державних електронних послуг. В цілому, сфера надання електронних послуг в Україні є достатньо розвинутою і має міцно сформовану основу, проте потребує подальшої модернізації із орієнтацією на кращі зарубіжні практики.

Список використаної літератури

1. Думки і погляди населення України щодо державних електронних послуг: вересень 2021 року (Аналітичний звіт). (2021). Київський Міжнародний Інститут Соціології. https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20220124_pr/AReport%20-%20E-services%20usage%202020-2021.pdf
2. Загаєцька, О. (2010). Проблеми та перспективи надання електронних послуг в Україні. Електронне урядування, 62–78. https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/ZHurnal_Elektronne-uryaduvannya_1_2010.pdf
3. Тищенкова, І. (2017). Електронні послуги у діяльності публічної адміністрації України. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/935/1/Монография_Тищенкова%20I.O.pdf
4. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг, Закон України № 1689-IX (2021) (Україна). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text
5. Питання Міністерства цифрової трансформації, Постанова Кабінету Міністрів України № 856 (2022) (Україна). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-п#Text
6. Про утворення Міжгалузевої ради з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації, Постанова Кабінету Міністрів України № 595 (2020) (Україна). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-2020-п#Text

Кокора Валерій Віталійович
Студент 4 курсу спеціальності «Соціологія» спеціалізації: «Соціологія масової комунікації, журналістики і реклами»
Криворізького державного педагогічного університету
Науковий керівник: *Лобанова Алла Степанівна*
Професор кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету,
доктор соціологічних наук, професор

ІНФОРМАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ОСНОВНИХ РІЗНОВИДІВ ЗОВНІШНЬОЇ РЕКЛАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства різновиди зовнішньої реклами набувають особливої значущості й актуальності на фоні повномасштабної війни, так як її використання суттєво впливає на формування патріотичної свідомості населення. Звісно, виникають цілком закономірні питання: які різновиди зовнішньої реклами є найбільш

розповсюдженими і популярними умовах війни? На які соціальні групи і верстви найбільш впливає зміст зовнішньої реклами? Відповіді на ці питання варто шукати в площині громадської думки та масової свідомості, в надрах яких найбільш швидко укорінюються різноманітні символи, міфи, міфологеми, зокрема і окремих різновидів зовнішньої реклами. І особливо швидко це відбувається в періоди криз, потрясінь, трансформацій, війн.

Тому дослідження інформаційних можливостей різновидів зовнішньої реклами у сучасній комунікації є *актуальним і своєчасним,* оскільки українське суспільство переживає складний період, який пов'язаний з військовою агресію з боку російської федерації. Варто підкреслити, що зовнішня реклама є об'єктом досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, серед яких можна виділити: Б. Кортленда, Ф. Арене Уільята, Ф. Джефкінса, Е.В.Ромат, С.Н.Бердишева, І.О.Ковшова, М.Ю.Рогожина, В.Г.Зазикіна, В.Л. Музиканта та інших. Однак *проблемна ситуація,* яка полягає у недостатності наукових трактувань щодо особливостей інформаційних можливостей різновидів зовнішньої реклами та її формування, функціонування та розповсюдження, і визначила мету даної наукової роботи. Тому *метою* даної роботи є аналітичне осмислення переваг різновидів зовнішньої реклами, їх інформаційних можливостей та особливостей реалізації в сучасному суспільному просторі в умовах російсько-української війни.

Реклама – це інформація, яка може розповсюджуватись у будь-якій формі, за допомогою будь-яких носіїв та засобів, відповідно до законодавчих вимог. Презентація реклами може здійснюватися у будь-якій формі розповсюдження масової інформації. Основне призначення рекламної інформації полягає у формуванні або підтриманні обізнаності невизначеної кількості споживачів реклами та їх інтересу щодо змісту та форми реклами. Важливою характеристикою, що відрізняє рекламну інформацію від звичайної, є її чітко визначений «замовний», оплачуваний характер. Як зазначає І.М.Голуб, зміст зовнішньої реклами доволі вагомий: для того, щоб реклама приносила користь, вона повинна мати в своїй основі неординарну ідею, яскравий дизайн, відповідати запитам цільової споживчої аудиторії, тому мета її створення – «прискорення економічного зростання і нових робочих місць, одна з найважливіших прибуткових статей в міських бюджетах (особливо середніх міст), стимул до виникнення нових малих підприємств, а також «важливий чинник» у сфері благоустрою міст та залучення туризму» [1].

За змістом виділяють такі основні типи реклами, як: *торгова*, яка розрахована на дистриб'юторів, насамперед оптовиків, агентів, імпортерів – експортерів, а також на численних роздрібних торговців, великих і малих; *політична*, яка має дуже специфічні ознаки: її метою

є створення популярності окремих політичних лідерів чи партій; *релігійна*, що має на меті поширення інформації про релігійне життя, окремі події та свята церковних громад; *соціальна,* в який представлена некомерційна інформація державних органів із питань здорового способу життя, охорони здоров'я, охорони природи, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень, соціального захисту та безпеки населення; *освітня* – один із способів зробити науку цікавою для молоді, заохотити людей до її вивчення; *військова*, що спрямована на привернення уваги до української армії, її потреб, ролі й важливості у суспільстві; *живопису*, яка прямо чи опосередковано заснована на живописі, в якій використовуються традиційні рекламні образи, помітні і незабутні, і в цьому її ефективність та ін.

Серед основних форм зовнішньої реклами можна виділити наступні: *вітрина* – проміжна ланка між магазином та навколишнім середовищем, за якою оцінюється вигляд та якість товарів; *вивіска* – проєкт візуальної реклами; *світлова реклама* – вид зовнішньої реклами, носіями якої виступають неонові вивіски, світлові короби, екрани; *штендер* – мобільна (переносна) рекламна конструкція, яка встановлюється на вулиці у безпосередній близькості до компанії рекламодавця; *реклама на зупинках міського транспорту* (плакати, щити і оголошення досить значних розмірів); *банер* – широкоформатне полотно з нанесеною друкованою інформацією; *дахова конструкція* – металоконструкція на дахах будівель з рекламною інформацією; *пілони* – спрощена модифікація рекламних стел; *афіша* – найбільш розповсюджений вид візуальної реклами з часів Античності , бо має більшу інформативність і складну розгалужену структуру. Тематика такого типу зовнішньої реклами є різноманітною і відображає політичні, побутові події та може мати розважальний характер.

Аналіз зовнішньої реклами в умовах російсько-української війни, наприклад, у таких містах України, як Кривий Ріг, Київ, Дніпро, уможливлює виокремлення наступних її змістів.

Інформаційний зміст, наприклад, соціальної реклами, спрямований не на комерційну вигоду, а на бажання привернуту увагу до важливих повсякденних проблем, зокрема збереження здоров'я, життя, формування конструктивної громадської думки. В умовах війни не тільки українські, але й **з**арубіжні креативні агенції створюють і розміщують у своїх країнах соціальні сюжети на підтримку України, діляться своїми проєктами і залучають до них нових учасників, у тому числі з метою збору коштів на підтримку українських біженців за кордоном.

Заспокійливий зміст реклами – це психологічний підхід, який обумовлений частковим відволіканням, чи зняттям стресу у населення у складні часи. Коли пішла хвиля підтримки мешканців окупованих міст, заклики щодо закриття неба над Україною, подяки воїнам ЗСУ, з'явилася зовнішня реклама, яка заспокоювала людей, несла впевненість населенню, що український народ єдиний і нескорений і вистоїть у цій жорстокій війні.

Патріотичний зміст реклами – це мотиваційна рушійна сила. Як і у багатьох інших медіа-галузях, в умовах війни зміст зовнішньої реклами став агресивним по відношенню до російських окупантів і чуттєво щемливим до українських воїнів, які захищають свою землю, не шкодуючи свого життя. Патріотичні сюжети сповнювали глядачів оптимізмом та вірою в перемогу. Об'єми патріотичної реклами були настільки великими, що отримали резонанс в соціальних мережах та в ЗМІ далеко за межами України. Яскравим різновидом патріотичної реклами є стінописи (мурали) – дуже великий витвір мистецтва, найчастіше картина або величезний «графіті», нанесений на поверхню стіни, які є сучасним вуличним мистецтвом, спрямованим на надання краси будинкам, що закликають до патріотизму та концептуально зорієнтовані на моральну підтримку українців.

Таким чином, в умовах російсько-української війни усі різновиди зовнішньої реклами та їх носії стали важливим інструментом інформування, психологічного заспокоєння населення, соціальної підтримки, формування патріотизму, незламності, віри в перемогу українського народу над рашизмом.

Список використаної літератури

1. Голуб, І. М. (2011). Типологія зовнішньої реклами: історія, трансформаційні процеси, художнє оформлення. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. (3). С.20-26. Вилучено з https://tinyurl.com/2u432ndz

Коломієць Тетяна Володимирівна
Доцент кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
кандидат філософських наук, доцент
Заєць Ольга Юріївна
Магістрантка 5 курсу кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПОТЕНЦІАЛ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ: ЦІННОСТІ, ПРИНЦИПИ, ВИКЛИКИ

Будучи невід'ємним атрибутом соціального розвитку та модернізації, і, як наслідок, поширеним об'єктом соціальних досліджень, соціальні конфлікти мають доволі розгалужену класифікацію, спричинену різними сферами їх проявів, кількістю учасників, функціональністю наслідків. Одними з найпоширеніших соціальних конфліктів є сімейні конфлікти, що мають складну природу та зумовлені такими значущими для сім'ї проблемами, як розлучення, опіка над дітьми, майнові питання, успадкування, розрив спілкування. Ці конфлікти, як правило, проходять за високого ступеня ескалації, є емоційно виснажливими та завдають значної шкоди сімейним стосункам, якщо їх не вирішувати ефективно. Усталеною практикою врегулювання сімейних конфліктів було звернення до суду. Якщо розглядати критерієм ефективності врегулювання сімейних конфліктів виконання судових рішень, то статистичні дані вказують нам на досить низьку ступінь ефективності: лише 7-12%. Крім того, показово, що в 95% судового врегулювання сімейних конфліктів стосунки між учасниками значно погіршувались [1]. Ефективне врегулювання сімейних конфліктів, на нашу думку, можливе лише за умов використання сімейної медіації, заснованої на цінностях діалогічної комунікації між сторонами конфлікту за допомогою нейтрального посередника – медіатора – що призводить до порозуміння між учасниками.

Сімейна медіація – це процес, спрямований на управління конфліктними життєвими ситуаціями між членами сім'ї за допомогою незалежної та неупередженої третьої сторони, відомої як медіатор. Посередництво у сімейних стосунках, зазвичай, застосовується у контексті розлучення між подружжям, але також може використовуватися і для вирішення питань, пов'язаних з освітою, опікою над дитиною та доступом до неї, визначенням відповідних внесків на виховання та утримання дитини, поділом майна, спадкуванням, тощо [2]. Основний обов'язок медіатора полягає в тому,

щоб допомогти залученим сторонам досягти попередньо узгодженої мети. Варто зауважити, що медіація прагне досягти результату, прийнятного для всіх сторін, без звинувачення чи відповідальності. Мета полягає в досягненні угоди, яка призведе до мирного співіснування та довгострокового покращення відносин між залученими сторонами медіаційного процесу [3].

Сімейна медіація базується на наборі основних цінностей, які лежать в основі процесу та визначають поведінку медіатора. Ці цінності допомагають переконатися, що сімейне посередництво є справедливим, прозорим і ефективним процесом вирішення спорів і сприяння кращим результатам [4]. Тому цінності сімейного посередництва включають:

1. Добровільну участь: сімейна медіація є добровільним процесом, і всі залучені сторони повинні погодитися на участь.
2. Неупередженість: медіатор є нейтральною третьою стороною, яка не стає на чийсь бік і не виступає за будь-який конкретний результат.
3. Конфіденційність: сімейне посередництво є конфіденційним процесом, і всі обговорення та переговори, які відбуваються під час посередництва, є приватними та не можуть бути розголошені нікому поза процесом посередництва.
4. Самовизначення: сторони, які беруть участь у сімейній медіації, мають право приймати власні рішення та працювати разом, щоб знайти взаємоприйнятні рішення своїх проблем.
5. Повагу: сімейне посередництво проводиться з повагою та без засудження, а до всіх сторін ставляться з гідністю та ввічливістю.
6. Справедливість: процес медіації є чесним, усі сторони мають рівні можливості висловити свої погляди та врахувати їхні інтереси.
7. Безпеку: безпека всіх сторін, які беруть участь у сімейній медіації, є надзвичайно важливою, і вживаються заходи для забезпечення того, щоб процес проходив у безпечному середовищі.

Діалог вважається центральною та основною цінністю сімейної медіації. У контексті сімейної медіації, діалог означає процес відкритого та чесного спілкування між залученими сторонами, якому сприяє медіатор. Через діалог сторони заохочуються висловлювати свої погляди, почуття та потреби, а також слухати й розуміти точки зору інших. Медіатор допомагає полегшити цей процес, створюючи безпечне та довірливе середовище, де сторони відчувають себе комфортно, висловлюючи свої думки та беручи участь у конструктивному спілкуванні [5]. Діалог є важливим у сімейній медіації, оскільки він допомагає сторонам визначити точки згоди та розбіжностей, прояснити непорозуміння та працювати разом, щоб знайти взаємоприйнятні рішення. Це також може допомогти зміцнити

довіру та розуміння між сторонами, що може бути особливо важливим у справах, пов'язаних із постійними стосунками, як-от спільне батьківство після розлучення. Загалом, діалог є ключовою цінністю сімейної медіації, оскільки він сприяє ефективній комунікації та дає сторонам можливість працювати разом, щоб знайти рішення своїх проблем у спільній та конструктивній формі [6].

Процес сімейного посередництва широко розглядається як альтернативний підхід до вирішення сімейних конфліктів, оскільки він пропонує переваги заохочення методів мирного врегулювання та мінімізації економічних і соціальних наслідків відокремлення та розлучення для сімей, держави та суспільства. Втім, процес сімейної медіації може стикатися з певними викликами. Сімейна медіація не є панацеєю від усіх сімейних проблем, включаючи розлучення, опіку над дітьми, доступ до виховання дітей, утримання, розподіл майна та спадкування. Вкрай важливо запобігти тому, щоб медіація не призвела до угоди, яка сприяє домінуванню однієї сторони над іншою. Коли ж розбіжності стосуються дитини, її голос також має бути почутий під час процесу медіації, оскільки дитина є рівноправною особистістю сім'ї. Тому дітям необхідно дати можливість висловити свою думку, щоб знайти рішення, яке справді відповідає їхнім інтересам [7]. Важливо дотримуватися таких основних принципів медіації, як незалежність і неупередженість медіатора. Основна мета медіації полягає в усуненні проблем комунікації між учасниками конфлікту та вирішенні матеріальних питань паралельно зі збереженням стосунків.

Отже сімейна медіація стала важливою альтернативою судовому вирішенню сімейних конфліктів. Роль сімейного посередника має вирішальне значення для сприяння ефективному спілкуванню (збереження стосунків) одночасно зі спрямуванням сімей до вирішення проблеми. Незважаючи на те, що сімейне посередництво має проблеми та обмеження, його переваги з точки зору зменшення конфліктів, покращення спілкування та збереження сімейних стосунків роблять його цінним інструментом врегулювання конфліктів.

Список використаної літератури

1. Журавель, Д., Шаров В. (2021). Роль сімейної медіації у вирішенні сімейних спорів за участю неповнолітніх. *Альманах науки. Юридичні науки.* № 3 (48), 47-50.
2. Parliamentary Assembly. (2003). Family mediation and equality of sexes. http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17171&lang=en#
3. Adrover, R., Alberta, J., Castañer, C., Elenaa, M., Moreno, M., Joséb, J. (2020). Mediators' and Disputing Parties' Perceptions of Trust-Building in Family Mediation. *Negotiation and Conflict Management Research*, 13(2), 151-162.
4. Ліга медіаторів України. (2018). Що таке сімейна медіація? http://limu.org.ua/projects/shcho-takie-simieina-miediatsiia

5. Даниляк, А. (2018). Медіація як новітній засіб вирішення сімейних спорів. *Юридичний Науковий Електронний журнал*, 3(1), 56-58.
6. Дутко, А., Нагірняк, О. (2020). Медіація як спосіб вирішення сімейних спорів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 7(1), 148-152.
7. Парнета, О., Федик, С. (2021). Медіація як спосіб вирішення сімейних спорів. *Актуальні Проблеми Правознавства*, 1(25), 100-106.

Кудрявцева Наталія Олегівна
Юристка, аспірантка
Національної академії Служби безпеки України

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОСТІ

З глобальним розвитком цифрового суспільства поняття «діджиталізація» або «дігіталізація» або «цифровізація» стали використовуватися не лише в повсякденному житті пересічних громадян.

30 січня 2019 року було затверджено Засади реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку [1], якими визначив окремі принципи реалізації державної політики цифрового розвитку, серед яких, зокрема, відкритість, прозорість, багаторазовість використання та орієнтованість на громадян (полягає в забезпеченні першочергового врахування потреб та очікувань громадян під час прийняття рішень щодо форм чи способів здійснення функцій держави) тощо. Згодом Кабінетом Міністрів України було затверджено також Положення про Міністерство цифрової трансформації України [2] та Положення про Міжгалузеву раду з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації [3]. Надалі цифровізацію було визначено як процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя (частина перша статті 1 Закону України «Про Національну програму інформатизації» [4]). У період воєнного стану актуальним стало також питання підвищення рівня цифровізації сил безпеки та сил оборони України, про що було видано окрему постанову [5]. Як бачимо, наша держава ввійшла у стрімкий етап суцільної діджиталізації усіх сфер суспільних відносин.

Зрозуміло, що з трансформацією суспільства в інформаційне виникли ряд нових проблем. Поруч із мобільними тенденціями впровадження нових технологій, передачі і поширення знань постають загрози для життя і здоров'я людини, пов'язані з сучасними інформаційними технологіями, розвитком інтернету. Так, постає потреба забезпечення інформаційної безпеки держави [6, с. 180].

Водночас недоліки цифровізації є значно меншими за переваги діджиталізації суспільства.

Розвиток та запровадження у різні сфери суспільного життя цифрових технологій актуалізує, зокрема необхідність оптимізації механізму реалізації конституційних прав людини і громадянина шляхом надання можливості їх здійснення, в тому числі й у цифровому форматі [7, с. 187]. Очікується також, що масова цифровізація усіх сфер суспільного життя значно спростить механізми забезпечення прав громадян. І якщо ще нещодавно потрібно було витратити значну кількість часу для реалізації окремих видів прав, то тепер реалізація більшості норм законодавства, створення та розірвання правовідносин стали оптимально доступними в один клік на екрані телефону. Органи і установи державного апарату стали доступними і відкритими, систематично звітуючи в онлайн середовищі про свою діяльність. Здійснення громадського контролю за діяльністю органів держави стало можливим без прив'язки до місця твого перебування, чи країни знаходження.

Разом з тим, у зв'язку з спрощенням механізму реалізації прав людини простежується негативна тенденція до появи окремих випадків зловживання учасниками цифрового суспільства своїми правами, особливо інформаційними. Безумовно, що перехід від аналогового до цифрового середовища відкриває безліч нових можливостей для людей і організацій, але й також може стати причиною зловживань правом на інформацію. Окремі громадяни, маючи завдяки тотальній діджиталізації безмежні можливості для реалізації інформаційних прав і витрачаючи мінімальну кількість свого часового і фінансового ресурсу, схильні зловживати правом на отримання інформації, створюючи при цьому додаткове навантаження на роботу державних органів в цілому. Проте, беручи до уваги обмеженість ресурсів державного органу, зрозуміло, що таке зловживання правом окремими громадянами призводить до зниження якості забезпечення прав інших осіб.

Ще одним з найбільш відчутних проявів зловживання правом на інформацію є масове створення та поширення неправдивої інформації. Фейкові новини можуть бути широко поширені в Інтернеті, викликаючи паніку серед населення, розпалюючи соціальні конфлікти та впливаючи на рішення людей і організацій. Тому з процесом тотальної діджиталізації стало ще більш важливим бути уважними до інформації, яку ми отримуємо чи поширюємо в мережі Інтернет. Необхідно розвивати критичне мислення та здатність розрізняти правдиву інформацію від рейкової та небезпечної.

Водночас важливо забезпечувати належний захист особистих даних та інших конфіденційних даних в Інтернеті, оскільки частими

проявами зловживання правом на інформацію є також крадіжка особистих даних інших осіб, вірусні атаки, спам та інші види небезпечної діяльності в Інтернеті. Тому будучи учасниками цифрового суспільства важливо також забезпечувати належний захист особистих та інших конфіденційних даних в Інтернеті, розвивати правові та етичні норми в цій сфері, підвищувати освіченість серед населення тощо.

Таким чином, діджиталізація держави, створюючи комфортні умови для реалізації прав добросовісних громадян, водночас сприяє і зростанню кількості випадків зловживання інформаційними правами недобросовісних користувачів. На нашу думку, на даному етапі існування цифрового суспільства розробка і втілення механізму протидії зловживанню такими правами є пріоритетним завданням держави задля якісного забезпечення прав усіх громадян.

Список використаної літератури

1. Деякі питання цифрового розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2019 № 56. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF#Text (дата звернення: 17.03.2023).
2. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 856. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#n12 (дата звернення: 17.03.2023).
3. Про утворення Міжгалузевої ради з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 595. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-2020-%D0%BF#Text (дата звернення: 17.03.2023).
4. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#n191 (дата звернення: 17.03.2023).
5. Деякі питання підвищення рівня цифровізації сил безпеки та сил оборони України у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.2023 № 139. URL: http://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-pidvyshchennia-rivnia-tsyfrovizatsii-s-a139 (дата звернення: 17.03.2023).
6. Козяровський С.В. Захист прав людини в інформаційному просторі. *Діджиталізація та права людини:* збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м.Хмельницький, 30 березня 2021 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 180-183.
7. Костецька Т.А. Розвиток цифрової трансформації в Україні як умова забезпечення муніципальних прав і свобод. *Діджиталізація та права людини*: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м.Хмельницький, 30 березня 2021 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 187-190.

Лелюк Анастасія Сергіївна
Студентка 3 курсу ОП «Психологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: ***Шмаленко Юлія Іванівна***
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

ДЕЯКІ НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кардинальні технологічні зміни в XXI столітті вимагають постійного розвитку та адаптації особистості. Цифрові технології полегшують буття людей, дозволяючи виконувати роботу швидше та якісніше. Навчання стало більш доступним, а комунікація – швидшою та ефективнішою. Цифровізація є фундаментальним процесом сучасної культури, що впливає на всі аспекти життя людини, від роботи та освіти до спілкування та розваг. Цифровізація суспільства повинна розглядатися у всіх сферах життєдіяльності, що робить самореалізацію людини більш багатогранною та простішою.

Разом зі зростанням цифровізації суспільства, з'являються нові проблеми, такі як залежність від гаджетів та соціальних мереж, викликана постійними інформаційними стрімами та рекламою. У зв'язку з цим, деякі люди стали напряму залежати від ґаджетів у своїй роботі, що привело до того, що їхнє розуміння роботи стало прирівняним до розуміння телефона чи ноутбука. Більш доступне стало навчання, оскільки ми можемо здобувати освіту в будь-якій частині світу, проходити різні курси або навчатися в школі чи університеті, що знаходяться в іншому місті.

Донесення інформації до суспільства стало більш швидким, яскравим та деталізованим завдяки фото, відео та різним способам подачі даних. Сьогодні людині XXI століття вкрай важко уявити своє життя без використання гаджетів та всеможливих способів зв'язку, щоб встигати стежити за останніми світовими новинами. Соціальні мережі поступово все більше входять у повсякденне життя людей та стають одним із найважливіших засобів налагодження людських стосунків [1]. Люди звикли проводити свій вільний час чи просто відпочивати за допомогою цифрових технологій. Таким чином, цифровізація впливає на різні етапи онтогенезу без залежності від роду діяльності особистості.

В сучасному світі цифровізація дитини є необхідною складовою розвитку особистості. Стрімкий розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для розвитку дитини в різних сферах життя. З одного боку, цифрові інструменти можуть допомогти дитині розвивати свої таланти та здібності, забезпечуючи доступ до кращих навчальних матеріалів, онлайн-курсів та відеоуроків. Віртуальний світ

може допомогти дітям знайти спільноту, в якій вони почуються комфортно та зможуть розвивати свої інтереси.

З іншого боку, від сильного впливу цифрових технологій на розвиток дитини можуть виникати певні ризики, такі як залежність від гаджетів, порушення режиму дня та соціальна ізоляція. Окрім того, дитина може відчувати втому від постійного перебування в онлайн-середовищі та небезпеку стати жертвою кібербулінгу. Безпосереднє завдання батьків в сучасному цифровому суспільстві полягає в тому, щоб з самого дитинства привчати дитину до правил цифрової гігієни. Саме недотримання правил користування сучасними інформаційними та цифровими надбаннями суспільства дає негативні наслідки у життєдіяльності дитини [2].

Сучасні вчені звертають увагу, на негативні наслідки зловживання цифровим простором, що впливають на розвиток дитини. Мова йде про те, що зацікавленість жорстокими іграми поступово розвиває надмірну агресивність та будування стратегій поведінки в реальному житті ідентично як і в іграх: руйнування оточуючих предметів, псування майна інших осіб тощо. Відбувається зняття базових соціальних норм, обмеження морально-етичних переконань; скривлене сприйняття реального життя; неекологічне ставлення до природи; слабкий емоційний та вольовий контроль, поганий розвиток саморегулятивних механізмів, надмірна вразливість; заміна реального життя віртуальним; асоціалізація дитини; втрата інтересу до реального життя та подій в ньому. Зловживання цифровим простором спричиняє розвиток/загострення захворювань різного спектру та порушення фізіологічних функцій в наслідок довготривалого користування ґаджетами: поза сидіння, дистанція між очима та монітором та інші [3].

Ігри та відео мають широкий спектр вкладеного морально-етичного сенсу. Ігри мають різний характер цілі: розвивальні, пізнавальні та розважальні (які також мають велику класифікацію, включаючи в себе ігри з елементами жорстокості). Ігри та відео мають різне призначення, орієнтацію на вікову групу, рівень розвитку та спеціалізацію особистості. Відеоролики мають велике значення, оскільки вони можуть бути корисним джерелом інформації та навчання для дітей та дорослих. Важливо звертати увагу на вікові обмеження та рівень розвитку, оскільки деякі відео можуть мати негативний вплив на дитину. На жаль, не всі ігри та відео є безпечними для дітей, оскільки деякі містять елементи жорстокості та насильства. При недостатньому контролі батьків за ігровою діяльністю дитини в цифровому просторі для дитини відкривається доступ до різного типу інформації, в тому числі до такої, яка не є корисною для розвитку дитини. Несформованій психіці дитини дуже важко самостійно фільтрувати отриману інформацію. Основне завдання батьків

допомогти вчитися контролювати та критично ставитися до всього обсягу інформації.

Розглянемо приклад, як жорстокі ігри впливають на психіку дитини Спостерігаючи як віртуальні герої починають руйнувати домівки, знищувати тварин, фізично кривдити людей, несформована психіка дитини може почати переносити ці події в реальне життя. Спочатку це може мати мінімальні наслідки та прояви – до прикладу, зривати квіти або псувати різні речі, а з часом все це може отримувати все більше масштаби негативних дій з боку дитини. У віртуальному світі майже не можливі покарання, оскільки розуміється, що вчинки не завжди мають наслідки. В наслідок цього розуміння у дитини причинно-наслідкових зав'язків сильно порушується, тому що індивід не розуміє, що кожен вчинок має свої наслідки. В онлайн-світі набагато простіше щось зробити та не отримати покарань за свої дії, отже може закарбуватися стратегія: я роблю що хочу і це не матиме наслідків [4].

Нові виклики виникають з прогресом технологій, включаючи загрозу для суспільства. Суспільна небезпека полягає в тому, що при недбалому вихованні діти можуть вирости недостатньо емпатійними, грубими, емоційно холодними, байдужими [5]. Зазначені особливості зумовлюють міжособистісну неприязнь дітей один до одного, що спричиняє зменшення соціальних контактів [6].

В цифровому суспільстві процес виховання дітей має свої особливості та стикається з певними складнощами. Під час виховання дитини батьки мають враховувати особливості сучасного інформаційного простору та цифрового суспільства. Батьки задля всебічного розвитку дитини та унеможливлення негативного впливу цифрового суспільства на розвиток дитини мають бути дуже пильними до своєї дитини, налагоджувати контакт із власною дитиною, постійно пояснювати правила та особливості цифрового світу, подавати власний приклад, використовувати збалансований підхід разом з демонстрацією позитивних моментів у реальному житті, проводити спільні цікаві активності, правильно організовувати взаємодію дитини із ґаджетами.

Отже, цифрові технології мають як свої позитивні, так і негативні аспекти на розвиток дитини. Для успішної інтеграції цифрових інструментів у життя дитини, необхідно забезпечити баланс між онлайн та офлайн-світом, а також ретельно відстежувати час, який вона проводить в онлайн-середовищі. Розвиток компетентностей, пов'язаних з цифровим світом, може допомогти дитині зберегти баланс та успішно інтегруватись у цифрове суспільство.

Список використаної літератури

1. Шмаленко, Ю. І., & Ячменьова, Є. В. Маніпуляція громадською думкою через соціальні мережі. In *The X International Science Conference «Trends and prospects development of*

science and practice in modern environment», November 22–24, Geneva, Switzerland. 403p. (p. 296).

2. Розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій: навчальний посібник / Івашев Є.В., Сахно О.В., Грядуща В.В., Денисова А.В., Лукіянчук А.М., Удовик С.І. Біла Церква: БІНПО, 2021. 258 с.
3. Вайнола Р.Х. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі Національна академія педагогічних наук України. К. 2021. 52 с.
4. Guidelines for Industry on Child Online Protection. Year: 2020. URL: http://surl.li/fopix. (дата звернення: 18.03.2023).
5. Кремень, В. Г., Сисоєва, С. О., Бех. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України,* 2022. №4(2), С.1-30. URL: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206. (дата звернення: 18.03.2023).
6. Канішевська, Л.В., & Шахрай, В.М. Особливості виховання в школі і сім'ї в умовах цифровізації. *Перспективи та інновації науки. Педагогіка. Психологія. Медицина*. 2022. №9. С.144-155. URL: http://surl.li/fopsc. (дата звернення: 18.03.2023).

Лісовенко Анна Федорівна
Доцент кафедри психології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат психологічних наук, доцент

«КІБЕРОСОБИСТІСТЬ» ЯК МОЖЛИВА МОДЕЛЬ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Віртуальна реальність, мережна свідомість і комунікація, задають нове поле вивчення феномену ідентичності особистості в умовах мережевого товариства. Варіативність пізнання та функціонування цифрового простору призводить до формування нових індивідуальних і колективних практик самоідентифікації.

Процес віднесення себе до певної групи людей за певними ознаками є ідентифікацією. Наслідком ідентифікації є ідентичність, що виявляється в усталеності, тотожності, спадкоємності індивіда та його самосвідомості, результатом власного самоусвідомлення в цілому суспільстві [Erikson, 1994].

Цифрова ідентичність складається сьогодні у глобальному мультикультурному інформаційному просторі. Таким чином, зміщуються акценти ідентифікаційних процесів у бік різноманітності, мозаїчності, множинності та панування лабільних, хитких плинних цінностей [Лісовенко, 2022].

Цифрова ідентичність є важливим компонентом самопрезентації особистості в епоху інформаційного суспільства та визначається динамічністю, конструюванням онлайн-образу в мережевому полі, гнучкістю до нових змінних. На думку вчених, сучасні способи цифрової міжособистісної комунікації і репрезентації стають невід'ємною умовою формування офлайн-ідентичності [Усанова, Супрун, 2021].

Сучасні підлітки зростають в середовищі, насиченому цифровими пристроями з соціальними мережами та іншими віртуальними світами й онлайн-контекстами кіберпростору. Саме у ньому вони сьогодні проводять значну частину свого життя (в середньому 4-8 годин на добу). Це час, який можна порівняти з освоєнням освітньої програми. Ґаджети досить агресивно вторгаються в простір, який традиційно вважався простором взаємодії дитини та дорослого.

Кібертехнології не просто доповнюють та розширюють простір діяльності дитини, а впливають на всю її структуру як в офлайні, так і в онлайні. Інтернет деякі вчені розглядають як культурну зброю, що сприяє породженню нових форм діяльності, культурних практик, феноменів, мотивів, значень та смислів, які у складній взаємодії з традиційною життєдіяльністю в офлайні створюють новий спосіб

життя сучасної дитини. У результаті когнітивний і особистісний розвиток дитини може відбуватися в дещо іншій формі, підкорятися іншій логіці, давати інший результат у порівнянні з цілями традиційного навчання. Насьогодні закордонні та вітчизняні вчені виділяють чотири основні напрями змін, що визначаються новою соціальною ситуацією розвитку дітей та підлітків і характеризують цифрову соціалізацію: зміна когнітивного розвитку, зміна механізмів формування особистості, зміна взаємин дитини з навколишнім світом, зміна самої діяльності дитини – її соціальних чи культурних практик [Rosen, 2007; APA, 2008; Saito & Angles, 2013; Солдатова, 2013; Усанова, 2021; Лісовенко, 2022].

Слід зазначити, що у нового покоління підлітків та юнаків у ситуаціях, коли ґаджети не використовуються у живому спілкуванні з людиною, особистість може відчувати стан замішання, тривоги. Цифрове суспільство породжує покоління людей, котрим самотність є засобом порятунку від невичерпного потоку інформації. З іншого боку, в гострі періоди самотності особистість схильна шукати об'єкти відволікання уваги від свого стану. Таким чином, спілкування в Інтернеті допомагає особистості позбавитися відчуття самотності, але при надмірному його використанні уникнення проблем реального життя шляхом занурення у віртуальний світ може викликати складнощі в управлінні своїм життям.

За дослідженнями вчених [Saito & Angles, 2013], у суспільстві поширюється така категорія людей, як «хікікоморі» (яп., літер. «перебування на самоті»), або хікі, які добровільно перебувають на самоті і відмовляються виконувати очікування суспільства, при цьому проживаючи спільно зі своїми батьками або родичами, з якими вони не хочуть спілкуватися [Kato, Kanba, Teo, 2018]. При цьому існує поділ на «первинних хікікоморі» – молодь без серйозних психопатологічних діагнозів, та «вторинних хікікомори», – особи, які страждають від безлічі психічних розладів, (афективні, тривожні та обсесивно-компульсивні розлади) [Suwa, Suzuki, 2013].

У нового покоління підлітків та юнаків у процесі кіберсоціалізації в суспільстві відбуваються зміни в емоційно-вольовій та мотиваційно-потребовій сферах, здійснюється трансформація образу «Я» та ставлення до себе, нерозуміння ціннісно-смислової суті свого життєвого шляху. З одного боку, створюючи своє публічне «Я» у цифровому просторі, віртуальний світ дозволяє молоді легше висловлювати себе, створювати близький до ідеалу образ із помилковим відчуттям захищеності і анонімності, дефіцит якої спостерігається насправді. З іншого боку, в молоді часто виникає дискомфорт та тривожне відчуття від порушення психологічних меж особистого простору, порушується адекватність самооцінки та своїх

вчинків у реальному житті. Наслідком є розмивання соціальних і гендерних орієнтацій у представників цифрового покоління. Також ЗМІ нав'язують споживчу модель поведінки і сприяють розвитку гедоністичних настанов особистості.

Ще одна особливість сучасних молодих людей, яка спостерігається у пізнавальній сфері представників цифрового покоління – кліпове мислення (clipthinking), – особливе сприйняття світу, інформації у вигляді коротких «кліпів», яскравих барвистих посилань [APA, 2008; Rosen, 2007]. При цьому потік інформації сприймається фрагментарно: набір аудіо-візуальних уривків та їх розстановка у певній послідовності не дозволяють особистості встановити причинно-наслідкові зв'язки побаченого, зробити логічні та критичні висновки, створити цілісну картину світу. Інфопотік розрахований на емоційне сприйняття уривків запропонованого контенту. Діти настільки довіряють інформації з Інтернету, що, з одного боку, часом надмірно впевнені у своїх поглядах, а з іншого – не помічають їхньої суперечливості та алогічності, що робить їх піддатливими маніпулятивним впливам ззовні.

Цифрову соціалізацію розглядають як процес соціальної еволюції психіки особистості, коли техносистема як частина довкілля вбудовується в когнітивну соціальну систему людини, інтегрується і змінює її. Виділяють такі ознаки цифрової соціалізації сучасної молоді: гіперпідключеність, змішана реальність, нова соціальність, розширена особистість [Rosen, 2007; APA, 2008; Солдатова, 2013].

Гіперпідключеність – час, який проводить користувач за цифровим пристроєм у Інтернеті. У житті цифрового покоління з'явився предмет, що став останнім предметом, який ми бачимо щовечора перед тим, як заснути, і першим, за яким ми тягнемося спросоння. Смартфон часто стає найбільш значущим предметом власності, який завжди поруч (іноді навіть уночі).

Другою ознакою цифрової соціалізації є «нова соціальність». Свідомість, розширюється, «зрощується» з ґаджетами та онлайн-просторами знакової реальності, що опосередковують психічні процеси й нові види взаємодії, діяльності, соціокультурні практики, соціальний порядок та динаміку їх постійних змін (у знаннях, саморегуляції, самопрезентації та комунікації тощо).

Третя ознака цифрової соціалізації – це «розширене Я», котре безпосередньо пов'язане з цифровою особистістю. Всі підключені до мережі ґаджети стають зовнішніми добудовами, розширеннями людини. За дослідженнями Г. Солдатової, чим молодша людина, тим частіше вона сприймає цифрові об'єкти як частину себе. Суб'єкт та засіб стають єдиним цілим, концепція соціального походження розуму реконструюється, а поведінка змінюється під впливом нової системи

мережевого співробітництва. Розгляд формування сучасної молоді в умовах кіберпростору вказує на необхідність перегляду норм когнітивного й особистісного розвитку, та на значимість опосередкування діяльності як істотного чинника зміни психіки.

Інтернет платформи, сформовані цифровими алгоритмами, нав'язливо спрямовують увагу користувачів на вузький спектр явищ і думок у «тунель реальності» [Rosen, 2007]. Менша присутність батьків у «нових медіа» посилює цифровий розрив між поколіннями, і старше покоління виявляється слабко обізнаним про ті події та процеси, які не виходять за межі соціальних мереж. Це не дозволяє дорослим коригувати негативні процеси зміни моделей медіаспоживання.

Через публічне самопідтвердження, маркування, самокатегоризацію на різних сервісах та платформах відбувається злиття віртуального, цифрового та реального «Я». Таким чином, відбувається змішання фізичної та віртуальної реальностей, просторів публічного та приватного, а також нероздільність онлайн- та офлайн-присутності у повсякденному житті сучасної молоді. Свідомість особистості, що розвивається, в пізнавальному і комунікативному плані фактично зрощується із зовнішніми знаряддями (ґаджетами) і знаковою реальністю (Інтернетом), тому можна стверджувати про появу ознак «кіберособистості» як нового виду ідентичності та результату постійної оцифровки людини.

Список використаної літератури

1. Erikson E. (1994) Identity: Youth and Crisis. W.W.Norton&Company. 336 p.
2. Лісовенко А.Ф. (2022) Проблема формування особистісної та соціальної ідентичності в епоху цифрової реальності // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття»: мат. Міжн.н.-пр. конф. Одеса:«Гельветика», Т.1. С. 303-306.
3. Усанова Л.А., Супрун Г.Г. (2021) Цифрова ідентичність як відображення інформаційного суспільства // Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал; НУ «ОЮА». Одеса. Вип. 30. С. 67-70.
4. Rosen L. (2007) Me, My Space and I: Parenting the net generation. NY: Palgrave Macmillan.
5. How technology changes everything (and nothing) in psychology. 2008 annual report of the APA Policy and Planning Board // American Psychologist. 2009. V. 64. P. 454-463.
6. Saito Tamaki, Angles, J. (2013) Hikikomori: Adolescence without end. Minneapolis: University of Minnesota Press.
7. Kato T. A., Kanba S., Teo A. R. (2018) Hikikomori: Experience in Japan and international relevance // World psychiatry. Vol. 17. № 1. P. 105-106.
8. Suwa M., Suzuki K. (2013) The phenomenon of «Hikikomori» (social isolation) and the socio-cultural situation in japan today // Journal of psychopathology. №19. P. 191-198.

Мельник Любов Іванівна

Аспірантка кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Науковий керівник: *Федорченко-Кутуєв Павло Володимирович*
Завідувач кафедри соціології
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
доктор соціологічних наук, професор

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА МЕДІА У ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ

Засоби масової інформації (ЗМІ) та медіа грають важливу роль у гібридних війнах, які є формою сучасної війни, що поєднує в собі військові, політичні, економічні, культурні, інформаційні та інші методи впливу на противника.

У гібридній війні ЗМІ та медіа можуть використовуватися як інструмент впливу на громадську думку та поведінку населення, так і для дезінформації та маніпулювання інформацією з метою досягнення політичних, економічних чи військових цілей.

Один із прикладів використання ЗМІ та медіа у гібридних війнах - це розповсюдження фейкових новин та інформації з метою змінити громадську думку, створити напруження та конфлікт між різними групами населення, викликати паніку та хаос. Наприклад, можуть створюватися пропагандистські матеріали, які будуть спрямовані на окремі соціальні групи або національності, з метою створення конфліктів між ними. У гібридній війні засоби масової інформації та медіа можуть використовуватися також для впливу на економічну стійкість країни. Наприклад, можуть проводитися кампанії бойкоту певних товарів чи послуг країни-противника, що може призвести до значних економічних втрат для цієї країни.

У гібридній війні ЗМІ та медіа можуть використовуватися також для впливу на економічну стійкість країни. Наприклад, можуть проводитися кампанії бойкоту певних товарів чи послуг країни-противника, що може призвести до значних економічних втрат для цієї країни, використання для здійснення кібератак на відповідні інформаційні системи країни-противника. Наприклад, можуть бути створені віруси, які знищать важливі дані, спричиняють збій в роботі інформаційних систем, викликати перебої в роботі мереж.

Також у гібридній війні ЗМІ та медіа можуть використовуватися для керування соціальними мережами та створення ботів, що можуть викликати хвилю обговорення певної теми в мережі, що може вплинути на громадську думку.

Узагалі, гібридна війна є складним і маловивченим явищем, і засоби масової інформації та медіа відіграють в ній важливу роль. Тому важливо розвивати нові методи інформаційної безпеки та взаємодії між країнами для протидії гібридній війні в умовах сучасного світу.

Боротьба з дезінформацією є одним з методів інформаційної безпеки, з якими стикаються не тільки США, а й інші країни світу. Безумовно, США вважається однією з найвпливовіших країн у світі з погляду своєї здатності боротися з дезінформацією та впливової пропаганди. В останні роки США приділяє значну увагу протидії дезінформації та фейкових новин, особливо після того, як Росія була звинувачена втручанням у виборчий процес у 2016 році.

Європейська спільнота також зосереджується на протидії дезінформації та маніпуляціям у медіа, враховуючи загрозу, яку це може становити для демократії, безпеки та стабільності. Для цього було створено ряд ініціатив та стратегій, які спрямовані на забезпечення безпеки та стійкості європейських держав.

У цілому, Європейська спільнота докладає зусиль для протидії дезінформації та маніпуляціям у медіа. Проте, деякі країни-члени все ще стикаються з проблемами у цій сфері, і важливо продовжувати працювати над забезпеченням безпеки та стійкості в Європі та по всьому світу.

Зовнішньополітична служба Євросоюзу опублікувала доповідь про дезінформацію та маніпуляцію фактами у світовому інформаційному просторі у 2022 році, в якій назвала Росію головною країною-дезінформатором року (Reporton EEAS Activitiesto Counter FIMI, 2022).

У доповіді було відзначено, що фейки поширюються через різні офіційні дипломатичні канали, державні ЗМІ, які мають як російську, так і зарубіжну аудиторії, а також прокремлівські канали в Інтернеті, які можуть отримувати фінансування з Москви, хоча їх зв'язки з російським урядом безпосередньо не позначені. У доповіді наведено приклади дезінформації, такі як медіакомпанії Sputnik і Russia Today (RT). Глава європейської дипломатії Жозеп Боррель підтвердив, що Росія використовує всі свої інструменти для проведення дезінформаційних кампаній та систематичного спотворення реальності з метою заплутати та ввести людей в оману. Він зазначив, що це спричиняє сумніви щодо правдивості інформації і намагається зробити так, щоб люди відмовилися вірити в будь-що. Жозеф Боррель заявив, що Євросоюз має намір боротися з поширенням неправдивої інформації шляхом створення центру аналізу та обміну інформацією, який буде протистояти пропаганді.

Один з прикладів успішної боротьби з дезінформацією в Україні – це кампанія з протидії дезінформації, Україна посилює боротьбу з

російською пропагандою, так з 19 березня 2021 року розпочав роботу Центр протидії дезінформації – державна інституція, яка у співпраці з громадськими організаціями протистоїть російській пропаганді.

Центр забезпечує здійснення заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, виявлення та протидії дезінформації, ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою (Центр протидії дезінформації при РНБО, 2021).

Кампанія щодо створення Центр протидії дезінформації отримала широку підтримку від української громадськості та медіа, і вона сприяла збільшенню обізнаності про ризики дезінформації та забезпечення правдивої та об'єктивної інформації. Це допомогло підвищити рівень громадської свідомості та забезпечити кращу захищеність від маніпуляцій та дезінформації в Україні. Загалом, ЗМІ та медіа є важливим інструментом у гібридних війнах, і їх використання може мати серйозний вплив на політичну та соціальну стабільність країни.

Завдяки швидкому розвитку технологій, ЗМІ стали більш доступними та різноманітними. Це дало змогу змінити не лише самі засоби масової інформації, а й їх роль у формуванні громадської думки та політичних процесів. Процес модернізації засобів масової інформації та медіа є невід'ємною частиною сучасного суспільства.

Одним з ключових аспектів модернізації засобів масової інформації є зростання популярності та впливу цифрових медіа. Інтернет, соціальні мережі та інші цифрові засоби забезпечують широкий доступ до інформації та дають можливість вільно висловлювати свою думку. Це дозволяє людям бути більш інформованими та активнішими учасниками громадського життя.

Також можна зазначити, що модернізація засобів масової інформації сприяє зміні їх формату та змісту. Наприклад, зростання популярності відеоконтенту на YouTube та інших платформах змушує традиційні засоби масової інформації переходити на онлайн-формат. Це сприяє збільшенню доступності та швидкості поширення інформації.

Узагальнюючи, модернізація засобів масової інформації та медіа є складним та багатогранним процесом, який може мати як позитивний, так і негативний вплив на суспільство. Важливо пам'ятати, що зміни в медіа-середовищі потребують не тільки технологічних, а й етичних та правових рішень, щоб забезпечити якість та достовірність інформації, а також захист прав та свобод громадян. Загалом сучасне інформаційне середовище, особливо в умовах гібридної війни, вимагає

комплексного підходу, який включає в себе як технологічні рішення, так і правові та етичні норми.

Список використаної літератури

1. European External Action Service (EEAS). (2022). 2022 Report on EEAS Activities to Counter FIMI [Fundamentalism, Intolerance, Militarism, and Inequality]. Retrieved March 17, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/EEAS-AnnualReport-WEB_v3.4.pdf

2. Центр протидії дезінформації. (n.d.). Про ЦЕНТР ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ [About the Center for Countering Disinformation]. cpd.gov.ua. Retrieved March 17, 2023, from https://cpd.gov.ua/documents/%d0%bf%d1%80%d0%be-%d1%86%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%80/

Наумкіна Світлана Михайлівна
завідувач кафедри політичних наук і права
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
доктор політичних наук, професор
Руцький Сергій Васильович
аспірант кафедри політичних наук і права
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ЗНАЧЕННЯ МОВНО-МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ В СУЧАСНУ ЦИФРОВУ ЕРУ

Термін «мовно-маніпулятивний вплив» є особливо актуальним на сучасному етапі у зв’язку з глобальним розвитком інформаційних технологій і комп’ютерного прогресу. В сучасну цифрову еру спостерігається значне підвищення інтересу науковців до цієї тематики, яка є міждисциплінарною і аналізується фахівцями різних галузей знань, і тому питання мовного впливу стало об'єктом досліджень не тільки лінгвістики, а й інших наук, наприклад, соціології, психології, політології, риторики тощо.

Теорія мовного впливу, як наука ефективного спілкування та здійснення відповідних соціально-політичних дій, бере свій початок з античної риторики, яка вчила ораторів ефективно публічно виступати, вести суперечку та отримувати перемогу в дискусії. Антична риторика спиралася на логічні правила роздумів та переконань. Поширення демократії, розвиток засобів масової комунікації, суспільно-економічний розвиток стали каталізаторами виникнення потреби в нових засобах переконання, з використанням не тільки логіки аргументації, а й застосування психологічного та емоційного впливу на

слухача. Це стало значно поширеним і можливим особливо в сучасну цифрову еру, яка використовує комунікативні дії та новітні інтернет-технології з метою досягнення необхідного результату, незалежно від його позитивного чи негативного вектору.

На думку С. Семенченка, мовний вплив у широкому сенсі – це будь-яка мовна комунікація, яка розглядається в аспекті її цільової обумовленості, це вербальне спілкування, описане з позиції одного з комунікантів, коли він розглядає себе як суб'єкта впливу, а свого співрозмовника – як об'єкта [1]. Таку думку поділяє і Л. Сорокіна [2, с. 22]. Такий вплив займає особливе місце і відіграє значну роль в цифрову епоху з метою впливу його вектор подальшого розвитку

Вербальний вплив у вузькому сенсі використовується в сфері так званих координативних відносин рівноправного співробітництва, а не відносин субординації (формальних чи неформальних). Такий тип мовного впливу передбачає, що «суб'єкт регулює діяльність іншої людини, яка, певною мірою, є вільною у виборі своїх дій та орієнтується на свої потреби» [3].

Основною метою задачею мовного є використання невербальних засобів для досягнення поставленої мети мовця – змінити поведінку реципієнта, його установки, наміри, думки, оцінки, що і повинно бути досягнутим в комунікативній взаємодії з ним.

Мовний вплив на свідомість може здійснюватися в двох формах – відкритої та прихованої. Основним видом відкритого впливу на суспільну свідомість є риторичне висловлювання, яке базується на логічних принципах побудови тексту висловлювання, вмінні аргументувати, вести дискусію, переконувати слухачів [Див. детал. : 4]. Одним з найефективніших видів прихованого впливу є мовна маніпуляція.

Маніпулятивний вплив існує незалежно від наявності або відсутності його описів. Поява назв досліджуваного виду прихованого впливу, пов'язаних з мовою, обумовлена активізацією вивчення маніпулятивного впливу вченими і, відповідно, прагненням показати, що цей вплив значною мірою проявляється вербально. При цьому, слід зазначити, що мова як система також знаходиться в основі передумов існування маніпулятивного впливу, але маніпулятивний вплив не проводиться тільки за допомогою мови як такої. Визначити, маніпулятивний цей вплив або інший вид прихованого впливу, можливо, лише досліджуючи дискурс, а вивчення мови покаже наявність прихованого впливу, який потенційно може бути маніпулятивним.

Щодо суттєвих ознак маніпулятивного впливу, то він базується на принципах скритності, майстерності, існування / створення ілюзорної реальності.

Відтак, термін «мовно-маніпулятивний вплив» увійшов в науковий обсяг і потребує ретельного аналізу у теоретичній частині з метою подальшої імплементації в практичну площину як один з показників політичної діяльності і в цілому політичного процесу в сучасному цифровому суспільстві.

Список використаної літератури

1. Семенченко Ф. (2014) Політичні маніпуляції як суб'єктивний вид політичного впливу. *Актуальні проблеми політики*, 51, 254–263.
2. Сорокіна Л. (2014) Мовленнєва маніпуляція та інші види мовленнєвого впливу: термінологічне розмежування понять. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. Одеса, 8, 2, 157–159.
3. Ієвлєв О., Калінська О. (2012) Мовна маніпуляція: техніки маніпуляцій у спілкуванні. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: http://ena.lp.edu.ua (дата звернення 20.03.2021).
4. Дяченко О. (2018) Типи маніпуляцій в інформаційному просторі держави. *Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування: Міжнародна науково-практична конференція*. Київ: Центр правових наукових досліджень, 34–38 (112).

Пальшков Костянтин Євгенович
Доцент кафедри теорії та історії держави і права
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат політичних наук, доцент

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРОРОСІЙСЬКИЙ ТА РОСІЙСЬКОМОВНИЙ КОНТЕНТ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ 24.02.2022

Широкомасштабне вторгнення росії в Україну, що розпочалося 24 лютого 2022 року дозволяє та потребує оцінити стан суспільної думки у ставленні до російського та російськомовного контенту. Тривалий час, навіть після 2014 року такий контент лишався середовищем для поширення дезінформації. Трохи більше ніж за рік з'явилися результати спроб зафіксувати зміни у ставленні українців до російських медіа та російськомовного контенту. Такі матеріали дають як певні уявлення про окремі зміни громадської думки про вплив російських та російськомовних медіа, так і дозволяють сформулювати питання, відповіді, на які ще потрібно відшукати.

Опитування методом face-to-face проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з Центром політичної соціології проведене на третьому місяці широкомасштабної агресії Росії в Україну засвідчило, що на тлі вторгнення певним чином знизився скепсис українців до інформації у медіа: якщо раніше близько

30% часто сумнівалися щодо правдивості повідомлень у ЗМІ або соцмережах, то після 24 лютого 2022 року таких близько 11%. Дослідниками зроблено висновок, що з одного боку, це стимулює довіру до повідомлень офіційних органів влади, які транслювалися на єдиному телемарафоні, але з іншого боку, це може сприяти вразливості до дезінформації у соцмережах [1].

Наступні два дослідження відображають реакцію українців у ставленні до російського та російськомовного контенту після 24 лютого 2022 року.

Так, за результатами проведених ГО «Детектор медіа» у серпні 2022 року фокус-груп (результати не є репрезентативними), учасники обговорень зазначили, що навчилися визначати мету російських наративів. Йдеться про залякування, нагнітання панічних настроїв, сіяння недовіри до влади, роз'єднання українців і налаштування населення, яке проживає в західних регіонах України проти російськомовних біженців зі східних областей. Щодо визначення недостовірного контенту, автори дослідження зробили висновок про все більшу чутливість українців до ворожої пропаганди. До основних практик перевірки інформації віднесено такі, як-от: пошук інформації про подію в інших джерелах; звернення до першоджерела повідомлення; перевірки фото за допомогою різних ресурсів; пошук інтерв'ю або коментарів експертів, або блогерів яким довіряють, обговорення з людьми, яких вважають компетентними. Втім, кількість матеріалів, яку українці перевіряють, залишається незначною, близько 5% [2]. На думку автора такі результати фокус-груп можуть говорити про зростання критичного мислення українців, що є вкрай важливим в часи війни, та потенційного кратного збільшення дезінформаційних загроз з боку ворога. Втім, як зазначено, рівень перевірки інформаційних повідомлень є незначним, до того можна припустити, що затягування війни може призвести до інертності та зниження пильності аудиторії до перевірки контенту.

При проведенні цих же фокус-груп, учасники зазначили, що в українському інформаційному просторі відбулися значні зміни, а саме: майже відсутній російськомовний контент, з українського телебачення зникли проросійські експерти та програми, молодь менше цікавиться російськомовною популярною музикою тощо. Троє з чотирьох учасників відмовились від російського контенту різного формату, головним чином розважального. Учасники фокус-груп розповіли також, що жорстокість окупантів спровокувала природне відторгнення від всього російського: мови, культури, продукції, в т.ч. медійної. Стався частковий чи повний перехід на споживання україномовного контенту [2]. Втім, результати даних фокус-груп в цій частини балансуються

результатами наступного дослідження, яким встановлено, що споживання російського контенту все ще знаходить пояснення.

Зважаючи на те, що частина українців продовжують споживати російський контент, автори опитування проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічною службою Центру Разумкова з 13 по 21 грудня 2022 року, вирішили з'ясувати причини цього. Було встановлено, що споживання частиною українців культурного продукту окупантів навіть після повномасштабного вторгнення, українці схильні пояснювати переважно силою звички. Близько 21% вважають, що це є наслідком вподобань людини (які вочевидь склалися, в тому числі через попереднє споживання російського культурного продукту). 13% взагалі не бачать в цьому проблеми, адже «культура має бути поза політикою» [3]. Тож, як видно, споживання російського контенту лишатиметься. Проблема посилюється тим, що головними каналами поширення фейків та дезінформації є соціальні мережі та месенджери, через які російський контент може максимально легко та швидко потрапити до лояльного до нього українського споживача. Проблема також в тому, що навіть навіть той російський та російськомовний контент, що по своїй суті не є дезінформацією, лишається сприятливим полем для розповсюдження фейків.

Також слід зауважити, що відмова від російського і навіть російськомовного контенту не гарантує безпеку від російських фейків. Адже інструментом розповсюдження фейків, метою яких є введення в оману українських громадян є не лише російські або російськомовні, а й україномовні медіа. Більше того, розповсюдженню російських фейків сприяє й частина українців, коли несвідомо через недотримання інформаційної гігієни, люди поширюють недостовірну інформацію. Про це зазначено, зокрема, у вже згаданому нами дослідженні ГО «Детектор медіа». Так, до основних джерел фейків, учасники обговорення віднесли свідоме чи несвідоме поширення російських пропагандистських наративів, якими ворог намагається заповнити український інформаційний простір. Відповідний контент зазвичай просувається завдяки системній роботі фахівців із ІПСО із залученням ботів. Втім у значній кількості випадків дезінформація просувається самими українцями з добрими намірами [2]. Тож у боротьбі з дезінформацією ворога увагу слід приділяти як російському та російськомовному контенту так і україномовному, адже кожна з цих інформаційних площин є середовищем для розповсюдження фейків. В той же час, збільшення якісного україномовного контенту зменшуватиме можливості для ворожих дій в інформаційній царині.

Список використаної літератури

1. Боротьба в інформаційній та культурній царинах: що думають країнці про державну мовну політику та пропаганду на тлі агресії РФ. *URL*: http://surl.li/fqhrf
2. Українська аудиторія після початку великої війни: зміни у медіаспоживанні, сприйняття інформаційного простору, чутливість до спотвореного контенту. *URL*: http://surl.li/ekgse
3. Національна культура та мова в Україні: зміни в українській думці після року війни. *URL*: http://surl.li/fqhse

Папінян Вікторія Валентинівна
асистентка кафедри психології
Національного університету «Одеська юридична академія»

РІЗНОВИДИ ДІДЖИТАЛ КОМПЕТЕНЦІЇ ПСИХОЛОГА

З початком побудови інформаційного суспільства в Україні, сучасна система освіти характеризується впровадженням цифрової освіти, невід'ємною частиною якої є розвиток діджитал компетенції в контексті визначення рівня компетентності фахівців, в даному випадку ми розглядаємо психологів. Діджитал компетенція має на меті отримання та підвищення рівня знань спеціалістів в певній галузі стосовно ефективного використання цифрових продуктів та послуг через цифрові технології. Також актуальність даної теми обумовлена значним зростанням рівня кіберзлочинності. Діджитал компетенція є порівняно новою сферою в Україні та залишаються не вивченими питання професійної компетентності психолога в сфері цифрових технологій. Ще одним важливим фактом є вплив пандемії Covid-19, що спричинило перехід робочого простору в онлайн-формат, що спричиняє труднощі для фахівців. Виникають такі труднощі як відсутність цифрових знань для використання цифрових технологій, що впливає на якість роботи. Тому виникла необхідність оволодіннями діджитал компетенції психолога для формування навичок під час використанні цифрових технологій та в контексті професійного розвитку.

На законодавчому рівні відсутнє визнання поняттю діджитал компетенція, але існують доктринальні визначення вчених.

Одні вчені вважають, що діджитал компетенція – це система когнітивних, соціальних і технічних навичок, які гарантують якісне існування людини в інформаційному середовищі.

По-іншому надають визначення таке, що діджитал компетенція – набір знань та вмінь, які необхідні для безпечного та ефективного використання цифрових технологій та ресурсів інтернету [1, С. 6].

Такі вчені як Н. Корецька та О. Мороз вміщують в поняття діджитал компетенції екологічне відношення до цифрових технологій якособливого середовища життя людини, що вимагає дотримання норм

гігієни й відповідальності користувача [2, С. 10].

Іванченко Д. А. визначає, що діджитал компетенція – це здатність особи використовувати цифрові технології та комунікаційні інструменти для доступу, управління, інтеграції, аналізу, оцінку інформації, накопичення нових знань, створення та спілкування з іншими людьми для ефективної участі в суспільному житті [3, С. 11].

В результаті аналізу психолого-педагогічної літератури можна надати власне визначення поняттю діджитал компетенція психолога – цесукупність знань, умінь і навичок психолога, які обумовлюють його цифрову грамотність. Діджитал компетенція психолога дозволяє ефективно та безпечно здійснювати пошук, аналіз, оцінку певної інформації; накопичувати та використовувати цифрові технології для вирішення конкретних професійних завдань.

У зміст діджитал компетенції психолога входять такі елементи, а саме:

1. Цифрове споживання – використання інтернет послуг для роботи та життя. Включає: фіксований інтернет, мобільний інтернет, цифрові пристрої, інтернет-ЗМІ, новини, соціальні мережі, Держпослуги.
2. Цифрова компетентність – здатність ефективно користуватися технологіями. Включають: пошук інформації, використання цифрових пристроїв, використання функціоналу соціальних мереж, фінансові операції, онлайн-покупки, критичне сприйняття інформації, виробництва мультимедійного контенту, синхронізація пристроїв.
3. Цифрова безпека – основи безпеки у Мережі, яка включає: захист персональних даних, надійний пароль, легальний контент, культуру поведінки, репутацію, етику, зберігання інформації, створення резервних копій.
4. Цифрова комунікація та взаємодія: вміння спілкуватися через цифрові технології; вміння ділитись інформацією завдяки використанню цифрових технологій та тощо [1, С. 7].

Різновиди діджитал компетенції психолога є:

1) ***діджитал-інформаційно-пошукова компетенція***. Вона обумовлюється такими професійно важливими уміннями як: здійснювати пошук, відбір, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій; використовувати можливості авторизованих інформаційно-пошукових систем. банки даних для вирішення окремих завдань психологічної діяльності; здійснювати підбір програмного забезпечення, який потрібний для психологічної діяльності.

2) ***діджитал-соціально-комунікативна компетенція.*** Вона обумовлюється такими професійно важливими уміннями як: створювати власну колекцію інформаційно-комунікаційних технологій

шляхом використання світових інформаційних ресурсів, що є у мережі інтернет; використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації відео-конференцій для дистанційних форм психологічної діяльності; використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв'язання психологічних проблем; поширювати та обмінюватися даними за допомогою цифрових технологій; спілкуватися через соціальні мережі, електронну пошту.

3) ***діджитал-методична цифрова компетенція.*** Вона обумовлюється такими професійно важливими уміннями як: створювати саморекламний продукт на персональних сторінках; готувати презентації та роздавальний матеріал, які необхідні для психологічної діяльності; створювати різноманітні дидактичні засоби та дидактичні ресурси за допомогою програмного інструментарію; долучатися до онлайн-освіти (курсів, тренінгів, лекцій, майстер-класів) тощо [4, С. 10].

4) ***діджитал-операціональна компетенція***. Вона обумовлюється такими професійно-важливими уміннями як: створити свій онлайн-кабінет; створювати та розміщувати в Інтернет просторі власні сторінки; користуватися фото-; відео-. графічними редакторами; працювати з інформацією (як числами, так і текстами); опрацьовувати результати психологічної діагностики, використовуючи спеціальні ІТ-програми; шукати створювати та обмінюватися цифровими ресурсами; використовуючи сервіси та засоби ІТ-технологій для здійснення професійних функцій.

5) ***діджитал-аналітична цифрова компетенція***. Вона обумовлюється такими професійно важливими уміннями як: здійснювати кількісний та якісний аналіз інформації та результатів психодіагностики за допомогою ІТ-технологій, аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-технологій; аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-програм та технологій [5, С. 105].

Таким чином, науковій літературі не достатньо уваги приділяється питанню дослідження психологічних аспектів діджитал компетенції психолога, яке є дуже важливим з практичного боку для безперервного навчання психолога шляхом проходження онлайн-курсів і тренінгів для отримання знань та навичок. Дієвими заходами підвищення діджитал компетенції у студентів-психологів є: інтерактивні лекції за тематикою кожного модулю; психологічні вправи: робота із самооцінкою та впевненістю у собі, робота із самовизначенням та самопрезентацією у своїй діяльності; перегляд навчальних відео; групове обговорення та дискусії; творчі вправи для набуття навичок самовираження. Також доцільно запровадити

вивчення дисципліни «Інформаційні технології для психологів», яка буде включати вивчення умінь, навичок і знань в діджитал-сфері. А також, доцільно доповнити курс дисципліни «Кібербезпека» стосовно діджитал компетенції психолога.

Список використаної літератури

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2014. –156 с.
2. Бєгун А. В. Інформаційна безпека: навч. посіб. / А.В. Бєгун. – Київ: КНЕУ, 2008. – 280 с.
3. Овчарук О.В. «Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи», у Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору, В. Ю. Биков, О. В. Овчарук, Ред. Київ, Україна: Атіка, 2014, с. 7-16.
4. Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу: аналіт. зап. / В. С. Куйбіда, О. М. Петроє, Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук. Київ: НАДУ. 2019. 28 с.
5. Цільмак О.М. Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: підручник. // О. М. Цільмак. – Одеса: ОДУВС, 2017. – 124 с.

Сокол Ольга Андріївна
Магістерка 1 курсу ОП «Соціологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Шмаленко Юлія Іванівна*
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

КОНЦЕПЦІЯ ЛАГІДНОЇ УКРАЇНІЗАЦІЇ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Концепт українізації давно не є новим та час від часу з'являється у громадському дискурсі. Поняття «українізація» використовується в науковій літературі частіше для опису політики СРСР у 20-х роках минулого століття, але разом з тим усе частіше термін вживають для опису сучасних тенденцій. У широкому розумінні, процес сучасної українізації можна визначити як «діяльність державних органів, політичних партій, громадських організацій, трудових колективів, окремих осіб чи їх груп у справі формування позитивного ставлення до громадянства України, розбудови незалежної економічно сильної держави із зміцненням відповідної національної ідентичності на основі патріотичних почуттів незалежно від їх етнічної належності чи віросповідання [1]». Успіх українізації пов'язаний не з силовою асиміляцією неукраїнського населення, а має здійснюватися на основі формування у суспільній свідомості стійкого уявлення щодо перспективності власного економічного, соціального, культурного розвитку в межах соборної Української держави [1]. Нарівні з «українізацією» використовують такі терміни як «реукраїнізація», «дерусифікація», «деколонізація» та «лагідна українізація».

Сучасна концепція «лагідної українізації» передбачає непримусовий, поступовий перехід на українську мову в усіх сферах використання: в повсякденному житті, в Інтернеті, в науковому та освітньому середовищі, на роботі тощо. В першу чергу лагідна українізація про перехід на державну мову в особистісному спілкуванні та Інтернет-просторі, а також створення та споживання україномовного культурного контенту.

Слід зазначити, що після розпаду Радянського Союзу російська мова довгий час в Україні стабільно домінувала в повсякденному житті пересічних українців. Зазвичай у дослідженні мовних звичок населення використовується таке питання як «Якою мовою (мовами) Ви переважно спілкуєтеся у Вашій родині (вдома)?» з варіантами відповідей «українська», «російська», «і російська, і українська», а також «інша». У більшості випадків люди, що обирали раніше варіант

«і російською, і українською» спілкуються все ж переважно першою. Моніторинги різних соціологічних дослідницьких центрів, як, наприклад, Інституту соціології НАН України, показують [2], що сумарна частка людей, які спілкуються в побуті лише російською або російською та українською майже усі роки незалежності перевищувала відсоток тих, хто спілкується в побуті виключно українською (табл. 1).

Таблиця 1

Відповіді на питання «Якою мовою (мовами) Ви переважно спілкуєтеся у Вашій родині (вдома)?» зі збірника наукових праць Інституту соціології НАН України «Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності» [2]

Рік/Мова спілкування, %	**Переважно українською**	**Переважно російською**	**І українською, і російською (залежно від обставин)**	**Іншою**	**Не відповіли**
1992	36,8	29,0	32,0	2,0	0,2
1994	36,7	32,4	29,4	0,7	0,8
1996	36,9	33,1	29,6	0,4	0.0
1998	37,6	33,4	28,4	0,5	0,1
2000	39,1	36,0	24,8	0,2	0,0
2002	38,2	33,2	28,0	0,5	0,1
2004	38,4	34,3	26,3	0,9	0,1
2006	38,0	39,2	22,6	0,3	0,0
2008	42,0	36,8	19,9	0,8	0,4
2010	41,7	34,9	22,1	0,9	0,4
2012	42,9	35,4	20,9	0,3	0,4
2013	38,7	37,9	22,8	0,6	0,1
2014	43,2	31,2	24,7	0,7	0,2
2015	43,0	25,6	30,4	0,6	0,4
2016	42,2	32,2	25,4	0,1	0,1
2017	41,0	28,7	29,2	0,6	0,5
2018	43,8	31,4	24,8	0.0	0,0
2019	45,0	30,2	24,1	0,2	0,5
2020	50,8	27,6	21,3	0,3	0,0
2021	51,4	23,5	23,8	1,1	0,2

Процес лагідної українізації у вигляді свідомого переходу на українську мову розвивався за кількома хвилями [3]. Першу хвилю українізації спричинив патріотичний вибух після здобуття Незалежності України у 1991 році. Друга хвиля українізації викликана піднесенням патріотичних почуттів після Помаранчевої революції 2004 року, а третя – після Революції гідності 2014 року. Остання, четверта хвиля українізації, відбувається зараз, від початку повномасштабного вторгнення рф в Україну 24 лютого 2022 року.

Як можна побачити за даними таблиці вище, українська мова почала набувати домінуючих позицій частково після другої, а потім після третьої хвилі. Збільшення вживаності української, крім багатьох інших факторів, пов'язане також і з прийняттям нового мовного законодавства.

Регулюванням україномовного культурного контенту займаються в першу чергу Міністерства освіти та Міністерство культури. Українізація в побуті, в контексті цифрового суспільства, в Інтернет-просторі не може контролюватись ніякими офіційними установами. Як зазначив міністр культури та інформаційної політики України, Олександр Ткаченко [4]: «процес «лагідної» українізації вже невідворотний. (…) рік гарячої війни дійсно посилив тренд. Сталості йому нададуть законодавчі зміни, затверджені ще до 24 лютого 2022 року, згідно з якими сайти онлайн-ЗМІ були зобов'язані створити україномовну версію і послуговуватися нею як головною. Телебачення незабаром має повністю перейти на українську».

Процес лагідної українізації цифрового суспільства чітко прослідковується у результатах соціологічних досліджень. Мова йде про дослідження Інституту соціології НАН України, моніторинг «Рейтингу» та Київського міжнародного інституту соціології (про мовне питання та проблему власної ідентичності українців), а також дослідження-моніторинг соціальних мереж від Українського соціологічного порталу (УСП).

За даними соціологічної групи «Рейтинг», за останнє десятиліття спостерігається стала динаміка зростання кількості тих, хто вважає українську мову рідною: з 57% у 2012 році до 76% у 2022 році. Російська мова за 10 років втратила з 42 до 20% користувачів [5]. Але, як зазначають в інституції, мовна самоідентифікація та мова в побуті – це дві різні площини. Ми спостерігали процес українізації у вигляді сталого зменшення російськомовного сегменту українців: у 2012 році таких респондентів було близько 40%, наприкінці 2021 року – 26%, а на початку повномасштабної війни у лютому 2022 року – 18%. Натомість, «перетік» російськомовних відбувається у сегмент «двомовних» (з 15 до 32%). Кількість тих, хто постійно користується лише українською вдома зросла незначно з 44% до 48% [5].

Дані соціологічних досліджень «Рейтингу» корелюються з даними КМІСу в аналізі Володимира Кулика, який пише [6], що у повсякденному житті: «у грудні 2022 року 41% респондентів сказали, що спілкуються тільки українською мовою, ще 17% – «у більшості ситуацій» українською, натомість тільки російською говорять 6%, а переважно російською – 9% (ще 24% сказали, що вживають обидві мови «рівною мірою»). Порівняно з 2017 роком частка повних і переважних україномовців збільшилася на 8%, а частка російськомовців

зменшилася аж на 11%. Ще більше вражає регіональний розподіл: навіть на сході та півдні, судячи з відповідей, україномовців тепер не менше, ніж російськомовців (29% проти 27%)».

Більш близьким, до даних «Рейтингу» є розподіл відповідей на питання про мову спілкування з рідними: вдома з родиною тільки українською спілкуються 50% респондентів, переважно українською – 12%, обома мовами порівну – 19%, тільки або переважно російською – 16%, іншими мовами – 2% [6].

Соціологія також досліджує поширення процесу лагідної українізації на соціальні мережі. Соціальні мережі поступово все більше входять у повсякденне життя людей та стають одним із найважливіших засобів налагодження людських стосунків. В нових умовах соціальні мережі стають не тільки засобом отримання необхідної інформації, а й отримають функцію комунікації [7]. Прикладом досліджень поширення процесу лагідної українізації на соціальні мережі є моніторинг УСП [8]. Аналогічне дослідження з тим самим набором лексем вперше було проведене Центром контент-аналізу в жовтні 2020 року. Це дало змогу Українському соціологічному порталу порівняти їх дані з минулими й скласти певне уявлення про динаміку мовних уподобань користувачів соціальних мереж.

У своєму дослідженні УСП проаналізували 866 тисяч дописів, які містили названі лексеми та були написані в період з 05 червня по 05 липня 2022 року користувачами, що вказали у профілі Україну своїм місцем перебування. Їх аналіз дав можливість зробити такі висновки:

1. У порівнянні з 2020 роком частка дописів українською мовою у соціальних мережах загалом зросла від 16% до 37%. У цій статистиці враховувались акаунти компаній, що були зобов'язані перейти на українську згідно з чинним законодавством. Однак дослідження показало, що з-поміж приватних акаунтів частка дописів українською мовою зросла навіть більше, ніж серед спільнот та груп по інтересах – від 15% у 2020 році до 45% у 2022 році. Логічно припустити, що українізація простору соціальних мереж, отже, була не тільки зумовлена законодавчо, але й стала наслідком мовного вибору (самовизначення) користувачів.

2. Російська мова втратила домінантне становище в українському сегменті соціальних мереж. Якщо розглядати найпоширеніші платформи разом, то вона ще помітно переважає (37% постів українською мовою проти 63% російською). У співвідношенні дописів російською/українською розподіл за найпопулярнішими соцмережами є таким: Instagram 28,5 проти 71,5%, Facebook 33,2% проти 66,8%, Twitter 33,7% проти 66,3%, TikTok 66,2% проти 33,8%,YouTube 95,1% проти 4,9% [8].

В соціальних мережах людям простіше перейти на українську мову, там вона служить, так би мовити, маркером довіри та допомагає знаходити потрібні матеріали. Самостійно створений мовний простір та постійне споживання контенту українською вписуються у концепцію лагідної українізації та стають гарним підґрунтям для переходу на державну мову не тільки у цифровому вимірі, а й в «реальному» світі.

Для повного переходу суспільства на українську мову знадобиться не один рік, але soft power соціальних мереж однозначно допоможе це зробити лагідно.

Список використаної літератури

1. Ніколаєць Ю. О. Українізація наприкінці XX ст. – на початку XIX ст. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. ІФ Кураса НАН України*. 2010. Т. 2, № 46. С. 158–169.
2. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності. Випуск 8 (22) / Головні редактори д.екон.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. 620 с.
3. Задирака О. Розвиток української мови можуть зупинити хіба що російські танки на Хрещатику Марусик. *RFI*. URL: https://tinyurl.com/yt3uwdcc (дата звернення: 07.03.2023).
4. Венжик К. «Аудиторія має звикнути, що все найцікавіше виходить українською» – міністр культури Олександр Ткаченко. *The Page*. URL: https://thepage.ua/ua/politics/intervyu-z-ministrom-kulturi-oleksandrom-tkachenkom-pro-ukrayinizaciyu-infoprostoru-the-pa (дата звернення: 07.03.2023).
5. Шосте загальнонаціональне опитування: мовне питання в Україні (19 березня 2022). *Соціологічна група «Рейтинг»*. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/language_issue_in_ukraine_march_19th_2022.html (дата звернення: 07.03.2023).
6. Кулик В. Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022-го. *Збруч*. URL: https://zbruc.eu/node/114247 (дата звернення: 07.03.2023).
7. Шмаленко, Ю. І., Ячменьова, Є.В. Маніпуляція громадською думкою через соціальні мережі. In The X International Science Conference «Trends and prospects development of science and practice in modern environment», November 22–24, Geneva, Switzerland. 403p. (p. 296).
8. Українська мова у соцмережах: які зміни після початку війни?. *Український соціологічний портал*. URL: https://usp-ltd.org/ukrainska-mova-u-sotsmerezhakh-shcho-zminylosia-pislia-pochatku-povnomasshtabnoi-vijny/ (дата звернення: 07.03.2023).

Ташматов Вячеслав Абдуллайович
Старший викладач кафедри психології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат психологічних наук

ФРУСТРАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА У ЖИТТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Фрустрація (від лат. Frustratio – «обман», «невдача») – це особливий психологічний стан, що виникає при зіткненні людини з непереборними труднощами або удаваним йому таким на шляху до досягнення мети, задоволення сильного бажання чи потреби. Це дуже складний психологічний конфлікт між гостро бажаним результатом людської діяльності і можливостями його отримання [1].

Стан відсутності будь-якої можливості зазвичай пов'язаний з розчаруванням, яке виникає, коли ми не можемо мати те, що хочемо, в результаті особистих справжніх або ж надуманих недоліків, таких як невпевненість в собі, страх перед різними типами соціальних ситуацій. Прикладом може слугувати стан фрустрації, який часто виникає у закоханої людини, яка отримала відмову на взаємне почуття [2].

Вивчаючи фрустраційні процеси, необхідно зазначити, що сама по собі фрустрація, як психологічний стан, не виникає. У неї є внутрішні та зовнішні джерела.

Внутрішні джерела виникнення фрустрації можна умовно поділити на стан відсутності можливості реалізувати поставленої вкрай важливої життєвої цілі та стану протиріччя життєво важливих цілей.

Стан відсутності можливості зазвичай пов'язаний з розчаруванням, яке виникає, коли ми не можемо мати те, що хочемо, в результаті особистих справжніх або ж надуманих недоліків, таких як невпевненість в собі, страх перед різними типами соціальних ситуацій. Прикладом може слугувати стан фрустрації, який часто виникає у закоханої людини, яка отримала відмову на взаємне почуття.

Інший тип внутрішньої фрустрації виникає, коли у суб'єкта діяльності є життєвоважливі цілі, що суперечать одна одній та одночасне втілення таких цілей, на його думку, зовсім неможливе. Характерний приклад – це неможливість професійно успішної людини, особливо представника так званого «топ менеджменту», приділяти однакову увагу родині та роботі.

Зовнішні джерела виникнення фрустрації пов'язані із різноманітними зовнішніми умовами. По-перше, це фізичні перешкоди, пов'язані зі станом здоров'я суб'єкта діяльності, що приводять до стану фрустрації (наприклад втрата кінцівки, що спричиняє неможливість виконувати звичайні повсякденні маніпуляції). По-друге, це дії чи бездіяльність людини або групи людей

(наприклад вчинення насильницького злочину, військові дії). По-третє, це різноманітні соціальні негаразди (банкрутство, безробіття, дефолт). І в четверте це обставини, що виникають під дією так званої «непереборної сили» (землетрус, цунамі, техногенна аварія та інше). І в п'яте, це «часова фрустрація», що може проявитися у гіпер дефіциті часу, необхідного суб'єкту діяльності для виконання актуальної дії або операції. Або стан фрустрації, що виникає у сучасному світі при відчутті марної трати часу.

Зовнішні джерела виникнення фрустрації пов'язані із різноманітними зовнішніми умовами.

По-перше, – це фізичні перешкоди, пов'язані зі станом здоров'я суб'єкта діяльності, що приводять до стану фрустрації (наприклад втрата кінцівки, що спричиняє неможливість виконувати звичайні повсякденні маніпуляції).

По-друге, – це дії чи бездіяльність людини або групи людей (наприклад вчинення насильницького злочину, військові дії).

По-третє, – це різноманітні соціальні негаразди (банкрутство, безробіття, дефолт).

По-четверте, – це обставини, що виникають під дією так званої «непереборної сили» (землетрус, цунамі, техногенна аварія та інше).

І по-п'яте, – це «часова фрустрація», що може проявитися при гіпер дефіциті часу, необхідного суб'єкту діяльності для виконання актуальної дії або операції. Або стан фрустрації, що виникає у сучасному світі при відчутті марної трати часу.

Зовнішня фрустрація людини неминуча, іноді ми просто нічого не можемо з цим вдіяти. Це складова будь-якого людського життя. Прийняття її – один із секретів уникнення емоційної фрустрації [3].

Список використаної літератури

1. Інна Набока. ЗАГАДКОВЕ СЛОВО «ФРУСТРАЦІЯ», АБО ЯК УНИКНУТИ РОЗЧАРУВАНЬ? // Радіо Свобода. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://www.radiosvoboda.org/a/976320.html. Дата звернення: 17.03.2023
2. Лейла Гасанова. Фрустрація – що це таке та чому виникає подібне почуття// Одеський Обласний Центр Громадського Здоров'я. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://healthcenter.od.ua/2022/01/28/frustracziya-shho-cze-take-ta-chomu-vynykae-podibne-pochuttya/. Дата звернення: 17.03.2023
3. Фрустрація що це в психології // Хаят. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://hayat.com.ua/?p=21937. Дата звернення: 17.03.2023

Цебренко Анастасія Олегівна
Студентка 2 курсу ОП «Соціологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Яценко Микола Анатолійович*
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат соціологічних наук, доцент

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ФОТОГРАФІЇ ЯК МЕТОДУ ВІЗУАЛЬНОЇ СОЦІОЛОГІЇ

Фотографія як метод візуальної соціології здобуває все більшу популярність у наш час. Використання фотографії як джерела соціологічної інформації є надзвичайно важливим з точки зору дослідження соціальних проблем та процесів [3].

Актуальність теми полягає в тому, що з одного боку, зростання кількості фотографій, які ми створюємо кожен день за допомогою смартфонів, та інших фотоапаратів, робить цей метод дослідження більш доступним та ефективним. З іншого боку, фотографія дозволяє отримувати більш детальне та реалістичне зображення соціальних явищ, ніж це можливо з текстових матеріалів. Крім того, за допомогою фотографії можна виявляти соціальні дисбаланси та проблеми, які залишаються непоміченими в текстових описах. Також, фотографія може бути корисним інструментом для збору та аналізу даних у рамках соціологічних досліджень.

Зокрема, за допомогою фотографії можна проаналізувати відносини між людьми, їхні ставлення до певних явищ та об'єктів, соціальну структуру суспільства та його культурні особливості. Фотографії можуть стати джерелом для вивчення культурних практик, ритуалів та традицій, які складають культурний ландшафт суспільства.

Одним з найбільш актуальних питань, що стосується використання фотографії як методу візуальної соціології, є етичні аспекти такого дослідження. Важливо дотримуватися принципу конфіденційності та забезпечувати захист персональних даних людей, які зображені на фотографіях [1].

Крім того, необхідно бути обережними з тим, як фотографії можуть бути використані у відношенні до конкретних груп людей. Наприклад, зображення з культурної або расової перспективи може призвести до стереотипів та дискримінації.

Враховуючи ці аспекти, використання фотографії як методу візуальної соціології є важливим і актуальним для сучасного суспільства. Вивчення соціальних процесів та явищ за допомогою

фотографій може допомогти вирішувати багато проблем, що стосуються людей та їхнього життя в суспільстві. Фотографії можуть допомогти в зборі інформації про соціальні нерівності та економічні проблеми, що стосуються окремих груп населення, а також про прояви культурної та національної ідентичності.

До переваг використання фотографії як методу візуальної соціології також можна віднести те, що вона дозволяє досліджувати соціальні явища з більш глибинної та деталізованої перспективи, ніж це можна зробити за допомогою текстових матеріалів [4]. Наприклад, фотографії можуть бути використані для візуалізації соціальних проблем, таких як бідність, бездомність, етнічні та релігійні конфлікти тощо. Крім того, фотографії можуть допомогти виявити різноманітні взаємозв'язки та залежності між різними соціальними факторами. Іншою перевагою фотографії як методу візуальної соціології є її здатність до створення емоційного зв'язку з глядачем. Фотографії можуть ефективно передавати не лише інформацію про соціальні явища, але й емоції та почуття, пов'язані з ними. Це може бути особливо корисним для залучення глядачів та спонукання їх до подальшої дії щодо розв'язання соціальних проблем.

У своїй практиці фотографію як метод візуальної соціології використовують такі провідні дослідники, як Андреас Гурскі, Ліза Велш, Тревор Паглен, Мартін Пар та багато інших [2].

Отже, використання фотографії як методу візуальної соціології є актуальною та перспективною темою, яка дозволяє отримувати нові знання про соціальні явища та проблеми сучасного суспільства. Зокрема, за допомогою фотографії можна проаналізувати соціальний контекст та взаємодію людей з оточенням, виявити соціальні дисбаланси та проблеми, які часто залишаються непоміченими за межами текстових описів. Крім того, фотографія може стати ефективним інструментом для збору та аналізу інформації в рамках соціологічних досліджень. Наприклад, за допомогою фотографії можна зібрати велику кількість даних про життя і поведінку груп людей, які знаходяться в певних соціальних умовах, що значно спрощує проведення соціологічних досліджень. Отже, можна стверджувати, що фотографія як метод візуальної соціології є перспективним інструментом для дослідження соціальних проблем та явищ.

Список використаної літератури

1. Gursky, A. (2018). Andreas Gursky. New York: Rizzoli.
2. Paglen, T. (2018). From the Archives of Peter Merlin, Aviation Archeologist. Aperture, (231), 96-105.
3. Wells, L. (2019). Photography: A Critical Introduction. Routledge.
4. Бесединa, А. В. (2019). Візуальна соціологія: методи, техніки та інструменти дослідження. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Соціологія, 26(2), 76-84.

Черниш Маргарита Дмитрівна
Студентка 3 курсу ОП «Психологія»
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *Шмаленко Юлія Іванівна*
Доцент кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук, доцент

КОНФЛІКТИ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ ТА СПОСОБИ ЇХНЬОГО ЗАПОБІГАННЯ

Тема конфліктів у сучасному суспільстві є дуже загостреною. Різноманітність людського мислення і світогляду у своїй численності стрімко зростають, що створює фундамент для нових сутичок, нових конфліктних ситуацій, сприяє появі нових «платформ» для зародження конфліктів. Стрімкий розвиток інформаційних технологій призвів до формування цифрового простору. Цифровий простір – це не тільки нові межі цікавої інформації або нові можливості для саморозвитку, але і нове місце для розгортання конфліктів. У цифровому просторі можливість зустрічей із людьми, з котрими ваші думки можуть не сходитись у деяких моментах, набагато вища, ніж у реальному житті. І конфлікті у цифровому просторі не є аномалією. Суперечки у цифровому просторі стали звичайним та поширеним явищем. Сьогодні постає актуальне питання: як виявляти та запобігати конфлікти в цифровому просторі?

Перш за все слід визначитися з поняттям конфлікту та з'ясувати найпоширеніші причини виникнення конфліктних ситуацій. Найбільше узагальнено конфлікт можна визначити, як зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; серйозні розбіжності; гостра суперечка [1, с.274]. Найпоширенішими причинами конфлікту є: соціально-політичні та економічні чинники (конфлікти через різні погляди на стратегію встановлення та керування політичною владою), соціально-психологічні чинники (поява суперечок після неправильно переданої чи сприйнятої інформації, а також після невиправданих очікувань), соціально-демографічні чинники (основа причини – різниця у віці, мотивах, установках і різних етнічних групах і статті) й індивідуально-психологічні чинники (підстава для суперечностей – різноманітність проявів темпераменту, характеру, здібностей або потреб людини). Конфлікти у свою чергу породжують конфліктні ситуації, яка визначається як ситуація прихованого або відкритого протиборства сторін-учасників, які мають власні цілі, мотиви, засоби

або способи вирішення значущої проблеми [2, с. 107]. З професійної точки зору інформаційний супровід конфлікту мас-медіа полягає в інформуванні широкої аудиторії про предмет конфлікту, діагностуванні конфлікту, прогнозуванні його розвитку й пропозиції варіантів вирішення проблем. Перебіг політичних конфліктів неможливий без взаємодії та отримання зворотного зв'язку від громадськості за допомогою мас-медіа [3, с. 23].

Досліджуючи конфлікти у цифровому просторі, слід з'ясувати чому саме у цифровому суспільстві динаміка й численність суперечностей є більш різноманітною та частішою у порівнянні з реальним життям; чому у інтернет-просторі людина відчуває завищену вседозволеність?

Намагаючись дати відповідь на ці питання, слід звернути увагу на «ефект онлайн розгальмування», який було описано психологом Джоном Сулером [4]. Через ослаблення психологічних бар'єрів, які у звичайному режимі у реальному житті обмежують вихід тих чи інших почуттів та потреб, людина починає розкриватися з іншої сторони та поводитися в Інтернеті так, як вона не може поводитися за межами цифрового простору. Розгальмування може проявлятися у двох формах: бути м'яким та токсичним. М'яке розгальмування передбачає, що людина почуває себе безпечніше у цифровому просторі, вільніше ділиться особистою інформацією, відчиняючи душу і показуючи свої почуття, страхи або бажання. У токсичному розгальмуванні коли мова йде про занурення у «темну» сторону Інтернет-простору із заборонним матеріалом, що спонукає людина проявляти свою «темну» сторону токсичним образом.

Дія ефекту онлайн розгальмування у цифровому просторі залежить від низки факторів. Дуже важливим фактором є анонімність. Фактор анонімності сприяє створенню безтурботної атмосфери, коли більшість людей вже не замислюється про наслідки своїх дій. Можливість залишатися за маскою, що приховує істину особистість, підштовхує до сміливих, але не завжди розумних слів та вчинків.

Фактор асинхронності створює умови, в яких людині не потрібно поспішати, вона вільна від дедлайнів для відповіді, які зазвичай існують у реальному житті. Людина має необмежений час для написання повідомлення та можливість більше ніколи не повертатися до конфліктного діалогу: для цього потребується тільки закрити діалог чи вкладку якогось форуму чи іншого сайту.

Як правило, у конфліктній комунікації, що відбувається в Інтернет-просторі, співрозмовники не є знайомі особисто (якщо цей конфлікт не між знайомими людьми, але то вже інша справа). Спілкування з незнайомцями створює умови для появи надмірної впевненості і зникненню страху через соціальний статус. Конфліктна

ситуація у цифровому просторі надає можливість не турбуватися про те, як люди виглядають у реальному житті під час конфліктної взаємодії через те, що у переписці співрозмовники не бачать один одного.

Не менш важливим фактором дії ефекту онлайн розгальмування є соліпсична інтроекція. Через те, що у людини відсутні деякі зорові чи слухові підказки, вона може відчувати себе так, начебто спілкування у Інтернет-просторі відбувається тільки у її голові. А якщо воно відбувається лише там, людина має можливість почувати себе у безпеці і не сковувати себе страхом, що призводить саме до озвучення тих фраз, які за різними обставинами не можуть бути озвучені у реальному житті.

Також слід зазначити, що і у реальному житті, і в цифровому просторі на людину впливають подавлена агресія, невирішні проблемні, травмуючі ситуації чи непрожиті почуття. Наприклад, подавлена агресія чи непрожиті почуття можуть виникнути через неприємну ситуацію на роботі, коли керівник у грубій формі зробив догану своєму підлеглому через невиконані робочі завдання. Зазвичай підлеглі не можуть у тому ж тоні відповісти вищій за статусом людині, тому весь негатив накопичується всередині, виходячи іноді не в дуже своєчасні моменти. Цифровий простір є більш безпечним, ніж реальність, тому підлеглий із нашого прикладу може позволити себе «випустити пар» саме там, уникаючи наслідків за допомогою вже зазначених факторів. Загалом людина може виходити на конфліктну ситуацію не через реально існуюче незадоволення до співрозмовника, а через те, що через конфлікт вона отримує деяку психологічно-емоційну розрядку.

Важливим елементом при визначені конфліктної ситуації є визначення конфліктної поведінки, як дії, що спрямовані на протилежну сторону з метою захоплення, утримання спірного об'єкта чи примушення до відмови від своєї мети або до її зміни [5, с. 209]. Якщо концентрація такої поведінки висока, то автоматично підвищується і шанс появи конфлікту з урахуванням всіх перерахованих факторів.

Найпростішим способом не попадати в конфліктні ситуації у цифровому просторі є ігнорування ситуації, що склалася. Обходити стороною конфліктних особистостей (можливих ботів або інтернет тролів), чітко розуміючи, що у подібній ситуації не вийде побудувати конструктивний діалог. Використовуючи фактор асинхронності, можна в будь-який час прийнявши рішення вийти з діалогу, зовсім не відповідати або зробити перерву у комунікації на деякий час, дав можливість емоціям охолонути. У цифровому суспільстві в умовах конфліктної взаємодії слід вміти вибудовувати кордони, особисті границі та вміти їх відстоювати. Ця навичка буде корисною не лише у

конфліктах у цифровому просторі, а і в реальному житті. Замість рішення злитися на людину чи ситуацію, краще подумати про те, як можна мінімізувати шкоду. У конфліктах треба користуватися саме цією стратегією.

Важливо наголосити, що кожна людина може самостійно вибирати простір для комунікації. Цифровий простір – не є виключенням. Завдяки сучасним інформаційним алгоритмам в цифровому просторі люди можуть вибудовувати оточення, яке буде найбільш комфортне для них та їхнього спокою.

Список використаної літератури

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. 840 с.
2. Шмаленко Ю.І. Криволап В. Роль мас-медіа у висвітленні політичних конфліктів. Інновації та особливості функціонування ЗМІ в демократичному суспільстві: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 05 жовтня 2021 р.) / упор. Гарматій О. В. Львів: Видавництво Львівської політехніки 2021. С.106-108.
3. Орлов В.Ф., Отич О.М., Фурса О.О. Психологія конфлікту: Навчально-методичний посібник для підготовки магістрів усіх форм навчання. Київ: ДЕТУТ, 2008. 422 с.
4. Suler J. The Online Disinhibition Effect CYBERPSYCHOLOGY & BEHAVIOR. Volume 7, Number 3, 2004. P.321-326 с.
5. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.